

**Ο ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ
ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΚΑΙ ΑΝΤΙΧΑΛΚΗΔΟΝΙΩΝ**

(παρελθόν - παρόν - μέλλον)

Μία άγιορειτική συμβολή

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΟΣΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

**Ο ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ
ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΚΑΙ ΑΝΤΙΧΑΛΚΗΔΟΝΙΩΝ**

(παρελθόν - παρόν - μέλλον)

Μία άγιορειτική συμβολή

ΕΚΔΟΣΙΣ

ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΟΣΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ 2018

Ο ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ
ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΚΑΙ ΑΝΤΙΧΑΛΚΗΔΟΝΙΩΝ
(παρελθόν - παρόν - μέλλον)
Μία άγιορειτική συμβολή

Α΄ Έκδοσις 2018

© Ίερά Μονή Όσιου Γρηγορίου
630 87 Δάφνη Άγιον Όρος

ISBN: 978-960-7553-38-6

«Δεχόμεθα δέ καί ἀσπαζόμεθα τάς ἀγίας καί Οἰκουμενικάς
Συνόδους ... καί τήν τετάρτην τήν ἐν Χαλκηδόνι τῶν ἑξακοσίων
τριακοντα Πατέρων κατὰ Εὐτυχοῦς καί Διοσκόρου, μίαν φύσιν ἐπί
Χριστοῦ δογματιζόντων κακῶς...»

(Ὁμολογία Πίστεως ἀγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ)

* * *

«Ἄπαντες οἱ Ὀρθόδοξοι πιστεύομεν ὅτι αἱ Οἰκουμενικαί Σύνοδοι
εἶναι ἡ ὑψίστη αὐθεντία ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καί ὅτι οὐδείς δύναται νά
ἀθετῇ τοῦς Ὅρους καί τάς ἀποφάσεις αὐτῶν χωρίς νά ἐξέρχεται
τῶν ὁρίων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας... Ἀναιρουμένης τῆς
αὐθεντίας καί τοῦ ἀλαθήτου τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων,
ἔστω καί μερικῶς, ἅπας ὁ ἐπ' αὐτῶν ἐρειδόμενος θεσμός
τῆς Ἐκκλησίας κλονίζεται καί διασαλεύεται»

(Ἱερά Κοινότης Ἁγίου Ὁρους)

* * *

«Κάθε ἔνωσις πού δέν εἶναι ἐν τῇ Ἀληθείᾳ,
δέν ἀντέχει εἰς τόν χρόνον, εἶναι τεχνητή καί
ἐπίπλαστος καί δημιουργεῖ νέα σχίσματα.
Ἵς συνεχίσωμεν προσευχόμενοι καί ἄς διαλεγώμεθα
μετά τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, μέχρις ὅτου πεισθοῦν
ὅτι ἡ Χριστολογία τῶν δέν εἶναι Ὀρθόδοξος
καί ἀποδεχθοῦν τήν Χριστολογίαν
τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου»

(Ἀρχιμανδρίτης Γεώργιος Καφάνης)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	17
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	21
Κεφ. Α'. Ἡ χριστολογικὴ συμφωνία τῶν Κοινῶν Δηλώσεων.	
1. Γενικὲς ἀναφορὲς	21
1.1. Γενικά γιὰ τὸ ἀντιχαλκηδόνιο σχίσμα	21
1.2. Γενικά γιὰ τὸν Θεολογικὸ Διάλογο	26
1.3. Ἡ συμφωνία τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς	27
2. Γιατί συντάχθηκαν τὰ παρόντα κείμενα	28
2.1. Τὰ ἐρωτήματα πού προέκυψαν	28
2.2. Ἡ ἄποψις καὶ οἱ στόχοι τῆς ἀγιορειτικῆς συμβολῆς	29
3. Ἡ πορεία πρὸς τὸν ἀνεπίσημο Θεολογικὸ Διάλογο	30
3.1. Ἡ διαχρονικὴ Παράδοσις	30
3.2. Ἡ ἀλλαγὴ. Οἱ πρῶτες ρωγμὲς	31
3.3. Ἡ ἐκκοσμίκευσις τῆς ἐποχῆς	33
3.4. Ἡ περίπτωσις τοῦ Πορφυρίου Οὐσπένσκυ	34
3.5. Οἱ ἀνεπίσημοι Διάλογοι. Ὁ ρόλος τοῦ Π.Σ.Ε.	36
3.6. Οἱ κατευθύνσεις καὶ οἱ ἀστοχίαι τοῦ ἀνεπισήμου Διαλόγου	38
3.6.1. Ταυτοσημία ἢ κατάχρησις τῶν ὄρων 'φύσις' καὶ 'ὑπόστασις';	38
3.6.2. Ἀστόχησε ὁ Καρμίρης;	40
3.6.3. Θεανθρώπινο θέλημα καὶ θεανθρώπινη ἐνέργεια;	43
3.6.4. Σχετικὴ ἢ αὐθεντία τῆς Ἐκκλησίας;	44
4. Ἡ περίσκεψις μετὰ ἀπὸ τὴν εὐφορία	45
5. Ὁ ἐπίσημος Θεολογικὸς Διάλογος	48
5.1. Οἱ πρῶτες ἀντιξοότητες. Τὸ πρόβλημα τῆς ὀνομασίας	48
5.2. Ἡ «πλέον ἐπαγωγός» μέθοδος: ἓνα μεθοδολογικὸ σφάλμα	50
6. Τὸ ζήτημα τῆς χριστολογικῆς συμφωνίας	50

7. Ἡ ὀρθοδοξία τῆς Χριστολογίας τοῦ Σεβήρου	53
7.1. Ἡ σεβηριανή Χριστολογία δέν εἶναι κυρίλλειος	53
7.2. Τί δέν ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν στόν Διάλογο	54
8. Ἡ ὀρθοδοξία τῆς Χριστολογίας τοῦ Διοσκόρου	55
8.1. Οὐ διά πίστιν καθηρέθη Διόσκορος;	55
8.2. «Δύο φύσεις οὐ δέχομαι». Ἡ ἄρνησις τῶν Διαλλαγῶν	57
8.3. Ἡ ὀρθόδοξη ὁμολογία τοῦ Εὐτυχοῦς στήν Ληστρική	57
8.4. Ἡ καταδίκη τοῦ εὐτυχανισμοῦ	58
9. Ἡ ἄρσις τῶν ἀναθεμάτων	59
Κεφ. Β'. Ἡ ἐπανέναρξις τοῦ Διαλόγου. Τά νεώτερα δεδομένα	
10. Πρός ἓνα νέο Θεολογικό Διάλογο	62
10.1. Ἐπί τῆς Χριστολογίας	65
Ἡ θεωρία τοῦ «μιαφυστισμοῦ»	67
α) Οἱ Ἀντιχληθόνιοι γιά τόν «μιαφυστισμό»	67
β) Οἱ Ὀρθόδοξοι γιά τόν «μιαφυστισμό»	74
10.2. Ἐπί τῆς ἄρσεως τῶν ἀναθεμάτων	77
Κεφ. Γ'. Ἡ ἀγιορειτική συμβολή: τό ἱστορικό, ἡ μέθοδος, ἡ στοχοθεσία	
11. Τό ἱστορικό τῶν ἀγιορειτικῶν συγγραφῶν	82
11.1. Ἱερά Κοινότης Ἁγίου Ὁρους	82
11.2. Ἡ γενικότερη ἀγιορειτική συμβολή	84
11.3. Ἡ πανορθόδοξη κριτική	91
12. Ἡ «ἀποδεικτική» μέθοδος τῆς ἀγιορειτικῆς θεολογικῆς παρεμβάσεως	96
13. Ἡ ἐκκλησιολογική βάση τῶν ἀγιορειτικῶν συγγραφῶν	99
13.1. Ἡ <i>Una Sancta</i>	99
13.2. Ἡ στοχοθεσία	101
13.3. Κινδυνεύει ἡ Πίστις;	103
13.4. Ἡ ἔνωσις δέν εἶναι αὐτοσκοπός	104
14. Συμπερασματικά	107

Ἱερά Μονή Ὁσίου Γρηγορίου ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΑΝΤΙΧΑΛΚΗΔΟΝΙΟΙ ΟΡΘΟΔΟΞΟΙ;	111
<i>Αρχιμανδρίτου Γεωργίου, Καθηγουμένου Ἱ. Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου,</i> Πρόλογος	115
Γράμμα τῆς Ἱεραῆς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὑδρους	121
Εἰσήγησις Ἐπιτροπῆς τῆς Ἱεραῆς Κοινότητος Ἁγίου Ὑδρους περί τοῦ Διαλόγου μεταξύ Ὁρθοδόξων καί Ἀντιχαλκηδονίων	123
Ἐπόμνημα τῆς Ἱεραῆς Κοινότητος Ἁγίου Ὑδρους περί τοῦ Διαλόγου Ὁρθοδόξων καί Ἀντιχαλκηδονίων	137
<i>Αρχιμανδρίτου Ἰωσήφ, Καθηγουμένου Ἱ. Μονῆς Ἐηροποτάμου,</i> Ὁρθοδοξία καί Ἀντιχαλκηδόνιοι	146
Συμβολή στόν ἐνδο-ὀρθόδοξο διάλογο γιά τήν «ὀρθοδοξία» τῶν Ἀντιχαλκηδονίων	153
Α'. Ἐκκλησιολογικές προϋποθέσεις	154
Β'. Ἱστορικές μαρτυρίες	156
1. Οἱ ἐνωτικές προσπάθειες τοῦ παρελθόντος	156
2. Οἱ Διαλλαγές τοῦ 433 ἀποκαλύπτουν τούς Ἀντιχαλκηδόνιους	158
3. Τό φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως φαίνεται μέσα ἀπό τά συναξάρια	163
Γ'. Δογματικές διαφορές	166
1. Εἶναι ὁ Σεβῆρος ὀρθόδοξος;	166
α) Ὁ Σεβῆρος θεολογεῖ ἀριστοτελικῶς	168
β) Ὁ Σεβῆρος δέχεται ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Χριστοῦ ὑπάρχει ὡς ὑπόστασις	170
γ) Ἡ ὑποστατική ἔνωσις κατά τόν Σεβῆρο	174
δ) Ὁ Σεβῆρος διδάσκει μονοενεργητισμό	177
ε) Ὁ Σεβῆρος δέχεται τήν αἵρετική διδασκαλία τῶν μερικῶν οὐσιῶν	180
στ) Πῶς ἔννοεῖ ὁ Σεβῆρος τήν θέωσι τοῦ ἀνθρώπου;	181
2. Ἡ θεοπάσχητική προσθήκη στό Τρισάγιον	183
3. Ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής ἀποκαλύπτει τήν μονο- φυσιτική ἐρμηνεία τῆς φράσεως «τῆ θεωρία μόνη»	185
4. Ἡ Εἰκονομαχία καί οἱ μονοφυσιτικές προϋποθέσεις τῆς	186

Σκέψεις περί τῶν Κοινῶν Δηλώσεων 1989 καί 1990	188
Συμπεράσματα	190
Ἡ Ὑμνολογία τῆς Ἐκκλησίας περί τῆς Ὁρθοδόξου Χριστολογίας καί περί τῶν Ἀντιχαλκηδονίων	192
Α'. Ρίζες καί αἷτια τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ	194
Β'. Ἡ γέννησις τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ. Ὁ Εὐτυχανισμός	196
Γ'. Ἡ ληστρική σύνοδος τοῦ 449	197
Δ'. Ὁ Μονοφυσιτισμός τοῦ Διοσκόρου καί τοῦ Σεβήρου	198
1. Δύο φύσεις μετά τήν ἔνωσι	198
2. Δύο θελήσεις καί ἐνέργειες	201
3. Ὁ Τόμος τοῦ ἁγίου Λέοντος	203
4. Ἡ προσθήκη στό Τρισάγιον	204
5. Ἡ καινοτομία τῶν Πατέρων στήν χρῆσι τῶν φιλοσοφικῶν ὄρων	205
6. Ἡ ἀντίδοσις τῶν ιδιωμάτων	206
Ε'. Ἡ Ὑμνολογία τῶν Ἀντιχαλκηδονίων	207
ΣΤ'. Τό Συνοδικόν τῆς Ὁρθοδοξίας	215
Συμπεράσματα	217
Χρέος μας νά ἀληθεύωμε ἐν ἀγάπῃ	219
Ἡ μελετωμένη «κάθαρσις» τῶν λειτουργικῶν κειμένων τῆς Ἐκκλησίας	225

* * *

Ἱερά Κοινότης Ἁγίου Ὁρους ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΚΑΙ ΑΝΤΙΧΑΛΚΗΔΟΝΙΩΝ	239
Πρόλογος	241
Εἰσαγωγή	245
Κεφ. 1 ^{ον} . Περί τῶν θεμάτων διαδικασίας τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου	247
1) Διατί συνετάγη τό Ὑπόμνημα τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος	247
2) Ἀποπροσανατολισμός ἀπό τήν οὐσίαν τοῦ προβλήματος	251

α) Περί τῆς αὐθεντίας, μετὰ τῆς ὁποίας ὁμιλεῖ ἡ Ἱερά Κοινότης	251
β) Περί τῆς “αὐθαιρέτου μομφῆς” τῆς Ἱ. Κοινότητος	252
γ) Περί τοῦ τί ἀμφισβητεῖ ἡ Ἱερά Κοινότης	257
δ) Περί τῆς Εἰσηγήσεως τῆς ἐπί Δογματικῶν καί Νομοκανονικῶν ζητημάτων Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος	258
ε) Ἡ Μικτή Ἐπιτροπή προτείνει ἢ ἀποφασίζει; Μία προφανῆς ἀσυνέπεια	260
στ) Περί τῆς ἀναφορᾶς εἰς τήν βούλησιν τῆς Γ' Προσυνοδικῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως	261
Κεφ. 2 ^{ον} . Περί τῶν χριστολογικῶν ζητημάτων	266
1) Ἡ ἔκφρασις «αἱ φύσεις διακρίνονται τῇ θεωρίᾳ μόνῃ»	268
2) Ἡ μόρφωσις θεανθρωπίνης ὑπάρξεως	273
3) Ἡ ἐναλλακτικὴ χρῆσις τῶν ὄρων φύσις καί ὑπόστασις ὑπὸ τῶν “Πατέρων”	276
4) Δέν καταδικάζεται ὁ μονοθελητισμός καί ὁ μονοενεργητισμός	279
5) Ἡ ὁμολογία μιᾶς θεανθρωπίνης φύσεως ἐν Χριστῷ	283
6) Αἱ νεώτεραι ὀνομασίαι: Προχαλκηδόνιοι, Μή-Χαλκηδόνιοι καί Ἀνατολικοὶ Ὁρθόδοξοι	289
7) Ἡ ἀμνήστεισις τοῦ μονοφυσιτισμοῦ τοῦ Διοσκόρου καί τοῦ Σεβήρου	291
α) Ὁ Διόσκορος καί ὁ Σεβήρος εἶναι αἰρετικοί κατὰ κυριολεξίαν	293
β) Ὁ μετριοπαθῆς μονοφυσιτισμός ἀποτελεῖ αἵρεσιν	301
8) Ἡ διατύπωσις «αἱ φύσεις ἠνώθησαν ὑποστατικῶς καί φυσικῶς»	305
9) Ἡ ἀοριστία περὶ τήν ἀπόρριψιν τῶν Συνόδων	305
Κεφ. 3 ^{ον} . Περί τῶν ἐκκλησιολογικῶν θεμάτων	307
1) Δέν ἀνεθεωρήθησαν αἱ ἀποφάσεις τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου	308
2) Ἡ διὰ τῶν Διαλλαγῶν πρακτικὴ τοῦ ἀγίου Κυρίλλου	310
3) Διαφορετικὰ τὰ ἀναθέματα τῶν Θεοδωρήτου καί Ἰβᾶ ἀπὸ ἐκεῖνα τῶν Διοσκόρου καί Σεβήρου	312

4) Ἡ ἄρσις τῶν ἀναθεμάτων	313
5) Ἡ τυπική συναρίθμησις τῶν Συνόδων	321
6) Τό ἔργον τῶν Ὑποεπιτροπῶν διά λειτουργικά καί ποιμαντικά ζητήματα	322
Περίληψις	326
* * *	
Ἄρχιμανδρίτου Γεωργίου, Καθηγουμένου Ἱ. Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου ΟΙ ΑΝΤΙΧΑΛΚΗΔΟΝΙΟΙ ΔΕΝ ΗΣΑΝ ΚΑΙ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΟΙ	335
Α'. Περί τοῦ ὅτι ὁ Διόσκορος εἶχεν αἰρετικόν Χριστολογικόν φρόνημα	347
Β'. Περί τοῦ ὅτι ἡ Ληστρική Σύνοδος εἶναι ἀληθῶς αἰρετική	353
* * *	
Ἱερομονάχου Λουκᾶ Γρηγοριάτου Ο ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΚΑΙ ΑΝΤΙΧΑΛΚΗΔΟΝΙΩΝ ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	359
Α'. Οἱ ἀντιχαλκηδόνιοι αἰρεσιάρχαι καταδικάσθησαν ὡς κατά κυριολεξίαν αἰρετικοί	366
Β'. Οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι μέχρι σήμερα εἶναι αἰρετικοί	375
Γ'. Οἱ Κοινές Δηλώσεις εἶναι ἀνορθόδοξα κείμενα	378
Ἐπίλογος	381
* * *	
Ἱερομονάχου Λουκᾶ Γρηγοριάτου Η ΧΡΙΣΤΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΣΕΒΗΡΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΓΙΟ ΜΑΞΙΜΟ ΤΟΝ ΟΜΟΛΟΓΗΤΗ	383
* * *	
Ἱερομονάχου Λουκᾶ Γρηγοριάτου ΔΙΟΣΚΟΡΟΣ ΚΑΙ ΣΕΒΗΡΟΣ ΟΙ ΑΝΤΙΧΑΛΚΗΔΟΝΙΟΙ ΑΙΡΕΣΙΑΡΧΑΙ	393
Πρόλογος	397
Σύνοψις τῆς κριτικῆς	401
Εἰσαγωγικά	407

Κεφ. Α'. Ἡ Χριστολογία τοῦ Διοσκόρου Ἀλεξανδρείας	410
Εἰσαγωγή	410
α) Ἡ ἐκδίκασις τοῦ φρονήματος τοῦ Εὐτυχοῦς στήν Χαλκηδόνά	413
β) Ἡ Χριστολογία τοῦ Διοσκόρου	435
γ) Οἱ ἐπιστολές τοῦ Διοσκόρου ἐκ τῆς ἐξορίας	450
δ) Συμπέρασμα	462
Κεφ. Β'. Ἡ Χριστολογία τοῦ Σεβήρου Ἀντιοχείας	463
Εἰσαγωγή	463
1. Ἡ φιλοσοφική ὀρολογία στήν Χριστολογική διδασκαλία τοῦ Σεβήρου	472
α) Ἡ “συνωνυμία” τῶν ὄρων φύσις καί ὑπόστασις στήν ἀλεξανδρινή ὀρολογία	473
β) Ὁ Σεβῆρος ταυτίζει ἐννοιολογικῶς φύσιν καί ὑπόστασιν	476
γ) Ὁ Σεβῆρος διακρίνει ἐσφαλμένως τίς ὑποστάσεις σέ ἰδιοσύστατες καί ἐξηρητημένες	481
δ) Ἡ παραδοχή ὅτι οὐκ ἔστι φύσις ἀνυπόστατος	483
2. Ὁ ρόλος τῶν σεβηριανῶν φιλοσοφικῶν προϋποθέσεων στό χριστολογικό σύστημα τοῦ Σεβήρου	484
α) Τό εἶδος τῆς ἐνώσεως τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ	485
β) Ἡ σεβηριανή ἔννοια τῶν ἐκφράσεων «Μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη» καί «Μία σύνθετος φύσις»	496
γ) Ἡ σεβηριανή ἔννοια τῆς ἐκφράσεως «δύο φύσεις τῆ θεωρίας μόνη»	506
δ) Ὁ σεβηριανός μονοενεργητισμός καί μονοθελητισμός	522
ε) Ἡ ἔκφρασις «ἐκ δύο φύσεων εἷς Χριστός»	530
στ) Ὁ ἀντιχαλκηδονισμός τοῦ Σεβήρου	534
3. Ἀπάντησις ἐπί συγκεκριμένων μομφῶν	540
Συμπέρασμα	556
Γενικές ἐπισημάνσεις	558
Summary	562

Ἱερομονάχου Λουκά Γρηγοριάτου ΘΕΟΛΟΓΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΔΑΜΙΕΤΤΗΣ κ. ΒΙΣΗΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝ ΔΗΛΩΣΕΩΝ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΚΑΙ ΑΝΤΙΧΑΛΚΗΔΟΝΙΩΝ	567
---	-----

α) Περί τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων	574
β) Περί τῶν δύο θελημάτων καί ἐνεργειῶν	583
γ) Περί τοῦ ὅρου «τῇ θεωρίᾳ μόνῃ»	587

* * *

Ἀρχιμανδρίτου Γεωργίου, Καθηγουμένου Ἱ. Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου Ἡ “ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΗ” ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΤΩΝ ΑΝΤΙΧΑΛΚΗΔΟΝΙΩΝ	593
--	-----

Πρόλογος	597
Εἰσαγωγικά	601
Τό θέμα ἐν ἐπιτομῇ	601
Εἰσαγωγή	601
Ὁ Μονοφυσιτισμός τῶν Ἀντιχαλκηδονίων	607
1. Ὁ χαρακτηρισμός «Μονοφυσίται» καί ἡ δογματική ταυτότης τῶν ἀντιχαλκηδονίων Σεβηριανῶν	607
2. Ἡ Σεβηριανή Χριστολογία δέν εἶναι ὀρθόδοξος. Ἡ φράσις: «τά δέ ἄλλα πάντα ὀρθόδοξοι ὑπάρχοντες»	610
3. Τό κριτήριον τῆς καταδίκης τοῦ Διοσκόρου καί τοῦ Σεβήρου ὡς αἰρετικῶν	639
Προϋποθέσεις γιά τήν ἔνωσι. Ἡ ἐμπειρία ἀπό τό παρελθόν	644
Συμπέρασμα	651
Περίληψις	652
Summary	657

* * *

Ἀρχιμανδρίτου Γεωργίου, Καθηγουμένου Ἱ. Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου ΠΕΡΙ ΤΗΣ «ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ» ΤΩΝ ΑΝΤΙΧΑΛΚΗΔΟΝΙΩΝ (δευτέρα ἀπάντησις στόν καθηγητή κ. Γεώργιο Μαρτζέλο)	663
--	-----

Εἰσαγωγικά	663
Ἐπιστολή 1 ^η	666
Ἐπιστολή 2 ^α	672
1. Περί τῆς πλήρους ἀποδοχῆς τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων	673

2. Περί τῆς «αὐθαιρέτου» δηλώσεως τοῦ ἁγίου Ἀνατολίου	680
3. Θεολογία καί ἀκαδημαϊκή θεολογική ἐπιστήμη	685
Σύντομος σχολιασμός (θεολογικῶν ἀπόψεων τοῦ νεωτέρου ἄρθρου)	693
α) Ἡ Κατά Ἰακωβιτῶν πραγματεία	694
β) Ἡ ὁμολογία καί ἡ ἀντιλογία	698
γ) Ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ περί τῶν Σεβηριανῶν	702
δ) Ὁ πρῶμος ἐνθουσιασμός κατά τόν Θεολογικό Διάλογο	703
ε) Τό κριτήριο τῆς Ὁρθοδοξίας	707
στ) Ὁ θεολογικός μας «ἐρασιτεχνισμός»	712
ζ) Τό ἀπόσπασμα ἀπό τό <i>Περί Αἱρέσεων</i> ἔργο	714
Συμπεράσματα	722

* * *

Ἱερομονάχου Λουκᾶ Γρηγοριάτου	
ΘΕΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΣΕ ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑΚΗ ΔΙΑΚΟΙΝΩΝΙΑ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΚΑΙ ΑΝΤΙΧΑΛΚΗΔΟΝΙΩΝ	725
Εἰσαγωγή	725
α) Ἡ Ἔκθεσις τῶν Διαλλαγῶν (433), ἡ Ληστρική Σύνοδος (449) καί ὁ «δογματικός Μονοφυσιτισμός» τοῦ Εὐτυχοῦς	731
β) Ἡ Σύνοδος τῆς Χαλκηδόνος (451), οἱ θεολογικές αἰτιάσεις κατά τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος καί ὁ «γλωσσικός Μονοφυσιτισμός» τοῦ Διοσκόρου καί τοῦ Σεβήρου	732
γ) Ἡ περίοδος τῶν ἀνεπισήμων Διασκέψεων (1964-1979)	738
δ) Οἱ θεολογικές διακηρύξεις τῶν Κοινῶν Δηλώσεων	740
δ1) Ἡ κοινή ἀποστολική πίστις	741
δ2) Ἡ κοινή ὁρολογία	743
δ3) Οἱ διαφορετικές φόρμουλες χριστολογικῆς πίστεως	744
δ4) Οἱ τέσσερις μεταγενέστερες Οἰκουμενικές Σύνοδοι	746
δ5) Ἡ ἄρσις τῶν ἐκατέρωθεν ἀναθεμάτων	748
δ6) Ἡ λειτουργική πρακτική	749
δ7) Ὁ τρόπος ἀποκαταστάσεως τῆς πλήρους κοινωνίας	750
Ἐπίλογος	753

* * *

Ἱερομονάχου Λουκά Γρηγοριάτου	
ΤΡΙΑ ΧΡΙΣΤΟΛΟΓΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ	759
Α. Ὁ ὄρος καί ἡ ἔννοια «ὑπόστασις» στήν θεολογία	759
Β. «Ἵποστάσεων γέγονε σύνοδος»;	770
Γ. «Ἡ μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη»	773

* * *

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄
(ΟΡΟΙ ΤΩΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΩΝ ΣΥΝΟΔΩΝ)

Τό Σύμβολον τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου	779
Τό Σύμβολον τῆς Β΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου	780
Ἄγ. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, Ἐπιστολή Γ΄ Πρὸς Νεστόριον	781
Ἡ Ἔκθεσις τῶν Διαλλαγῶν	791
Ὁ Ὅρος τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου	796
Ὁ Ὅρος τῆς Ε΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου	800
Ὁ Ὅρος τῆς ΣΤ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου	808
Ὁ Ὅρος τῆς Ζ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου	813

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄
(ΒΑΣΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ)

Ἡ Α΄ Κοινή Δήλωσις (Anba Bishoy Monastery, 1989)	819
Ἡ Β΄ Κοινή Δήλωσις (Chambésy, 1990)	822
Προτάσεις περὶ τήν ἄρσιν τῶν Ἀναθεμάτων (Ἀνακοινωθέν τῆς Δ΄ Συνελεύσεως, 1993)	826

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ	829
-------------------	-----

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός «ἐνηθρώπησε, ἵνα ἡμεῖς θεοποιηθῶμεν», κατά τόν Μέγα Ἀθανάσιο. Ἡ σάρκωσις τοῦ Θεοῦ Λόγου, εἶναι τό θεμέλιο τῆς σωτηρίας μας. Οἱ ἅγιοι Πατέρες μέ πολλούς κόπους καί μέ θεολογικούς ἀγῶνες ἀπομάκρυναν ἀπό τήν Ἐκκλησία κάθε αἰρετικό φρόνημα γύρω ἀπό τό Μυστήριο τῆς Θείας Οἰκονομίας, διότι ἡ ἑτεροδιδασκαλία ἀκυρώνει τήν δυνατότητα τῆς σωτηρίας. Γι' αὐτό ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἦταν αὐστηρός ἀπέναντι σέ κάθε παραποίηση τῆς ἀποστολικῆς διδαχῆς (Γαλ. α' 9), καί οἱ ἅγιες Οἰκουμενικές Σύνοδοι περιεφρούρησαν μέ δογματικούς Ὅρους καί ἀναθέματα ἀκεραία τήν ἀποστολική Πίστι.

Ἡ ἁγία Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενική Σύνοδος παρέδωσε τήν αὐθεντική ἀποστολική Πίστι γιά τό πανάγιο Πρόσωπο τοῦ Θεανθρώπου Κυρίου μας καθαρῆ ἀπό τίς κακοδοξίες τοῦ νεστοριανισμοῦ καί τοῦ εὐτυχιανισμοῦ. Μέ τό ἀριστοτεχνικά διατυπωμένο δόγμα τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως τῶν δύο φύσεων στόν Χριστό ἡ Χριστολογία τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος ἔγινε ἔκτοτε τό μέτρο τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἡ χριστολογική διδασκαλία τῶν μεγάλων Πατέρων καί οἰκουμενικῶν διδασκάλων Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Ἀθανασίου τοῦ Μεγάλου, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου καί Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, συνοψίζεται στό δόγμα τῆς Χαλκηδόνος. Ὁ Χριστός εἶναι ἡ Ὑπόστασις τοῦ Θεοῦ Λόγου, στήν ὁποία οἱ δύο φύσεις Του, ἡ θεότης καί ἡ ἀνθρωπότης, εἶναι ἐνωμένες, ἀτρέπτως, ἀσυγχύτως, ἀδιαιρέτως καί ἀχωρίστως. Μετά τήν Ἐνανθρώπησί Του ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καί Μαρίας τῆς Παρθένου, τῆς Θεοτόκου, ὁ Χριστός γνωρίζεται «ἐν δύο φύσεσι», δηλαδή εἶναι πλήρης καί τέλειος Θεός καί πλήρης καί τέλειος ἄνθρωπος. Ὁ Χριστός ἐνεργεῖ θείως τά ἀνθρώπινα καί ἀνθρωπίνως τά θεῖα, θέλει καί ἐνεργεῖ «καθ' ἑκατέραν τῶν φύσεων μετά τῆς θατέρου κοινωνίας». Στήν διδασκαλία τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος στηρίχθηκε ἡ καταδίκη τοῦ εὐτυχιανισμοῦ, τοῦ σεβηριανισμοῦ, καί κατόπιν ἡ καταδίκη τοῦ μονοενεργητισμοῦ, τοῦ μονοθελητισμοῦ καί τῆς εἰκονομαχίας.

Διὰ τῶν αἰῶνων οἱ ἅγιοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ὁ Μέγας Φώτιος, ἀνέπτυξαν θεολογικούς διαλόγους, ὥστε μερὶς τῶν Ἀντιχαλκηδονίων νά ὑπερβοῦν τὴν σεβηριανή αἵρεσι, νά ἀποδεχθοῦν τὴν διδασκαλία τῆς ἁγίας Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος, νά συναριθμήσουν μαζί μας τίς ἅγιες Οἰκουμενικές καὶ Τοπικές Συνόδους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας, καὶ νά ἐπανέλθουν στὴν κοινωνία τῆς Μιᾶς Ἁγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ σύγχρονος Θεολογικὸς Διάλογος πρέπει νά βοηθήσῃ τοὺς προσφιλεῖς μας συγχρόνους ἀντιχαλκηδονίους λαοὺς νά ἀποβάλλουν τὴν «μία σύνθετη φύσι» τῆς Χριστολογίας τοῦ Σεβήρου, τὴν «μία ἠνωμένη θεανθρωπίνη φύσι» τῶν Κοινῶν Δηλώσεων, καὶ τίς συνέπειές τους (τὴν ὁμολογία δύο φύσεων τῇ θεωρίᾳ μόνῃ καὶ τὸν μονοενεργητισμό).

Ὁ χωρισμὸς τῶν Ἀντιχαλκηδονίων ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία ἐπὶ τόσους αἰῶνες δέν ὀφείλεται σέ ἐκατέρωθεν παρανοήσεις, ὅπως ὑποστηρίζεται. Ἡ διαφορὰ μας δέν εἶναι μόνον λεκτικὴ (στὴν χρῆσι διαφορετικῶν θεολογικῶν ὄρων), ἀλλὰ διαφορὰ στὴν περιγραφή τοῦ Προσώπου τοῦ Χριστοῦ, στό πῶς εἶναι ἐνωμένες οἱ δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ καὶ στό πῶς ἐρμηνεύονται τὰ γεγονότα τῆς ἐπὶ γῆς Θείας Οἰκονομίας τοῦ Κυρίου μας. Οἱ ἅγιοι Πατέρες μας, καὶ στίς ἰδιαίτερες συγγραφές τους καὶ στίς Οἰκουμενικές καὶ Τοπικές Συνόδους, προσδιώρισαν τό αἰρετικὸ νόημα τῆς «μιᾶς συνθέτου φύσεως» ἐπὶ Χριστοῦ.

Ὁ μακαριστὸς Καθηγούμενος τῆς Μονῆς μας, ἀρχιμανδρίτης Γεώργιος (Καψάνης), συνέταξε ἢ εὐλόγησε καὶ ἐπέβλεψε νά συγγραφοῦν ἀπὸ τὴν Ἱερά Μονή μας σειρά μελετῶν ἐπὶ τῶν πορισμάτων τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου πού πραγματοποιήθηκε κατὰ τό δεύτερο ἥμισυ τοῦ 20^{οῦ} αἰῶνος μέ πρωτοβουλία τῆς πρωτοθρόνου Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μέ πανορθόδοξη συναίνεσι. Μέ τίς μελέτες αὐτές ὁ π. Γεώργιος προσέφερε κριτήρια γιὰ μία θεοφιλῆ ἐπανάκαμψι τῶν ἀντιχαλκηδονίων λαῶν στὴν Ἐκκλησία. Σέ αὐτὴν τὴν προσπάθεια ἡ Ἱερά Κοινότης τοῦ Ἁγίου Ὁρους προσέδωσε κύρος, καθὼς υἱοθέτησε καὶ δημοσίευσε μέ τὴν ὑπογραφή της δύο ἀπὸ τὰ κείμενα πού συντάχθηκαν ἀπὸ τὴν ἀρμοδία Ἱεροκοινοτικὴ Ἐπιτροπὴ καὶ ἀποδέχθηκε τὴν δημοσίευσι ἐνός τρίτου κειμένου μέ τὴν ὑπογραφή τῶν μελῶν τῆς ὡς ἄνω Ἐπιτροπῆς – ἓνα ἐκ τῶν ὁποίων

ἦταν ὁ π. Γεώργιος-, ἀλλά καί κατόπιν ἐξέδωσε Ἀνακοινώσεις μέ τό ἴδιο πνεῦμα γιά θέματα πού ἀφοροῦσαν προεκτάσεις τοῦ ὑπ' ὄψιν Θεολογικοῦ Διαλόγου.

Θεωρήσαμε χρέος μας νά ἐπανεκδώσουμε σέ ἓνα ἐνιαῖο τόμο τά κείμενα πού ἦταν ὁ κόπος μιᾶς εἰκοσαετίας τοῦ μακαριστοῦ μας Καθηγουμένου. Στόν τόμο περιελάβουμε καί τά ἐκδεδομένα κείμενα τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους, διότι χωρίς αὐτά θά ὑπῆρχε ἀσυνέχεια στήν θεολογική του σκέψη. Σέ αὐτόν τόν τόμο φαίνεται ὅτι στόχος ἑνός ὑγιοῦς καί θεοσυνεργήτου θεολογικοῦ Διαλόγου, ὅπως ἐκεῖνος τοῦ ἱεροῦ Φωτίου τόν 9^ο αἰῶνα, εἶναι νά βοηθήσῃ τούς Ἀντιχαλκηδονίους νά συνειδητοποιήσουν ὅτι ἡ ἀπόρριψις τοῦ σεβηριανοῦ μονοφυσιτισμοῦ καί ἡ ἀποδοχή τῆς Ὁρθοδόξου Χριστολογίας ἐξασφαλίζει τήν ἐπιστροφή τους στήν κοινωνία τῆς Ἐκκλησίας. Προετάξαμε τῶν κειμένων μία ἐκτενῆ εἰσαγωγή, γιά νά περιγράψουμε χάριν τῶν νεωτέρων τό ἱστορικό καί θεολογικό-ἐκκλησιολογικό πλαίσιο, ἐντός τοῦ ὁποίου εἶχαν συνταχθῆ τά ἀναδημοσιευόμενα κείμενα, ἀλλά καί νά ὀρίσουμε τόν στόχο τῆς παρούσης ἐκδόσεως, πού εἶναι νά συμβάλουμε ταπεινά στήν θεοφιλή καί θεοσυνεργήτη ἐπανάνωσι τῶν Ἀντιχαλκηδονίων μέ τήν Ἐκκλησία.

Ἐφ' ὅσον θέλουμε τήν ἐπανάνωσι τῶν Ἀντιχαλκηδονίων στήν Ἐκκλησία, εἶναι ἀπολύτως ἀπαραίτητο νά συνεχισθῆ ὁ Θεολογικός Διάλογος, βασισμένος πλέον στήν ἀμετακίνητη ἐκκλησιολογική ἀρχή, ὅτι μόνον ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μας κατέχει ἀδιαμφισβήτητα ἀκεραία τήν ἀποστολική χριστολογική Πίστι. Ἕνας Διάλογος πού ἐνδεχομένως θά ἄφηνε τούς ἀντιχαλκηδονίους Χριστιανούς νά πιστεύουν ὅτι εἶναι Ὁρθόδοξοι, δέν θά συνεργοῦσε σέ μία θεάρεστη ἔνωσί τους μέ τήν Ἐκκλησία.

Πιστεύουμε ὅτι μέ τήν ἐπανάνωσι τῶν μελετῶν αὐτοῦ τοῦ τόμου ἐπιτελοῦμε τό χρέος μας καί ἔναντι τῶν πολυπαθῶν ἀντιχαλκηδονίων Χριστιανῶν, ὅπως τό εἶχε περιγράψει ὁ μακαριστός Καθηγούμενος καί Γέροντάς μας π. Γεώργιος:

«Τά κείμενα πού ἀκολουθοῦν ἄς γίνουν δεκτά ὡς ὁμολογία τῆς Πίστεώς μας πού προσφέρεται μέ ἀγάπη καί πρός τούς Ἀντιχαλκηδονίους, τούς ὁποίους δέν πρέπει νά ἐξαπατήσουμε ὠραιοποιώντας τήν ἀρρωστημένη τους κατάστασι. Μέ τό νά τούς χαρακτηρίζουμε

ὀρθοδόξους δέν σημαίνει ὅτι καί ἔγιναν ὀρθόδοξοι. Ἡ ὁμολογία αὐτή εἶναι χρέος ἀγάπης καί πρὸς τὸν Σωτῆρα μας Χριστό πού θέλει καί ἀναμένει ἀπὸ ἐμᾶς νά τὸν πιστεύουμε καί νά τὸν κηρύττουμε ὀρθοδόξως. Εἶναι ἀκόμη χρέος εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς ἀγίους Πατέρας μας, οἱ ὅποιοι αὐτὴν τὴν πίστι ὡμολόγησαν, ἐκήρυξαν, ἐδογματίσαν, μᾶς παρέδωσαν, καί γι' αὐτὴν τὴν πίστι ἐθυσιάσθησαν [...] Εἶναι ἀλήθεια ὅτι, ἐνῶ ἡ αἵρεσις τῶν Ἀντιχαλκηδονίων δέν μᾶς εἶναι καθόλου ἀγαπητὴ καί ἀποδεκτὴ, οἱ ἴδιοι οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι μᾶς εἶναι πολὺ ἀγαπητοὶ γιὰ δύο κυρίως λόγους: Πρῶτον, γιατί διετήρησαν πολλὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχαίας Παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας, πράγμα πού τοὺς φέρει πολὺ κοντὰ μας. Τέτοια στοιχεῖα εἶναι ὁ μοναχισμὸς, ἡ λατρεία, ἡ ἄσκησις, ἡ εὐλάβεια, ἡ τιμὴ πρὸς τοὺς Ἁγίους. Εἶναι ἐπίσης καί τό γεγονός ὅτι δέν ἔχουν ἐκπέσει σέ ἄλλες αἱρέσεις, οὔτε ἔχουν ἐπηρεασθῆ ἀπὸ τὸν σχολαστικισμό καί ὀρθολογισμό τῶν Δυτικῶν. Δεύτερον, γιατί εὐρίσκονται ἀνάμεσα στὴν πλημμυρίδα τοῦ μουσουλμανικοῦ κόσμου, γεγονός πού τοὺς ἀναγκάζει νά ζοῦν μέσα σέ ἀνασφάλεια, κινδύνους προσωπικούς καί ἐθνικούς καί γενικῶς σέ κατάστασι πού θυμίζει τὴν ἰδική μας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ὀθωμανικῆς δουλείας. Γιὰ τοὺς λόγους αὐτούς οἱ ἀντιχαλκηδόνιοι λαοὶ ἔχουν ἀνάγκη καί τῆς ἰδικῆς μας μερίμνης, συμπαθείας, στοργῆς καί φροντίδος. Καί τό σπουδαιότερο, ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ τὸν φωτιστικὸ λόγὸ τῆς Ἐκκλησίας καί τὴν ζωοποιὸ Χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὰ ὅποια ἐπὶ χίλια πεντακόσια ἔτη στεροῦνται ἐξ αἰτίας τοῦ χωρισμοῦ τους ἀπὸ τὴν κοινωνία τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας».

Μέ ἐμπιστοσύνη στὸν Κύριο τῆς Ἐκκλησίας, τὸν «γνωριζόμενον ἐν δύο φύσεσι» ἐν μιᾷ Ὑποστάσει, παραδίδουμε τό μετὰ χειρας ἔργο στὴν Ἐκκλησία, στοὺς ἐν Χριστῷ πατέρας καί ἀδελφούς μας.

Ὁ Καθηγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου
Ἁγίου Ὁρους

† Ἀρχιμανδρίτης Χριστοφόρος

Ἐν Ἀγίῳ Ὁρει τῇ 16ῃ Ἰουλίου 2018
Μνήμη τῶν Ἁγίων Πατέρων
τῆς ἀγίας Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐπανεκδόσεως τῶν ἔργων τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Γρηγορίου, πού ἀφοροῦν τόν θεολογικό Διάλογο τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μέ τούς Ἀντιχαλκηδόνιους, κρίθηκε ἀπαραίτητο νά γίνη μία ἀνασκόπησις τοῦ ὅλου θέματος μέ τήν παροῦσα Εἰσαγωγή. Ἡ Εἰσαγωγή δίνει τήν δυνατότητα στόν ἀπλό (μῆ εἰδικό) ἀναγνώστη ἢ στόν εἰδικό μελετητή, πού δέν εἶχαν παρακολουθήσει ἐξ ἀρχῆς τήν ἐξέλιξι τοῦ ἐνδο-ὀρθοδόξου διαλόγου γύρω ἀπό τίς συμφωνίες τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου, νά κατανοήσῃ τούς λόγους, γιά τούς ὁποίους πιστεύουμε ὅτι αὐτός ὁ Θεολογικός Διάλογος πρέπει νά συνεχισθῇ ἐπί νέων βάσεων καί μέ νέους στόχους.

Κεφάλαιο Α΄.

Ἡ χριστολογική συμφωνία τῶν Κοινῶν Δηλώσεων.

1. Γενικές ἀναφορές.

1.1. Γενικά γιά τό ἀντιχαλκηδόνιο σχίσμα.

Οἱ Χριστιανοί πού χωρίσθηκαν ἀπό τήν Ἐκκλησία, ἐπειδῆ δέν δέχθηκαν τήν Δ΄ Οἰκουμενική Σύνοδο πού ἔγινε στήν Χαλκηδόνα τό 451, εἶναι οἱ Κόπτες, οἱ Ἀρμένιοι, οἱ Συροϊακωβίτες, οἱ Αἰθίοπες καί οἱ Χριστιανοί τοῦ Μαλαμπάρ. Τό πρόβλημα πού ἔφερε τόν χωρισμό, μέ ἀπλᾶ καί κατανοητά ἀπό τούς μῆ εἰδικούς λόγια (χωρίς θεολογικές λεπτολογήσεις), εἶναι τό ἑξῆς:

Τό εὐαγγελικό μήνυμα, ὅτι «ὁ Λόγος σάρξ ἐγένετο» καί ὅτι ὁ «Θεός ἐφανερώθη ἐν σαρκί», διαστρεβλώθηκε ἀπό τούς αἰρετικούς. Οἱ ἀρχαῖοι δοκῆται ἔλεγαν ὅτι ὁ Χριστός δέν σαρκώθηκε πραγματικά, ὅτι ἡ ἐνανθρώπησις του ἦταν μία φαντασία. Ἄλλοι ἔλεγαν ὅτι ὁ Λόγος μεταβλήθηκε σέ σάρκα. Ἄλλοι πάλι ὅτι ὁ Χριστός πού σταυρώθηκε δέν ἦταν ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ. Γιά ὅλες αὐτές τίς διαστρεβλώσεις τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως ὁ Μέγας Ἀθανάσιος ἔγραφε χωρίς περιστροφές: «τά γάρ προειρημένα οὔτε λεκτά οὔτε ἀκουστά παρά Χρι-

στιανοῖς, ἀλλὰ ἀλλότρια κατὰ πάντα τρόπον τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας ἐστίν»¹.

Οἱ αἰρετικὲς αὐτὲς ἀντιλήψεις πῆραν πῖο συγκεκριμένη μορφή τὸν 4^ο καὶ 5^ο αἰῶνα. Οἱ ἀρειανοὶ ἔλεγαν ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος προσέλαβε μόνον σάρκα χωρὶς ψυχῆ, καὶ οἱ Ἀπολιναρισταὶ ἔλεγαν ὅτι προσέλαβε ψυχῆ χωρὶς νοῦ καὶ λόγου. Καὶ οἱ δύο ομάδες ἀφαιροῦσαν ἀπὸ τὸν Χριστὸ κάποιον στοιχεῖο τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως (ψυχῆ, νοῦ, λόγο) καὶ ἔτσι ματαιώναν τὴν σωτηρία τοῦ ὅλου ἀνθρώπου. Σὲ αὐτοὺς ἀπάντησε ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος λέγοντας: «τό γὰρ ἀπρόσληπτον, ἀθεράπευτον· ὃ δὲ ἦνωται τῷ Θεῷ, τοῦτο καὶ σώζεται»². Στὴν Α΄ Οἰκουμενικῆ Σύνοδο εἶχε καταδικασθῆ ὁ ἀρειανισμὸς. Στὴν Β΄ Οἰκουμενικῆ Σύνοδο καταδικάσθηκε καὶ ὁ ἀπολιναρισμὸς.

Ὁ Νεστόριος στὴν συνέχεια ἔλεγε ὅτι ἄλλος εἶναι ὁ Θεὸς Λόγος πού γεννήθηκε προαιωνίως ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ ἄλλος ὁ ἄνθρωπος Χριστὸς πού γεννήθηκε ἐπ' ἐσχάτων ἀπὸ τὴν Παρθένο Μαρία· ὁ ἄνθρωπος Χριστὸς ἦταν ἐνωμένος μὲ τὸν Θεὸ Λόγο «κατὰ συνάφειαν, κατ' ἀξίαν καὶ γνώμης ταυτότητα». Ἡ νεστοριανὴ κακοδοξία ἦταν προφανῆς, διότι σύμφωνα μὲ αὐτὴν ὁ σωτὴρ τῶν ἀνθρώπων δὲν ἦταν ὁ Θεὸς ἀλλὰ ἕνας ἄνθρωπος. Ἡ Γ΄ Οἰκουμενικῆ Σύνοδος τῆς Ἐφέσου (τό 431) κατεδίκασε τὴν κακοδοξία καὶ διατύπωσε τό δόγμα τῆς καθ' ὑπόστασιν ἐνώσεως. Πρόεδρος καὶ ψυχῆ τῆς Συνόδου ἦταν ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, ὁ ὁποῖος εἶπε ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ Θεὸς Λόγος πού ἔγινε ἄνθρωπος· αὐτὸς εἶναι ὁ Σωτὴρας μας, ἐπειδὴ ἔκανε τὴν σάρκα (τὴν ἀνθρωπίνη φύσι) δική Του· εἶναι ἡ μία Ὑπόστασις τοῦ Λόγου πού μετὰ τὴν ἐνσάρκωσί της ἔχει πλέον δύο φύσεις, τὴν θεότητα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, ἐνωμένες μὲ μία «φυσι-

1. Πρὸς Ἐπίκτητον, 2. Βλ. ἐκτενέστερα: «Ποῖος Ἄδης ἠρεύξατο ὁμοούσιον εἰπεῖν τό ἐκ Μαρίας σῶμα τῆ τοῦ Λόγου θεότητι; ἢ ὅτι ὁ Λόγος εἰς σάρκα καὶ ὁστέα καὶ τρίχας καὶ ὄλον σῶμα μεταβέβληται, καὶ ἡλλάγη τῆς ἰδίας φύσεως;... τίς δὲ ἀκούων, ὅτι οὐκ ἐκ Μαρίας, ἀλλ' ἐκ τῆς ἑαυτοῦ οὐσίας μετεποίησεν ἑαυτῷ σῶμα παθητόν ὁ Λόγος, εἶποι ἄν Χριστιανόν τόν λέγοντα ταῦτα;... ἢ πῶς Χριστιανοὶ θέλουσιν ὀνομάζεσθαι οἱ λέγοντες εἰς ἄνθρωπον ἅγιον ὡς ἐπὶ ἕνα τῶν προφητῶν ἐληλυθέναι τόν Λόγον, καὶ μὴ αὐτόν ἄνθρωπον γεγονέναι λαβόντα ἐκ Μαρίας τό σῶμα, ἀλλ' ἕτερον εἶναι τόν Χριστόν καὶ ἕτερον τόν τοῦ Θεοῦ Λόγον, τόν πρό Μαρίας καὶ πρό αἰῶνων ὕϊόν ὄντα τοῦ Πατροῦ;».

2. Ἐπιστολή 101, Πρὸς Κληδόνιον α', 32.

κή» (δηλαδή πραγματική, ὄχι κατ' ἀξίαν ἢ ταυτοβουλίαν) ἔνωσι· ἡ Παναγία Παρθένος γέννησε Θεόν, εἶναι Θεοτόκος³.

Δύο χρόνια μετά (τό 433), ἐπειδὴ κάποιοι εἶχαν παρεξηγήσει τὴν φράσι του «μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη», ὅτι δῆθεν ἔλεγε πὼς ὁ Χριστός εἶναι μία φύσις, μέ τίς Διαλλαγές (ἕνα ἔγγραφο πού συναποδέχθηκαν ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας καί ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀντιοχείας Ἰωάννης) ὁ ἅγιος Κύριλλος ἐπαναβεβαίωσε τὸ φρόνημά του ὅτι δύο πραγματικές φύσεις, θεότης καί ἀνθρωπότης, εἶναι ἐνωμένες στὴν μία Ὑπόστασι τοῦ Χριστοῦ⁴.

Ὁ Εὐτυχῆς, ἀρχιμανδρίτης καί προϊστάμενος τῶν μοναστηρίων τῆς Κων/πόλεως, ἂν καί ἦταν θερμός ὀπαδός καί συναγωνιστής τοῦ ἁγίου Κυρίλλου στὸν ἀντινεστοριανικό ἀγῶνα, παρενόησε μονοφυσικῶς τὴν διδασκαλία του καί γι' αὐτὸ δέν δεχόταν δύο φύσεις στὸν Χριστό ἀλλὰ μόνο μία θεία φύσι⁵. Ἡ Ἐνδημοῦσα Σύνοδος στὴν Κων/πολι (τό 448) μέ πρόεδρο τὸν ἅγιο Φλαβιανό Κων/πόλεως κατεδίκασε τὸν Εὐτυχῆ, ἀλλὰ μία ἄλλη Σύνοδος στὴν Ἔφεσο (τό 449), πού ἔμεινε στὴν ἱστορία γνωστὴ ὡς *Ληστρική*, ἔχοντας πρόεδρο τὸν Διόσκορο Ἀλεξανδρείας δικαίωσε τὸν Εὐτυχῆ καί τὸν μονοφυσισμὸ του.

Γιὰ νὰ λυθῆ τὸ πρόβλημα γύρω ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ Εὐτυχοῦς καί γιὰ νὰ ἀντιμετωπισθῆ ὁ μονοφυσισμὸς καί ὁ νεστοριανισμὸς, συγκροτήθηκε ἡ ἁγία Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος στὴν Χαλκηδόνα τό 451. Ἡ Σύνοδος διετύπωσε ἀριστοτεχνικά τὴν ἀποστολικὴ Πίστι γιὰ τὸ Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Βασισμένη στὴν διδασκαλία τῶν ἁγίων

3. «Σαρκί καθ' ὑπόστασιν ὁμολογοῦντες τὸν Λόγον, ἕνα προσκυνοῦμεν Ὑῖόν καί Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, οὔτε ἀνά μέρος τιθέντες καί διορίζοντες ἀνθρωπον καί Θεόν ὡς συνημένους ἀλλήλοις τῇ τῆς ἀξίας καί αὐθεντίας ἐνότητι (κενοφωνία γάρ τοῦτο καί ἕτερον οὐδέν) οὔτε μὴν Χριστόν ἰδικῶς ὀνομάζοντες τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον καί ὁμοίως ἰδικῶς Χριστόν ἕτερον τὸν ἐκ γυναικός, ἀλλ' ἕνα μόνον εἰδότες Χριστόν τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρός Λόγον μετά τῆς ἰδίας σαρκός» (Ἐπιστολή Γ', Πρὸς Νεστόριον, ACO I, 1, 1, 35-36).

4. ACO I, 1, 6, 154.

5. Ὁ Εὐτυχῆς «δισχυρίζετο λέγων τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν μὴ δεῖν ὁμολογεῖσθαι ἐκ δύο φύσεων μετά τὴν ἐνανθρώπησιν», καί ἐπιπλέον ἔλεγε ὅτι τὸ σώμα τοῦ Κυρίου δέν ἦταν ὁμοούσιο μέ τὸ δικό μας: «μὴ εἰληφέναι ἐξ αὐτῆς [τῆς Παρθένου] σάρκα ἡμῖν ὁμοούσιον» (Ἐπιστολή Φλαβιανοῦ Κων/πόλεως πρὸς Λέοντα Ρώμης, ACO II, 1, 1, 37).

Οἰκουμενικῶν Συνόδων Α', Β' καὶ Γ' κατεδίκασε ταυτόχρονα καὶ τίς δύο αἱρέσεις. Διεκήρυξε ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι μία ὑπόστασις, ἡ Ὑπόστασις τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ δύο φύσεις, θεότης καὶ ἀνθρωπότης, ἐνωμένες ἀτρέπτως, ἀσυγχύτως, ἀχωρίστως καὶ ἀδιαιρέτως. Οἱ δύο φύσεις διατηροῦν μετὰ τὴν ἐνωσί τους τὴν φυσικὴ τους διαφορὰ καὶ γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς Λόγος μετὰ τὴν ἐνανθρώπησί Του γνωρίζεται ἐν δύο φύσεσι, δηλαδή ὁ αὐτὸς εἶναι Θεὸς καὶ ἄνθρωπος καὶ «ἐνεργεῖ καθ' ἑκατέραν τῶν φύσεων μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας».

Ὁ Διόσκορος Ἀλεξανδρείας καὶ ἀργότερα ὁ Σεβήρος Ἀντιοχείας ἀπέρριψαν τὴν διδασκαλία τῆς Συνόδου, διότι θεώρησαν ὅτι μέ τὸ νὰ δεχθῆ ἡ Σύνοδος δύο φύσεις στὸν Χριστὸ ἐπανάφερε τὸν νεστοριανισμό, τὸν ὁποῖο εἶχε καταδικάσει ἡ Γ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος. Ὁ Διόσκορος διαρκούσης τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος εἶχε δηλώσει: «τό ἐκ δύο δέχομαι, τό δύο οὐ δέχομαι», καὶ «ἰδοὺ τούτου ἐπιλαμβάνομαι· μετὰ γάρ τὴν ἐνωσιν δύο φύσεις οὐκ εἰσί». Ὁ Σεβήρος Ἀντιοχείας, μερικὲς δεκαετίες ἀργότερα, ὠργάνωσε τὴν μονοφυσικὴ διδασκαλία σὲ ἓνα παράλογο θεολογικὸ σύστημα, τό ὁποῖο στήριξε ἐπὶ δεκαπέντε αἰῶνες τό ἀντιχαλκηδόνιο σχίσμα. Στὸ κέντρο τῆς διδασκαλίας τοῦ Σεβήρου εἶναι ἡ «σύνθετη φύσις» καὶ ὁ μονοενεργητισμός, καθὼς γράφει: «ἕως ἄν οὖν εἷς ἐστὶν ὁ Χριστὸς, μίαν ὡς ἑνός αὐτοῦ τὴν τε φύσιν καὶ τὴν ὑπόστασιν καὶ τὴν ἐνέργειαν σύνθετον ... κηρύττομεν»⁶.

Στίς αἰρετικὲς χριστολογικὲς ἀπόψεις ἡ Ἐκκλησία ἀντιπαρέβαλε τό φρόνημά της μέ τίς ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Οἱ ἅγιοι Πατέρες μέ θαυμαστὴ ὁμοφωνία ἀνεθεμάτισαν τὸν ἀπολιναρισμὸ, τὸν νεστοριανισμό, τὸν μονοφυσισμὸ καὶ τὸν συνεπακόλουθο μονοθελητισμὸ, μαζί μέ τοὺς ἀρχηγούς αὐτῶν τῶν αἱρέσεων, ἐπειδὴ ὅλες αὐτές οἱ αἱρέσεις ἀκύρωναν τό μυστήριον τῆς θείας Οἰκονομίας. Ἡ Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐτόνισε τό «ἐν δύο φύσεσιν ἀσυγχύτως ἀτρέπτως ἀδιαιρέτως ἀχωρίστως γνωριζόμενον» (τὸν Χριστόν)· ἡ Ε' Οἰκουμενικὴ διευκρίνησε ὅτι τό «ἐν δύο φύσεσι» δέν πρέπει νὰ ἐννοηθῆ ὡς διαίρεσις τῶν φύσεων καὶ γι' αὐτὸ κατεδίκασε ὅσους τό ἐννοοῦσαν ἔτσι (τὰ *Τρία Κεφάλαια*)· ἡ ΣΤ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος κατεδίκασε τὸν μονοενεργητισμὸ καὶ τὸν μονοθελητισμὸ, καὶ ἐπὶ λέξει:

6. *Doctrina Patrum*, 310.

«τὴν αἵρεσιν, τῇ Ἀπολιναρίου, Σεβήρου καὶ Θεμιστίου τῶν δυσσεβῶν φρενοβλαβεῖ κακοδοξία συνάδουσαν, καὶ τό τέλειον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ αὐτοῦ ἐνός Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀνελεῖν διὰ τινος δολερᾶς ἐπινοίας σπουδάζουσαν». Ἡ Πενθέκτη Σύνοδος καὶ ἡ Ζ΄ Οἰκουμενικὴ ἐπιβεβαίωσαν τὴν καταδίκη τῶν αἱρέσεων αὐτῶν.

Ἡ αἵρετικὴ διδασκαλία ἐνδέχεται νὰ εἶναι μία προφανὴς καὶ προκλητικὴ διαστρέβλωσις τοῦ εὐαγγελίου, ὅταν π.χ. ἀρνηταὶ κάποιος ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἀληθινὸς Θεός (ἀρειανισμός) ἢ ἀληθινὸς ἄνθρωπος (δοκητισμός). Ἐνδέχεται ὅμως νὰ εἶναι δυσδιάκριτη καὶ νὰ φαίνεται σάν μικρὴ διαφοροποίησις ἀπὸ τὴν Ὀρθόδοξὴ διδασκαλία, ὅταν π.χ. κάποιος ἀρνηταὶ τίς δύο ἐν Χριστῶ φυσικὲς ἐνέργειες πού δροῦν “ἠνωμένως” καὶ παραδέχεται τὴν μία (ὑποστατικὴ) σύνθετη θεανθρωπίνῃ ἐνέργεια ἐν Χριστῶ. Οἱ ἅγιοι Πατέρες ἀπὸ τὴν ἀποστολικὴ ἀκόμῃ ἐποχὴ θεωροῦν μεγάλη καὶ καταστρεπτικὴ ἀκόμῃ καὶ τὴν πιό μικρὴ διαφοροποίησι ἀπὸ τὴν ἀποστολικὴ διδασκαλία. Μάλιστα τὴν δυσδιάκριτη αἵρεσι τὴν θεωροῦν ἀκόμῃ πιό ἐπικίνδυνη καὶ ἀπὸ τὴν προφανή. Ἡ στάσις αὐτῆ τῶν ἁγίων Πατέρων εἶναι φιλόανθρωπη, ἐπειδὴ ἐξασφαλίζει στὸν ἄνθρωπο τὴν εὐθεΐα καὶ ἀπλανῆ ὁδὸ τῆς σωτηρίας. Ἡ ἐπιμονὴ στὴν αἵρετικὴ διδασκαλία, ἀκόμῃ καὶ γιὰ ἓνα ἰώτα ἢ μία κεραία, ἀκυρώνει τὴν δυνατότητα τῆς σωτηρίας. Κατὰ τὸν ἅγιο Ἰωάννη τὸν Χρυσόστομο ἡ ἑτεροδοξία εἶναι ἓνα ἀκάθεκτο κακό: «Ὅταν γάρ τι καινὸν ἐπεισενεχθῆ, αἰεὶ καινοτομίας τίττει· καὶ ἄπειρος ἢ πλάνη τοῦ ἐξεληθόντος τὸν λιμένα τὸν εὐδίων, καὶ οὐδαμοῦ στήσεται. Ἐπὶ πλεῖον γάρ προκόψουσιν ἀσεβείας, φησί, καὶ ὁ λόγος αὐτῶν, ὡς γάγγραινα, νομὴν ἔξει. Ἀκάθεκτον κακόν, οὐκέτι ἰατρεία κατασχεθῆναι δυνάμενον, ἀλλὰ τό πᾶν λυμαίνεται. Δείκνυσιν ὅτι νόσος ἐστίν ἡ καινοφωνία, μᾶλλον δέ νόσου χαλεπωτέρα» (PG 62, 626). Στίς ἡμέρες μας βλέπουμε πῶς ἑτεροδοξες κοινότητες ὀλισθαίνουν σέ ὄλο καὶ μεγαλύτερα ἀτοπήματα! .

Οἱ ἀντιχαλκηδόνιοι διδάσκαλοι ὠδηγήθηκαν στὴν αἵρεσι, ἐπειδὴ ἐμπιστεύθηκαν τὴν ἀνθρώπινη (τὴν θύραθεν) φιλοσοφία καὶ ἀθέτησαν τὴν Παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ ἅγιος Ἰω. ὁ Δαμασκηνός ἐρωτᾷ σχετικῶς τοὺς σεβηριανούς: «Τίς τοῦτο τῶν θεοφόρων εἶρηκε πώποτε, εἰ μὴ που τὸν παρ’ ὑμῖν ἅγιον Ἀριστοτέλην ἡμῖν ὡς τρισκαιδέκατον

ἀπόστολον εἰσαγάγοιτε καὶ τῶν θεοπνεύστων τὸν εἰδωλολάτρην προκρίνοιτε;»⁷. Ὅπως μαρτυρεῖ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, ἡ αἵρεσις γεννιέται ἐπειδὴ οἱ αἰρετικοὶ δὲν ἐμπιστεύονται τὴν ἐμπειρία τῶν θεοπτῶν ἁγίων ἀλλὰ τὴν φιλοσοφία: «Κᾶν ἐξετάσης, ἴδοις ἄν πάσας ἢ τὰς πλείστας τῶν δεινῶν αἰρέσεων ἐντεῦθεν λαβούσας τὰς ἀρχάς»⁸.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐμπειρία τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου εἶναι ἀλήθεια. Ἡ αἵρεσις, κατὰ τὸν ἅγιο Ἐπιφάνιο Κύπρου, εἶναι ψεῦδος, στερεῖται Πνεύματος Ἁγίου καὶ ἀθετεῖ τὴν Παράδοσι τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐξώκειλε καὶ κινεῖται στό σκότος, τυφλὴ καὶ μυωπάζουσα⁹. Τὸ ἀντιχαλκηδόνιο σχίσμα θεμελιώθηκε στό αἰρετικό φρόνημα τῶν πρωτεργατῶν του καὶ θά θεραπευθῆ, ὅταν μέ τὸν Θεολογικὸ Διάλογο οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι κατανοήσουν τὴν ἀλήθεια τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐμπειρίας.

1.2. Γενικά γιά τόν θεολογικὸ Διάλογο.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μας κατὰ τὸν 20^ο αἰῶνα ἀνέπτυξε ἕνα μακροχρόνιο Θεολογικὸ Διάλογο μέ τοὺς ἀντιχαλκηδονίους Χριστιανούς. Ὁ θεολογικὸς Διάλογος, μετὰ ἀπό τὴν προϊστορία του πού ἀφοροῦσε προσωπικὲς ἐπαφές ἐκατέρωθεν καὶ τὴν καλλιέργεια καλῶν σχέσεων σέ ἐπίπεδο ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν ἡγετῶν, διεξήχθη σέ δύο φάσεις: α) τίς τέσσερις ἀνεπίσημες Διασκέψεις στό πλαίσιο τῶν δραστηριοτήτων τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, καὶ β) τίς ἐπίσημες, μετὰ ἀπό πανορθόδοξες ἀποφάσεις, Συνελεύσεις τῆς συγκροτηθείσης Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ὁ θεολογικὸς Διάλογος ἀναψηλάφησε τό ζήτημα τῆς ἐπανενώσεως τῶν Ἀντιχαλκηδονίων μέ τὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία, μετὰ ἀπό τὸν χωρισμὸ δεκαπέντε αἰῶνων καὶ τὴν ἀπουσία οὐσιαστικῶν ἐνωτικῶν συνομιλιῶν ἀπό τὸν 12^ο αἰῶνα. Μέ τό θέμα ἀσχολήθηκαν σπουδαῖοι

7. Κατὰ Ἰακωβιτῶν, 10.

8. Ὑπέρ τῶν ἱερῶς ἡσυχάζοντων, 1, 1, 20· βλ. τοῦ αὐτοῦ, Ἔργα, τόμ. 2, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1982, σελ. 108.

9. «Πᾶσα γάρ αἵρεσις ψεύδεται μὴ λαβοῦσα Πνεῦμα Ἅγιον κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν πατέρων ἐν τῇ ἁγίᾳ τοῦ Θεοῦ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ» (Ἀγκυρωτός, 63), καὶ «Πᾶσα δὲ αἵρεσις ἀπό τῆς ἀληθείας ἐξοκέλασα ἐν σκότῳ τυφλώττει καὶ μυωπάζει, ἕτερα ἀνθ' ἑτέρων διανοουμένη» (Πανάριον, τόμ. 2, παρ. 11, σελ. 376).

Ὁρθόδοξοι θεολόγοι, ὅπως ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ, ὁ Ἰωάννης Καρμίρης, ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης, ὁ π. Δημήτριος Στανιλοάε.

Στόν ἀνεπίσημο Διάλογο (στό Aarhus τό 1964, στό Bristol τό 1967, τήν Γενεύη τό 1970 καί στήν Addis Ababa τό 1971) συμφωνήθηκε παραδόξως ὅτι ἡ χριστολογική διδασκαλία τῶν δύο πλευρῶν διατηρήθηκε ἐξίσου ὀρθόδοξη, παρά τόν χωρισμό τόσων αἰῶνων, καί ὅτι εἶναι δυνατή ἡ ἀμοιβαία ἄρσις τῶν ἀναθεμάτων τῶν διδασκάλων ἐκατέρας πλευρᾶς¹⁰.

Ἡ Μικτή Ἐπιτροπή τοῦ ἐπισήμου θεολογικοῦ Διαλόγου συνήλθε σέ τέσσερις συνελεύσεις (1985, 1989, 1990 καί 1993) καί συζήτησε θέματα πού ἀφοροῦσαν τήν Χριστολογία καί τήν Ἐκκλησιολογία, γιά τά ὁποῖα θεολογικές ὑποεπιτροπές ετοίμασαν τίς ἀπαραίτητες εἰσηγήσεις. Ἡ μεθοδολογία τοῦ ἐπισήμου Θεολογικοῦ Διαλόγου προέβλεπε τήν σύνταξι Κοινῶν Δηλώσεων πού θά ἐξέφραζαν τήν συμφωνία τῶν δύο πλευρῶν στό χριστολογικό καί τό ἐκκλησιολογικό ζήτημα. Καρποί τοῦ ἐπισήμου Διαλόγου ἦσαν οἱ δύο Κοινές Δηλώσεις (ἡ Α΄ Κοινή Δήλωσις ὑπεγράφη τό 1989 στό Μοναστήρι Anba Bishoy, ἡ Β΄ Κοινή Δήλωσις ὑπεγράφη τό 1990 στό Σαμπεζύ τῆς Γενεύης) καί τό Κοινό Ἀνακοινωθέν τῆς Δ΄ συνελεύσεως, πού ὑπεγράφη στήν Γενεύη ἐπίσης τό 1993 (βλ. Παράρτημα Β΄, σελ. 819 κ.ἐξ.).

1.3. Ἡ συμφωνία τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἡ συμφωνία συνοψίζεται στό ὅτι οἱ Ὁρθόδοξοι καί οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι κατά τήν διάρκεια δεκαπέντε αἰῶνων σχίσματος διετήρησαν τήν ἴδια χριστολογική Πίστι καί ἀποστολική Παράδοσι, τήν ὁποῖα ὁμως διετύπωσαν μέ διαφορετική ὀρολογία. Ἡ συμφωνία, ὅπως ἐρμηνεύθηκε κατόπιν ἀπό τούς θεολόγους πού τήν ὑποστήριξαν, βασίσθηκε στίς ἐξῆς ἱστοριοδογματικές παραδοχές:

α) Ὅτι ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας Διόσκορος καταδικάσθηκε στήν Δ΄ Οἰκουμενική Σύνοδο ὄχι γιά αἵρεσι ἀλλά γιά ἀπίθεια στήν Σύνοδο, καί ὅτι εἶχε ὀρθό χριστολογικό φρόνημα:

10. *Does Chalcedon Divide or Unite? Towards Convergence in Orthodox Christology*, eds. Paulos Gregorios, William H. Lazareth, Nikos A. Nissiotis, (WCC: Geneva, 1981).

β) Ὅτι ὁ Σεβήρος Ἀντιοχείας ἀνέπτυξε μία ὀρθή (κυρίλλεια) διδασκαλία περὶ δύο φύσεων ἐν Χριστῷ, καὶ ἐπομένως ὁ ἀντιχαλκηδονισμὸς τοῦ δὲν ἔκρυβε αἵρεσι (μονοφυσιτισμό):

γ) Ὅτι ἡ Ληστρική Σύνοδος τῆς Ἐφέσου (τοῦ 449) δὲν ἦταν αἵρετική, ἀλλὰ μέ τις ἀποφάσεις τῆς ἀντιμετώπισε τὸν νεστοριανισμό:

δ) Ὅτι οἱ μεταγενέστερες τῆς Δ' Οἰκουμενικές μας Σύνοδοι κατεδίκασαν τοὺς ἀρχηγούς τῶν Ἀντιχαλκηδονίων ὄχι γιὰ αἵρετικές διδασκαλίες ἀλλὰ γιὰ τὴν πεισματική ἀντίθεσί τους στὴν Σύνοδο τῆς Χαλκηδόνος: καὶ ἐπομένως,

ε) Ὅτι μέ πανορθόδοξη συμφωνία εἶναι δυνατή ἡ ἄρσις τῶν ἀναθεμάτων πού ἔχουν ἐπιβληθῆ ἀπὸ Οἰκουμενικές Συνόδους στοὺς ἀντιχαλκηδονίους διδασκάλους.

2. Γιατί συντάχθηκαν τὰ παρόντα κείμενα.

2.1. Τὰ ἐρωτήματα πού προέκυψαν.

Μετά τὴν ἀνακοίνωσι τῶν συμφωνιῶν (Κοινῶν Δηλώσεων) τοῦ ἐπισήμου Θεολογικοῦ Διαλόγου ἀνέκυψαν θεολογικά ἐρωτήματα, τὰ ὅποια μποροῦν νὰ συνοψισθοῦν στὰ ἑξῆς:

- Εἶναι οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι πράγματι ὀρθόδοξοι στὴν χριστολογική τους Πίστι, ὅπως ὑποστηρίχθηκε στίς Κοινές Δηλώσεις τοῦ Διαλόγου; Εἶναι δηλαδή ὁ σεβηριανισμὸς μία Ὁρθόδοξη διδασκαλία;

- Εἶχαν πράγματι οἱ ἀντιχαλκηδόνιοι διδάσκαλοι (ὁ Διόσκορος Ἀλεξανδρείας, ὁ Σεβήρος Ἀντιοχείας καὶ οἱ λοιποί), ὀρθόδοξο χριστολογικό φρόνημα, ἢ ἀπεναντίας εἶναι αὐτοὶ πού θεμελίωσαν τὸ ἀντιχαλκηδόνιο σχίσμα στὴν βάσι τοῦ δισσοκορείου-σεβηριανοῦ μονοφυσιτισμοῦ;

- Μποροῦν ἄραγε νὰ ἀρθοῦν τὰ ἀναθέματα ἐναντίον τῶν ἀντιχαλκηδονίων διδασκάλων, ἢ αὐτό εἶναι ἀδύνατον, δεδομένου ὅτι τὰ ἐπέβαλαν Οἰκουμενικές Σύνοδοι πού ἐξέφρασαν, ὅπως πιστεύουμε, ἀλάνθαστα τὴν πίστι καὶ τὴν βούλησι τῆς Ἐκκλησίας;

- Μπορεῖ ἄραγε νὰ γίνῃ ἔνωσις τῶν Ἀντιχαλκηδονίων μέ τὴν Ἐκκλησία, χωρὶς αὐτοὶ νὰ ἀποδεχθοῦν ἀνεπιφύλακτα τίς Οἰκουμενικές Συνόδους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας στό σύνολό τους (Ὅρους, Κανόνες καὶ ἀποφάσεις πού ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸ δόγμα);

- Στο τέλος-τέλος, θά είναι άραγε μία ένωση που θά οδηγήσει τους καλοπροαιρέτους αντιχαλκηδόνιους λαούς στην ένότητα και καθολικότητα της Ὁρθοδόξου Πίστεως, τήν ὁποία ὡς ἀσφαλῆ ὁδὸ τῆς κατὰ Χάριν θεώσεως κατ' ἔξοχὴν ἔχει ἀνάγκη ὁ θεόπλαστος ἄνθρωπος, ἢ θά εἶναι μία ένωση σάν τίς ποικίλες ἐνοποιήσεις σκοπιμότητος που ἐπιδιώκονται καί ἐπιβάλλονται στίς ἡμέρες μας;

Τά ἀνωτέρω ἐρωτήματα προσδιώρισαν τόν στόχο τοῦ ἐνδο-ὀρθοδόξου διαλόγου τῆς περασμένης τριακονταετίας, που ἦταν νά διαλευκανθῇ ἂν οἱ Κοινές Δηλώσεις πρέπει νά γίνουν ἀποδεκτές ἀπό Ὁρθοδόξου πλευρᾶς ἢ ὀφείλουν νά ἐπανεξεταστοῦν. Στά κείμενα αὐτοῦ τοῦ τόμου καταγράφεται ἡ ἀγιορειτικὴ συμβολὴ σέ αὐτόν τόν ἐνδο-ὀρθόδοξο διάλογο.

2.2. Ἡ ἀποψις καί οἱ στόχοι τῆς ἀγιορειτικῆς συμβολῆς.

Ὑποστηρίζεται στόν ἀνά χειρᾶς τόμο ὅτι οἱ ἀνωτέρω (παρ. 1.3) ιστορικοδογματικές παραδοχές εἶναι ἐσφαλμένες. Θά ἔλεγε κανεὶς ὅτι εἶναι εἰδικὰ 'κατασκευασμένες' γιὰ νά ἐξυπηρετηθῇ μία χριστολογικὴ συμφωνία. Ἄς σημειωθῇ ἐκ προοιμίου ὅτι, τά συμπεράσματα τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς καί οἱ ἰσχυρισμοὶ που τά δικαιολογοῦν, ἐρχονται σέ εὐθεία ἀντίθεσι μὲ ὅ,τι ψάλλουμε στίς καθημερινές μας Ἀκολουθίες γιὰ νά λατρεύσουμε Ὁρθοδόξως τόν Χριστό καί νά τιμήσουμε τούς Ἁγίους Του, καί μὲ ὅ,τι παρελάβαμε ὡς πίστι καί φρόνημα ἀπό τούς ἁγίους Πατέρες μας. Σύμφωνα μὲ αὐτὴν τὴν διαχρονικὴ λατρευτικὴ παράδοσι (τό *lex orandi*) καί αὐτὴν τὴν Πίστι τῆς Ἐκκλησίας (τό *lex credendi*), ὁ Διόσκορος καί ὁ Σεβῆρος εἶναι αἰρετικοί, ἢ χριστολογικὴ τους διδασκαλία εἶναι ὁ σεβηριανὸς μονοφυσισμός, τόν ὁποῖον ἔχουν καταδικάσει οἱ Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι ἀπό τὴν Δ' μέχρι καί τὴν Ζ' καί οἱ ἅγιοι Πατέρες μέχρι σήμερα.

Ἡ διήκουσα ἐννοια σέ ὅλα τά κείμενα τοῦ τόμου, παρότι ἔχουν γραφῆ σέ διαφορετικὲς χρονικὲς στιγμές καί μὲ ἀφορμὴ διαφορετικὰ ἐρεθίσματα, εἶναι: α) ὅτι οἱ αντιχαλκηδόνιοι διδάσκαλοι πρεσβεύουν τόν μονοφυσισμὸ καί τόν μονοενεργητισμὸ, ὅπως ἀκριβῶς τούς καταλογίζεται ἀπό τούς ἁγίους Πατέρας καί ἀπό τίς Οἰκουμενικὲς Συνόδους, καί β) ὅτι ἀπό αὐτόν τόν μονοφυσισμὸ-μονοενεργητισμὸ πρέπει νά ἀποδεσμευθοῦν οἱ σημερινοὶ Ἀντιχαλκηδόνιοι. Τά κείμενα

εἶναι γραμμένα μέ εὐαισθησία πρὸς τοὺς δοκιμαζομένους ἀντιχαλκηδονίους λαούς, μέ συναίσθησι τῆς εὐθύνης πού ἀπορρέει ἀπὸ τὴν μία ἢ τὴν ἄλλη τοποθέτησι στό ζήτημα, καί μέ σεβασμό στά πρόσωπα καί στοὺς ἐκκλησιαστικούς θεσμούς πού διεκπεραίωσαν τόν Θεολογικό Διάλογο. Συζητοῦνται ὅμως τά λάθη πού ἔγιναν σ' αὐτόν καί προτείνονται ὀρθές θεολογικές βάσεις, σύμφωνες μέ τό πνεῦμα τῶν ἁγίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἐπάνω στίς ὁποῖες μπορεῖ νά συνεχισθῇ ὁ Θεολογικός Διάλογος, ἔτσι ὥστε α) οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι νά ὑπερβοῦν τόν σεβηριανό μονοφυσιτισμό, καί β) νά διαφυλαχθῇ ἡ εἰρήνη καί ἡ ἐνότης τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας.

3. Ἡ πορεία πρὸς τόν ἀνεπίσημο Θεολογικό Διάλογο.

3.1. Ἡ διαχρονική Παράδοσις.

Μέχρι τά μέσα τοῦ 19^{ου} αἰῶνος δέν ὑπῆρχαν ρωγμές στήν Παράδοσι, τὴν ὁποία συνώψισε ἡ ἁγία Πενθέκτη Οἰκουμενική Σύνοδος. Σύμφωνα μέ αὐτήν, οἱ σεβηριανοὶ ἀντιχαλκηδόνιοι Χριστιανοὶ εἶναι αἰρετικοί, ἐπειδὴ ὁμολογοῦν μία κατὰ σύγχυσι φύσι στόν Χριστό¹¹. Αὐτὴν τὴν Παράδοσι ἐκφράζει ὁ Μέγας Φώτιος μέ τὴν ἐπιστολή του *Πρὸς τοὺς τῆς Ἀνατολῆς ἀρχιερατικούς θρόνους*¹². Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς¹³ καί ὁ ἅγιος Φιλόθεος ὁ Κόκκινος¹⁴ τὴν ἐπιβεβαιώνουν. Οἱ ὕστεροι βυζαντινοὶ κανονολόγοι ἀκολουθοῦν τὴν συνοδική παράδοσι καί ἀποδίδουν κακοδοξία στοὺς ἀντιχαλκηδονίους διδα-

11. Ἡ Δ' Οἰκουμενική Σύνοδος «τῶν ἱερῶν τῆς Ἐκκλησίας περιβόλων ἐξήλασε ... Νεστόριον καί Διόσκορον, τόν μέν τῆς διαιρέσεως, τόν δέ τῆς συγχύσεως ὑπερασπιστήν τε καί πρόμαχον, τοὺς ἐκ διαμέτρου τῆς ἀσεβείας πρὸς ἓν ἐκπεπτωκότας ἀπωλείας καί ἀθεότητος βάραθρον» (*Πενθέκτη Σύνοδος, κανὼν α'*).

12. Ἰω. Καρμίρη, *Τά Δογματικά καί Συμβολικά Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, Ἀθῆναι 1960, τόμ. Ι, σελ. 322.

13. «...Δεχόμεθα καί ἀσπαζόμεθα τάς ἁγίας καί Οἰκουμενικάς Συνόδους ... καί τὴν τετάρτην τὴν ἐν Χαλκηδόνι τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα Πατέρων κατὰ Εὐτυχοῦς καί Διοσκόρου, μίαν φύσιν ἐπὶ Χριστοῦ δογματιζόντων κακῶς...» (Ὁμολογία Πίστεως ἁγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ).

14. «...Ἐρῶρέτω Νεστόριος, Εὐτυχῆς τε καί Διόσκορος, Σεβῆρος τε καί ἡ τούτων ἐξάγιστος συμμορία, ὁ μέν Ὑῖων εἰσάγων δυάδα ...· οἱ δέ, σύγχυσι ποιοῦντες τὴν τῶν φύσεων ἔνωσι, οὐχ ὑποστατικὴν ἔνωσι ἀλλὰ φυσικὴν κράσι καί φύρσι αὐτὴν δογματίζοντες...» (Ὁμολογία Πίστεως ἁγίου Φιλοθέου Κοκκίνου, Πατριάρχου Κων/πόλεως)

σφάλους¹⁵. Αὐτήν ἐκφράζει ἀργότερα ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Γραικός, καθὼς συντάσσει λόγο μὲ τίτλο *Κατὰ τῆς κακοδοξίας τῶν Ἀρμενίων*¹⁶. Ὁ Μελέτιος Πηγάς¹⁷, ὁ Δοσιθέος Ἱεροσολύμων στὴν *Δωδεκάβιβλον*¹⁸, ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης στὸ *Πηδάλιον*, ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Πάριος στὴν *Ἐπιτομὴν τῶν θείων τῆς πίστεως δογμάτων* (1806), ὁ ἅγιος Νεκτάριος στὸ ἔργο του *Αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι* (ἔκδ. Ρηγοπούλου, Θεσ/νίκη 1972), καθὼς καὶ ἡ καθημερινή ζῶσα λατρεία στὸν ναὸ ἀναφέρονται στοὺς Ἀντιχαλκηδονίους ὡσάν σέ αἰρετικούς.

3.2. Ἡ ἀλλαγὴ. Οἱ πρῶτες ρωγμές.

Ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 19^{ου} αἰῶνος, ἰδίως ἀπὸ τίς ἀρχές τοῦ 20^{ου}, τὸ κλίμα ἀλλάζει. Γράφονται πραγματεῖες περὶ ἐνώσεως¹⁹. Ἐπὶ Οἰκουμενικοῦ πατριαρχοῦ Ἰωακείμ τοῦ Γ' «συνοδικῶς ἀποφασίζεται ἡ σύστασις ἐπιτροπῆς, εἰς ἣν ἀνετέθη ἡ δέουσα γενέσθαι ἐνέργεια πρὸς ἄρσιν τοῦ μεσοτοίχου... ἐκ παρερμηνείας γεννηθέντος»²⁰. Στὰ πατριαρχικά Γράμματα τοῦ 1902/4 καὶ στίς ἀνταπαντήσεις τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν γίνεται ἀναφορὰ στίς ἀρχαῖες χριστιανικὲς κοινότητες

15. Ὁ Ματθαῖος Βλάσταρις, στὴν ἐρμηνεία τοῦ 95^{ου} Κανόνος τῆς ΣΤ', γράφει: «Ὁ τοῖνον Διόσκορος... Εὐτυχῆς δέ... τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὁμοούσιον μὲν ἐπίστευον τῷ Πατρὶ, περὶ δέ γε τὴν ἐνανθρώπησιν βλάσφημον γλῶτταν ἐκίνουν... Ὁ γε μὴν Σεβῆρος... κατ' οὐδέν ἐνδέων τὰ γε εἰς ἀσέβειαν Διοσκόρου καὶ Εὐτυχοῦς» (Ράλλη-Ποτλῆ, *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων*, τόμ. στ', Ἀθῆναι 1859, σελ. 64). Ὁ Ζωναράς σημειώνει ὅτι τὸν Διόσκορο καὶ Εὐτυχῆ «καθεῖλόν τε καὶ ἀνεθεμάτισαν οἱ θεοὶ πατέρες, τὴν ἑαυτῶν κακοδοξίαν παραιτήσασθαι μὴ θελήσαντας» (*Ἐπιτομὴ Ἱστοριῶν*, 116).

16. Ἁγίου Μαξίμου Γραικοῦ, *Λόγοι*, ἔκδ. Ἰ. Μεγ. Μονῆς Βατοπαιδίου, τόμ. Β' 2012, σελ. 139-147.

17. Ἐπιστολὴ ΠΗ', τῷ Μελέκη Σακάτ, ἐκδοθεῖσα ὑπὸ Μητροπ. Ἀξώμης Μεθοδίου, ἐν περιοδ. *Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος* ΝΔ' (1972), σελ. 383.

18. Δοσιθέου Ἱεροσολύμων, *Δωδεκάβιβλος*, βιβλ. Δ', κεφ. 2, παρ. 2-4.

19. Γρηγορίου, Μητροπολίτου Χίου τοῦ Βυζαντίου, *Περὶ ἐνώσεως τῶν Ἀρμενίων μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας*, Κωνσταντινούπολις 1871· Πολυκάρπου Ψωμιάδου, *Ἡ Ἀρμενικὴ Ἐκκλησία ἐξ ἐπόψεως Ὁρθοδόξου*, Κωνσταντινούπολις 1911.

20. Εὐαγγελία Βαρέλλα, *Διορθόδοξοι καὶ Οἰκουμενικαὶ σχέσεις τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸν 20^{ον} αἰῶνα*, Πατριαρχικὸν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσσαλονίκη 1994, σελ. 223.

τῶν Ἀρμενίων, Κοπτῶν κ.λπ. μέ προοπτική ἀναθερμάνσεως τῶν σχέσεων μέ αὐτές²¹. Καί ἡ ρωσική αὐτοκρατορική ἐκκλησιαστική πολιτική κινεῖται πρὸς τὴν ἴδια κατεύθυνσι. Δημιουργεῖται κλίμα εὐνοϊκό γιὰ τὴν ἀνάληψι πρωτοβουλιῶν γιὰ ἐποικοδομητικό διάλογο.

Παρά ταῦτα ὅμως παρατηρεῖται καί μία ἀκόμη ἀλλαγὴ, μία πρώτη ρωγμὴ στὴν Παράδοσι: οἱ ἀντιχαλκηδόνιοι λαοὶ παύουν νά θεωροῦνται πλέον αἰρετικοὶ μονοφυσίτες, ἐπειδὴ καταδικάζουν τὸν εὐτυχιανισμό· ὁ μονοφυσιτισμός ἐξαντλεῖται στὸν εὐτυχιανισμό. Ὁ ρῶσος ἐπίσκοπος Πορφύριος Οὐσπένσκυ ἔγραφε: «Δέν πρέπει νά ὀνομάζονται Μονοφυσίτες μέ τὴν ἔννοια τοῦ φυρμού ἢ τῆς τροπῆς τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ σέ μία, διότι αὐτοὶ ὄχι μόνο ἀπορρίπτουν ἀλλά καί ἀναθεματίζουν τὸν φυρμό»²². Καί ὁ Πολύκαρπος Ψωμιάδης (Μητροπ. Κολωνίας) ἐπίσης ἔγραφε: «Λέγοντες μίαν ἐν Χριστῷ φύσιν, οὐ κατὰ τὸν Εὐτυχεά συγγέοντες, οὔτε κατὰ τὸν Ἀπολινάριον ἐλαττοῦντες, ἐννοοῦσι πᾶν τοῦναντίον, ὅτι μετὰ τὴν ἔνωσιν ἑκατέρα τῶν φύσεων ἔμεινεν ἡ αὐτή»²³.

Οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι ἀπὸ τὴν δική τους πλευρὰ ἐπίσης διαβεβαίωναν ὅτι καταδικάζουν τὸν μονοφυσιτισμό τοῦ Εὐτυχοῦς, ὅτι ἀναγνωρίζουν καί ὁμολογοῦν τὸν Χριστό τέλειο Θεό καί τέλειο ἄνθρωπο, μέ πλήρη θεία καί πλήρη ἀνθρώπινη φύσι, ὅτι οἱ προκάτοχοι καί πρόγονοὶ τους ὠρχίζονταν γιὰ τὴν ὀρθοδοξία τους, ὅτι ἀπέρριπταν τὴν Σύνοδο τῆς Χαλκηδόνος γιὰτὴν νόμιζαν ὅτι εἶχε ἐκτραπῆ στὸν νεστοριανισμό, καί ὅτι κρατήθηκαν μακριὰ ἀπὸ τὴν Πίστι τοῦ βυζαντινοῦ κέντρου γιὰ πολιτικούς καί ψυχολογικούς λόγους.

Διεπίστωσαν δηλαδὴ κάποιοι Ὁρθόδοξοι καί διαβεβαιώναν οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι, ὅτι ὅσοι ἀκολουθοῦν τὴν χριστολογικὴ διδασκαλία τοῦ Διοσκόρου καί τοῦ Σεβήρου δέν εἶναι εὐτυχιανισταί, ἀπολιναρισταί, μονοφυσίται. Ἐντυπώσεις ὀρθοδοξίας καί διαβεβαιώσεις ὀρθοδοξίας

21. Ἔνθ' ἄνωτ.

22. Avgustin Nikitin, *Bishop Porfiriy Uspensky and the Ancient Oriental Churches (For the Centenary of His Demise)*, ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue between the Eastern Orthodox and Oriental Orthodox Churches*, (Volos Academy: Volos, 2016), σελ. 503.

23. Στὸ ἔργο του, *Ἡ Ἀρμενικὴ Ἐκκλησία...*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 29' καί παρὰ Ἰω. Καρμίρη, *Σχέσεις Ὁρθοδόξων καί Ἀρμενίων, καί ἰδίως ὁ κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα θεολογικός διάλογος μεταξύ αὐτῶν*, Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, τόμ. ΙΣΤ', Ἀθήναι 1968, σελ. 375, ὑποσημ.

συμπλέκονται από τις άρχές του 20^{ου} αιώνα και έντεϋθεν. Τήν δεκαετία του '50 ο Μητροπολίτης πρώην Νευροκοπίου Γεώργιος μετά από μελέτη των κειμένων και κυρίως μετά από συχνές και έγκάρδιες έπαφές με τούς Κόπτες συμπεραίνει: «Έφ' όσον λοιπόν ο Διόσκορος δέν κατεδικάσθη επί αίρέσει, δέν ύπάρχει άμφιβολία ότι και οί άκολουθούντες αύτῶ και τιμώντες αύτόν πολυάριθμοι Κοπτορθόδοξοί άδελφοί τής Αίγύπτου δέν πρέπει νά θεωρώνται καταδικασμένοι ώς ο Εύτυχής»²⁴. Υπό τό πνεϋμα αύτό πραγματοποιήθηκαν και έπίσημες έπαφές των Προκαθημένων των δύο πλευρών²⁵.

3.3. Η έκκοσμίκευσις τής έποχής.

Μέσα στό κλίμα τής έκκοσμικεύσεως, πού ραγδαία άναπτυσσόταν στό τέλη του 19^{ου} αιώνα, και στό περιβάλλον των πολιτικών άνακατατάξεων τής περιόδου εκείνης (συρρίκνωσις τής Όθωμανικής άυτοκρατορίας, χειραφέτησις των χριστιανικών λαών), δεδομένης έπίσης και τής αίχμαλωσίας Όρθοδόξων θεολόγων στόν γερμανικό ρασιοναλισμό, και τής ύποβαθμίσεως τής ήσυχαστικής έμπειρίας στους έκκλησιαστικούς και θεολογικούς κύκλους, οί έλκυστικές άντιπαληδόνιες διαβεβαιώσεις περί τής όρθοδοξίας των φαίνεται πώς δέν άντιμετωπίσθηκαν από τούς Όρθοδόξους με τήν θεολογική σοβαρότητα πού θά τίς άντιμετώπιζαν οί άγιοι Πατέρες μέχρι και τής έποχής των Κολλυβάδων. Ο πολυμαθής και διαπρεπής Ήσυχαστής Δανιήλ ο Κατουνακιώτης, συνεχιστής τής παραδόσεως των άγίων Πατέρων, κάνει πολύ σημαντικές έπισημάνσεις για τό νεωτερικό πνεϋμα πού διαδιδόταν μεταξύ κληρικών και λαϊκών θεολόγων τής έποχής του

24. Μητροπ. πρώην Νευροκοπίου Γεωργίου, *Η ένωσις τής Κοπτικής Έκκλησίας μετά τής Όρθοδόξου Έκκλησίας εύχερης (Μελέτη ιστορική, δογματική, κανονική)*, Θεσσαλονίκη 1952, σελ. 59.

25. Μητροπ. Άξώμης Μεθοδίου, *Άλεξάνδρεια-Έτσυματζίν*, περιοδ. *Abba Salama VII*, Athens 1976, σελ. 5-35· Μητροπ. Μύρων Χρυσοστόμου Κωνσταντινίδη, *Τό Οίκου-μενικόν Πατριαρχείον και ο άυτοκράτωρ τής Αίθιοπίας Χαϊλέ Σελασσιέ ο Α'*, περιοδ. *Abba Salama VII*, Athens 1976, σελ. 36-59. Ίω. Καρμίρη, *Περί τόν Διάλογον μεταξύ Όρθοδόξων και έτεροδόξων (Α' Διάλογος μετά των άρχαίων Άνατολικών Έκκλησιών)*, περιοδ. *Έκκλησιαστικός Φάρος ΝΔ'* (1972) II-III, σελ. 218-222.

(τῶν πρώτων δεκαετιῶν τοῦ 20^{οῦ} αἰῶνος)²⁶. Ἐχοντας ἀντιληφθῆ ὅτι τό νεωτερικὸ πνεῦμα παρακάμπτει τοὺς ἁγίους Πατέρας, ἐπικρίνει τὴν πραγματεία²⁷ τοῦ Ἀρχιμ. Πολυκάρπου Ψωμιάδη (μετέπειτα Μητροπ. Κολωνίας), ὡς ἐξῆς: «Ἐάν τοίνυν καὶ ὁ κ. Πολύκαρπος Ψωμιάδης ἡγάπα εὐαγγελικῶς τοὺς ἀδελφούς Ἀρμενίους καὶ ἐπεθύμει τὴν ἔνωσιν αὐτῶν μετὰ τῆς καθ' ἡμᾶς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ... ἔπρεπε... νὰ μὴ δυσφημῆ καὶ κατατοξεύῃ τοὺς Ἁγίους Πατέρας Αὐτῆς, ἀποκαλῶν Αὐτούς φανατικούς καὶ ἄδαις καὶ ὅτι ἐκείνοι ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις ἀπέδιδον μεγίστην σημασίαν εἰς τὰς λέξεις, ἐνῶ ἤδη (ὡς αὐτὸς φάσκει) οἱ τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος θεολόγοι, ἔλαβον περισσοτέραν ἀνάπτυξιν καὶ δύνανται, κατ' αὐτόν, νοημονέστερον νὰ ἐργάζωνται, ἀνατρέποντες λίαν εὐχερῶς καὶ μάλα ῥαδίως τὰ ὑπ' ἐκείνων ἐν διαφόροις ἱεραῖς Συνόδοις θεσμοθετηθέντα»²⁸. Καί, «ἐάν κατὰ τὸν κ. Πολύκαρπον Ψωμιάδην οἱ Ἅγιοι Πατέρες δὲν ἔδιδον σημασίαν εἰς τὰς λέξεις, τότε περιτταὶ αἱ Ἅγιοι Σύνοδοι. Τότε οἱ τε Ἀρειανοί, οἱ τε Πνευματομάχοι, οἱ τε Νεστόριοι, Μονοφυσῖται, Λατῖνοι καὶ οἱ λοιποί, οἱ τὰς προσθήκας καὶ ἀφαιρέσεις ποιούμενοι, ἔπρεπε νὰ παρορῶνται ἵνα μὴ πίπτωσιν εἰς ἀσύγγνωστον φανατικότητα!!!»²⁹.

Μήπως εἶχε δίκαιο ὁ Γέρον Δανιήλ; Πόσο πιστὴ στό πνεῦμα τῶν ἁγίων Πατέρων ἦταν ἡ ἐντύπωσις ὀρθοδοξίας τῶν Ἀντιχαλκηδονίων;

3.4. Ἡ περίπτωση τοῦ Πορφύριου Οὐσπένσκυ.

Στὰ 1846 ὁ Πορφύριος Οὐσπένσκυ ὡς ἀρχιμανδρίτης εἶχε ‘ἀνακαλύψει’ σέ χειρόγραφο τῆς Μονῆς Ἰβήρων τοῦ Ἁγίου Ὁρους³⁰ τὴν «Διάλεξι» τοῦ μαγίστρου Θεωριανοῦ μέ τὸν Καθολικό Νερσῆ Δ' τὸν Χαρίεντα (12^ο αἰῶνα) καὶ διαβεβαίωνε ὅτι ἡ «Διάλεξις» ἦταν «ἓνας ὑπέροχος ὁδηγὸς γιὰ τὴν μεταστροφή τοῦ Ἀρμενικοῦ λαοῦ στὴν

26. Γέροντος Δανιήλ Κατουνακιώτου, *Ἐξ ἐρήμου διατυπώσεις*, τόμ. Ε', ἔκδ. Μοναστικῆς Ἀδελφότητος Δανιηλαίων 1985.

27. *Ἡ Ἀρμενικὴ Ἐκκλησία...*, ἐνθ' ἄνωτ.

28. Γέροντος Δανιήλ Κατουνακιώτου, *Ἐπιστολὴ Πρὸς Ἱερομόναχον Ἱερώνυμον κατὰ Ἀρμενίων*, ἐν *Ἐξ ἐρήμου διατυπώσεις*, σελ. 68-69.

29. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 70. Τὰ τρία θαυμαστικά εἶναι τοῦ Γέροντος Δανιήλ.

30. Avgustin Nikitin, *Bishop Porfiriy Uspensky...*, ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 499.

Ὁρθοδοξία». Σέ αὐτό εἶχε ἀπόλυτο δίκαιο. Ὅμως, στά 1860 ὁ ἴδιος δήλωνε στόν Ἀρμένιο ἐπίσκοπο τοῦ Καΐρου Γαβριήλ, ὅτι «ἐμεῖς δέν σᾶς θεωροῦμε αἰρετικούς»³¹. Σέ δεκαπέντε χρόνια ἡ ἀρχικῶς ὀρθή διαπίστωση («ὁδηγός γιά τήν μεταστροφή») μετατρέπεται σέ διαπιστευτήρια ὀρθοδοξίας: «Οἱ Κόπτες ἔχουν δίκαιο. Αὐτοί, ὅπως καί οἱ Ἀρμένιοι, δέν εἶναι αἰρετικοί καί δέν πρέπει νά ὀνομάζωνται Μονοφυσίτες»³². Ὅστόσο Ἑλληνες καί Ρ/Καθολικοί εἶχαν ἤδη τυπώσει τήν «Διάλεξι» στήν Λειψία³³, καί εἶναι μάλιστα γεγονός ὅτι τό 1806 ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Πάριος δημοσίευε τήν «Διάλεξι» ὡς ἀδιαφιλονίκητη μαρτυρία γιά τόν μονοφυσιτισμό τῶν Ἀρμενίων³⁴. Ὁ Οὐσπένσκυ δέν ἔχει λάβει ὑπ' ὄψιν του τήν ἀντισηβηριανή διδασκαλία τῶν Ἁγίων Πατέρων. Ἡ τεκμηρίωση τοῦ συμπεράσματός του ἦταν πολύ ἐπιφανειακή. Ἡ προχαλκηδόνια γραμματεία, στήν ὁποία παραπέμπει γιά νά συναγάγῃ τήν ὀρθοδοξία τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, δικαιώνει τήν Ὁρθόδοξη διδασκαλία καί ὄχι τήν σεβηριανή³⁵. Πέραν τούτου ὁ Οὐσπένσκυ θά ἐγνώριζε τόν *Κατά τῆς κακοδοξίας τῶν Ἀρμενίων* λόγο τοῦ ἁγίου Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ, πού εἶχε δημοσιευθῆ στίς ἡμέρες του³⁶.

Ἀλλά οἱ ἐντυπώσεις ἔμελλε νά αὐξηθοῦν.

31. Ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 501.

32. Ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 502-503.

33. Ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 499.

34. Ἀθανασίου Παρίου, *Ἐπιτομή τῶν θείων τῆς πίστεως δογμάτων*, Λειψία 1806, σελ. 314-317, ὅπου κἀνοντας λόγο γιά τήν καταδίκη τοῦ Εὐτυχοῦς καί τοῦ Διοσκόρου («τῶ αἰωνίῳ ἀναθέματι αὐτόν τε καθυπέβαλε, καί ἀπλῶς τοὺς μονοφυσίτας ὀνομασθέντας ἅπαντας, καί ἐξαιρέτως τόν Ἀλεξανδρείας Διόσκορον, ὡς τῶ Εὐτυχεῖ ὁμοφρονήσαντα»), παραπέμπει στήν «Διάλεξι» πού ἔχει παραθέσει στό τέλος τοῦ βιβλίου του.

35. Βεβαιώνεται κανεῖς περί τούτου ἀπό τό ἔργο *Λόγοι ἁγίων πατέρων ἡγουν ἐκλογῆ χρήσεων, δι' ὧν τήν ὄλην τῆς ἀποστολικῆς ἐκκλησίας δόξαν σαφῶς διδασκόμεθα, τό τε τῆς θεολογίας φημί κήρυγμα καί τῆς θείας οἰκονομίας τόν λόγον καί τῶν ἄλλων ὀρθῶν τῆς ἐκκλησίας δογμάτων τήν ἀκρίβειαν*, πού συντάχθηκε τόν 7^ο αἰῶνα μέ ἀφορμή τήν μονοθελητική αἵρεσι καί εἶναι γνωστό στήν βιβλιογραφία ὡς *Doctrina Patrum* (πλήρης τίτλος Diekamp F., *Doctrina patrum de incarnatione verbi*, ἔκδ. Aschendorff, Münster 1907).

36. *Συγγραφαί Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ*, ἔκδ. Ἀκαδημίας τοῦ Καζάν, 1859-1862, σελ. 169. Βλ. ἀναφορά στό βιβλίον Ἅγιος Μάξιμος ὁ Γραικός, ὁ Φωτιστής τῶν Ρώσων, ἔκδ. Ἀρμός 1991, σελ. 168.

3.5. Οἱ ἀνεπίσημοι Διάλογοι. Ὁ ρόλος τοῦ Π.Σ.Ε.

Οἱ πρῶτες ἐντυπώσεις ὀρθοδοξίας τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, ἂν καὶ σποραδικές μεταξύ τῶν Ὁρθοδόξων, ἰσχυροποιήθηκαν γρήγορα μέσα στὶς ἐκκλησιολογικῶς ‘καινοτόμες’ οἰκουμενικές σχέσεις τοῦ 20^{οῦ} αἰῶνος. Στὸ πλαίσιο τῶν σχέσεων αὐτῶν ἀνδρώθηκε ἡ ἐπιθυμία γιὰ ἐπαναπροσέγγισι καὶ ἄρχισαν ἀνεπίσημοι θεολογικοὶ Διάλογοι μεταξύ Ὁρθοδόξων καὶ ἀντιχαλκηδονίων θεολόγων. Στόχος ἦταν ἡ διακρίβωσις καὶ ἐπιβεβαίωσις τῆς ὀρθοδοξίας ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν. Ταυτόχρονα ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία προωθοῦσε τίς σχέσεις μέ τίς ἀντιχαλκηδόνιες κοινότητες μέ ἐπίσημα πατριαρχικά Γράμματα καὶ μέ πανορθόδοξες ἀποφάσεις³⁷.

Σημαντικὸ ρόλο στήν ἔναρξι καὶ στήν διεκπεραίωσι τῶν ἀνεπίσημων Διαλόγων ἔπαιξε τὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν. Ἡ προσπάθεια τῶν Ρώσων θεολόγων στό Kottayam τῆς Ἰνδίας (1953-1954)³⁸ ἦταν ἓνα χαρακτηριστικὸ δείγμα. Ὅπως παρατηρήθηκε, «αἱ ἐντὸς τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως συναντήσεις Ὁρθοδόξων καὶ Μαλαμπαρητῶν ἀπετέλεσαν θετικὸν βῆμα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον»³⁹. Ἡ «Κοινὴ Ἐκθεσις» τῆς συναντήσεως τοῦ Kottayam εἶναι ἀποκαλυπτικὴ τῆς οἰκουμενιστικῆς νοοτροπίας τῶν μελῶν τῆς ὁμάδος τῶν θεολόγων πού τὴν πραγματοποίησαν. Ὁ Μητροπ. Μύρων (ἔπειτα Ἐφέσου) Χρυσόστομος Κωνσταντινίδης παρατηρεῖ: «Ἐν τῇ Ἐκθέσει διαπιστοῦται καὶ ἕτερόν τι στοιχεῖον: ἡ, οὕτως εἰπεῖν, “οἰκουμενιστικὴ πείρα”, ἣτις διαφαίνεται ἰδίως εἰς τὸν τρόπον συντάξεως τοῦ κειμένου τῆς ἐκθέσεως καὶ δὴ εἰς τὰ σημεῖα τῶν συστάσεων ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ἐκατέρωθεν, αἵτινες ἐνθυμίζουσιν ἐν πολλοῖς τὰ τελευταῖα κείμενα ἐκθέσεων τῶν διαφόρων Ἐπιτροπῶν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν. Ἐπιτραπέιτω ἡμῖν νά θεωρήσωμεν τὸ στοιχεῖον τοῦτο

37. Βλ. Ἡ 1500^η Ἐπέτειος τῆς ἐν Χαλκηδόνι Ἀγίας Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ Ἐγκύκλιος, περιοδ. Ὁρθοδοξία (Κωνσταντινούπολις), τεύχ. 26 (1951). Ἐπίσης, Εὐαγγελία Βαρέλλα, *Διορθόδοξοι καὶ οἰκουμενικαὶ σχέσεις...*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 224-226.

38. Μητροπ. Μύρων Χρυσόστομου Κωνσταντινίδη, Αἱ ἐν Kottayam τῶν Ἰνδιῶν θεολογικαὶ συνομιλίας μεταξύ “Συρορθοδόξων” τοῦ Μαλαμπάρ καὶ ὀρθοδόξων θεολόγων καὶ ἡ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δημοσιευθεῖσα Κοινὴ Ἐκθεσις, στό ἔργον τοῦ ἰδίου Ὁρθόδοξοι Κατόψεις, τόμ. Γ', ἐκδ. Τέρτιος 1991, σελ. 105-129.

39. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 107.

ὡς ἀποτελοῦν ἔνδειξιν τῆς ὄχι πάντως τυχαίας ἐπεκτάσεως τοῦ “οἰκουμενιστικοῦ πνεύματος” καί κυρίως τῆς “οἰκουμενιστικῆς γλώσσης” καί εἰς τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς, τὰς συνεργαζομένας ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Κινήσει»⁴⁰.

Ἐνας ἐπίσης ἀνεπίσημος Διάλογος πραγματοποιήθηκε, μέ τήν στήριξι τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, σέ τέσσερις Διασκέψεις (Aarhus 1964, Bristol 1967, Γενεύη 1970 καί Addis Ababa 1971). Ἡ συμβολή θεολόγων πού ἐμπνέονταν ἀπό τήν ἐκκλησιολογία τοῦ Π.Σ.Ε. καί ἐργάζονταν στά κλιμάκιά του, ἦταν καθοριστικῆς σημασίας σέ ἐκείνη τήν ἀρχική φάσι. Κορυφαῖο στέλεχος τοῦ Π.Σ.Ε. ὁ William H. Lazareth, ἔγραφε: «Ἐμπνευσμένοι ἀπό τήν τόσο πλούσια καί βαθυστόχαστη ἰδέα τῆς “conciliar fellowship”, Ὁρθόδοξοι καί Ἀντιχαλκηδόνιοι θεολόγοι συναντήθηκαν σέ τακτά διαστήματα γιά νά προσπαθήσουν “νά δώσουν μαρτυρία τῆς ἰδίας ἀποστολικῆς πίστεως”, προκειμένου νά θεραπεύσουν τό θλιβερό τους σχίσμα. Μέ τήν ὑποστήριξι τῆς Ἐπιτροπῆς Πίστις καί Τάξις τοῦ Π.Σ.Ε. ἔλαβε χώραν σέ τέσσερις ἀνεπίσημες συνελύσεις μεταξύ τῶν ἐτῶν 1964-1971 ἡ πῖό μακρᾶς διαρκείας πρόσφατη προσπάθεια»⁴¹. Οἱ ἄνθρωποι πού πρωτοπορησιακά ἐργάσθησαν γιά τήν διοργάνωσι τῶν ἀνεπισήμων Διασκέψεων ἔγραφαν ἐπίσης: «Ἀρχίσαμε τίς ἀπό κοινοῦ προσπάθειές μας τό 1962 γιά νά ὀργανώσουμε τήν Διάσκεψι τοῦ Aarhus. Στήν ἀρχή ὑπῆρχε πολὺς σκεπτικισμός... Ὅμως ὁ αἰώνας μας [ὁ 20^{ός}] εἶναι αἰώνας συχνῶν οἰκουμενικῶν ἐπαφῶν, καί οἱ ἄτυπες συναντήσεις μας στίς διάφορες συνελύσεις τοῦ Π.Σ.Ε. μᾶς ἔδωσαν νέα ἐλπίδα. Εἴμασταν ἐκείνη τήν ἐποχή καί οἱ δύο στήν Γενεύη, ὁ Μητροπολίτης Γρηγόριος (τότε π. Paul Verghese) στήν Γενική Γραμματεία τοῦ Π.Σ.Ε., καί ὁ καθηγητής Νίκος Νησιώτης στό Οἰκουμενικό Ἰνστιτούτο τοῦ Bossey. Εἴμαστε βαθειά ὑποχρεωμένοι στήν Ἐπιτροπή Πίστις καί Τάξις...»⁴².

40. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 120.

41. Στόν Πρόλογό του στήν ἔκδ. *Does Chalcedon Divide or Unite?*, ἔνθ' ἄνωτ.

42. Αὐτά σημειώνουν οἱ Paulos Gregorios καί Nikos A. Nissiotis στήν εἰσαγωγή τους στήν ἔκδ. *Does Chalcedon Divide or Unite?*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. xi.

3.6. Οἱ κατευθύνσεις καὶ οἱ ἀστοχίες τοῦ ἀνεπισήμου Διαλόγου.

Ἀπὸ Ὁρθοδόξου πλευρᾶς στὶς τέσσερις ἀνεπίσημες Διασκέψεις δεσπάζουν οἱ μορφές τοῦ π. Γεωργ. Φλωρόφσκυ, τοῦ π. Ἰω. Ρωμανίδη καὶ τοῦ καθηγητοῦ Ἰω. Καρμίρη, ἐνῶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν Ἀντιχαλκηδονίων δεσπάζει ἡ μορφή τοῦ V. C. Samuel. Σέ αὐτές τίς Διασκέψεις διαμορφώθηκαν οἱ βασικὲς κατευθύνσεις τοῦ Διαλόγου: α) νά ἐπιβεβαιωθῆ μέ κάποια χριστολογικὴ συμφωνία ἢ (καθὼς πιστευόταν) κοινὴ χριστολογικὴ πίστις, καὶ β) νά βεβαιωθῆ ἐπ' αὐτῆς τῆς βάσεως τό δυνατόν τῆς ἄρσεως τῶν ἐκατέρωθεν ἀναθεμάτων. Ὅμως ταυτόχρονα σημειώθηκε καὶ ἡ βασικὴ ἀστοχία τοῦ Διαλόγου, ἡ ὁποία ἔγκειται στὴν λανθασμένη παραδοχὴ γιὰ τό πῶς χρησιμοποιήθηκαν οἱ χριστολογικοὶ ὅροι ἀπὸ τοὺς ἁγίους Πατέρας.

3.6.1. Ταυτοσημία ἢ κατάχρησις τῶν ὄρων “φύσις” καὶ “ὑπόστασις”;

Στό Aarhus τό 1964 ὡς βάσις τῶν χριστολογικῶν συζητήσεων εἶχε προταθῆ ἡ ἔκφρασις «Μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη», διότι αὐτὴν ἀποδέχονται καὶ οἱ δύο πλευρές⁴³. Ἡ ἔκφρασις ἐρμηνεύθηκε ἀπὸ τὸν Καρμίρη ὡς «μία ὑπόστασις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη», διότι μέ τὸν ὄρο “φύσις” ὁ ἅγιος Κύριλλος ἐννοοῦσε τὸν Λόγο πού σαρκώθηκε. Στὴν ἐρμηνεία αὐτῆ, δηλαδή στὴν ἐναλλακτικὴ χρῆσι τῶν ὄρων, θεμελιώθηκε ἡ χριστολογικὴ συμφωνία μεταξύ τῶν Ὁρθοδόξων καὶ τῶν Ἀντιχαλκηδονίων θεολόγων, διότι ὁ ὄρος “φύσις” στὴν συγκεκριμένη ἔκφρασι καὶ γιὰ τίς δύο πλευρές σημαίνει “ὑπόστασις”. Ὅμως ταυτόχρονα μέ τὴν συμφωνία ἔγινε καὶ τό λάθος. Διότι γιὰ τοὺς Ἀντιχαλκηδονίους ἡ ἐναλλαγὴ τῶν ὄρων ὀφείλεται στὴν ἐννοιολογικὴ τους ταύτισι, ἐνῶ γιὰ τοὺς Ὁρθοδόξους ὀφείλεται στὴν «κατάχρησι» τοῦ ὄρου “φύσις”. Πρόκειται γιὰ δύο διαφορετικὲς

43. Ἰω. Καρμίρη, *Αἱ ἀρχαῖαι ἀντιχαλκηδόνειοι ἐκκλησαὶ τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἡ βάση τῆς ἐπανενώσεως αὐτῶν μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, περιοδ. Θεολογία, τόμ. ΛΖ'/1966, τεύχ. Α', σελ. 17: «Ἐπομένως, πιστεύουμε ὅτι ἡ φράσις τοῦ ἁγ. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ἡ ὁποία εἶναι ἐκείνη πού περισσότερο χρησιμοποιεῖται καὶ ἱκανοποιεῖ τίς μονοφυσιτίζουσες ἐκκλησίες, μπορεῖ νά προταθῆ ὡς βάση γιὰ τὴν ποθητὴ ἔνωσι».

ἐρμηνευτικές προϋποθέσεις μέ καταλυτική σημασία. Οἱ Σεβηριανοὶ θεωροῦν ὅτι ὁ ἅγιος Κύριλλος χρησιμοποιοῦσε τοὺς ὅρους συνωνύμως, ταυτοσήμως. Ὁ Καρμίρης συμφωνῶντας μέ αὐτὴν τὴν θεώρησι διαβεβαίωνε ὅτι, «ὅπως εἶναι καλὰ γνωστό, ἐκείνη τὴν ἐποχὴ οἱ ὄροι “φύσις”, “ὑπόστασις” καὶ “πρόσωπον” ἐξισοῦντο, καθὼς ἐθεωροῦντο συνώνυμοι καὶ ταυτόσημοι»⁴⁴. Ὅμως κατὰ τοὺς ἁγίους Πατέρας ὁ ἅγιος Κύριλλος χρησιμοποίησε τοὺς ὅρους «ἀδιαφόρως» (ἐναλλακτικῶς) χωρὶς νά ταυτίζη τὸ ἐννοιολογικὸ τους περιεχόμενο. Ἀπλῶς «κατεχρήσατο» τῶν ὄρων⁴⁵. Ἡ «κατάχρησις» τῶν ὄρων δέν σημαίνει ταυτοσημία ἀλλὰ καθ’ ὁμωνυμίαν χρησιμοποίησί τους⁴⁶. Καὶ μάλι-

44. Ἐνθ’ ἄνωτ. Ἀπὸ τίς ἀρχές τοῦ 20^{οῦ} αἰῶνος ἡ ἀποφίς αὐτὴ ὑποστηρίχθηκε ἀπὸ δυτικὸς θεολόγους (π.χ. J. Lebon) καὶ υἰοθετήθηκε καὶ ἀπὸ Ὁρθοδόξους.

45. «Ὅπου γε οἱ μακάριοι Ἀθανασίος τε καὶ Κύριλλος ἐνταῦθα καταχρηστικῶς καὶ οὐ κυρίως τῷ τῆς φύσεως ὀνόματι τὴν ὑπόστασιν ἐδήλωσαν ὡς καθολικωτέρῳ. Κατηγοροῦνται γάρ τὰ καθολικώτερα τῶν μερικῶν καὶ ταυτὸν μέν παντάπασιν οὐκ ἔστιν (οὐ γάρ ἡ ὑπόστασις φύσις, οὐ γάρ καθολικὸν ἡ ὑπόστασις), ὅμως δέ δέχεται τὸ τε ὄνομα καὶ τὸν ὄρον τοῦ καθολικοῦ, ἀλλ’ οὐκ ἀντιστρέφει. Ἡ μέν γάρ ὑπόστασις ἦτοι τὸ ἄτομον τῆς φύσεως φύσις, ἀλλὰ οὐ μόνον φύσις, ἀλλὰ μετὰ ιδιωμάτων, ἡ δὲ φύσις οὐκ ὑπόστασις ἦτοι ἄτομον. Οὕτω καταχρηστικῶς καὶ οὐ κυρίως τῷ τῆς φύσεως ὀνόματι τὴν ὑπόστασιν ἐσήμαναν, ὡς εἶναι τὸ λεγόμενον μίαν ὑπόστασιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην» (ἁγ. Ἰω. Δαμασκηνοῦ, *Κατὰ Ἰακωβιτῶν*, 52). Βλ. Ἱερά Κοινότης Ἁγίου Ὁρους, *Παρατηρήσεις περὶ τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων. Ἀπάντησις εἰς κριτικὴν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἐλβετίας κ. Δαμασκηνοῦ*, στόν παρόντα τόμο [στό ἐξῆς: παρ. τόμ.] σελ. 277 καὶ 278 ὑποσημ. 58· ἐπίσης, Ἱερομ. Λουκά Γρηγοριάτου, *Διόσκορος καὶ Σεβῆρος, οἱ ἀντιχαλκηδόνιοι αἰρεσιάρχαι (κριτικὴ δύο διδακτορικῶν διατριβῶν)*, στόν παρ. τόμ., σελ. 419 ὑποσημ. 33 καὶ σελ. 440).

46. Στό κεφ. ΚΒ’ τοῦ ἔργου *Doctrina Patrum*, παρ. 138-148, ὑπὸ τὸν τίτλο: Ὅτι οὐκ ἐν ῥήμασι καὶ ἤχοις οὐδὲ ἐν ὀνόμασιν, ἀλλ’ ἐν πράγμασιν ἡ εὐσέβεια... ἐν ᾧ καὶ περὶ τοῦ ἐν ἁγίοις Κυρίλλου καταχρησαμένου τῇ φωνῇ τῆς φύσεως καὶ τῆς ὑποστάσεως ὁμωνύμως, φέρονται ἰσχυρές περὶ τούτου πατερικὲς μαρτυρίες: «Ἀθανασίου ἐκ τοῦ δ’ κατὰ Ἀρειανῶν λόγου:

Ἔθος δὲ τοῦτο τῇ γραφῇ ἀπεριέργως καὶ ἀπλῶς τὰς λέξεις ἐκφράζειν.

Κυρίλλου ἐκ τοῦ ἐ’ κεφαλαίου τοῦ α’ βιβλίου τοῦ Θεσαυροῦ:

Τὴν θεόπνευστον γραφὴν ἀδιαφοροῦσαν περὶ τὰς λέξεις πολλάκις εὐρίσκομεν, οὐ μέντοι ἀγνοοῦσαν τὴν ἐκάστης δύναμιν, καταχρηστικῶς δὲ ἔσθ’ ὅτε δεχομένην αὐτάς...

Εὐβούλου ἐπισκόπου Λύστρων:

Τὰ τοίνυν καταχρηστικῶς λεγόμενα οὐκ εἰσι κυρίως, ἃ λέγονται, ἐπειδὴ ἐκ καταχρήσεως ἔχουσι τὴν κλησιν, οὔτε δὲ νοοῦνται, ὡς ὀνομάζονται [...] ἐπεὶ τοίνυν ἴδιον τῶν ὀνομάτων καθέστηκε τὸ ἐπὶ τινῶν μέν κυρίως λέγεσθαι, ἐπὶ τινῶν δὲ

στα οἱ ἅγιοι Πατέρες διαβεβαιώνουν ὅτι «τοῦτο ἐστὶ τό ποιοῦν τοῖς αἰρετικοῖς τὴν πλάνην, τό ταυτὸν λέγειν τὴν φύσιν καί τὴν ὑπόστασιν»⁴⁷. Εἶναι πλάνη νά θεωρῆ κανεῖς ὅτι αὐτό πού εἶναι ἕν στόν Χριστό εἶναι καί φύσις καί ὑπόστασις.

Ἐπί τῇ βάσει τῆς δῆθεν συνωνυμίας-ταυτοσημίας τῶν ὄρων ἔγινε στό Aarhus ἡ πρώτη ἐπιβεβαίωσις τῆς ‘ὀρθοδοξίας’ τῶν Ἀντιχαλκηδονίων. Ὅπως σωστά παρατηρήθηκε, στό Aarhus ἀκολούθησαν τὴν θεωρία τοῦ Γάλλου θεολόγου J. Lebon, κατὰ τὴν ὁποία ὁ ἅγιος Κύριλλος ταυτίζει ἐννοιολογικῶς “φύσι” καί “ὑπόστασι”, καί μάλιστα ἐγράφη ἐπὶ λέξει ὅτι: «Κατὰ τίς Διασκέψεις αὐτές ἀκολουθήθηκε ἡ ἐπὶ τῆς κυριλλείου ὀρολογίας ἐρμηνεία τοῦ Lebon, ὅχι τόσο ἀπὸ τοὺς Ἀντιχαλκηδονίους (Oriental Orthodox), ὅσο μᾶλλον ἀπὸ τοὺς Ὁρθοδόξους (Eastern Orthodox). Ἔτσι, κατὰ τὸν Ἰω. Καρμίρη “οἱ ὅροι ‘φύσις’, ‘ὑπόστασις’ καί ‘πρόσωπον’ ἐξισοῦντο κατ’ ἐκείνο τὸν καιρὸ [τόν καιρὸ τοῦ Κυρίλλου καί τοῦ Νεστορίου], καθὼς ἐθεωροῦντο ὡς συνώνυμοι καί ταυτόσημοι”»⁴⁸.

3.6.2. Ἀστόχησε ὁ Καρμίρης;

Ὁ σοφὸς καθηγητὴς Καρμίρης, στὴν θαυμάσια καί πλουσιώτατη σέ παραπομπές μελέτη του⁴⁹, στό πλαίσιο τῆς ὁποίας συμπλήρωσε τὴν εἰσήγησι πού εἶχε κάνει στό Aarhus⁵⁰, παρουσιάζει τὴν Ὁρθόδοξη ἐρμηνεία τῆς κυριλλείου ἐκφράσεως τόσο στὴν ἀντινεστοριανική

καταχρηστικῶς, ὅταν τὰ ὀνόματα κυρίως λέγηται, αὐτοτελῆ συνεισάγει τῆς ἰδίας σημασίας τὴν διάνοιαν, ὅταν δέ καταχρηστικῶς προφέρονται, τέλειον τὸν ὄρον ἐπιδέχεσθαι οὐ δύνανται. διὰ τινὰ γὰρ ὁμοίωσιν, ἣν πρὸς τό κυρίως λεγόμενον ἔχει, τὴν καταχρηστικὴν ἐκείνην κέκτηται προσηγορίαν, οἷον ἔστιν ἰδεῖν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου. αὐτό τε γὰρ τό ζῶον κυρίως λέγεται ἄνθρωπος, καταχρηστικῶς δέ καί ὁ γεγραμμένος ἄνθρωπος καλεῖται διὰ τὴν ὁμοιότητα, ἣν πρὸς τὸν κυρίως λεγόμενον ἄνθρωπον ἔχει».

47. Ἰω. Δαμασκηνοῦ, Ἔκδοσις ἀκριβῆς..., 47.

48. Βλ. καί Hans Van Loon, *The Dyophysite Christology of Cyril of Alexandria*, (Leiden-Boston, 2009), σελ. 18. Βλ. ἐπίσης σχετικὸ σχόλιο καί στὴν σελ. 238 τοῦ αὐτοῦ ἔργου.

49. Ἰω. Καρμίρη, *Αἱ ἀρχαῖαι ἀντιχαλκηδόνειοι...*, ἔνθ’ ἄνωτ., τόμ. ΛΕ’/1964, τεῦχ. Δ’, σελ. 562-580· τόμ. ΛΣΤ’/1965, τεῦχ. Α’, σελ. 73-93, τεῦχ. Β’, σελ. 204-254, τεῦχ. Γ’, σελ. 392-435, τεῦχ. Δ’, σελ. 549-579· τόμ. ΛΖ’/1966, σελ. 14-31.

50. Ἔνθ’ ἄνωτ., τόμ. ΛΖ’/1966, τεῦχ. Α’, σελ. 14-27· στό *Does Chalcedon Divide or Unite?*, ἔνθ’ ἄνωτ., σελ. 29-42.

ὅσο καί στήν ἀντιμονοφυσιτική της προοπτική. Τήν ἐρμηνεία αὐτή ἐπιβεβαιώνει μέ πατερικές μαρτυρίες. Ἐρμηνεύοντας τήν ἀντινεστοριανική προοπτική τῆς ἐκφράσεως (γιά νά τονίση τό καθ' ὑπόστασιν ἕν, δηλαδή ὅτι στόν Χριστό ἡ ὑπόστασις εἶναι μία, καί ὄχι δύο κατά Νεστόριον) παραθέτει πατερικές παραπομπές πού μαρτυροῦν ὅτι ὁ ἅγιος Κύριλλος χρησιμοποίησε τόν ὄρο “φύσις” ἀντί τοῦ ὄρου “ὑπόστασις”, καί συμπεραίνει (ἐσφαλμένως): «Ἐκ τούτων εὐχερῶς συνάγεται, ὅτι εἰς τά ἀνωτέρω... ταυτίζει ἐννοιολογικῶς τούς τρεῖς ὄρους “φύσις”, “ὑπόστασις” καί “πρόσωπον”»⁵¹. Ἐρμηνεύοντας τήν ἀντιμονοφυσιτική προοπτική τῆς ἐκφράσεως ἐπιλαμβάνεται τοῦ θέματος τῆς ἐν Χριστῷ φυσικῆς διαφορᾶς, παραπέμπει στήν *Πρός Σούκενσον β' ἐπιστολή*, γιά νά στηριξῆ τό ἑτεροφύες, ἄτρεπτον καί ἀπαραμείωτον τῶν φύσεων, καί συμπεραίνει (ὀρθῶς) ὅτι «ὁ Κύριλλος δέχεται ἐν τῷ Χριστῷ μετά τήν ἔνωσιν δύο φύσεις..., ἀπορρίπτων τήν μίαν σύνθετον θεανθρωπίνην φύσιν τῶν Μονοφυσιτῶν»⁵². Τέλος, φέροντας μαρτυρίες τῶν μετά τήν Δ' Οἰκουμενική Σύνοδο Πατέρων περὶ μιᾶς ὑποστάσεως καί δύο φύσεων ἐν Χριστῷ (Ἀντιοχείας Ἐφραίμ, Ἀλεξανδρείας Εὐλόγιου, Ἀναστασίου Σιναΐτου, Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, φιλοσόφου Θεωριανοῦ), ἀλλά κυρίως τοῦ Λεοντίου Βυζαντίου, ὁ Καρμίρης ἐπισημαίνει (ὀρθότατα) ὡς ἀντορθόδοξη ἔννοια τήν «μίαν φύσιν σύνθετον τοῦ Χριστοῦ, εἰς ἣν κατέληγον οἱ Σεβηριανοί καί γενικῶς οἱ Μονοφυσῖται» παρερμηνεύοντες τήν κυρίλλειο ἔκφρασι «Μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη»⁵³.

Στήν πραγματεία του αὐτή ὁ Καρμίρης ἀπορρίπτει πράγματι τήν «μίαν σύνθετον θεανθρωπίνην φύσιν» τῶν Σεβηριανῶν, ἀλλά στό Aarhus δέν ὠμίλησε κατά τῆς σεβηριανῆς συνθέτου φύσεως, δέν τήν ἀπέρριψε, ἀλλά τήν χαρακτήρισε λεκτική μόνο διαφορά⁵⁴. *Εἶχε* δυσ-

51. Ἰω. Καρμίρης, *Αἱ ἀρχαῖαι ἀντιχαλκηδόνειοι...*, ἔνθ' ἀνωτ., τόμ. ΛΣΤ'/1965, τεύχ. Γ', σελ. 407.

52. Ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 414.

53. Ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 427.

54. Ἀναφέρθηκε σέ αὐτήν ἐπί λέξει ὡςάν σέ «μία εἰδική μορφή μετριοπαθοῦς Μονοφυσισμοῦ (ὅπως ἐσφαλμένως λέγεται), ἐνός Μονοφυσισμοῦ ὁ ὁποῖος περιορίζεται μόνο στήν ἀποδοχή μιᾶς θεανθρωπίνης φύσεως ἠνωμένης ἐν Χριστῷ», ἀπέδωσε τήν ἀποδοχή τῆς ὑπὸ τῶν Ἀντιχαλκηδονίων σέ παρανόησι τῶν ὄρων “οὐσία”, “φύσις”, “πρόσωπον”, “ὑπόστασις”, καί τήν χαρακτήρισε «ὡς μοναδική μερίζονα διαφορά μεταξύ τῆς Ὀρθοδόξου [Ἐκκλησίας] καί τῶν ὡς ἄνω μνημονευθεισῶν σε-

τυχῶς ἐρμηνεύσει τότε (στό Aarhus) τὴν κυρίλλειο φράσι ὑπὸ τὴν σεβηριανὴ προϋπόθεσι τῆς ταυτοσημίας τῶν ὄρων “φύσις” καὶ “ὑπόστασις”, ὑπὸ τὴν ὁποία ὁ Χριστὸς θεωρεῖται σεβηριανῶς σύνθετος ὑπόστασις καὶ σύνθετος (θεανθρωπίνη) φύσις. Ἔτσι ἀντιλήφθηκαν οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι τὸ θέμα στό Aarhus καὶ τὸν καταχειροκρότησαν. Γι’ αὐτὸ ὁ V. C. Samuel, διαπρεπὴς ἀντιχαλκηδόνιος θεολόγος, κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασα συζήτησι εἶπε στὸν Καρμίρη: «Γενικά ἢ τοποθέτησις σας εἶναι πλήρως ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὸν Σεβήρο... Ἐάν αὐτὴ εἶναι ἡ θέσις τῶν Ἀνατολικῶν Χαλκηδονίων [σ.σ. Ὁρθοδόξων], τότε εἴμαστε σὲ πλήρη συμφωνία»^{55!}

Ἐξ ἐπόψεως Ὁρθοδόξου μέ τὴν «κατάχρησι» τοῦ ὄρου “φύσις” στὴν κυρίλλειο ἔκφρασι, τὸ ὑποστατικῶς ἔν στὸν Χριστὸ θεωρεῖται μόνον σύνθετος ὑπόστασις (ἢ Ὑπόστασις τοῦ σεσαρκωμένου Λόγου ἐκ δύο φύσεων, δύο φύσεις καὶ ἐν δύο φύσεσι). Ἡ διαφοροποιήσις αὐτὴ τῆς Ὁρθοδόξου ἀπὸ τὴν σεβηριανὴ ἐρμηνεία τῆς κυριλλείου ἐκφράσεως δὲν εἶναι λεκτικὴ (θέμα ὀρολογίας) ἀλλὰ οὐσιαστικὴ, ἀναφέρεται στὴν ἴδια τὴν κατανόησι τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐνανθρωπήσεως, ὅπως διαφορετικὴ σύλληψις του ἦταν ἐπίσης ὁ ἀπολιναρισμὸς, ὁ εὐτυχιανισμὸς καὶ ὁ νεστοριανισμὸς. Ἡ σεβηριανὴ σύλληψις τοῦ μυστηρίου ἀλλοιώνει τὴν ἔννοια τῆς διπλῆς ὁμοουσιότητος τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς θεώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου προσλήμματος, τουτέστι τὴν ἔννοια τῆς ὅλης Χριστολογίας. Ἐπομένως, ἐάν στό Aarhus εἶχε ληφθῆ ὑπ’ ὄψιν ἡ προϋπόθεσις τῆς «καταχρήσεως» τῶν ὄρων, ἡ χριστολογικὴ συμφωνία ποῦ ἐμφανίζει καὶ τίς δύο πλευρὲς ὀρθόδοξες δὲν θά εἶχε διακηρυχθῆ, ἀλλὰ τὸ ζήτημα θά εἶχε τεθῆ ἐπὶ ὀρθῆς βάσεως καὶ θά εἶχε δρομολογηθῆ πρὸς τὴν ὀρθὴ κατεύθυνσι, δηλαδὴ πρὸς τὴν ὑπέρβασι τῆς σεβηριανῆς Χριστολογίας.

Ἐνα ἀνεπίγνωστο ἐπίσης λάθος στὴν ὡς ἄνω πραγματεία του (τοῦ 1965-1966) δείχνει πιὸ χαρακτηριστικὰ ὅτι ὁ Καρμίρης δὲν εἶχε ὑπ’ ὄψιν του τὴν ἔννοια τῆς «καταχρήσεως» τῶν ὄρων. Παρενόησε τὸν Λεόντιο Βυζάντιο καί, γιὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν δῆθεν ταυτοσημία

βασμίων Ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν, μία διαφορὰ ἢ ὁποία... πραγματικὰ περιορίζεται σὲ μία διαφορὰ λέξεων καὶ διατυπώσεων» (Ἰω. Καρμίρη, *Αἱ ἀρχαῖαι ἀντιχαλκηδόνοι...*, ἔνθ’ ἄνωτ., τόμ. ΛΖ/1966, τεύχ. Α’, σελ. 15)· στό *Does Chalcedon Divide or Unite?*, ἔνθ’ ἄνωτ., σελ. 29.

55. *Does Chalcedon Divide or Unite?*, ἔνθ’ ἄνωτ., σελ. 43.

τῶν ὄρων “φύσις” καί “ὑπόστασις” στά ἔργα τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, ἔγραψε: «Οὕτως ὁ Λεόντιος Βυζάντιος ἐθεώρει ὡς ταυτοσήμους τοὺς ὄρους “φύσις” καί “ὑπόστασις”, διαπιστῶν ὅτι “πανταχῆ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας ἀποκληρωτικῶς φύσιν καί ὑπόστασιν ταυτόν οἶδεν ὁ Πατήρ” [σ.σ. ὁ ἅγιος Κύριλλος]»⁵⁶. Στὴν πραγματικότητα ὁμοίως ὁ Λεόντιος Βυζάντιος λέγει τὸ ἀκριβῶς ἀντίθετο: «*Εἰ γὰρ πανταχῆ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας ἀποκληρωτικῶς φύσιν καί ὑπόστασιν ταυτόν οἶδεν ὁ Πατήρ... τῷ ἀναθέματι τῷ ἐπὶ τῶν δύο ὑποστάσεσι διανεμόντων φωνάς κειμένῳ καθυποβέβληνται πάντες οἱ θεηγόροι*». Ἐάν ἴσχυε ἡ ταυτοσημία τῶν ὄρων, ὅλοι οἱ θεοφόροι πατέρες θὰ ἦσαν ὑπὸ τὸ ἀνάθεμα τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου! Ὁ Καρμίρης δὲν πρόσεξε ὅτι ἐξέλαβε μία ὑποθετικὴ δευτερεύουσα πρότασι ὡς κυρία καί καταφατικὴ. Ὁ Λεόντιος εἶχε γράψει διευκρινιστικῶς λίγες σειρές πρωτύτερα: «Προδιαμαρτυρόμεθα δὲ ὅμως ὅτι ἐν καταχρήσει ἔστι πολλάκις μεταγενόμενα εὐρεῖν καί τὰ τῆς φύσεως καί οὐσίας καί ὑποστάσεως καί προσώπου ὀνόματα ἐπὶ τῆς οἰκονομίας· οὐ γὰρ κυρίως ἀεὶ κεῖται»⁵⁷.

Τελικὰ ἀπὸ τίς συζητήσεις στό Aarhus, λόγω τῆς σεβηριανῆς προϋποθέσεως τῆς ταυτοσημίας τῶν ὄρων, προέκυψε ἓνα λανθασμένο συμπέρασμα, τὸ ὁποῖο καταλυτικὰ ἐπηρέασε ὅλο τὸν Θεολογικὸ Διάλογο, ὥστε μέχρι σήμερα τὸ οἰκοδόμημα τῆς χριστολογικῆς συμφωνίας καί τῶν ἐκκλησιολογικῶν καί ἐκκλησιαστικοπολιτικῶν συνεπειῶν τῆς νά στηρίζεται σὲ ἓνα λάθος!

3.6.3. Θεανθρώπινο θέλημα καί θεανθρώπινη ἐνέργεια;

Κατὰ τὴν δευτέρη ἀνεπίσημη Διάσκεψι, στό Bristol τὸ 1967, ἐνισχύθηκαν οἱ ἐντυπώσεις περὶ ‘ὀρθοδοξίας’ τῶν Ἀντιχαλκηδονίων. Συμφωνήθηκε ὅτι «*ἡ θέσις ἐκείνων πού θέλουν νά ὀμιλοῦν γιὰ ἓνα ἠνωμένο θεανθρώπινο θέλημα καί μία ἠνωμένη θεανθρώπινη ἐνέργεια, χωρὶς σύγχυσι ἢ διαίρεσι, δὲν φαίνεται ἐκ τούτου ἀσύμβατη μέ τὴν*

56. Ἰω. Καρμίρη, *Αἱ ἀρχαῖαι ἀντιχαλκηδόνειοι...*, ἔνθ’ ἀνωτ., τόμ. ΛΣΤ', τεύχ. Γ', σελ. 427.

57. Τὰ παραθέματα ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Λεοντίου Βυζαντίου (Ἱεροσολυμίτου), *Ἀπορίαι πρὸς τοὺς μίαν φύσιν λέγοντας σύνθετον* [Contra Monophysitas] ἐν PG 86, 1852AC.

ἀπόφασι τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (680-681), ἡ ὁποία βεβαιώνει δύο φυσικά θελήματα καὶ δύο φυσικὲς ἐνέργειες σέ Αὐτόν [τόν Χριστό], πού ὑπάρχουν ἀδιαιρέτως, ἀτρέπτως, ἀχωρίστως, ἀσυγχύτως»⁵⁸. Ἐντελῶς ἀθεολόγητα ἡ διδασκαλία τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου περὶ τῶν δύο φυσικῶν θελημάτων τοῦ Κυρίου ἐξισώθηκε μέ τὴν μονοενεργητικὴ καὶ μονοθελητικὴ διδασκαλία τῶν σεβηριανῶν Ἀντιχαλκηδονίων περὶ ἐνός συνθέτου θελήματος καὶ μιᾶς συνθέτου ἐνεργείας. Κατὰ τόν ἅγιο Μάξιμο τόν Ὁμολογητῆ, ἐάν δεχθοῦμε σύνθετο θέλημα καὶ σύνθετη ἐνέργεια στὸν Χριστό, τόν ἀποξενώνουμε ἀπὸ τόν Πατέρα καὶ ἀπὸ ἐμᾶς, διότι οὔτε ὁ Πατὴρ οὔτε ἐμεῖς ἔχουμε σύνθετο θέλημα καὶ σύνθετη ἐνέργεια⁵⁹. Πολύ περισσότερο, κατὰ τόν ἴδιο ἅγιο Μάξιμο, δέν μπορούμε νά δεχθοῦμε ὑποστατικὸ (γνωμικὸ) θέλημα στὸν Χριστό⁶⁰.

Ὁ μονοενεργητισμὸς ἀκυρώνει τὴν ἔννοια τῆς διπλῆς ὁμοουσιότητος τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸ δέν ἀποτελεῖ θεολογικὴ παρонуχίδα, ἀλλὰ ἔχει σοβαρὲς ἀνθρωπολογικὲς καὶ σωτηριολογικὲς συνέπειες.

3.6.4. Σχετικὴ ἢ αὐθεντία τῆς Ἐκκλησίας;

Ἡ ἀμφισβήτησις τῆς αὐθεντίας τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων κατὰ τὴν ἀνεπίσημη Διάσκεψι στὴν Γενεύη τὸ 1970 ἦταν μία ὀδυνηρὴ ἐκπληξις. Εἶχε συμφωνηθῆ: «Ὅλοι μας συμφωνοῦμε ὅτι αἱ Σύνοδοι πρέπει νά θεωροῦνται μᾶλλον ὡς χαρισματικὰ γεγονότα στὴν ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὄχι ὡς μία αὐθεντία ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας»⁶¹.

Κανεῖς δέν μπορεῖ νά ἀντιλέξῃ ὅτι οἱ Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι εἶναι χαρισματικὰ γεγονότα στὴν ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἐφ' ὅσον τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐπιστατεῖ σέ αὐτές καὶ οἱ ἅγιοι Πατέρες πού τίς συγκρότη-

58. *Does Chalcedon Divide or Unite?*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 6.

59. Ἅγ. Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, *Ἐγχειρίδια θεολογικά καὶ πολεμικά*, PG 91, 76A.

60. Βλ. Ἱερομ. Λουκᾶ Γρηγοριάτου, *Θεολογικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τεσσάρων εἰσηγήσεων τοῦ Μητροπολίτου Δαμιέττης κ. Bishop περὶ τῶν Κοινῶν Δηλώσεων τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων*, στὸν παρ. τόμ., σελ. 585. Συστηματικὴ ἀνάλυσι τῆς σεβηριανῆς διδασκαλίας περὶ ἐνεργειῶν στὸν Χριστό βλ. στὴν διδακτορικὴ διατριβὴ τοῦ Γεωργ. Σίσκου, *Τὸ ἐρμηνευτικὸ πλαίσιο τῆς Χριστολογίας τοῦ ἁγ. Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ*, ἔκδ. Κέντρου Βυζαντινῶν Ἐρευνῶν, τόμ. 61, Θεσ/νίκη 2014, σελ. 197-220.

61. *Does Chalcedon Divide or Unite?*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 10.

σαν «ὄλην εἰσδεξάμενοι, τὴν νοητὴν λαμπηδόνα, τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὑπερφυστικὸν χρησιμολόγημα, τῷ βραχεῖ ῥήματι, καὶ πολλῇ συνέσει, θεοπνεύστως ἀπεφθέγγαντο, ὡς Χριστοκήρυκες, εὐαγγελικῶν προϊστάμενοι, δογμάτων οἱ μακάριοι, καὶ τῶν εὐσεβῶν παραδόσεων, ἄνωθεν λαβόντες, τὴν τούτων ἀποκάλυψιν σαφῶς, καὶ φωτισθέντες ἐξέθεντο, ὅρον θεοδίδακτον»⁶².

Ἀλλὰ λόγῳ αὐτοῦ ἀκριβῶς τοῦ χαρισματικοῦ χαρακτήρος τους οἱ Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι εἶναι ἡ ὑψίστη ἔκφρασις τῆς αὐθεντίας τῆς Ἐκκλησίας. Ἄρνησις τῆς αὐθεντίας τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων σημαίνει ἄρνησι αὐτῆς ταύτης τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Μητροπ. Μύρων (Ἐφέσου) Χρυσόστομος Κωνσταντινίδης εἶναι ἀπολύτως σαφῆς στό θέμα αὐτό: δέν μπορούμε οἱ Ὁρθόδοξοι νά δεχθοῦμε ἄρνησι τῆς αὐθεντίας τους⁶³. Ἡ αὐθεντία μάλιστα τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων δέν ἐξαντλεῖται στήν δογματική τους διδασκαλία (τόν Ὅρο πίστεως), ἀλλά περιλαμβάνει καί τίς ἀποφάσεις τους, διότι καί αὐτές ἐλήφθησαν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι, συμπληρώνει ὁ Μητροπ. Νικοπόλεως Μελέτιος⁶⁴.

4. Ἡ περίσκεψις μετὰ ἀπό τὴν εὐφορία.

Σέ δύο συνελεύσεις τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς τό 1971 καί τό 1979 ἔγινε ἡ ἀποτίμησις τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ ἀνεπισήμου Θεολογικοῦ Διαλόγου. Τά λεπτομερῆ Πρακτικά τῶν συνελεύσεων αὐτῶν⁶⁵ μᾶς πληροφοροῦν γιά τό ὅτι ἡ στάσις τῶν μεγάλων θεολόγων, πού κατ' ἀρχήν εἶχαν κινηθῆ μέ ἐνθουσιασμό, ἔγινε στήν συνέχεια ἐπιφυλακτικότερη. Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἐφέσου Χρυσόστομος ἀφιερώνει ἐκτενές σχόλιο στό θέμα τῆς ἀρχικῆς εὐφορίας καί σημειώνει: «Ἴσως ἀκόμη διότι δέν ἦτο δυνατόν νά εἶχον συνειδητοποιηθῆ ἐκ

62. Τροπάριο τῶν Αἰνῶν τῆς Κυριακῆς τῶν Ἁγίων Πατέρων.

63. Μητροπ. Μύρων Χρυσόστομου Κωνσταντινίδη, *Ὁρθόδοξοι Κατόψεις*, ἐκδ. Τέρτιος, Κατερίνη 1991, τόμ. 3, σελ. 158-166.

64. Μητροπ. Νικοπόλεως Μελετίου, *Ἡ Πέμπτη Οἰκουμενική Σύνοδος*, Ἀθήναι 1985, σελ. 22-25.

65. Μητροπ. Ἀξώμης Μεθοδίου, *Τό ἔργον τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς διά τόν Διάλογον τῶν Ὁρθοδόξων καί τῶν Ἀρχαίων Ανατολικῶν Ἐκκλησιῶν*, περι-οδ. *Abba Salama VII* (1976), σελ. 93-227.

πρώτης ἀρχῆς αἱ ἱστορικοθεολογικαὶ δυσκολίαι διὰ μίαν τοιαύτην ποθητὴν ἔνωσιν»⁶⁶.

Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, παρὰ τὴν ἀρχικὴ πρόθεσιν ἀναγνωρίζουν τὴν Δ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, προέκυψε ἡ αἰφνιδιαστικὴ δῆλωσις τοῦ τότε Πατριάρχου τῶν Κοπτῶν Σενούντα Γ΄: «Ὁμιλῶ ἀνοικτὰ πρὸς ὑμᾶς καὶ λέγω, ὅτι, ἐάν ἐγὼ ὁ ἴδιος ἀπεδεχόμεν τὴν Σύνοδον ταύτην [τῆς Χαλκηδόνας], θά ἀνεθεματιζόμεν ὑπὸ τῆς ἰδικῆς μου Ἐκκλησίας. Ἐπομένως, ἐάν θέλωμεν νὰ ὀμιλῶμεν περὶ χριστιανικῆς ἐνότητος, θά πρέπει νὰ θέσωμεν τὴν Σύνοδον τῆς Χαλκηδόνας κατὰ μέρος καὶ νὰ ὀμιλήσωμεν περὶ τῆς πίστεως σήμερον. Ἔχετε ἐπτὰ Οἰκουμενικάς Συνόδους, ἐάν σᾶς λείψῃ μία, δέν πρόκειται νὰ χάσετε πολλὰ πράγματα»⁶⁷! Καί, «Ἐάν... εἴπωμεν, ὅτι αἱ Ἀνατολικαὶ Ἐκκλησίαι θά ἔδει, ὅπως ἀποδεχθοῦν τὴν Σύνοδον τῆς Χαλκηδόνας, διότι αὕτη στηρίζεται εἰς τὴν αὐθεντίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ θύρα τοῦ Διαλόγου θά κλείσῃ διαπαντός»⁶⁸! Ἡ ἀνάκλησις τῶν φράσεων αὐτῶν κατὰ τὴν ἐπομένην ἡμέρα καὶ ἡ διαγραφὴ τους ἀπὸ τὸ ἐπίσημο κείμενο τῆς ὀμιλίας, δέν μειώνει τὴν σημασίαν τους⁶⁹. Ἡ θέσις τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου στὰ κείμενα καὶ στό πνεῦμα τῶν Κοινῶν Δηλώσεων τοῦ ἐπισήμου Διαλόγου περιορίσθηκε ἔκτοτε στὰ ὅρια τοῦ Ἐνωτικοῦ τοῦ Ζήνωνος, δηλαδή τὸν διαχωρισμὸ τῆς δογματικῆς τῆς διδασκαλίας ἀπὸ τίς ἀποφάσεις τῆς, καὶ ὡς ἐκ τούτου τὴν ἀποδυνάμωσίν τῆς.

Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν Ὁρθοδόξων ὁ καθηγητὴς Καρμίρης, ὁ ὁποῖος στὸ Aarhus τὸ 1964 εἶχε εἰπεῖ ὅτι: «Κατέληξα στὸ συμπέρασμα ὅτι δέν ὑπάρχει πραγματικὴ διαφορὰ μεταξὺ Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων, ὅσον ἀφορᾷ τὴν οὐσία τοῦ χριστολογικοῦ δόγματος...», στὴν γ΄ συνεδρία τῆς Α΄ Διασκέψεως τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς τὸ 1971 παρετήρησε: «Δέν συμφωνῶ ὅτι αἱ μνημονευόμεναι φράσεις τοῦ Διοσκόρου: “Τὸ δύο οὐ δέχομαι” καὶ “μετὰ γὰρ τὴν ἔνωσιν δύο φύσεις οὐκ εἰσίν”, εἶναι οἰονεὶ ἀδιάφοροι, διότι σαφῶς περιέχουσιν αὐτὰ μονοφυσισισμόν, ὃν κατεδίκασεν ἡ 4ῃ Οἰκουμε-

66. Χρυσοστόμου Κωνσταντινίδου, Ὁρθόδοξοι Κατόψεις, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 133.

67. Βλ. Ἄνδρ. Ν. Παπαβασιλείου, Ὁ Θεολογικὸς Διάλογος μεταξὺ Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων, Λευκωσία 2000, σελ. 19.

68. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 113.

69. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 19.

νική Σύνοδος, καί ἐπομένως καί ἡ διδασκαλία αὐτή τοῦ Διοσκόρου κατεδικάσθη διά τοῦ συνοδικοῦ ὄρου»⁷⁰.

Ἀνάλογη ἦταν ἡ στάσις τοῦ π. Δημητρίου Στανιλοάε, ὁ ὁποῖος μέ τά σχόλιά του στίς εἰσηγήσεις τοῦ Aarhus καί τήν εἰσηγήσι του κατά τήν Α΄ Διάσκεψι τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς τό 1971 εἶχε ἐκφράσει τήν συμφωνία του στήν ἄρσι τῶν ἀναθεμάτων ἐπί τῇ βάσει τοῦ γεγονότος «ὅτι οἱ Πατέρες τῶν δύο ἀφορισθέντων μερῶν ὑπό τῶν ἀντιθέτων, ἐξέφρασαν τήν κοινήν οὐσίαν τῆς πίστεως»⁷¹. Κατά τήν ἡ συνεδρία τῆς ἰδίας Διασκέψεως ὁ π. Στανιλοάε, ἀφοῦ εἶχε ἀκούσει ἐκ μέρους τῶν μελῶν τῆς πολλῆς ἀμφισβητήσεως τῆς 'ἐπιτευχθείσης' χριστολογικῆς συμφωνίας⁷², διαμαρτυρήθηκε σχολιάζοντας ὡς ἐξῆς τήν στάσι τοῦ καθηγητῆ Καρμίρη: «Ἡμεῖς ὡς Ρουμανική Ἐκκλησία ἀπεδώσαμεν μεγάλην σημασίαν καί ἐμπιστοσύνην εἰς ὅσα οἱ Ὁρθόδοξοι Θεολόγοι ἔκαμον καί εἶπον εἰς τάς ἀνεπισήμους ἐπαφάς τοῦ Ἁαρους καί τοῦ Μπρίστολ, καθὼς καί εἰς τά αἰσιόδοξα ἀνακοινωθέντα, τά ὁποῖα ἐξέδωσαν. Ἐδώσαμεν δέ μεγάλην ἐμπιστοσύνην ἰδιαιτέρως εἰς τήν δῆλωσιν τοῦ μεγάλου Ὁρθοδόξου θεολόγου Καρμίρη, εἰπόντος, ὅτι οὐδεμία οὐσιώδης διαφορά ὑφίσταται μεταξύ ἡμῶν καί τῶν Ἀντιχαλκηδονίων εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τό Χριστολογικόν Δόγμα ... Διερωτῶμαι, διατί οἱ Θεολόγοι ἡμῶν δέν ἐπληροφόρησαν τάς Ἐκκλησίας ἡμῶν, ὅτι δέν ὑπάρχει πλήρης συμφωνία ἐπί τοῦ Δόγματος τούτου...;»⁷³.

70. Μητροπ. Ἀξώμης Μεθοδίου, *Τό ἔργον τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς...*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 124-125. Βλ. ἐπίσης Ἰω. Καρμίρη, *Ἡ Α΄ Διάσκεψις τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπί τοῦ Διαλόγου μετὰ τῶν ἀντιχαλκηδονίων ἐκκλησιῶν*, περιοδ. *Θεολογία*, τόμ. 42/1971, σελ. 308, ὅπου ὁ Ἰω. Καρμίρης γράφει: «... κατεδικάσθη implicite ...». Ἐπίσης, Ἀρχιμ. Γεωργίου, Καθηγουμένου Ἱ. Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου, *Περί τῆς "ὀρθοδοξίας" τῶν Ἀντιχαλκηδονίων*, στόν παρ. τόμ., σελ. 705.

71. Μητροπ. Ἀξώμης Μεθοδίου, *Τό ἔργον τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς...*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 164.

72. Περὶ τοῦ ὅτι ὑπῆρξε ἀμφισβήτησις τῆς ἀνεπισήμου συμφωνίας ἀπό τά ἴδια τά μέλη τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς, βλ. Ἄνδρ. Ν. Παπαβασιλείου, *Ὁ Θεολογικός Διάλογος...*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 92-93.

73. Μητροπ. Ἀξώμης Μεθοδίου, *Τό ἔργον τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς...*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 205-206.

Συνειδητοποιήθηκε ἐπομένως ὁ πρῶτος ἐνθουσιασμός⁷⁴, ὁ ὁποῖος ἐν τέλει δὲν βοήθησε στὴν σωστὴ ἀξιολόγησι τῆς ἀντιχαλκηδόνιας Χριστολογίας.

Δὲν χωρεῖ ἀμφιβολία ὅτι ἡ κάμφσις τῆς πρώτης εὐφορίας καὶ ἡ αὐτοκριτικὴ θὰ μπορούσαν νὰ λειτουργήσουν θετικά. Παρὰ ταῦτα, μέτις συμφωνίες πού προήλθαν ἀπὸ τὸν ἀνεπίσημο Διάλογο, οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι συνεχίζουν νὰ ἐμφανίζονται ὡς χριστολογικῶς Ὁρθόδοξοι. Αὐτὸ ἐπηρέασε ἰσχυρά, ὡς μὴ ὠφέλε, τὴν ἔκβασι τοῦ ἐπισήμου κατόπιν Διαλόγου⁷⁵.

5. Ὁ ἐπίσημος Θεολογικὸς Διάλογος.

Ἡ ἔναρξις ἐπισήμου Θεολογικοῦ Διαλόγου μέ τοὺς Ἀντιχαλκηδονίους ἀποφασίσθηκε στὴν Α΄ Προσυνοδικὴ Πανορθόδοξο Διάσκεψι τὸ 1976. Ἡ ἔναρξις τοῦ ἐπικροτήθηκε ἀπὸ τὴν Γ΄ Προσυνοδικὴ Πανορθόδοξο Διάσκεψι τὸ 1986. Εἶχε γίνει ἡ σχετικὴ προεργασία στὴν Α΄ Διάσκεψι τῆς Διορθόδοξου Ἐπιτροπῆς στὴν Addis Ababa τὸ 1971, ἡ ὁποία ὀλοκληρώθηκε μέ τὴν Β΄ Διάσκεψι τῆς τὸ 1979.

5.1. Οἱ πρῶτες ἀντιξοότητες. Τὸ πρόβλημα τῆς ὀνομασίας.

Ἡ πανορθόδοξος βούλησις γιὰ τὴν νέα φάσι τοῦ Διαλόγου καὶ ἡ πανορθόδοξος ἐκπροσώπησις σέ αὐτόν θὰ μπορούσαν νὰ δημιουργήσουν νέες προϋποθέσεις καὶ ἀσφαλέστερο κλίμα. Ἐν τούτοις κάποιοι λόγοι δὲν τὸ ἐπέτρεψαν. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν Ὁρθοδόξων προεῖχε ἡ ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη στὴν ἐπιστημονικὴ ἰκανότητα τῶν θεολόγων πού διεκπεραίωσαν τὸν ἀνεπίσημο Διάλογο. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι εἶχαν προσέλθει στὸν Διάλογο μέ τὴν ἀπόλυτη ἀπαίτησι νὰ ὀνομάζονται Ὁρθόδοξοι, ὅπως δηλαδὴ ἐκεῖνοι θεωροῦσαν τὸν ἑαυτό τους. Στὸ σημεῖο αὐτό, γιὰ νὰ μὴ ναυαγήσῃ ὁ Διάλογος, οἱ Ὁρθόδοξοι δυστυχῶς ὑποχώρησαν. Σταδιακῶς, ἀντὶ τῆς παραδοσιακῆς ὀνομασίας «Μονοφυσίται», πού διαχρονικὰ ἀνταποκρινόταν στὴν χριστολογικὴ διδασκαλία τῶν συνομιλητῶν μας, ἔ-

74. Ἀρχιμ. Γεωργίου, Καθηγουμένου Ἱ. Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου, Ἡ “ἰδεολογικὴ” ὀρθοδοξία τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, στὸν παρ. τόμ., σελ. 619· ἐπίσης τοῦ αὐτοῦ, Περὶ τῆς “ὀρθοδοξίας” τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, στὸν παρ. τόμ., σελ. 703-707.

75. Ἄνδρ. Ν. Παπαβασιλείου, Ὁ Θεολογικὸς Διάλογος..., ἐνθ’ ἄνωτ., σελ. 86-94.

φθασαν νά δεχθοῦν τήν ὀνομασία «Ἀνατολικοί Ὁρθόδοξοι», δῆθεν ὡς τεχνικό μόνο ὄρο. Ἡ πραγματικότητα ὅμως δείχνει ὅτι σήμερα οἱ Ὁρθόδοξοι, οἱ ὁποῖοι ὑποστηρίζουν τίς συμφωνίες τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς, ἔχουν ὑποχωρήσει ἀκόμη περισσότερο καί ἀποδέχονται τήν ὀνομασία αὐτή καί μέ τό ἀντίστοιχο θεολογικό περιεχόμενο: ἀναγνωρίζουν τούς Ἀντιχαλκηδονίους ὡς Ὁρθοδόξους στό δόγμα καί τήν παράδοσι, ἀπλῶς χωρισμένους ἀπό ἐμᾶς λόγω παρανοήσεων καί ἱστορικῶν συγκυριῶν! Ἡ ἀδιασάλευτη ἀνά τούς αἰῶνες ἀρχή τῶν Ὁρθοδόξων, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία εἶναι ἡ μόνη Μία Ἁγία Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία, χαλάρωσε μέχρι τοῦ σημείου οἱ Ὁρθόδοξοι καί οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι νά θεωροῦνται μία οἰκογένεια Ὁρθοδόξων, ἀμοιβαίως φορεῖς τῆς ἀποστολικῆς Πίστεως καί Παραδόσεως! Στίς ἀρχές τοῦ 20^{ου} αἰῶνος τά πατριαρχικά Γράμματα τοῦ 1902 διαβεβαίωσαν ὅτι «μόνη ἡ ἡμετέρα Ὁρθόδοξος Ἀνατολική Ἐκκλησία ἀδιαφθόρως διαφυλάξασα τήν ὄλην παρακαταθήκην τοῦ Χριστοῦ ἐστίν ἐν τῷ παρόντι ἡ Ἐκκλησία ἡ οἰκουμενική», ἐνῶ ἡ Μικτή Ἐπιτροπή διαβεβαιώνει ὅτι οἱ δύο οἰκογένειες διετήρησαν τήν ἴδια ἀποστολική Πίστι καί Παράδοσι!

Ἡ χαλαρή αὐτή ἐκκλησιολογία βρῖσκει μέχρι σήμερα ὑπερμάχους καί καλλιεργεῖται μέ ἀπίστευτη τόλμη, μέ τήν ὁποία θά ἀποροῦσαν καί οἱ Προτεστάντες. Ἐνδεικτικό εἶναι τό ἐξῆς ἀπόσπασμα: «Γιά πολλούς ἀνθρώπους καί τῶν δύο παραδόσεων εἶναι ἀπαράδεκτο ὅτι ἡ Ἐκκλησία θά μπορούσε νά εἶναι διηρημένη γιά δεκαπέντε αἰῶνες· ἀντίθετα αὐτοί θά ὑποστήριζαν ὅτι ἡ ἄλλη πλευρά ἔπρεπε σέ αἴρεσι ἢ σχίσμα, καί μόνο μέ τήν μετάνοια καί τήν ἐπιστροφή μπορεῖ ἐκεῖνη ἡ ομάδα νά ἐνσωματωθῇ στήν Ἀληθινή Ἐκκλησία, ἡ Ὅποια ἐξ ὀρισμοῦ παραμένει διά τῶν αἰῶνων ἀδιαίρετη καί ἀμείωτη στήν πληρότητά της. Ἐπιπλέον, ὑποστηρίζουν ὅτι οἱ Ὅροι τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἔχουν θεία αὐθεντία πού δέν μπορεῖ νά ἀμφισβητηθῇ... Κατά τήν ἀποψί τους εἶναι σημαντικό νά ἀποφεύγονται ἀλλαγές, οἱ ὁποῖες κατὰ οἰονδήποτε τρόπο θέτουν ὑπό ἀμφισβήτησι τόν ἱερό χαρακτήρα αὐτῆς τῆς Παραδόσεως»⁷⁶!

76. Will Cohen, *Ecclesiology and the Dialogues between Eastern Orthodox and Oriental Orthodox Churches*, SVS MDiv thesis, (Crestwood, NY, 2002), <https://orthodoxjointcommission.wordpress.com/2014/05/04/ecclesiology-and-the-dialogues-between->

5.2. Ἡ «πλέον ἐπαγωγός» μέθοδος: ἓνα μεθοδολογικὸ σφάλμα.

Ἡ μέριμνα βεβαίως τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἅμα τῇ ἐνάρξει τοῦ ἐπισήμου Θεολογικοῦ Διαλόγου θά ἦταν νά εὑρουν μέθοδο διαλόγου, πού θά βοηθοῦσε τούς Ἀντιχαλκηδονίους νά ἀντιληφθοῦν τήν ἀνορθοδοξία τους ἐπί τοῦ χριστολογικοῦ δόγματος, ὅπως περίπου τήν εἶχε ἀντιληφθῆ ὁ Καθολικός Νερσῆς Δ΄ μετά ἀπό τήν «Διάλεξιν» μετά τοῦ Θεωριανοῦ. Ἀλλά τήν περίοδο 1985-1990 αὐτό δέν ἔγινε, διότι ἡ Μικτή Ἐπιτροπή ἀπεφάσισε νά μή συζητήσῃ σέ βάθος τά χριστολογικά θέματα, ὅπως εἶχαν ἐτοιμασθῆ ἀπό τίς ὑποεπιτροπές, ἀλλά νά λειτουργήσῃ ὡς *planning Committee* μέ μέθοδο «περισσότερο ἐπαγωγός»⁷⁷. Υἱοθέτησε ἔτσι τίς χριστολογικές καί ἐκκλησιολογικές συμφωνίες τῶν ἀνεπισήμων Διασκέψεων. Τό λάθος πού ἔγινε τό 1964 στό *Aarhus* ἄφησε ἀνεξίτηλη τήν σφραγίδα του καί στόν ἐπίσημο *Διάλογο*.

Τά σημαντικότερα ἀπό τά συμπεράσματα τοῦ ἐπισήμου Διαλόγου ἦταν α) ἡ χριστολογική συμφωνία, ὅτι παρά τήν διαφορά στήν ὀρολογία διατηρήθηκε ἀνά τούς αἰῶνες ἡ ἴδια Πίστις, καί β) ἡ συμφωνία ἐπί τοῦ δυνατοῦ τῆς ἄρσεως τῶν ἐκατέρωθεν ἀναθεμάτων.

6. Τό ζήτημα τῆς χριστολογικῆς συμφωνίας.

Εἶναι ἀνακριβής ἡ ἐκτίμησις ὅτι ἡ «ἀντίθεσις» τοῦ Ἁγίου Ὁρους στό ἔργο τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς δέν ἀφορᾷ στήν Χριστολογία ἀλλά στήν Ἐκκλησιολογία⁷⁸. Τό πλεῖστον τῶν ἀγιορειτικῶν συγγραφῶν ἀ-

eastern-orthodox-and-oriental-orthodox-churches/. Ἡ μομφή τοῦ ὡς ἄνω συγγραφέως ἀφορᾷ στό *Υπόμνημα τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους περί τοῦ Διαλόγου Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων* (14/27 Μαΐου 1995), στό ὁποῖο γράφεται: «Ἡ πίστις εἶναι τό κινδυνευόμενον καί δέν δυνάμεθα νά παίζωμεν ἐν οὐ παικτοῖς. Αἰσθανόμεθα τήν εὐθύνην ἡμῶν διά τήν περιφρούρησιν καί διατήρησιν ἀκαινοτομητῶν τοῦ δόγματος καί τῆς ἐκκλησιολογίας τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας, ὡς αὐτά παρελάβομεν παρά τῶν ἁγίων Πατέρων» (βλ. στόν *παρ. τόμ.*, σελ. 138).

77. Ἡ πληροφορία παρέχεται ὑπό τοῦ Μητροπ. Νικοπόλεως Μελετίου· στόν *παρ. τόμ.*, σελ. 267.

78. Εἶναι κατανοητή ἡ ἀνακρίβεια ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι σέ μελέτη ἐκπονηθεῖσα ἐν ἔτει 2002 εἶχαν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν μόνο δύο πρῶιμα ἀγιορειτικά κείμενα, γιά τά ὁποῖα γράφεται: «Ὅπως ἔχει γράφει ὁ John Erickson, “αὐτή ἡ ἀντίθεσις στό ἔργο τῆς

ποτελεῖ ἀποδείξεις περί τοῦ ὅτι ἡ Χριστολογία τῶν Ἀντιχαλκηδονίων δέν εἶναι ὀρθόδοξη. Ἡ συμφωνία τῶν Κοινῶν Δηλώσεων ἐπί τῆς Χριστολογίας, ὅτι «ἀμφότεραι αἱ οἰκογένειαι διετήρησαν πάντοτε πιστῶς τήν αὐτήν ἀθθεντικήν Ὀρθόδοξον Χριστολογικήν πίστιν», ἦταν ἡ ἀφορμή καί τό κίνητρο γιά νά ἀρθρωθῇ ὁ ἀντιρρητικός ἀγιορειτικός λόγος τοῦ ἀνά χειρας τόμου ὡς ἑξῆς:

Τά θετικά σημεῖα τῆς συμφωνίας, καθεαυτά διατυπωμένα μέ λέξεις καί φράσεις ἀπό τήν Ὀρθόδοξη Παράδοσι, ἔκαναν πολλούς νά διακηρύσσουν ἐσφαλμένως ὅτι οἱ Α΄ καί Β΄ Κοινές Δηλώσεις ἀκολουθοῦν τό γράμμα καί τό πνεῦμα τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Στήν πραγματικότητα τά θετικά αὐτά σημεῖα περιγράφουν ἀνεπαρκῶς καί ἀμφισήμως τό μυστήριον τῆς «καθ' ὑπόστασιν ἐνώσεως». Αἰτία τῆς ἀμφισημίας (δυνατότητος διπλῆς ἐρμηνείας) εἶναι ἡ ἀποσπασματική τους διατύπωσις (π.χ. ὅτι ὁ θέλων καί ὁ ἐνεργῶν εἶναι ἡ Ὑπόστασις τοῦ Λόγου· διατύπωσις ἀναμφίβολα Ὀρθόδοξη, ἀλλά ἐλλιπής καί ἀνεπαρκής, διότι ἔπρεπε νά συμπληρωθῇ μέ τήν διατύπωσι ὅτι τά ἐνεργητικά ἐν Χριστῷ εἶναι δύο, δηλαδή ἡ θεότης καί ἡ ἀνθρωπότης). Ἐπιπλέον τά θετικά σημεῖα τῶν Κοινῶν Δηλώσεων χάνουν τό πραγματικό τους νόημα, ἐπειδή σέ αὐτές ἔχουν ἐμφιλοχωρήσει οἱ κατωτέρω καθαρῶς σεβηριανές διατυπώσεις:

Στήν Α΄ Κοινή Δήλωσι⁷⁹,

Μικτῆς Ἐπιτροπῆς δέν φαίνεται νά ἀφοροῦσε χριστολογικά θέματα"... Πραγματικά, στήν λίστα τῶν ἐνστάσεων τοῦ ἀγιορειτικοῦ Ὑπομνήματος ἐπί τῶν θέσεων τῆς [Μικτῆς] Ἐπιτροπῆς τά πρῶτα τέσσερα θέματα σχετίζονται μέ τήν ἐκκλησιολογία, καί μόνο τό πέμπτο θέμα εὐθέως μέ τήν Χριστολογία. Ἐνα δεύτερο ἔγγραφο, δημοσιευμένο ἀπό μία Ἐπιτροπή τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἐπίσης ἀπαριθμεῖ ὡς πρώτη τῆς καί κύρια ἐνστασι ἐπί τῶν συμπερασμάτων τῆς [Μικτῆς] Ἐπιτροπῆς μία μομφή ὅτι "παρατηρεῖται καί εἰς τὰς τρεῖς ἐπισήμους δηλώσεις παραίτησις τῶν Ὀρθοδόξων ἀπό τήν ὀρθόδοξον ἐκκλησιολογίαν, καθ' ἣν τήν Μίαν, Ἁγίαν, Καθολικήν καί Ἀποστολικήν Ἐκκλησίαν ἀποτελεῖ μόνον ἡ καθ' ἡμᾶς Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία" [σ.σ. γίνονται παραπομπή στήν Εἰσήγησι Ἐπιτροπῆς τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος Ἁγίου Ὄρους περί τοῦ Διαλόγου μεταξύ Ὀρθοδόξων καί Ἀντιχαλκηδονίων, στόν παρ. τόμ., σελ. 123]. Αὐτή ἡ ἀγιορειτική Ἐπιτροπή οὐδόλως αἰτιᾶται κατ' εὐθείαν τήν χριστολογική συμφωνία» (Will Cohen, *Ecclesiology and the Dialogues...*, ἔνθ' ἄνωτ.).

79. Στό Παράρτημα Β΄, τοῦ παρ. τόμ., σελ. 819-821.

α) «ἵνα μορφώσῃ μίαν ἀχωρίστως καὶ ἀσυγχύτως ἡνωμένην πραγματικὴν θεανθρωπίνην ὑπαρξίν, ἐν τῇ ὁποία αἱ φύσεις διακρίνονται τῇ θεωρίᾳ μόνῃ».

β) «τό ζήτημα δέν εἶναι ἄν οἱ Πατέρες ἡμῶν ἐχρησιμοποίησαν ἐναλλακτικῶς τοὺς ὄρους φύσις καὶ ὑπόστασις καὶ ἄν συνέχεαν τὸν ἕνα πρὸς τὸν ἄλλον».

γ) «ὅσοι ἐξ ἡμῶν ὁμιλοῦν περὶ μιᾶς ἡνωμένης θεανθρωπίνης φύσεως ἐν Χριστῷ δέν ἀρνοῦνται οὕτω τὴν συνεχῆ δυναμικὴν παρουσίαν ἐν Χριστῷ τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου ἀτρέπτως καὶ ἀσυγχύτως».

δ) «ἡ ὑπόστασις καὶ ὡς διακεκριμένη ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Λόγου».

καὶ στήν Β' Κοινὴ Δήλωσι⁸⁰,

ε) «αἱ φύσεις ἡνώθησαν ὑποστατικῶς καὶ φυσικῶς».

διατυπώσεις⁸¹ πού περιγράφουν τὴν ὑποστατικὴ ἐνότητα ὡς «σύνθετη φύσις» καὶ τὴν φυσικὴ ἑτερότητα ὡς «κατὰ ψιλὴν ἐπίνοιαν» διάκρισι τῶν φύσεων, καὶ πού συνεπάγονται μονοενεργητισμό.

Στὴν χρονολογικά πρῶτη γρηγοριατικὴ Συμβολὴ γίνεται ἐπιγραμματικὴ ἀναφορὰ στὶς ἀνωτέρω σεβηριανές ἐκφράσεις⁸², καὶ κατόπιν ἐκτενέστερος σχολιασμός τους στὶς Παρατηρήσεις τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους⁸³. Ἡ Ἱερά Κοινότης συνοψίζει ὡς ἐξῆς τὸ ζήτημα τῆς χριστολογικῆς συμφωνίας τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς: «Ἡ Χριστολογία τῶν Κοινῶν Δηλώσεων ἔρχεται εἰς ριζικὴν διαφωνίαν πρὸς τὴν Χριστολογικὴν διδασκαλίαν μεγάλων Πατέρων καὶ Οἰκουμενικῶν διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας»⁸⁴.

80. Ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 823.

81. Συμβολὴ στὸν ἐνδο-ὀρθόδοξο διάλογο γιὰ τὴν «ὀρθοδοξία» τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, στὸν παρ. τόμ., σελ. 188-190.

82. Ἐνθ' ἀνωτ., στὸν παρ. τόμ., σελ. 188-190.

83. Παρατηρήσεις περὶ τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων, στὸν παρ. τόμ., σελ. 268-305.

84. Ἐνθ' ἀνωτ., στὸν παρ. τόμ., σελ. 246.

7. Ἡ ‘ὀρθοδοξία’ τῆς Χριστολογίας τοῦ Σεβήρου.

7.1. Ἡ σεβηριανή Χριστολογία δέν εἶναι κυρίλλειος.

Κάτω ἀπό τήν τυπικῶς κυρίλλεια ὀρολογία τῆς σεβηριανῆς Χριστολογίας ὑπάρχει οὐσιαστικῶς μονοφυστικό δογματικό περιεχόμενο. Σέ αὐτό τήν ὁδηγοῦν οἱ σεβηριανές φιλοσοφικές προϋποθέσεις, οἱ ὁποῖες ἐκτενῶς σχολιάζονται στίς σελίδες αὐτοῦ τοῦ τόμου, ὅπου διευκρινίζεται ὅτι,

Στήν κυρίλλειο Χριστολογία:

- Οἱ ὅροι φύσις καί ὑπόστασις δέν ταυτίζονται ἐννοιολογικῶς⁸⁵.
- Οἱ φύσεις ἐν Χριστῷ εἶναι «κοινότητος δηλωτικῆς καί πολλῶν ὑποστάσεων περιεκτικῆς»⁸⁶, δηλαδή σύμφωνα μέ τήν μεταχαλκηδόνια ὀρολογία εἶναι “ἐνυπόστατες φύσεις”.

Στήν σεβηριανή Χριστολογία:

- Οἱ ὅροι φύσις καί ὑπόστασις ταυτίζονται κατά τό ἐννοιολογικό τους περιεχόμενο, γεγονός πού ἀκυρώνει τήν τυπικῶς ὁμολογούμενη διπλή ὁμοουσιότητα⁸⁷.

• Ἡ διάκρισις τῶν ὑποστάσεων σέ “ἰδιοσύστατες” καί “ἐξηρητημένες”, ὅπως τήν ἐμφανίζουν σύγχρονοι μελετητές του, εἶναι «λογικῶς καί ὀντολογικῶς ἀπαράδεκτη καί ἐπιπλέον δογματικῶς ἀπόβλητη»⁸⁸.

• Τό εἶδος τῆς ἐνώσεως τῆς θεότητος καί τῆς ἀνθρωπότητος ἐν Χριστῷ, ὅπως τό περιγράφει ὁ Σεβήρος, εἶναι λανθασμένο, εἴτε αὐτές ἐνώνονται ὡς ὑποστάσεις (μία ἰδιοσύστατος καί μία ἐξηρητημένη)

85. *Διόσκορος καί Σεβήρος...*, στόν παρ. τόμ., σελ. 440. «Σύγχρονοι θεολόγοι δικαιολογοῦν τόν Σεβήρο γιά τήν ταύτιση φύσεως καί ὑποστάσεως, ἐπειδή καί ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ἐταύτισε τούς ὅρους οὐσία καί ὑπόστασις στήν Σύνοδο τοῦ 362. Ἡ ἐπίκλησις τοῦ γεγονότος αὐτοῦ εἶναι ἀυθαίρετη καί λανθασμένη», σελ. 480-481.

86. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 488.

87. «Ἐάν οὖν συνθέτου φύσεως ἐστίν ὁ Χριστός μίας ἐκ θεότητος καί ἀνθρωπότητος, οὐκ ἔστιν ὁμοούσιος τῷ πατρί· ὁ γάρ πατήρ οὐκ ἔστι συνθέτου φύσεως ἐκ θεότητος καί ἀνθρωπότητος, ἀλλ' ἀπλῆς. Ἄλλ' οὐδέ τῇ μητρί ἔσται ὁμοούσιος· οὐδέ γάρ ἡ μήτηρ ἐκ θεότητος καί ἀνθρωπότητός ἐστι συνθεθειμένη» (Ἰω. Δαμασκηνοῦ, *Περί συνθέτου φύσεως κατὰ Ἀκεφάλων*, 2· βλ. ἐπίσης τοῦ ἰδίου, *Κατά Ἰακωβιτῶν*, 37.

88. *Διόσκορος καί Σεβήρος...*, στόν παρ. τόμ., σελ. 481. Βλ. σχετική ἀνάλυσι τοῦ θέματος στό ἔργο τοῦ Γεωργ. Σίσκου, *Τό ἐρμηνευτικό πλαίσιο...*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 95, ὑπόσημ. 33.

εἴτε ἐνώνονται ὡς θεῖες καὶ ἀνθρώπινες ιδιότητες ἐκφερόμενες ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς οὐσίας⁸⁹.

• Οἱ ἐκφράσεις *μία σύνθετος ἐνέργεια καὶ ἓν σύνθετον θέλημα* ἐκφράζουν, κατὰ τοὺς ἀγίους Μάξιμο τὸν Ὁμολογητὴ καὶ Ἰωάννη Δαμασκηνό, μονοενεργητισμὸ καὶ μονοθελητισμὸ⁹⁰.

7.2. Τί δὲν ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν στὸν Διάλογο.

Ὑποστηρίζεται στὸν παρόντα τόμο ὅτι οἱ σεβηριανές φιλοσοφικές παραδοχές σκοπεύουν νὰ στηρίξουν τὸν μονοφυσιτισμὸ, ὁ ὁποῖος ἀντιστοιχεῖ στὴν ἄρνησι τῶν Διαλλαγῶν τοῦ ἀγίου Κυρίλλου. Εἶναι ἀναπόφευκτο νὰ καταλήξῃ κανεὶς στὴν χριστολογικὴ συμφωνία τῶν Κοινῶν Δηλώσεων, ἐὰν δὲν λάβῃ ὑπ' ὄψιν τοῦ ὅ,τι ἀκριβῶς εἶχαν λάβει ὑπ' ὄψιν τοὺς οἱ ἅγιοι Πατέρες:

α) Τὴν ἔννοια τῆς «καταχρήσεως» τῶν ὄρων⁹¹.

β) Τὸ πρόβλημα τῆς ὁμωνυμίας⁹².

γ) Τὴν διασάφησι τῆς φιλοσοφικῆς ἀρχῆς «οὐκ ἔστι φύσις ἀνυπόστατος»⁹³.

δ) Τὴν ἔννοια τοῦ «ἐνυποστάτου» τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως⁹⁴.

ε) Τὸ ὅτι ὁ ἀριθμὸς δὲν εἰσάγει διαίρεσι⁹⁵.

στ) Τὴν διαφοροποίησι τῆς κατὰ “*ψιλὴν ἐπίνοιαν*” σεβηριανῆς διακρίσεως τῶν φύσεων ἀπὸ τὴν κατὰ “*ἀληθῆ ἐπίνοιαν*” διαίρεσι τῶν φύσεων⁹⁶.

89. *Διόσκορος καὶ Σεβήρος...*, στὸν παρ. τόμ., σελ. 404.

90. *Ἐνθ' ἄνωτ.*, σελ. 405, καὶ σελ. 525 ὑποσημ. 210).

91. Βλ. στὴν παροῦσα *Εἰσαγωγή* σελ. 39, ὑποσημ. 44· ἐπίσης ἐνδεικτικῶς *Παρατηρήσεις...*, στὸν παρ. τόμ., σελ. 277· *Θεολογικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τεσσάρων εἰσηγήσεων...*, στὸν παρ. τόμ., σελ. 577· καὶ *Τρία χριστολογικὰ ἐρωτήματα*, στὸν παρ. τόμ., σελ. 764.

92. Βλ. π.χ. στὸν παρ. τόμ., σελ. 285, 481-482, 496, 529, 561, 744, 762.

93. Ἄγ. Ἰω. Δαμασκηνοῦ, *Ἐκδοσις ἀκριβῆς...*, 53.

94. Ἄγ. Ἰω. Δαμασκηνοῦ, *Διαλεκτικά*, 48· Τοῦ αὐτοῦ, *Ἐκδοσις ἀκριβῆς...*, 53· Τοῦ αὐτοῦ, *Περὶ συνθέτου φύσεως κατὰ Ἀκεφάλων*, 6· Τοῦ αὐτοῦ, *Κατὰ Ἰακωβιτῶν* 12, 53, 79.

95. Ἄγ. Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, *Ἐπιστολὴ IB', Πρὸς Ἰωάννην κουβικουλάριον*, PG 91, 477· *Ἐπιστολὴ II' Πρὸς Πέτρον ἰλλοῦστριον*, PG 91, 513. Ἄγ. Ἰω. Δαμασκηνοῦ, *Κατὰ Ἰακωβιτῶν*, 50.

96. Ἄγ. Ἰω. Δαμασκηνοῦ, *Κατὰ Ἰακωβιτῶν*, 29.

ζ) Τό καθοριστικό συμπέρασμα, ὅτι «τοῦτο ἐστὶ τό ποιοῦν τοῖς αἰρετικοῖς τήν πλάνην, τό ταυτόν λέγειν τήν φύσιν καί τήν ὑπόστασιν»⁹⁷,

τά ὁποῖα ἀποτελοῦν βασικά κατὰ τῆς σεβηριανῆς Χριστολογίας ἐπιχειρήματα τοῦ ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, τοῦ ἁγίου Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, καί τῶν ἁγίων Εὐλογίου Ἀλεξανδρείας καί Ἐφραιμίου Ἀντιοχείας, ὅπως τά διασώζει ἐπιβεβαιώνοντάς τα ὁ Μέγας Φῶτιος στήν *Μυριόβιβλο* (Βιβλιοθήκη)⁹⁸.

Ἐάν κατὰ τήν ἐρχομένη φάσι τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν αὐτές οἱ διευκρινήσεις, θά φανοῦν πολύ χρήσιμες, διότι θά βοηθήσουν νά κατανοηθῆ ἡ διαφοροποιήσις τῆς σεβηριανῆς Χριστολογίας ἀπό τήν κυρίλλειο.

8. Ἡ ὀρθοδοξία τῆς Χριστολογίας τοῦ Διοσκόρου.

Στά κείμενα τοῦ ἀνά χειρας τόμου ἀνασκευάζεται ἡ ἐπιχειρηματολογία περὶ τῆς ὀρθοδοξίας τοῦ Διοσκόρου ὡς ἐξῆς:

8.1. Οὐδὲν διὰ πίστιν καθηρέθη Διόσκορος;

Ὁ ἰσχυρισμός ὅτι, σύμφωνα μέ τήν διαλαλιά τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀνατολίου στήν ε' συνεδρία τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ Διόσκορος καταδικάσθηκε στήν σύνοδο τῆς Χαλκηδόνος ὄχι γιά αἵρεσι ἀλλά γιά κανονικούς λόγους, εἶναι ἓνα «μάταιον» ἐπιχείρημα, τό ὁποῖο

97. Ἁγ. Ἰω. Δαμασκηνοῦ, *Ἐκδοσις ἀκριβής...*, 47.

98. Ἐγράφη τό ἐξῆς ἀνεπίτρεπτο: «Εἶναι μία ἀπό τίς μεγάλες τραγωδίες τῆς Χαλκηδόνιας σκέψης, τό ὅτι τόσες δυνάμεις ξοδεύτηκαν γιά τά 'μαθηματικά' ἐνός Μυστηρίου, καί τόσο λίγες γιά νά ἐρμηνευθῆ ἡ δυναμική τῆς "consilience to unity", πού εἶναι ἡ ἐνέργεια γιά τήν ἐν Χριστῷ σωτηρία» (John A. McGuckin, *St. Cyril of Alexandria's Miaphysite Christology and Chalcedonian Dyophysitism*, ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 54). 'Μαθηματικά' καί 'φυσική' τοῦ Μυστηρίου, δηλαδή ὑπερβολική καί ἀνούσια/στεῖρα λεπτολόγησις, θεωρήθηκε ἡ ἐμβάθυνσις ἐκ μέρους τῶν ἁγίων Πατέρων στίς χριστολογικές ἔννοιες. Ὅμως αὐτό ἦταν μία ἀνάγκη, γιά νά ἀντιμετωπισθῆ ἡ δυσδιάκριτη πανουργία τῶν αἰρετικῶν, καί ὄχι μία προσβολή στό Μυστήριον τῆς Ἐνσαρκώσεως. Μακάρι νά μή ὑπῆρχαν οἱ προκλήσεις τῶν αἰρετικῶν καί νά εἴχαμε τήν ἀπλή ἀποστολική πίστι. Ἡ ἐνότης πάντως στήν Ἐκκλησία ἀπαιτεῖ ταυτότητα Πίστεως.

ἐκμεταλλεύθηκαν οἱ μονοθελῆται⁹⁹ καὶ ἐπικαλοῦνται σήμερα οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι καὶ οἱ Ὁρθόδοξοι πού ὑπερασπίζονται τίς χριστολογικές συμφωνίες. Ὁ λόγος, γιὰ τόν ὁποῖον εἶχε κληθῆ ὁ Διόσκορος νά ἀπολογηθῆ ἦταν δογματικός¹⁰⁰. Αὐτό ἀπαιτοῦσε τό κατηγορητήριο τοῦ Εὐσεβίου Δορυλαίου¹⁰¹, καί αὐτό προκύπτει ἀπό τήν διαδικασία ἐκδικάσεως τοῦ φρονήματος τοῦ Εὐτυχοῦς κατά τήν ἀ' συνεδρία τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος¹⁰². Ἡ αἰτιολογία τῆς καθαιρέσεως τοῦ Διοσκόρου ἀναφέρει δογματικό λόγο, τήν ὁποία προσυπογράφει καί ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀνατόλιος¹⁰³. Ὅπως ὑποστηρίζει καί ὁ Λεόντιος Ἱεροσολυμίτης, ἐάν ὁ Διόσκορος προσήρχετο εἰς ἀπολογία, θά καταδικαζόταν γιὰ αἵρεσι, διότι ἀποδεδειγμένως εἶχε ἀρνηθῆ τίς Διαλλαγές. Ὁ ἅγιος Ἀναστάσιος ὁ Σιναΐτης τό ἐπιβεβαιώνει¹⁰⁴. Ὁ ἅγιος Ἀνατόλιος μέ τήν διαλαλιά του στήν ε' συνεδρία (τό «διά πίστιν οὐ καθηρέθη Διόσκορος») ἀναφέρθηκε σέ ἐκεῖνο πού κανονικῶς ὀρθά καί διαδικαστικῶς τυπικά εἶχε γίνει κατά τήν καθαιρεσι τοῦ Διοσκόρου¹⁰⁵. Ἐκεῖνη τήν στιγμή τό ἐνδιαφέρον τοῦ Ἀνατολίου ἦταν στραμμένο ὄχι στήν ὀρθοδοξία ἢ μή τοῦ Διοσκόρου, ἀλλά στήν ὀρθοδοξία τῆς ἐκφράσεως “ἐκ δύο φύσεων” τοῦ ἐν σχεδίῳ Ὅρου¹⁰⁶. Ὁ ἅγιος Ἀνατόλιος καί οἱ Πατέρες τῆς Συνόδου ἐγνώριζαν ὅτι ὁ Διόσκορος ἀπέφευγε νά προσέλθῃ γιὰ ἀπολογία, ἐπειδὴ εἶχε φρόνημα γιὰ τό ὁποῖο θά καταδικαζόταν¹⁰⁷. Στήν σ' συνεδρία τῆς Συνόδου πάντως,

99. Δοσιθέου Ἱεροσολύμων, Δωδεκάβιβλος, Δ', β', α'. Βλ. *Διόσκορος καί Σεβήρος...*, στόν παρ. τόμ., σελ. 442.

100. «Τί ὅμως θά ἀπελογεῖτο, ἀφοῦ εἶναι φανερό ὅτι ἀποδέχθηκε τόν Εὐτυχή πού πρέσβευε μία μόνο φύσι στόν Χριστό, ἄς ἀπαντήσουν οἱ Διοσκορίται», παρατηρεῖ ἐπ' αὐτοῦ ὁ Λεόντιος Ἱεροσολυμίτης (βλ. *Οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι δέν ἦσαν καί δέν εἶναι Ὁρθόδοξοι*, στόν παρ. τόμ., σελ. 352).

101. ACO II, 1, 1, 66-67.

102. *Διόσκορος καί Σεβήρος...*, στόν παρ. τόμ., σελ. 413-434.

103. ACO II, 1, 2, 28-29. Βλ. Ἡ “*ἰδεολογική*” ὀρθοδοξία..., στόν παρ. τόμ., σελ. 625.

104. PG 89, 103D. Βλ. *Οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι δέν ἦσαν καί δέν εἶναι Ὁρθόδοξοι...*, στόν παρ. τόμ., σελ. 352.

105. Ἡ “*ἰδεολογική*” ὀρθοδοξία..., στόν παρ. τόμ., σελ. 625 καί *Περί τῆς “ὀρθοδοξίας” τῶν Ἀντιχαλκηδονίων*, στόν παρ. τόμ., σελ. 680-685.

106. Ἡ “*ἰδεολογική*” ὀρθοδοξία..., στόν παρ. τόμ., σελ. 626.

107. Ὅπως λέγει ὁ Λεόντιος Βυζάντιος: «λέγομεν, ὅτι ἐπ' ἀληθείας οὐ διά πίστιν καθηρέθη, διά τοῦτο γάρ οὐ συνῆλθεν ἐν τῇ συνόδῳ, ἵνα μή ζητηθῆ τά κατ' αὐτόν εἰ δέ ἀνῆλθε καί ζήτησις γέγονε, καί ὡς αἰρετικός καθηρεῖτο· καί γάρ ἦν, ἐπειδὴ δέ

μετά ἀπό τήν ὑπογραφή τοῦ Ὁρου καί τήν ἄρνησι τοῦ Διοσκόρου νά τόν προσυπογράψῃ, ἐκφωνήθηκε ἐναντίον του καί τό ἀνάθεμα¹⁰⁸.

8.2. «Δύο φύσεις οὐ δέχομαι». Ἡ ἄρνησι τῶν Διαλλαγῶν.

Τό φρόνημα τοῦ Διοσκόρου εἶναι σαφές. Ὁ Διόσκορος ἀρνεῖται πεισματικά τίς Διαλλαγές, ἀρνεῖται νά δηλώσῃ τόν ἀριθμό τῶν ἐν Χριστῷ φύσεων, τήν ἴδια στιγμή πού ὁ Εὐστάθιος Βηρυτοῦ ὁμολογεῖ ὅτι ἔσφαλε¹⁰⁹ καί οἱ ἕξαρχοι τῆς Ληστρικής Συνόδου μετανοοῦν καί μετακινοῦνται πρὸς τό μέρος τῶν Ὁρθοδόξων¹¹⁰. Ὅλοι αὐτοί εἶχαν ἀντιληφθῆ ὅτι εἶχαν καταδικάσει ἀδίκως τόν ἅγιο Φλαβιανό στήν Ληστρική γιά τήν δήλωσί του (στήν Ἐνδημοῦσα σύνοδο), ἡ ὁποία ἀφοροῦσε δύο φύσεις καί ὄχι δύο ὑποστάσεις¹¹¹. Ἀλλά καί οἱ ἀντιδράσεις τοῦ Διοσκόρου κατὰ τίς δογματικές συζητήσεις στήν σύνοδο τῆς Χαλκηδόνος, ὅταν ἐξεδικάζετο τό φρόνημα τοῦ Εὐτυχοῦς, ἀφοροῦσαν στήν θεότητα καί στήν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, γιά τίς ὁποῖες κατὰ τήν Ἐνδημοῦσα οἱ ἐπίσκοποι Βασίλειος Σελευκείας, Σέλευκος Ἀμασειάς, Λογγίνος Χερσονησιτῶν, Μελίφθογγος Ἰουλιοπολιτῶν καί Ἰουλιανός Κῶ μίλησαν μέ τήν ἐννοια τῆς “φύσεως” καί ὄχι τῆς “ὑποστάσεως”¹¹².

8.3. Ἡ ὀρθόδοξη ὁμολογία τοῦ Εὐτυχοῦς στήν Ληστρική.

Τό ἐπιχείρημα, κατὰ τό ὅποιο ὁ Διόσκορος παραπλανήθηκε δῆθεν ἀπό τήν ὀρθόδοξη ὁμολογία τοῦ Εὐτυχοῦς στήν Ληστρική, εἶναι σόφισμα τῶν ἀντιχαλκηδονίων, προκειμένου ὁ Διόσκορος νά ἀναφανῆ ὀρθόδοξος στό χριστολογικό του φρόνημα. Ὅπως παρατηρεῖται στά κείμενα τοῦ ἀνά χειρας τόμου¹¹³, ὁ Εὐτυχῆς εἶχε ὄχι μόνο δοκητικό

κληθεῖς ἐκ τρίτου οὐ παρεγένετο καί ταύτην ἐποιήσαντο αἰτίαν τῆς καθαιρέσεως αὐτοῦ, τούτου ἕνεκα εἶπεν ὁ Ἀνατόλιος, ὅτι οὐ διά πίστιν καθηρέθη» (*Doctrina Patrum*, 178).

108. Ἡ “ἰδεολογική” ὀρθοδοξία..., στόν παρ. τόμ., σελ. 626.

109. ACO II, 1, 1, 113.

110. ACO II, 1, 1, 115-117.

111. Οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι δέν ἦσαν καί δέν εἶναι Ὁρθόδοξοι..., στόν παρ. τόμ., σελ. 348· καί Διόσκορος καί Σεβῆρος..., στόν παρ. τόμ., σελ. 421-422.

112. Διόσκορος καί Σεβῆρος..., ἐνθ' ἄνωτ.

113. Ἐνθ' ἄνωτ.

φρόνημα ἀλλὰ καὶ μονοφυσικὸ. Τὸ δοκητικὸ φρόνημα τὸ ἀπέκρυψε στὴν Ληστρική καὶ οἱ συνοδικοὶ τὸ ἄφησαν νὰ περάσῃ ἀπαρατήρητο, ὅπως κατέθεσαν ἐνώπιον τῆς συνόδου τῆς Χαλκηδόνος οἱ ἐπίσκοποι Βασίλειος Σελευκείας, Εὐσέβιος Δορυλαίου, Σώζων Φιλίππων καὶ Διογένης Κυζίκου¹¹⁴. Γιὰ τὸ μονοφυσικὸ τοῦ φρόνημα ὁ Εὐτυχῆς δικαιώθηκε στὴν Ληστρική βάσει τοῦ ζ' κανόνος τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς. Ἡ ἐπίκλησις τοῦ ζ' κανόνος ἦταν μία στρατηγικὴ κίνησις τοῦ Διοσκόρου, ὥστε οὐσιαστικὰ νὰ παρακάμψῃ τίς Διαλλαγές τοῦ ἁγίου Κυρίλλου (τὴν δὴλωσι τῆς φυσικῆς ἑτερότητος) καὶ πρακτικὰ νὰ καθαιρέσῃ τὸν ἅγιο Φλαβιανό¹¹⁵. Στὴν παράκαμψι τῶν Διαλλαγῶν καὶ τὴν ἄρνησι τῆς ἐν Χριστῶ φυσικῆς ἑτερότητος ἦσαν ὁμόφρονες ὁ Εὐτυχῆς καὶ ὁ Διόσκορος. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἴδια τὴν Ληστρική Σύνοδο σημειώνεται χαρακτηριστικὰ στὸν ἀνά χειρᾶς τόμο ὅτι «ἡ ἄρνησις τῆς Ληστρικῆς νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν Χριστολογία τῶν Διαλλαγῶν, ἐντολῇ δῆθεν τοῦ ζ' κανόνος τῆς ἐν Ἐφέσῳ, εἶναι δηλωτικὴ τῶν ἀπολιναριστικῶν τῆς φρονημάτων», ὅπως τὸ βεβαιώνουν ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ὁ ἅγιος Σωφρόνιος Ἱεροσολύμων.

8.4. Ἡ καταδίκη τοῦ εὐτυχιανισμοῦ.

Ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας τοῦ Διοσκόρου εἶναι ἐπίσης ὅτι καταδικάζει τὸν εὐτυχιανικὸ δοκητισμὸ, ὅτι ἐκφράζει τὴν ἐν Χριστῶ φυσικὴ ἑτερότητα μὲ τὴν ἀποδοχὴ τῆς ἐκφράσεως «ἐκ δύο φύσεων», ὅτι μὲ κάποιες ἐκφράσεις ἀπὸ τὸν τόπο τῆς ἐξορίας του δείχνει ὅτι δέχεται πραγματικὴ ἀνθρώπινη φύσι στὸν Χριστό, καὶ ὅτι κάνει λόγο γιὰ θέωσι τοῦ ἀνθρωπίνου προσλήμματος¹¹⁶. Ἐπ' αὐτῶν γίνονται εὐστοχες παρατηρήσεις, σύμφωνα μὲ τίς ὁποῖες μία σειρά

114. Διόσκορος καὶ Σεβήρος..., στὸν παρ. τόμ., σελ. 431: «ἐκέλευσαν ἀπερίεργον εἶσαι τοῦτο», κατέθεσαν οἱ ἐπίσκοποι Διογένης Κυζίκου, Εὐσέβιος Δορυλαίου, Σώζων Φιλίππων ἐνώπιον τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς (ACO II, 1, 1, 92).

115. Τὸ εἶχε προσέξει ὁ Ὀνισηφόρος Ἰκονίου καὶ εἶπε στὸν Συνάδων Μαριανὸ καὶ στὸν Πέργης Ἐπιφάνιο: «οὗτος ὁ κανὼν δι' οὐδὲν ἕτερον ἀναγινώσκεται ἢ ἵνα ὁ ἐπίσκοπος Φλαβιανὸς καθαιρεθῆ» (ACO II, 1, 1, 180).

116. Ilias Kesmiris, *Controversial aspects in the Christology of Dioscorus of Alexandria*, ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 125-131.

ἀπό λανθασμένες ιστορικοδογματικές παραδοχές και ἐρμηνείες ὀδηγοῦν στήν δῆθεν ὀρθοδοξία τοῦ Διοσκόρου¹¹⁷.

9. Ἡ ἄρσις τῶν ἀναθεμάτων.

Στίς Κοινές Δηλώσεις προτείνεται ἄρσις τῶν ἀναθεμάτων τῶν ἀντιχαλκηδονίων διδασκάλων. Μετά τήν χριστολογική συμφωνία, κατά τήν ὁποία ἐξισώνεται δογματικῶς ἡ περί «δύο φύσεων ἐν Χριστῶ» Ὁρθόδοξος διδασκαλία μέ τήν περί «μιάς ἡνωμένης θεανθρωπίνης φύσεως ἐν Χριστῶ» ἀντιχαλκηδόνιο διδασκαλία¹¹⁸, ἡ Μικτή Θεολογική Ἐπιτροπή διατυπώνει τίς προτάσεις της (Ἀνακοινωθέν Δ΄ Συνελεύσεως, 1993) γιά τήν ἀμοιβαία ἄρσι τῶν ἀναθεμάτων καί καταδικῶν τοῦ παρελθόντος, «ἐπί τῆ βάσει τῆς ὑπ' αὐτῶν [σ.σ. τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας καί τῶν Ἀντιχαλκηδονίων] κοινῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ γεγονότος, ὅτι αἱ Σύνοδοι καί οἱ Πατέρες, οἱ ὁποῖοι ἀνεθεματίσθησαν ἢ κατεδικάσθησαν κατά τό παρελθόν, εἶναι ὀρθόδοξοι ἐν τῇ διδασκαλίᾳ αὐτῶν»¹¹⁹. Ἡ Ὁρθόδοξη πλευρά, ἐπομένως, συμφώνησε ὅτι μποροῦν νά ἀρθοῦν τά ἀναθέματα κατά τῶν ἀντιχαλκηδονίων αἰρεσιαρχῶν Διοσκόρου Ἀλεξανδρείας, Σεβήρου Ἀντιοχείας, καί ἐπικαλέσθηκε τούς ἐξῆς λόγους:

α) Ὅτι δέν εἶναι εὐτυχιανισταί.

Ὅπως πληροφοροῦμεθα ἀπό ἄρθρο τοῦ τότε Συμπροέδρου της, Μητροπ. Ἐλβετίας Δαμασκηνοῦ, ἡ Μικτή Ἐπιτροπή «δι' εἰδικῶν μελετῶν τῶν πηγῶν τῆς ἐποχῆς καί τῶν ἔργων τοῦ Διοσκόρου καί τοῦ Σεβήρου διεπίστωσεν ὅτι οὗτοι δέν ὑπῆρξαν ἀρχηγέται ἢ ὀπαδοί τοῦ εὐτυχιανικοῦ Μονοφυσιτισμοῦ καί δέν θά ἦτο βεβαίως δυνατή ἡ ἀπόδοσις αὐτοῖς τοῦ χαρακτηρισμοῦ τοῦ αἰρετικοῦ Μονοφυσί-

117. *Διόσκορος καί Σεβήρος...*, στόν παρ. τόμ., σελ. 435-462.

118. *Α' Κοινή Δήλωση*, 1989, στόν παρ. τόμ., *Παράρτημα Β'*, σελ. 821.

119. Στόν παρ. τόμ., *Παράρτημα Β'*, σελ. 826. Ἐπί τῆ βάσει τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησιολογίας τά καθ' ἡμῶν ἀναθέματα τῶν Ἀντιχαλκηδονίων δέν ἐνδιαφέρουν ποσῶς, καί εἶναι ἀξιοπερίεργο πῶς δόθηκε ἐκκλησιολογική βαρύτης σέ αὐτά καί ἔγινε λόγος γιά «ἀμοιβαία ἄρσι ἀναθεμάτων». Ἐάν ἐμεῖς δεχόμεστε νά ἀρθοῦν ἀναθέματα κατά τῶν Ὁμολογητῶν ἁγίων μας, γιά τούς ὁποίους αὐτά ἦσαν στέφανοι δόξης, σημαίνει ὅτι πρακτικά ἀναγνωρίζουμε τούς Ἀντιχαλκηδονίους ὡς Ἐκκλησίες καί τούς ἁγίους μας ὅτι ἔσφαλαν. Ὅπερ ἀπαράδεκτον.

του»¹²⁰. Ὅμως, ἂν καὶ δέν ἦσαν εὐτυχιανισταὶ λόγῳ δοκητισμοῦ, ἦσαν μονοφυσίται λόγῳ ἀρνήσεως τῶν Διαλλαγῶν. Συνοδικῶς καταλογίζεται στὸν Διόσκορο ὅτι εἶναι «τῆς συγχύσεως ὑπερασπιστῆς τε καὶ πρόμαχος» (κανὼν ἀ΄ Πενθέκτης) καὶ στὸν Σεβήρο ὅτι μέ τήν «φρενοβλαβὴ κακοδοξία» τοῦ συνάδει ὁ μονοενεργητισμός-μονοθελητισμός (Ὅρος τῆς ΣΤ΄).

β) Ὅτι ὑπάρχουν ἱστορικές μαρτυρίες ἀναθεωρήσεως ἀποφάσεων Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Δηλαδή: Μέ τὸν Ὅρο τῶν Διαλλαγῶν ἀναθεωρήθηκαν οἱ ἀποφάσεις τῆς Γ΄ Οἰκουμενικῆς· στήν Δ΄ Οἰκουμενικῆ Σύνοδο ἤρθησαν τὰ ἀναθέματα τοῦ Θεοδωρήτου καὶ τοῦ Ἰβρα· ἡ Ε΄ Οἰκουμενικῆ Σύνοδος κατεδίκασε τὰ Τρία Κεφάλαια, τὰ ὅποια δέν εἶχε καταδικάσει ἡ Δ΄.

Στὶς Παρατηρήσεις τῆς¹²¹ ὅμως ἡ Ἱερά Κοινότης τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἀνασκευάζει τὸ ἐπιχείρημα, ἐπισημαίνοντας τίς ἱστορικές ἀνακρίβειες, στίς ὁποῖες βασίσθηκαν οἱ κατωτέρω ἰσχυρισμοὶ περὶ διήθεν ἀναθεωρήσεως δογματικῶν ἀποφάσεων Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Κατὰ τίς Παρατηρήσεις, δέν εἶναι σήμερα δυνατόν νά ἀρθοῦν τὰ ἀναθέματα τῶν Διοσκόρου καὶ Σεβήρου, διότι στήν Ε΄ συμπληρώθηκε τὸ ἔργο τῆς Δ΄, ἐνῶ σήμερα μέ τήν τυχόν ἄρσι τῶν ἀναθεμάτων τοῦ Διοσκόρου καὶ τοῦ Σεβήρου θά ἀνατραπῆ τὸ ἔργο τῆς.

γ) Μέ αὐθεντία ἡ Ἐκκλησία τότε ἐπέβαλε ἀναθέματα· τώρα μέ τήν ἴδια ἐξουσία αἶρει τὰ ἀναθέματα.

Εἶναι ὅμως σημαντικές οἱ ἀντιρρήσεις τῆς Ἱεράς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους¹²² τόσο γιὰ «τὴν ἀστασίαστη κανονικὴ εὐχέρεια μιᾶς Οἰκουμενικῆς Συνόδου νά ἄρῃ τὰ ἀναθέματα μιᾶς προγενέστερης Οἰκουμενικῆς Συνόδου» ὅσο καὶ γιὰ τὴν «ἐκκλησιολογικὴ ἀξίωση τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως νά ἄρῃ ἀπὸ τὴν μνήμη τῆς Ἐκκλησίας τὰ ἀναθέματα αὐτά», καθὼς ἡ ἀναθεωρηθεῖσα Σύνοδος πρέπει νά ἀφαιρεθῆ ἀπὸ τὴν σειρά τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων (ποιά ἄραγε

120. «Ἀπάντηση τοῦ Προέδρου τῆς Διορθόδοξου Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Διαλόγου μέ τίς Ὁρθόδοξες Ἀνατολικές Ἐκκλησίες, Σεβ. Μητροπολίτου Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνοῦ [Παπανδρέου], σέ γράμμα τῆς Ἱ. Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους σχετικὸ μέ τὸν ὡς ἄνω Διάλογο», *Ἐπίσκεψις*, 521/31.8.1995, σελ. 14.

121. *Παρατηρήσεις...*, στὸν παρ. τόμ., σελ. 307-321.

122. *Ἐνθ' ἄνωτ.*, σελ. 315-316.

θά ἀποφασίσουμε νά ἀφαιρέσουμε;), καί ἐπιπλέον διότι τέτοια πρακτική δέν ὑπῆρξε στήν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας.

δ) Μέ τήν ἀναθεώρησι κάποιας ἀποφάσεως Οἰκουμενικῆς Συνόδου δέν θίγεται ὁ Ὅρος τῆς, δέν αἴρεται τό κῦρος τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Ὅμως στίς ἀγιορειτικές Παρατηρήσεις¹²³ ἐπισημαίνεται ὅτι οἱ δογματικές ἀποφάσεις πού σχετίζονται μέ τήν δογματική διδασκαλία (τόν Ὅρο) εἶναι ἐξίσου ἀμετακίνητες, ὅπως ὁ Ὅρος.

ε) Τό υπόδειγμα τοῦ Μεγ. Βασιλείου περί τῶν Ὁμοιουσιανῶν.

Κατά τίς ἀγιορειτικές Παρατηρήσεις¹²⁴, ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο ὁ Μ. Βασίλειος ἀντιμετώπισε τό ζήτημα τῆς ἐπιστροφῆς τῶν Ὁμοιουσιανῶν στήν Ἐκκλησία, συνηγορεῖ γιά τήν ἐπιστροφή σήμερα τῶν Ἀντιχαλκηδονίων μετά ἀπό προηγουμένη πλήρη ἀποδοχή τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καί καταδίκη τῶν αἰρεσιαρχῶν.

Ὁμολογεῖται ὅτι τό ἐγχείρημα νά ἀρθοῦν ἀναθέματα Οἰκουμενικῶν Συνόδων εἶναι πραγματικά δύσκολο, ἐπειδή δέν ἔχει ὠριμάσει τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας γιά ἓνα τέτοιο ἐνδεχόμενο. Γι' αὐτό προτείνεται «πολύ μεγαλύτερη προετοιμασία καί καλλιέργεια σχέσεων μεταξύ τῶν δύο ἐκκλησιαστικῶν οἰκογενειῶν»¹²⁵. Ἡ πρότασις αὐτή δέν εἶναι ὀρθή. Θά ἦταν Ὁρθοδόξως κατανοητή, ἐφ' ὅσον ἡ «καλλιέργεια σχέσεων» ὀδηγοῦσε τούς Ἀντιχαλκηδониούς νά συνειδητοποιήσουν τό σεβηριανό μονοφυσιτικό τους φρόνημα. Ἐνα πνεῦμα αὐξημένης «συνεργασίας μεταξύ ἐπισκόπων, κληρικῶν καί λαϊκῶν τῶν δύο οἰκογενειῶν ἐκκλησιῶν»¹²⁶, μέχρις ἀμβλύσεως τοῦ δογματικοῦ αἰσθητηρίου καί μερικῆς μυστηριακῆς διακοινωνίας, φαίνεται ὡς

123. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 317-318.

124. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 319-321.

125. Σταύρου Γιαγκάζογλου, *Θεολογική καί ἐκκλησιολογική θεώρηση τοῦ διαλόγου μεταξύ τῆς ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας καί τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν*, στό βιβλίο τοῦ ἰδίου *Στό μεταίχμιο τῆς Θεολογίας (Δοκίμια γιά τόν διάλογο θεολογίας καί πολιτισμοῦ)*, ἐκδ. Δόμος, Ἀθήνα 2018, σελ. 118.

126. *Restoring the Unity in Faith: The Orthodox - Oriental Orthodox Theological Dialogue* [Ἀποκαθιστώντας τήν Ἐνότητα ἐν τῇ Πίστει: Ὁ Θεολογικός Διάλογος μεταξύ Ὁρθοδόξων καί Ἀνατολικῶν Ὁρθοδόξων], eds. Thomas Fitzgerald, Emmanuel Gratsias, (Holy Cross Orthodox Press: Brookline, 2007), σελ. 7· βλ. καί *Θεολογικές ἐπισημάνσεις σέ πρόσφατες προτάσεις γιά μυστηριακή διακοινωνία Ὁρθοδόξων καί Ἀντιχαλκηδονίων*, στόν παρ. τόμ., σελ. 726-727.

πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ λεγομένου λαϊκοῦ Οἰκουμενισμοῦ. Εἶναι πρωθύστερο σχῆμα νὰ ἀναζητητῆται ἢ νὰ ἐπιδιώκεται ἡ συναίνεσις τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν ἄρσι τῶν ἀναθεμάτων, ὅταν ἡ ἴδια ἡ χριστολογικὴ βᾶσις γιὰ τὴν ἄρσι τους (ἡ ἀνεπιφύλακτος ἀποδοχὴ τῆς Δ' καὶ τῶν λοιπῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων) δέν ἔχει ἀκόμη ἐπιτευχθῆ καὶ πολλῶ μᾶλλον δέν ἔχει κυρωθῆ πανορθοδόξως.

«Μέ τό νὰ τοὺς χαρακτηρίζουμε ὀρθοδόξους, δέν σημαίνει ὅτι καὶ ἔγιναν ὀρθόδοξοι», ἔγραφε γιὰ τοὺς σημερινούς Ἀντιχαλκηδονίους ὁ π. Γεώργιος Καψάνης¹²⁷. Χρειάζεται συστηματικὴ θεολογικὴ προσπάθεια, ὥστε νὰ ὠριμάσουν οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι ἀδελφοὶ στὴν ἀπόρριψι τοῦ σεβηριανοῦ μονοφυσιτισμοῦ. Ἡ προσπάθεια τοῦ Κόπτη Μητροπ. Δαμιέττης Bishoy, Συμπροέδρου τοῦ Διαλόγου, νὰ δώσῃ περαιτέρω ἐπεξηγήσεις¹²⁸ στὴν χριστολογικὴ τους διδασκαλία εἶναι σημεῖο θετικὸ καὶ ἐνέργεια ἐπαινετὴ. Ὅπως φάνηκε ἀπὸ τὴν μελέτη τῶν θέσεών του, χρειάζεται περαιτέρω ἐργασία, ὥστε οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι νὰ φθάσουν στό σημεῖο νὰ ὁμολογήσουν (νὰ περιγράψουν) Ὁρθοδόξως τό Μυστήριον τῆς Ἐνανθρωπήσεως, νὰ ἐπανενωθοῦν μέ τὴν Ἐκκλησίαν χωρὶς νὰ διασπασθῆ τό ἴδιο τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἀνάγκη ἐπιτεύξεως αὐτοῦ τοῦ στόχου κάνει ἀναγκαία τὴν ἀναφορά μας στὰ κατωτέρω.

Κεφάλαιο Β΄.

Ἡ ἐπανάναρξις τοῦ Διαλόγου. Τὰ νεώτερα δεδομένα.

10. Πρὸς ἓνα νέο Θεολογικὸν Διάλογον.

Προσφάτως ἀνακοινώθηκε ἡ ἐπαναδραστηριοποίησις τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου. Μία Ὁμάδα Ἐργασίας τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία συνῆλθε στὴν Ἀθήνα στίς 24-25 Νοεμβρίου 2014, «ἐκάλεσε νὰ συνεχισθῆ ἐνθέρμως ὁ διάλογος καὶ νὰ συνέλθῃ ἐπισήμως σέ Ὀλομέλεια ἢ Ἐπιτροπὴ σέ κατάλληλον χρόνον τό συντομώτερον δυνατόν»· μάλιστα ὁ Ὁρθόδοξος Συμπρόεδρος τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς, Σεβ. Μητροπολίτης Γαλλίας κ. Ἐμμανουήλ, ζήτησε νὰ

127. Εἶναι οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι ὀρθόδοξοι;, στὸν παρ. τόμ., σελ. 117.

128. Θεολογικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τεσσάρων εἰσηγήσεων..., στὸν παρ. τόμ., σελ. 567--592.

«ἀξιολογηθῶν συστηματικά ὅλες οἱ θεολογικές κριτικές ἐπὶ τῶν προτάσεων τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς καὶ νά δοθοῦν θεολογικές ἀπαντήσεις στίς προκαταλήψεις καὶ στήν πολεμική ἐπιχειρηματολογία [σ.σ. κατά τοῦ Διαλόγου]»¹²⁹. Καί ἐπίσης οἱ Συμπρόεδροι τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς κατά τήν συνάντησί τους στόν Λίβανο στίς 14 Ἀπριλίου 2018 προσδιώρισαν τήν συνέλευσι τῆς Ὀλομέλειας τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς περί τά τέλη Ὀκτωβρίου 2018.

Τά μέλη τῆς νέας Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς καί οἱ ἐκκλησιαστικές Ἱεραρχίες πού θά τούς ἀποστείλουν, ἐπιφορτίζονται μέ τήν εὐθύνη νά διεκπεραιώσουν ἕνα σπουδαῖο ἔργο. Ἐνα ἔργο πού θά καρποφορήσῃ τήν ἔνωσι τῶν Ἀντιχαλκηδονίων μέ τήν Ἐκκλησία ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Πίστει, ἔτσι ὥστε νά μή δημιουργηθοῦν ἐνδο-ὀρθοδόξως νέες διαφωνίες, νέα ἴσως ‘πολεμική’ ἐπιχειρηματολογία καί κυρίως σχίσματα. Τό ἔργο πού θά ἀναλάβῃ ἡ νέα Διορθόδοξος Ἐπιτροπή πρέπει νά εἶναι ἕνας νέος διάλογος¹³⁰ θεμελιωμένος ἐπὶ ὀρθῆς ἐκκλησιολογικῆς καί χριστολογικῆς βάσεως, ὥστε τό θεολογικό της ἔργο νά βοηθήσῃ τούς Ἀντιχαλκηδόνιους νά ἀντιληφθοῦν τήν ἀνορθοδοξία τῆς σεβηριανῆς Χριστολογίας καί νά ἀποδεχθοῦν ἀνεπιφύλακτα τήν Δ’ Οἰκουμενική Σύνοδο, τήν Ὀρθόδοξο Χριστολογία καί ὅλη τήν συνοδική καί πατερική παράδοσι (ἐν προκειμένῳ τίς καταδίκες τῶν προσώπων πού εἶχαν τήν εὐθύνη γιά τήν δημιουργία

129. Ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἐνθ’ ἄνωτ., σελ. 449.

130. Γράφουμε «νέος Διάλογος», διότι τυπικῶς εἶχε διακηρυχθῆ ἡ λήξις τοῦ ἐπισημοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου, ὅταν ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης μέ τό ὑπ’ ἀριθμ. πρωτ. 725/12.8.1992 πατριαρχικό Γράμμα ἀνεκοίνωνε «ἐπισήμως τήν διορθόδοξον ταύτην ἀπόφασιν περί τῆς λήξεως τοῦ θεολογικοῦ τούτου Διαλόγου». Στήν πραγματικότητα ὅμως πρόκειται περί συνεχίσεως τοῦ Διαλόγου, ἐπειδή μέ τό νεώτερο ὑπ’ ἀριθμ. πρωτ. 1145/30.9.1992 Γράμμα ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἐξήγγελλε τήν πραγματοποίησι νέας συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς (βλ. Ἄνδρ. Ν. Παπαβασιλείου, *Ὁ Θεολογικός Διάλογος...*, ἐνθ’ ἄνωτ., σελ. 300). Ἐπίσης γράφουμε «νέος Διάλογος», ὑπό τήν ἔννοια ὅτι ἐλπίζουμε νά ἀξιολογηθοῦν θετικῶς τά desiderata τοῦ ἀγιορειτικοῦ Ὑπομνήματος διά «τήν ὅσον τάχιστα ἐπανατοποθέτησιν τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου ἐπὶ ὀρθῶν βάσεων, τοιούτων ὥστε καί οἱ Ὀρθόδοξοι νά διατηρήσωμεν δι’ ἑαυτούς ἀδιαλώβητον τήν ὀρθόδοξον πίστιν, ἀλλά καί οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι νά ἔχουν τήν δυνατότητα ἐπιστροφῆς εἰς τήν ἀληθῆ Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ἀπό τήν ὁποίαν ἐπὶ δέκα πέντε αἰῶνας εὐρίσκονται ἀποκεκομμένοι» (*Ὑπόμνημα τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους περί τοῦ Διαλόγου Ὀρθοδόξων καί Ἀντιχαλκηδονίων*, 14/27 Μαΐου 1995, στόν παρ. τόμ., σελ. 144.).

τῆς σεβηριανῆς αἰρέσεως). Μερικοὶ νομίζουν ὅτι αὐτὸς ὁ στόχος εἶναι οὐτοπία. Γιατί ὁμως πρέπει νὰ θεωρηθῆ οὐτοπία ἕνας στόχος πού ἀντιστοιχεῖ στὴν ἀποστολική φύσι τῆς Ἐκκλησίας;

Ὅσα θὰ ἀναφερθοῦν στὴν συνέχεια ἀποτελοῦν τὸν προβληματισμό μας γιὰ τὸ θεολογικὸ πλαίσιο, μέσα στό ὁποῖο καλεῖται νὰ ξαναρχίσει ὁ Θεολογικὸς Διάλογος, δηλαδή γιὰ τίς θεολογικὰ ἀπόψεις τίς ὁποῖες θὰ κληθῆ νὰ συζητήσῃ ἡ Διορθόδοξος Ἐπιτροπὴ καὶ νὰ ἀξιολογήσουν κατόπιν οἱ Ἱεραρχίες τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Σέ ἔντυπα καὶ στό διαδίκτυο ἐπαναδημοσιεύονται θέσεις καὶ ἀπόψεις ὑπὲρ τῶν συμπερασμάτων τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου, στίς ὁποῖες ἤδη ἀπὸ δεκαετίας καὶ πλέον ἔχουν δοθῆ ἀπαντήσεις. Αὐτές οἱ ἀπαντήσεις δέν ἔχουν ἀκόμη ἀξιολογηθῆ καὶ ἀξιολογηθῆ ἀντίθετα ἀπὸ ὠρισμένους περιφρονήθηκαν ἢ θεωρήθηκαν προκαταλήψεις. Π.χ. ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ὁ Διόσκορος δέν καταδικάσθηκε γιὰ αἵρεσι ἔχει ἀνασκευασθῆ πλήρως, ἀλλὰ οὐδεὶς οὐδέποτε ἀνταπάντησε στὰ ἐπιχειρήματα πού στάθηκαν ἰσχυρὰ ἐπὶ αἰῶνες, καὶ μόνο στὸν 20^ο αἰῶνα παρακάμφθηκαν. Ἄν οἱ καλοπροαίρετες ἀπαντήσεις παρακάμπτονται ἢ ἀπαξιώνονται, δέν ὠριμάζει ὁ ἐνδο-ὀρθόδοξος διάλογος. Χωρὶς ἐπαρκῆ ἐνδο-ὀρθόδοξο διάλογο δέν θὰ εἶναι θεοσυνέργητῃ ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων. Ἐνα μέρος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος δέν θὰ συμφωνήσῃ μέ ἔνωσι πού ἐνδεχομένως θὰ γίνῃ ἔξω ἀπὸ τὴν ἀκρίβεια τῆς Ὁρθοδόξου Χριστολογίας. Ἐναντίον ἐκείνων πού ἔχουν σταθῆ κριτικὰ στίς συμφωνίες τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς, ὅπως ἐν προκειμένῳ ἡ Ἱερά Κοινότης τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ οἱ συγγραφεῖς τοῦ ἀνά χεῖρας τόμου, ἀναδιατυπώνεται ἡ παλαιὰ ἀδικαιολόγητῃ μομφή ὅτι διαπνέονται ἀπὸ φανατισμὸ καὶ προκατάληψι. Γράφεται καὶ πάλι στίς ἡμέρες μας ἀπὸ θεολόγο πού ὑπερμαχεῖ τῶν συμπερασμάτων τοῦ Διαλόγου: «κάποιες ὁμάδες πού ὡς γνωστὸν ἀντιτίθενται στὸν οἰκουμενικὸν διάλογο καὶ [τίς οἰκουμενικὰς] ἐπαφές, πολεμοῦν τὸν διάλογο ἀπὸ φόβο μήπως ἡ κοινωνία ἀποκατασταθῆ χωρὶς νὰ διατηρηθοῦν ἐξ ὀλοκλήρου ἄθικτα ἡ Ὁρθόδοξος πίστις, οἱ Κανόνες καὶ ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία. Εἰς ἀπάντησί τους θὰ ἔλεγα ὅτι, βεβαίως δέν μπορεῖ νὰ γίνῃ κανένας θεολογικὸς ἢ ἄλλος συμβιβασμὸς. Ἀλλὰ τὴν ἴδια

στιγμή πρέπει νά βροῦμε τρόπους νά εἴμαστε εὐέλκτικοι καί ἀνοιχτοί στόν διάλογο. Εὐχομαί αὐτοί οἱ ἄνθρωποι νά κάνουν ἐπίσης θετικές προτάσεις γιά τόν διάλογο, προφορικά καί γραπτά, καί ὄχι μόνο νά τόν ἐπικρίνουν»¹³¹. Ἐλπίζουμε ὅτι ἡ προηγηθεῖσα καί ἡ ἀκολουθοῦσα ἀναφορά μας θά θεωρηθῆ ὡς εἰλικρινές ἐνδιαφέρον γιά βαθύτερο ἐνδο-ὀρθόδοξο διάλογο καί ὄχι ἐπίκρισις. Οἱ προτάσεις μας γιά ἓνα θεοσυνέργητο Θεολογικό Διάλογο εἶναι ἤδη διατυπωμένες καί πολύ σαφείς, καί συνοφίζονται στήν πρότασι νά χρησιμοποιηθῆ ἡ συνοδική καί πατερική παρακαταθήκη, ὥστε νά βοηθηθοῦν οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι νά ἐπανεύρουν τήν Ὁρθόδοξη Χριστολογία.

Ἐφ' ὅσον συνεχισθῆ, ὁ Θεολογικός Διάλογος καλεῖται νά ἀξιολογήσῃ τά κάτωθι νεώτερα δεδομένα ἐπί τῆς Χριστολογίας καί ἐπί τῆς ἄρσεως τῶν ἀναθεμάτων.

10.1. Ἐπί τῆς Χριστολογίας.

Μερικές ἐπισημάνσεις μας περιγράφουν τό γενικό χριστολογικό πλαίσιο.

α) Ἐμφανίζεται ὁ νεόκοπος καί σόλοικος ὄρος “μιαφυσιτισμός”, ὁ ὁποῖος παρουσιάζει ταυτόσημο τό σεβηριανό μέ τό κυρίλλειο χριστολογικό φρόνημα: «Οἱ Ἀνατολικοί Ὁρθόδοξοι δέν δέχονται νά ἀποκαλοῦνται “μονοφυσῖτες”... Προτιμοῦν νά ὀνομάζωνται “μιαφυσιῖτες”»¹³². Καί διευκρινίζεται σέ ὑποσημείωσι ὅτι τό “μια” ἀναφέρεται στήν “μία (σύνθετη) φύσι”¹³³.

β) Ταυτίζονται ἡ κυρίλλειος καί ἡ σεβηριανή Χριστολογία. Ὁρισμένες διατυπώσεις τό βεβαιώνουν: «Γιά τόν Κύριλλο Ἀλεξανδρείας

131. Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 25.

132. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 20.

133. Ἐνθ' ἄνωτ., ὑποσημ. 18. Ἐφ' ὅσον οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι δέν δέχονται τόν χαρακτηρισμό “μονοφυσῖτες”, ἐπειδή στήν κατ' αὐτούς “μία σύνθετη (composite) φύσι” ὑπάρχουν περισσότερες ἀπό μία (“ἀπλή”, elemental) φύσεις, γιατί δέν ὁμολογοῦν ὅτι εἶναι δύο κατά σύνθεσιν οἱ φύσεις, ὥστε νά ἀποσύρεται ἡ ἐναντίον τους κατηγορία τοῦ “μονοφυσιτισμοῦ”; Ἡ, γιατί δέν ὁμολογοῦν τόν “μονοφυσιτισμό” τους, ἐφ' ὅσον τό κατά σύνθεσιν “ἐν” εἶναι κατ' αὐτούς καί φύσις (σύνθετη μέν, ἀλλά πάντως φύσις); Ἡ, τέλος, γιατί δέν ὁμολογοῦν ὅτι ἡ “μία σύνθετος φύσις” εἶναι κάτι οὐσιωδῶς διαφορετικό ἀπό τίς δύο “ἀπλές” (elemental) φύσεις πού τήν συνθέτουν, ὥστε νά δικαιολογήσουν τήν ἄρνησί τους νά δεχθοῦν τίς δύο φύσεις “μία” καί “μία” ἐν συνθέσει;

καὶ τοὺς Ἀνατολικούς Ὁρθοδόξους, αὐτὴ ἡ σύνθετη φύσις εἶναι ἰσοδύναμη μὲ τὸ “πρόσωπο” (ὑπόστασις) τῆς Χαλκηδόνος»¹³⁴. «Αὐτὴ ἡ Κυρίλλεια Μιαφυσικὴ διδασκαλία... εἶναι ἡ κοινὴ πίστις καὶ τῶν δύο Ὁρθοδόξων [sic] παραδόσεων, τῆς Βυζαντινῆς καὶ τῆς Ἀνατολικῆς»¹³⁵. «Εἶναι δύσκολο γιὰ κάποιον ποὺ ἀκολουθεῖ πιστὰ τὴν παράδοσι τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, ὅπως πέρασε ἀπὸ τὴν Χαλκηδόνα, νὰ θεωρήσῃ τὸν Σεβήρο κάτι ἄλλο παρά Ὁρθόδοξο στὴν θεολογία του»¹³⁶. «Κανεὶς σοβαρὸς Ὁρθόδοξος θεολόγος σήμερα δὲν μπορεῖ καὶ δὲν ἔχει δίκαιο νὰ εἰπῇ ὅτι οἱ Ἀνατολικές Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες μπορεῖ νὰ εἶναι Μονοφυσῖτες»¹³⁷.

γ) Ὑποτιμᾶται ἡ Σύνοδος τῆς Χαλκηδόνος. Ἀφ’ ὅτου δηλώθηκε σέ ὄλους τοὺς τόνους ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, ὅτι ἔνωσις δὲν ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἐὰν οἱ Ὁρθόδοξοι ἐπιμέναμε στὴν ὑπ’ αὐτῶν πλήρη ἀποδοχὴ τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος, ἢ θέσις τῆς Συνόδου ὑποβαθμιζόταν ὅλο καὶ περισσότερο στὸν Θεολογικὸ Διάλογο. Ἡ σημασία της γιὰ τὴν ἔνωσι Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων εἶναι δευτερεύουσα (χάθηκε μέσα στὸν ὑπερτονισμό τῆς σημασίας τῆς χριστολογικῆς της διδασκαλίας ἐν σχέσει πρὸς τίς ἀποφάσεις της), ἐνῶ πρωτεύουσα θέσι ἔχει ἡ χριστολογικὴ της διδασκαλία, ἢ ὁποία παρουσιάζεται ἰσόκυρη μὲ τὴν σεβηριανή.

δ) Ὁ Εὐτυχῆς (ἐπανα)παρουσιάζεται ὡς ὁ μόνος κατακριτέος μονοφυσίτης. Ἐφ’ ὅσον καταδικάζεται καὶ ἀπὸ τίς δύο πλευρές (χαλκηδόνια καὶ σεβηριανή), ὑποστηρίζουν, ἀμφοτέρες οἱ πλευρές ὀρθοδοξοῦν. Ἀλλὰ ὁ σεβηριανὸς μονοφυσιτισμὸς, καὶ ὄχι ὁ εὐτυχιανικός, εἶναι ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον ἀπεκήρυξαν ὅσοι μὲ τοὺς παλαιούς διαλόγους ἐπανεκάμφαν στὴν Ἐκκλησία (οἱ δυτικοὶ Ἀρμένιοι π.χ. ἐπὶ Μεγ. Φωτίου).

134. Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἔνθ’ ἄνωτ., σελ. 20.

135. John A. McGuckin, *St. Cyril of Alexandria’s Miaphysite Christology...*, ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἔνθ’ ἄνωτ., σελ. 39.

136. Andrew Louth, *Severus of Antioch: An Orthodox View*, ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἔνθ’ ἄνωτ., σελ. 60.

137. Vasile Răducă, *The Romanian Theologians and the Dialogue with the Old Oriental Churches (or Oriental Orthodox Churches)*, ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἔνθ’ ἄνωτ., σελ. 183. Μὲ ἔμφασι παρουσιάζει τοὺς ρουμάνους θεολόγους τοῦ 20^{οῦ} αἰῶνος νὰ τὸ βεβαιώνουν.

ε) Ὁ Διόσκορος καί ὁ Σεβήρος (ἐπανα)παρουσιάζονται Ὁρθόδοξοι στήν Χριστολογία τους. «Ὁ Διόσκορος ἦταν ἕνας κυρίλλειος θεολόγος. Δέν ἦταν ἕνας εὐτυχιανιστής αίρετικός»¹³⁸, λέγουν. «Ὁπως ἤδη ἐπρότεινα, ὁ Σεβήρος πρέπει νά κατανοηθῆ ὡς κληρονόμος τῆς παραδόσεως τοῦ ἁγ. Ἀθανασίου καί τοῦ ἁγ. Κυρίλλου»¹³⁹, συμπληρώνουν.

Ἡ θεωρία τοῦ «μιαφυσιτισμοῦ».

Πληθωρικά προβάλλεται ὁ ὅρος «μιαφυσιτισμός», γιά νά περιγράψῃ τήν κυρίλλειο Ὁρθόδοξο Χριστολογία, λόγω τῆς χριστολογικῆς ἐκφράσεως «Μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη», καί ταυτόχρονα νά ἐκφράσῃ καί τήν σεβηριανή Χριστολογία, λόγω τῆς ἐκφράσεως «μία σύνθετος φύσις». Συγκαλύπτεται ἔτσι ὁ σεβηριανός μονοφυσιτισμός καί μονοενεργητισμός ὑπό τό ὄνομα τῆς κυρίλλειου Χριστολογίας. Θά ἀναφέρουμε ἐνδεικτικῶς ὠρισμένα μόνον ἀποδεικτικά περί τούτου στοιχεῖα, ἀπό δύο ἄρθρα, ἕνα ἀντιχαλκηδόνιας καί ἕνα Ὁρθοδόξου προοπτικῆς.

α) Οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι γιά τόν «μιαφυσιτισμό».

Οἱ ἀντιχαλκηδόνιοι θεολόγοι στό σύνολό τους ὁμολογοῦν ὅτι εἶναι «Μιαφυσῖτες» καί ὅτι ἀκολουθοῦν τήν σεβηριανή Χριστολογία¹⁴⁰. Κόπτες θεολόγοι περιγράφουν ὡς ἐξῆς τόν Χριστό: Σύμφωνα μέ τίς Γραφές Ἰω. α' 14 καί Φιλ. β' 5-8, τήν Πίστι τῆς Νικαίας καί τούς μεγάλους θεολόγους καί πατριάρχες Ἀθανάσιο, Κύριλλο, Διόσκορο, Τιμόθεο καί Θεοδόσιο, ὁ Θεός Λόγος, ὁ ὁμοούσιος μέ τόν Πατέρα, «ἐαυτόν ἐκένωσε», ἔλαβε πλήρη ἀνθρωπίνη φύσι, σῶμα, ψυχή καί πνεῦμα, καί ἔγινε ὁμοούσιος μέ ἐμᾶς... «“μία σύνθετος φύσις καί ὑπόστασις” χωρίς φυρμό, σύγχυσι καί τροπή... Γιά τούς Ἀλεξανδρινούς ὁ Χριστός εἶναι εἷς Κύριος, εἷς Υἱός, μία φύσις, μία ὑπόστασις, μία ἐνέργεια καί ἕν θέλημα, δηλαδή Αὐτός εἶναι “μία φύσις τοῦ θεοῦ

138. Ilias Kesmiris, *Controversial Aspects in the Christology of Dioscorus of Alexandria*, ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 131.

139. Andrew Louth, *Severus of Antioch...*, ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 59.

140. Σέ ἄρθρα πού περιέχονται στό δεύτερο τμήμα τοῦ βιβλίου τῆς Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 271-395.

[sic] Λόγου σεσαρκωμένη»». Καὶ εὐθύς ὑποσημειώνουν: «Ἡ ὀνομασία “Μιαφυσίτες” ἀνέκαθεν ἐχρησιμοποιεῖτο ἀπὸ τὶς Ἀνατολικές Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες γιὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν ὀρθόδοξη φόρμουλα τοῦ ἁγ. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας “Μία φύσις τοῦ θεοῦ [sic] Λόγου σεσαρκωμένη”»¹⁴¹.

Νομίζουν δηλαδή οἱ ὡς ἄνω Κόπτες θεολόγοι ὅτι ἡ «μιαφυσικὴ» Χριστολογία τους, σεβηριανή βεβαίως στὴν διατύπωσι, εἶναι αὐθεντικὰ κυρίλλειος. Ἀλλά, ὅπως συνάγεται ἀπὸ τὸ ἄρθρο τους, σφάλλουν. Διότι λέγουν ὅτι ἀπὸ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσι, τὴν ὁποία ὁ ἅγιος Κύριλλος ἀντιπαρέθεσε στὴν νεστοριανή κατὰ συνάφειαν ἔνωσι, ἀπετελέσθη «εἷς Χριστός, μία φύσις, καὶ μία ὑπόστασις»¹⁴². Ὅπως ἐπεξηγοῦν, «κατὰ Κύριλλον, ἡ ὑποστατικὴ καὶ φυσικὴ ἔνωσις πού ἐπετελέσθη διὰ τῆς ἐνσαρκώσεως ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ καὶ Ἰῴ, δέν ἐπιτρέπει πλέον νὰ λέγωνται “δύο φύσεις” ἢ κάποιον εἶδος δυαδικότητος, παρ' ὅτι Αὐτός εἶναι πλήρως θεῖος καὶ πλήρως ἀνθρώπινος»¹⁴³. Ἡ ἐρμηνεία αὐτὴ εἶναι σεβηριανή, γεγονός πού ἀναγκάζει τὴν ἐκδότρια τοῦ τόμου πού φιλοξενεῖ τὸ ἄρθρο, τὴν Christine Chail- lot, νὰ παρέμβῃ σέ ὑποσημείωσι: «Ὁ ἅγιος Κύριλλος ἀποδέχεται τὴν Ὁρθοδοξία τοῦ ὅρου δύο φύσεις (ὑπὸ συγκεκριμένες προϋποθέσεις πού ἀποκλείουν μία ἔννοια διπλῆς προσωπικότητος)»¹⁴⁴. Ἡ ὑποστατικὴ ἔνωσις, ὅπως τὴν παρουσιάζουν οἱ Κόπτες θεολόγοι, δέν διασώζει τὴν οὐσιώδη (πραγματικὴ) παρουσία τῶν δύο φύσεων ἐν Χριστῷ. Αὐτὸ ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴν παραδοχὴ δύο φύσεων ἐν Χριστῷ «μόνη τῇ θεωρίᾳ» (κατὰ τοὺς θεολόγους αὐτοὺς κυρίλλειο, βασισιμένη στὴν *Πρὸς Ἀκάκιον Μελιτηνῆς ἐπιστολή*), σύμφωνα μέ τὴν ὁποία συμπεραίνουν: «Γι' αὐτὸ καμμία πραγματικὴ διάκρισις δέν

141. Shenouda M. Ishak and Dn. Anthony Bibawy, *The Christology of the Coptic Orthodox Church*, ἐν Christine Chaillet, *The Dialogue...*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 273, καὶ ὑποσημ. 1.

142. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 277.

143. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 279-280.

144. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 279, ὑποσημ. 18. Καὶ νὰ παραπέμψῃ ἐπίσης ἡ Christine Chaillet στὴν μελέτη τοῦ Hans Van Loon, *The Dyophysite Christology...*, ἔνθ' ἄνωτ., καὶ στὴν μελέτη τοῦ John A. McGuckin, *St. Cyril of Alexandria and the Christological Controversy. Its history, theology, and texts*, (SVS Press: Crestwood, NY, 2004), στὴν ὁποία ἐν πολλοῖς εἶχαν στηριχθῆ οἱ Κόπτες θεολόγοι γιὰ νὰ θεμελιώσουν τὰ περὶ ὑποστατικῆς ἐνότητος.

ἦταν δυνατή. Μόνο μία καθαρά λογική [νοητική] διάκρισις μπορεί νά γίνη»¹⁴⁵! Ἡ κατά Κύριλλον ὁμως ὑποστατική ἔνωσις, πρέπει ἐμεῖς νά ἀντιπαρατηρήσουμε, διατηρεῖ πραγματικές (οὐσιωδῶς ὑπάρχουσες) τίς ἐνωμένες δύο φύσεις, τῶν ὁποίων ἡ διαίρεσις λαμβάνεται τῇ θεωρίᾳ μόνῃ (δηλαδή ὁ νοῦς μέ τήν ἀφαιρετική του ἰκανότητα θεωρεῖ χωρισμένες, αὐτές πού στήν πραγματικότητα εἶναι ἐνωμένες στήν μία Ὑπόστασι τοῦ Λόγου)¹⁴⁶.

Ὡς συνέπεια τῆς σεβηριανῆς κατανοήσεως τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως φαίνεται στήν συνέχεια ὁ μονοενεργητισμός. Γράφουν οἱ Κόπτες συγγραφεῖς: «Μία Χριστολογία τῆς ὑποστατικῆς καί φυσικῆς ἐνώσεως ἐπιτρέπει μόνο ἓνα θέλημα καί μία ἐνέργεια ἐν Χριστῷ, εἴτε αὐτά εἶναι οἱ λόγοι Του, τά παθήματά Του, τά θαύματά Του, εἴτε ὅποιαδήποτε ἄλλη δραστηριότης τοῦ ἐνός σεσαρκωμένου Λόγου»¹⁴⁷. Τήν παραδοχή ἐνός μόνο θελήματος καί μιᾶς μόνο ἐνεργείας τήν θεμελιώνουν σέ ἀποσπάσματα ἀπό τό ἔργο τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ὅτι εἶς ὁ Χριστός, στά ὁποῖα ὁ ἅγιος ἀπαγορεύει νά ἀποδίδωνται τά λόγια καί οἱ πράξεις τοῦ Χριστοῦ σέ δύο πρόσωπα ἢ σέ δύο ὑποστάσεις «ἰδικῶς καί ἀνά μέρος» χωρισμένες ἢ μία ἀπό τήν ἄλλη, καί διδάσκει ὅτι, ἀφοῦ ὁ ἐνανθρωπήσας Λόγος εἶναι ἓνας Υἱός, σέ αὐτόν πρέπει νά ἀποδίδωνται τά πάντα, καί τά λόγια καί τά πράγματα, καί τά θεοπρεπῆ καί τά ἀνθρώπινα.

Ὅμως, ἂν καί ὁ ἅγιος Κύριλλος ἐπανέλαβε τήν ἀπαγόρευσι αὐτή κατόπιν καί συνοδικῶς διά τοῦ δ' ἐκ τῶν IB' ἀναθεματισμῶν του, ἀντιτιθέμενος στήν νεστοριανή διαίρεσι τῶν φύσεων, ἐρμηνεύοντας τόν λόγο του διευκρίνησε «τάς ἀνθρωπίνας ἀνάπτειν φωνάς οὐχ ἐτέρῳ προσώπῳ μᾶλλον νοουμένῳ τε ἰδικῶς καί ἀνά μέρος υἱῷ, τῇ τοῦ δούλου μορφῇ, καθά λέγειν ἔθος αὐτοῖς, προσνέμειν δέ μᾶλλον τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ μέτροις· ἔδει γάρ ὄντα Θεόν τε ὁμοῦ καί ἀνθρωπον δι' ἀμφοῖν ἰέναι τοῖν λόγοιν»¹⁴⁸. Ἐβεβαίωσε ἔτσι τόν λόγο τῆς φυσικῆς διαφορᾶς τῶν φύσεων, ὅπως ἀκριβῶς ἀργότερα

145. Shenuda M. Ishak and Dn. Anthony Bibawy, *The Christology...*, ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 280.

146. Στόν παρ. τόμ., σελ. 506-513..

147. Shenuda M. Ishak and Dn. Anthony Bibawy, *The Christology...*, ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 280.

148. Ἀπολογία στόν δ' ἀναθεματισμό, ACO I, 1, 6, 124.

καὶ διὰ τῶν Διαλλαγῶν, ὡς βάσιν γιὰ νὰ ἐννοήσουμε δύο ἐνέργειες ἐν Χριστῷ ἀντίστοιχες πρὸς τὶς φύσεις Του.

Ἐφ' ὅσον λοιπὸν μὲ αὐτὴν τὴν ἔννοια ἔγραψε ὁ ἅγιος Κύριλλος, συμπεραίνει κανεὶς ἀβίαστα ὅτι στὴν σκέψι τῶν ἀνωτέρω ἀντιχαλκηδονίων θεολόγων ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ θέλημα εἶναι ιδιώματα τῆς ὑποστάσεως τοῦ ἐνός Υἱοῦ, γεγονός πού σημαίνει σεβηριανό μονοενεργητισμό¹⁴⁹.

Ποιὸ λοιπὸν εἶναι τὸ νόημα τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως κατὰ τοὺς Κόπτες θεολόγους; Μὲ ἀφορμὴ τὶς Διαλλαγές τοῦ 433, στίς ὁποῖες ὁ ἅγιος Κύριλλος μίλησε γιὰ «ἐνωσι δύο φύσεων», παρατηροῦν: «Ἡ “φύσις” κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρινούς κατανοεῖται ὑπὸ διπλῆ ἔννοια: τῶν φυσικῶν ιδιοτήτων καὶ ταυτοχρόνως μιᾶς συγκεκριμένης πραγματικότητος (concrete reality). Ἐπομένως, ἡ φύσις κατὰ μίαν ἔννοιαν θεωρήθηκε ὡς συνώνυμος τῆς ὑποστάσεως, ἐφ' ὅσον ὑπόστασις σημαίνει μία συγκεκριμένη ἐξατομικευμένη πραγματικότητα»¹⁵⁰.

Ἡ σεβηριανὴ ταύτισις φύσεως καὶ ὑποστάσεως βρίσκεται προφανῶς στὴν βάσι τῆς χριστολογικῆς σκέψεως τῶν συγγραφέων! Ὁ Τιμόθεος Αἰλουρος εἶχε δεχθῆ ἀξιωματικὰ ὅτι «δέν ὑπάρχει φύσις χωρὶς τὴν [δική της] ὑπόστασι, καὶ δέν ὑπάρχει ὑπόστασις πού νὰ ὑπάρχη χωρὶς τὸ δικό της πρόσωπο· ἂν λοιπὸν ὑπάρχουν δύο φύσεις, ὑπάρχουν κατ' ἀνάγκην δύο πρόσωπα· καὶ ἐάν ὑπάρχουν δύο πρόσωπα, ὑπάρχουν ἐπίσης δύο Χριστοί, ὅπως κηρύσσουν οἱ νέοι αὐτοὶ διδάσκαλοι»¹⁵¹. Ἡ 'ἐξήγησις' τοῦ Τιμοθέου Αἰλούρου ἔγινε τὸ δόγμα, μὲ τὸ ὁποῖο παρεκάμφθησαν ἀπὸ τοὺς Σεβηριανούς οἱ Διαλλαγές τοῦ 433. «Θεωροῦμε ὅτι ἡ Ἐκθεσις τῶν Διαλλαγῶν δέν δίνει

149. Γράφει ὁ Σεβήρος αὐτολεξεί: «ἕως ἄν οὖν εἷς ἐστὶν ὁ Χριστός, μίαν ὡς ἐνός αὐτοῦ τὴν τε φύσιν καὶ τὴν ὑπόστασιν καὶ τὴν ἐνέργειαν σύνθετον ... κηρύττομεν, ἀναθεματίζοντες καὶ πάντας τοὺς ἐπ' αὐτοῦ μετὰ τὴν ἔνωσιν δυάδα φύσεων καὶ ἐνεργειῶν δογματίζοντας» (*Doctrina Patrum*, 310). Βλ. καὶ PG 86, 924CD· ἐπίσης, Mor Polycarpus Aydin, *Syrian Orthodox Christology and the Chalcedonian Definition of Faith*, ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 295, ὅπου: «Δέν ἀναθεματίζουμε αὐτοὺς πού ὁμολογοῦν τὶς ιδιότητες τῶν φύσεων, ἐξ ὧν ὁ Χριστός, ἀλλὰ αὐτοὺς πού διαιροῦν τὶς ιδιότητες χωρίζοντας αὐτές σὲ καθεμίᾳ ἀπὸ τὶς φύσεις» (Σεβήρου, Ἐπιστολὴ 1, Πρὸς Οἰκουμένιον).

150. Shenuda M. Ishak and Dn. Anthony Bibawy, *The Christology...*, ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 282.

151. Ἐνθ' ἄνωτ.

λύσι, διότι ἡ “ἔνωσις δύο φύσεων” γιά τούς Ἀντιοχειανούς σήμαινε ἔνωσι ἰδιοτήτων¹⁵² καί ὄχι συγκεκριμένων πραγμάτων, ὅπως πληρέστερα κατανοεῖται ἡ φύσις. Ἡ εὐαισθησία στό σημεῖο αὐτό καί ἡ ἀπόρριψις κάθε εἴδους δυοφυσιτικῆς Χριστολογίας μετά τήν ἐνσάρκωσι διατυπώθηκε ἀπό τόν Διόσκορο καί ἀπό τήν Δεύτερη Σύνοδο τῆς Ἐφέσου»¹⁵³.

Ὁ Διόσκορος ἀπέριψε στήν Χαλκηδόνα τίς Διαλλαγές τοῦ 433 λέγοντας: «Ἴδου τούτου ἐπιλαμβάνομαι, μετά τήν ἔνωσιν δύο φύσεις οὐκ εἰσί»¹⁵⁴, ἐνῶ ἡ Σύνοδος τῆς Χαλκηδόνας ἀντιθέτως κράτησε ἰσορροπα τήν φυσική διαφορά καί τήν ὑποστατική ἐνότητα τῶν φύσεων, ὅπως ἀκριβῶς καί ὁ ἅγιος Κύριλλος μέ τίς Διαλλαγές καί τίς ἐπεξηγήσεις του¹⁵⁵. Οἱ ἀκόλουθοι τοῦ Διοσκορού, ἐπειδῆ ὑποφιάζονταν τήν σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας ὡς νεστοριανή (δέν εἶχαν περάσει δύο χρόνια ἀπό τόν ‘θρίαμβο’ τῆς Ληστρικῆς), τόνιζαν μονομερῶς τίς ἐκφράσεις πού ἔδειχναν τήν ὑποστατική ἐνότητα καί ἀποδοκίμαζαν τίς ἐκφράσεις πού ἔδειχναν τήν φυσική διαφορά. Ἡ δῆλωσις τῆς πραγματικῆς φυσικῆς διαφορᾶς, δηλαδή ἡ ἀρίθμησις τῶν φύσεων,

152. Ἡ ἀπόδοσις «ἐνώσεως ἰδιοτήτων» στούς ἀντιοχειανούς θεολόγους τῆς ἐποχῆς τοῦ ἁγίου Κυρίλλου εἶναι ἀκατανόητη. Ἴσως νά ἐννοῆται ἡ κατά Κύριλλον νεστοριανή «ἔνωσις ἀνυποστάτων μορφῶν». Στήν πραγματικότητα «ἔνωσιν ἰδιοτήτων» καταλογίζουσι οἱ ἅγιοι Πατέρες στήν σεβηριανή Χριστολογία, καί πιό συγκεκριμένα στήν ἀντιευτυχιανική ἔκφρασί της (βλ. Διόσκορος καί Σεβῆρος..., στόν παρ. τόμ., σελ. 500-501).

153. Shenuda M. Ishak and Dn. Anthony Bibawy, *The Christology...*, ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἐνθ’ ἄνωτ., σελ. 282.

154. Ὅπως ἐπεξηγεῖται στίς σελ. 417-422 τοῦ παρ. τόμου, ὁ Διόσκορος ἠρνεῖτο «δύο φύσεις» ὑπό τήν ἔννοια τῶν (ἐνυποστάτων) φύσεων, διότι τήν στιγμή ἐκείνη οἱ συνομιληταί του μιλοῦσαν γιά τίς δύο φύσεις μέ ἔννοια τῆς οὐσίας-φύσεως.

155. «Ἡ ὁμολογία δύο φύσεων μετά τήν ἔνωσι εἶναι ἡ καθαυτό κυρίλλειος ἔννοια τῶν Διαλλαγῶν, ὅπως φαίνεται ἀπό τίς ἐπιστολές τοῦ ἁγίου Κυρίλλου μετά τίς Διαλλαγές, ἡ ὁποία περιλαμβάνει τήν βεβαίωσι τῆς φυσικῆς ἑτερότητας τῶν φύσεων, ἐξ ὧν ὁ εἶς Χριστός: “Ἐπιλαμβάνονται τινες τῆς ἐκθέσεως [σ.σ. τῶν Διαλλαγῶν], τῆς πεποίθηται οἱ ἀνατολικοί, καί φασι: Διατί δύο φύσεις ὀνομαζόντων αὐτῶν ἠνέσχετο, ἡ καί ἐπήνεσεν ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας; ... [καί κατωτέρω] ... Οὕτω καί ἐπί Νεστορίου κἄν λέγη δύο φύσεις, τήν διαφοράν σημαίνων τῆς σαρκός καί τοῦ Θεοῦ Λόγου· ἑτέρα γάρ ἡ τοῦ Λόγου φύσις, καί ἑτέρα ἡ τῆς σαρκός, οὐκέτι τήν ἔνωσιν ὁμολογεῖ μεθ’ ἡμῶν” [Πρός Εὐλόγιον πρεσβύτερον, PG 77, 225A]» (Διόσκορος καί Σεβῆρος..., στόν παρ. τόμ., σελ. 537).

φαινόταν στά μάτια τους διαίρεσις τῶν φύσεων¹⁵⁶, νεστοριανισμός. Ὁ ἀντιχαλκηδονισμός στήν συνέχεια ἦταν ἀναπόφευκτος. Ὁ Σεβήρος τόν ἔκανε χριστολογικό σύστημα. Σέ αὐτό τό σύστημα σύγχρονοι ἀντιχαλκηδόνιοι θεολόγοι (Oriental Orthodox) οἱ ὁποῖοι θέλουν νά αὐτοπροσδιορίζονται «Μιαφυσίτες»¹⁵⁷ ἐντάσσουν τίς ἐξῆς παραδοχές:

- Ὁ ὄρος τῆς Χαλκηδόνος εἶναι ἄχρηστος καί παράλογος. Ἡ ἔκφρασις «ἐν δύο φύσεσι» εἶναι ἀποβλητέα ὡς νεστοριανή διδασκαλία¹⁵⁸.
- Μετά τήν ἔνωση οἱ φύσεις δέν ἀριθμοῦνται¹⁵⁹.

156. Ὁ ἅγιος Μάξιμος γράφει ὅτι ὁ ἀριθμός δέν διαιρεῖ ἀλλά φανερώνει τό ποσόν τῶν διαφερόντων πραγμάτων: «φωνή τίς ἐστι μᾶλλον, ἢ οὕτως εἶπω, καί προσηγορία ποσῶ προσφυής ὁ ἀριθμός. Οὐκοῦν ὁ διαφοράν ἐπί Χριστοῦ λέγων μετά τήν ἔνωση, καί ποσόν πάντως τῆ διαφορᾷ συνεπενόησε τῶν διαφερόντων [...] πρὸς μόνην δῆλωσιν, ἀλλ' οὐ διαίρεσιν τοῦ τῆ διαφορᾷ συνεπινοηθέντος ποσοῦ παραλαμβάνων τόν ἀριθμόν» (Ἐπιστολή ἸΕ' Πρὸς Κοσμᾶν διάκονον, PG 91, 564D-565A). Καί ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός ἐρωτᾷ μέ νόημα: «εἰ... δύο δέ κατ' ἐπίνοιαν τὰς φύσεις θεωρεῖτε –ὄντων δέ ἡ θεωρία–, τί τὰ ὄντα μὴ ἀριθμεῖτε, ὅπου γε οἱ πατέρες οἱ ἅγιοι οὐ τὰς φύσεις, τήν δέ τούτων διάστασιν κατ' ἐπίνοιαν εἶπον;... εἰσὶ πάντως καί αἱ Χριστοῦ φύσεις· καί εἰ εἰσὶ, τί τόν ἀριθμόν ὥσπερ τι μορμολύκειον φεύγετε;» (Κατά Ἰακωβιτῶν, 29-30).

157. Ὁ Hans Van Loon, *The Dyophysite Christology...*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 29, γράφει ὅτι «μιαφυσίτες» ἦσαν οἱ ἀντιχαλκηδόνιοι διδάσκαλοι τοῦ 5^{ου} καί 6^{ου} αἰῶνα μέ σπουδαιότερο τόν Σεβήρο, τήν διδασκαλία τοῦ ὁποῖου ὁ J. Lebon χαρακτήρησε «μιαφυστική».

158. Mor Polycarpus Aydin, *Syrian Orthodox Christology...*, ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 288. Βλ. ἀντιθέτως τήν τοποθέτησι τοῦ Μητροπ. Ἐφέσου Χρυσοστόμου Κωνσταντινίδη, περί τοῦ ὅτι ὁ ὄρος τῆς Χαλκηδόνος εἶναι ἀμετακίνητος, φύσει καί θέσει ἐπαρκής καί ἀπαραίτητος, καί ὅτι ἡ ἀντικατάστασις του ἀπό μία ἄλλη φόρμουλα πίστεως εἶναι καί ἀνεπίτρεπτη καί ἀνωφελής (στόν παρ. τόμ., σελ. 125).

159. Ὁ Φιλόξενος Ἱεραπόλεως: «Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, γιά τόν ὁποῖον ἔχει γραφή ὅτι ἔγινε σάρξ ἐκ τῆς Μαρίας, ἔγινε ὅ,τι δέν ἦταν πρῖν, καί παρέμεινε ἀτρέπτως ὅ,τι αὐτός εἶναι, καί γνωρίζεται ὁ αὐτός στήν (φυσική) μορφή ἄνθρωπος καί στήν δύναμι Θεός: ὄχι ἐν δύο φύσεσι οὔτε ἐν δύο qnume [ὑποστάσεσι], καί ὄχι ἐν δύο μέρεσι ἢ ἐν δύο ὁμοιότησι· καί δέν πρέπει νά νοηθῇ ὅτι ἐν αὐτῷ ὑπάρχουν ἄλλο καί ἄλλο. Διότι διά τῆς Ἐνανθρωπήσεως ἔγινε ἡ (θεία) οἰκονομία (τῆς σωτηρίας) καί ὄχι διά (τινος) διπλότητος· διότι, ἐάν νοηται διπλότης ἐν Χριστῷ καί παρεισάγεται ἀριθμός σέ αὐτόν ἀφ' ὅτου ἐνηθρώπησε, τότε ἡ οἰκονομία μηδενίζεται παντελῶς, καθὼς κάθε τι τό διπλοῦν προφανῶς ἀριθμεῖται, καί, ὅ,τι ἀριθμεῖται, ἐξ ἀνάγκης θεωρεῖται ὡς ἄλλο (one thing) καί ἄλλο (another). Καί, ἐάν ὁ Θεός εἶναι τό ἓνα καί

- Οἱ φύσεις διακρίνονται μόνον τῇ θεωρίᾳ¹⁶⁰.
- Ὁ Χριστός ἐκ δύο φύσεων¹⁶¹ εἶναι μία ὑπόστασις, ἀλλὰ κατὰ Σεβήρον καί μία φύσις: «Ὅταν κάποιος ὁμιλῇ γιά μία *qnyto* [σ.σ. ὑπόστασι], ὑποχρεωτικά πρέπει νά ὁμιλήσῃ ἐπίσης γιά μία φύσι (*kyono*)».
- Ὅποιος ὁμιλεῖ γιά δύο φύσεις μετά τήν ἔνωσι ἐπισύρει στόν ἐ-αυτό του τό ἀνάθεμα¹⁶².

Περιγράφοντας ἔτσι τόν «μιαφυσιτισμό», οἱ ἀνωτέρω θεολόγοι παρατηροῦν ὅτι μία κοινή φόρμουλα πίστεως (ὅπως π.χ. θά ἦταν ὁ Ὅρος τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς), δεσμευτική γιά ὅλους, τήν θεωροῦν «καί πιθανῶς ἀδύνατη καί ἀπαράδεκτη». Δέν ἐπιθυμοῦν ὁμοιομορφία (*uniformity*) στήν χριστολογική ὁμολογία ἀλλά ἔνωση (*union*), κατὰ τήν ὁποία οἱ δύο πλευρές θά ἔχουν δικές τους φόρμουλες πίστεως, πού βασικά θά λένε τήν ἴδια πίστι(!)¹⁶³.

ὁ ἄνθρωπος εἶναι τό ἄλλο (στόν σεσαρκωμένο Χριστό), ποιά ἐν σαρκί οἰκονομία θά μπορούσε νά υπάρξῃ, ἐφ' ὅσον ὁ Θεός δέν θά εἶχε γίνει ἄνθρωπος οὔτε θά πιστευόταν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔγινε Θεός» (παρά Mor Polycarpus Aydin, *ἐνθ' ἄνωτ.*). Πρέπει νά γίνῃ κατανοητό βεβαίως ὅτι, κατὰ τόν ἅγιο Μάξιμο τόν Ὁμολογητή, ὁ ἀριθμός δέν εἰσάγει διαίρεσιν, ἀλλά μόνον φανερώνει τό ποσόν τῶν πραγμάτων, εἴτε ἠνωμένων εἴτε διηρημένων, γεγονός καί ἐκ τῶν Πατέρων μεμαρτυρημένον καί ὄντολογικῶς ὀρθόν (PG 91, 473BC). Ὁ δέ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός τάς φύσεις τοῦ Χριστοῦ τάσσει ὑπό τό διωρισμένον ποσόν, τό ὅποιον σημαίνει ὅτι ἀριθμοῦνται (*Ἐκδόσις ἀκριβής...*, Γ' (8) 52)», ὅπως σημειώνεται στίς *Παρατηρήσεις* τῆς Ἱεράς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους, στόν *παρ. τόμ.*, σελ. 271, ὑπόσημ. 46.

160. Shenuda M. Ishak and Dn. Anthony Bibawy, *The Christology...*, ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 279-280.

161. Ὁ Φιλόξενος Ἱεραπόλεως: «Ὁμολογοῦμε ὅτι ἡ ἔνωσις ἔγινε ἐκ δύο φύσεων (*kyone*), δηλαδή ἐκ Θεότητος καί ἀνθρωπότητος» (παρά Mor Polycarpus Aydin, *Syrian Orthodox Christology...*, ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 294).

162. Διόσκορος πρὸς Ἰουβενάλιο: «Καταραμένος ὅποιος δέχεται δύο φύσεις στόν Μεσσία μετά τήν ἀχώριστη ἔνωσι...! Καταραμένος ὅποιος δέχεται στόν Μεσσία δύο ιδιότητες καί δύο ἐνέργειες», καθὼς ὁ ἴδιος σέ κάποια ὁμολογία πίστεως εἶχε εἰπεῖ: «Ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὁ Ἐμμανουήλ, ὁ Θεός μας, ποτέ δέν διαιρέθηκε καθ' ὅλες τίς πράξεις του, ἀλλὰ εἶναι ἕνας μόνον Κύριος, μία μόνον φύσις· ἔχει μόνο ἓνα θέλημα» (Shenuda M. Ishak and Dn. Anthony Bibawy, *The Christology...*, ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 285).

163. Mor Polycarpus Aydin, *Syrian Orthodox Christology...*, ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 291.

β) Οἱ Ὁρθόδοξοι γιὰ τὸν «μιαφυσισισμό».

Ὁρθόδοξοι θεολόγοι ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ὑπὸ τὸν τίτλο «Μιαφυσισισμός» συγγέουν τὴν κυρίλλεια-χαλκηδόνια ὀρθόδοξη Χριστολογία μὲ τὴν σεβηριανή μονοφυσιτικὴ Χριστολογία γράφοντας: «Εἶναι ἐπομένως ὑψίστης σημασίας γιὰ τὸν περαιτέρω διάλογο τῶν χωρισμένων Ὁρθοδόξων [sic] παραδόσεων νὰ γίνῃ κατανοητό (ἀπὸ ὄλες τίς πλευρές) ὅτι αὐτὴ ἡ Κυρίλλεια Μιαφυσιτικὴ διδασκαλία εἶναι ἡ κοινὴ πίστις καὶ τῶν δύο Ὁρθοδόξων παραδόσεων, τῆς Βυζαντινῆς καὶ τῆς Ἀνατολικῆς», διότι «ἡ Μιαφυσιτικὴ διδασκαλία τοῦ ἁγ. Κυρίλλου εἶναι ἐξίσου ὀρθὴ μὲ τὴν Δυοφυσιτικὴ διδασκαλία τῆς Χαλκηδόνος»¹⁶⁴.

Ἐδῶ ὅμως γίνεται μία σοβαρὴ σύγχυσις καὶ πρέπει τὸ θέμα νὰ διευκρινισθῇ ὡς ἐξῆς: Πραγματικὰ ἡ διδασκαλία τοῦ ἁγίου Κυρίλλου καὶ ἡ διδασκαλία τῆς Χαλκηδόνος «εἶναι ἐξίσου ὀρθές», ἐπειδὴ ἐκφράζουν ἰσόρροπα καὶ ὀρθὰ τὴν ὑποστατικὴ ἐνότητα καὶ τὴν φυσικὴ διαφορὰ ἐν Χριστῷ. Τό ὅτι ὅμως αὐτὴ ἡ κοινὴ διδασκαλία τοῦ ἁγίου Κυρίλλου καὶ τῆς Χαλκηδόνος εἶναι «ἡ κοινὴ πίστις καὶ τῶν δύο Ὁρθοδόξων παραδόσεων, τῆς Βυζαντινῆς καὶ τῆς Ἀνατολικῆς», δέν εἶναι σωστό. Τό «μία φύσις» καὶ τὸ «δύο φύσεις» ὑπάρχουν ταυτόχρονα στὴν Ὁρθόδοξη Χριστολογία, διότι ἐκλαμβάνονται μὲ τὴν ὀρθὴ τους ἔννοια, ἐκπεφρασμένη τόσο ἀπὸ τὸν ἅγιο Κύριλλο ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν Σύνοδο τῆς Χαλκηδόνος καὶ τὴν μετέπειτα συνοδικὴ Παράδοσι (ἡ Ε' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος εἶναι σαφῆς στὰ ἄρθρα ζ' καὶ ἡ' τῆς Ψήφου της)¹⁶⁵. Ὅπως ἔχει δειχθῆ στὰ κείμενα τοῦ ἀνά χεῖρας τόμου, ἡ πληρότης τῆς χριστολογικῆς διδασκαλίας ἀπαιτεῖ νὰ ὁμολογοῦνται

164. John A. McGuckin, *St. Cyril of Alexandria's Miaphysite Christology...*, ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 39.

165. Ὁρθὰ ἐπ' αὐτοῦ ὁ John A. McGuckin γράφει ὅτι ἡ χριστολογικὴ διδασκαλία τῶν Γ', Δ' καὶ Ε' εἶναι ἐνιαία (ἔνθ' ἄνωτ.), ἀλλὰ ἡ ἐπιβεβαίωσις αὐτῆς τῆς ἐνότητος τῆς χριστολογικῆς διδασκαλίας ἀπὸ τὴν ΣΤ' καὶ ἡ ἐπιμαρτυρία τῆς Πενθέκτης καὶ τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς εἶναι καθοριστικῆς σημασίας, ἐφ' ὅσον ὁ μονοθελητισμός καταδικάσθη ὡς «τῆ τοῦ Σεβήρου καινοφωνία συνάδων» καὶ ὁ Σεβήρος εἶναι «τῆς συγχύσεως πρόβλος». Ἡ ἀποσιώπησις τῆς ΣΤ' καὶ τῆς Πενθέκτης ἀπὸ τὸν John A. McGuckin σὲ αὐτὴ τὴν συνάφεια μᾶλλον ἦταν τυχαία. Διαφορετικὰ θὰ σήμαινε ρῆγμα ἀνάμεσα στὴν συνοδικῶς ἐνιαία χριστολογικὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας καὶ στίς συνοδικές καταδικές τῶν αἵρεσιάρχων, οἱ ὁποῖες δεῖχουν τὴν ἀπομάκρυνσί τους ἀπὸ τὴν ἐνιαία αὐτὴ διδασκαλία.

ταυτόχρονα καί ἡ ὑποστατική ἐνότης καί ἡ φυσική διαφορά ὡς οἱ δύο ὄψεις τῆς Ὁρθοδόξου Χριστολογίας κατά τόν ἅγιο Μάξιμο τόν Ὁμολογητή¹⁶⁶. Δέν μπορεῖ ὁμως τό “μία φύσις” καί τό “δύο φύσεις” νά ὑπάρχουν χωριστά καί παράλληλα,¹⁶⁷ δηλαδή ἡ μία φράσις μόνο στήν ἀντιχαλκηδόνια καί ἡ ἄλλη φράσις μόνο στήν Ὁρθόδοξη παράδοσι, διότι καθεμία ξεχωριστά δέν περιγράφει τό μυστήριο τῆς καθ’ ὑπόστασιν ἐνώσεως χωρίς κίνδυνο παρερμηνείας πρὸς τόν μονοφυσισισμό ἢ τόν νεστοριανισμό ἀντιστοίχως. Οὔτε πάλι μπορεῖ οἱ ἐκφράσεις “μία φύσις” καί “δύο φύσεις”, ἀκόμη καί νά ὑπάρχουν ταυτόχρονα στήν σεβηριανή παράδοσι, νά περιγράψουν ὀρθά τό μυστήριο τῆς Ἐνανθρωπήσεως, διότι ἐκφέρονται μέ τό περιεχόμενο τῆς «μιαῖς συνθέτου φύσεως» καί «τῶν δύο φύσεων τῇ θεωρίᾳ μόνῃ» ἀντιστοίχως. Στίς δύο τελευταῖες περιπτώσεις ὁ «μιαφυσιτισμός» εἶναι γνήσια σεβηριανή διδασκαλία.

Στήν πρᾶξι τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου αὐτό σημαίνει ὅτι δέν ἐπιτρέπεται νά ἐξισωθῇ ὁ σεβηριανός «μιαφυσιτισμός» μέ τήν κυρίλαιο-χαλκηδόνιο Χριστολογία, διότι δέν ἐκφράζουν ταυτοσήμως τίς ἔννοιες τῆς ὑποστατικῆς ἐνότητος καί τῆς φυσικῆς διαφορᾶς. Στόν σεβηριανό «μιαφυσιτισμό» ἡ ὑποστατική ἐνότης εἶναι «μία σύνθετη (θεανθρωπίνη) φύσις» καί ἡ διαφορά τῶν φύσεων εἶναι ψιλή (κατά φευδῆ ἐπίνοιαν) διαφορά, εἶναι ἕνας ἀνυπόστατος δυοφυσιτισμός

166. Βλ. Ἱερά Κοινότης Ἁγίου Ὁρους, *Παρατηρήσεις...*, στόν παρ. τόμ., σελ. 283: «Σιωπῶντες γάρ τήν προσφόρως δηλοῦσαν τήν διαφορᾶν φωνῆν, τῇ συγχύσει χώραν ἔχειν παρέχομεν· μή λέγοντες δέ πάλιν τήν τῆς ἐνώσεως σημαντικήν, πῶς τήν διαίρεσιν τροπώσασθαι οὐ γινώσκομεν... ἑτέρα γάρ τούτων τῆς ἑτέρας κεχωρισμένως ἐκφωνουμένη, ἀτελής τέ ἐστιν, ὅσον πρὸς δῆλωσιν τοῦ ὅλου μυστηρίου, μή συνεπαγομένη τήν ἄλλην συνήγορον» (PG 91, 480AB).

167. «Ὁ ὅρος φύσις (*nature*, concrete instance ἐνός πράγματος) χρησιμοποιήθηκε ἀπό τόν Κύριλλο μέ ἀρχαϊκή ἔννοια, ὡς ἰσοδύναμη μέ τόν μετέπειτα ὄρο πρόσωπο (ὑπόστασις) τῆς Χαλκηδόνος· καί ἔτσι τό μία φύσις μπορεῖ νά συνυπάρχη ὡς ἕνα σημαντικό (καί κοινό στοιχεῖο τῆς παγκόσμιας χριστιανικῆς Ὁρθοδοξίας) παράλληλα πρὸς τό δύο φύσεις, χωρίς αὐτό νά εἶναι λογικά ἀντιφατικό» (John A. McGuckin, *St. Cyril of Alexandria's Miaphysite Christology...*, ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἐνθ’ ἄνωτ., σελ. 39). Εἶναι προφανές ἡ συγκρητιστική ἐκκλησιολογική βάση αὐτῆς τῆς ἀναφορᾶς σέ «παγκόσμια χριστιανική Ὁρθόδοξια». Ὁρθόδοξοι καί ἀντιχαλκηδόνιοι θεολόγοι, στίς οἰκουμενιστικές ἐπαφές πού διαμορφώνει ἡ ἐκκλησιολογία τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, αἰσθάνονται ἀμοιβαίως καί συμπεριφέρονται ὡς Ὁρθόδοξοι.

πού σημαίνει πραγματική σύγχυσι τῶν φύσεων στήν μία σύνθετη φύσι. Ἀντίθετα στήν κυρίλλειο-χαλκηδόνιο Χριστολογία ἡ διαφορὰ τῶν ἐν Χριστῷ φύσεων εἶναι πραγματική (κατά ἀληθῆ ἐπίνοιαν) διαφορὰ, εἶναι ἕνας ἀληθῆς δυοφυσιτισμός πού ἀποκλείει τήν διαίρεσι τῶν φύσεων καί συνιστᾷ τήν οὐσιώδη ὕπαρξι καί τήν ὑποστατική ἐνότητα τοῦ¹⁶⁸.

Αὕτη ἡ καθοριστική διευκρίνησις εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαία στήν προοπτική ἐπανενάρξεως τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου Ὁρθοδόξων καί Ἀντιχαλκηδονίων, διότι ὀνομάζοντας τήν σεβηριανή Χριστολογία «μιαφυσιτική» καί ταυτίζοντάς την κατόπιν μέ τήν κυρίλλειο Χριστολογία¹⁶⁹, ὀδηγούμεθα ἔξω ἀπό τά ὄρια τῆς Ὁρθοδόξου ἀγιοπατερικῆς Θεολογίας. Ἡ Ὁρθόδοξος χριστολογική ἔννοια τῆς ἐκφράσεως «Μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη» δέν συμπίπτει μέ τήν μονοφυσιτική-μονοενεργητική ἔννοια πού τῆς δίδεται ἀπό τήν «μιαφυσιτική» θεωρία, διότι ὁ ἴδιος ὁ ἅγιος Κύριλλος δίνει στόν ὄρο «φύσις» τῆς ἐπιμάχου ἐκφράσεως «Μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη» καί τήν ἔννοια τῆς (ἐνυποστάτου) οὐσίας, ὅπως π.χ. στήν *Πρός Σούκενσον β΄ ἐπιστολή του*¹⁷⁰, γεγονός πού σημαίνει ὅτι ἀντιλαμβάνεται καί μέ τήν ἔκφρασι αὕτη σαφέστατα δύο φύσεις.

168. Ἀγ. Ἰω. Δαμασκηνοῦ, *Κατά Ἰακωβιτῶν*, 29-30· στόν παρ. τόμ., σελ. 422-423.

169. Ὁ ὄρος «Μιαφυσιτισμός», πέραν τοῦ ὅτι εἶναι ἕνας γραμματολογικῶς ἀπαράδεκτος καί γιά τό ἑλληνικό γλωσσικό αἰσθητήριο προκλητικός ὄρος, συγγέει τό δογματικό περιεχόμενο τῆς κυρίλλειο καί τῆς σεβηριανῆς Χριστολογίας, καί γι' αὐτό πρέπει νά ἀποσυρθῆ.

170. Π.χ. ὁ ἅγιος Κύριλλος στήν *Κατά τῶν Νεστορίου δυσφημιῶν πεντάβιβλον ἀντίρρησην*: «μία γάρ ἤδη νοεῖται φύσις μετά τήν ἔνωσιν ἢ αὐτοῦ τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη [...] προσθήσομεν δέ κάκεινο χρησίμως· ἐτέρα μὲν γάρ παρά τόν ἐκ Θεοῦ Λόγον ἢ σάρξ κατά γε τόν τῆς ἰδίας φύσεως λόγον, ἐτέρα δέ πάλιν οὐσιωδῶς ἢ αὐτοῦ τοῦ Λόγου φύσις, πλὴν εἰ καί νοεῖται διάφορα καί εἰς ἑτερότητα φυσικήν διεσχοιτισμένα τά ὀνομασμένα, ἀλλ' εἷς ἐξ ἀμφοῖν νοεῖται Χριστός καθ' ἔνωσιν ἀληθῆ ἀλλήλοις συμβεβηκότων, θεότητός τε καί ἀνθρωπότητος» (ACO I, 1, 6, 33). Καί ὁ ἅγιος Ἰω. ὁ Δαμασκηνός: «Αὐτός μὲν οὖν ὁ μακάριος Κύριλλος ἐν τῇ πρὸς Σούκενσον δευτέρᾳ ἐπιστολῇ ἐρμηνεύων τό “μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην” οὕτω φησίν· “Εἰ μὲν γάρ μίαν εἰπόντες τοῦ Λόγου φύσιν σεσιγήκαμεν, οὐκ ἐπενεγκόντες τό “σεσαρκωμένην”, ἀλλ' οἷον ἔξω τιθέντες τήν οἰκονομίαν, ἦν αὐτοῖς τάχα πού καί οὐκ ἀπίθανος ὁ λόγος προσποιούμενοις ἐρωτᾶν· Εἰ μία φύσις τό ὅλον, πού τό τέλειον ἐν ἀνθρωπότητι; Ἡ πῶς ὑφέστηκεν ἢ καθ' ἡμᾶς οὐσία; Ἐπειδὴ δέ καί ἡ ἐν ἀνθρωπότητι τελειότης καί τῆς καθ' ἡμᾶς οὐσίας ἢ δήλωσις εἰσκεκόμισται διὰ τοῦ λέγειν “σεσαρκωμένην”, παυσάσθωσαν καλαμίνην ῥάβδον ἑαυτοῖς ὑποστήσαντες”.

10.2. Ἐπί τῆς ἄρσεως τῶν ἀναθεμάτων.

Στά κείμενα τοῦ ἀνά χειρας τόμου¹⁷¹, ὅπως καί στήν παροῦσα εἰσαγωγή¹⁷², ἔχουν ἀναφερθῆ οἱ λόγοι γιά τούς ὁποίους πιστεύεται ὅτι ἡ ἄρσις τῶν ἀναθεμάτων τοῦ Διοσκόρου καί τοῦ Σεβήρου δέν μπορεῖ νά γίνῃ, ἐπειδὴ ἀποτελεῖ προσβολή τοῦ κύρους τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, προσβολή ἢ ὁποῖα ἀναφέρεται στήν ἴδια τήν φύσι τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτές οἱ Σύνοδοι ἦσαν τό στόμα τῆς Ἐκκλησίας, αὐτές ἦσαν ἡ ἴδια ἢ Ἐκκλησία πού εἶχε διαγνώσει καί καταδικάσει τήν αἰρετική χριστολογική διδασκαλία τῶν ἀντιχαλκηδονίων διδασκάλων.

Πέραν τούτου, ὅσον ἀφορᾷ τήν ἄρσι τῶν ἀναθεμάτων, πρόσφατες (κυρίως ἐπαναδιατυπούμενες ἀλλά καί μερικές νεώτερες) ἀπόψεις δημιουργοῦν ἓνα κλίμα, τό ὁποῖο ἀμφισβητεῖ οὐσιώδη στοιχεῖα τῆς φύσεως τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτές εἶναι οἱ ἑξῆς:

α) Ἡ ὀρολογία τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων βιώνεται ὡς αὐθεντική ἔκφρασις τῆς Πίστεως γιά ἓνα συγκεκριμένο θεολογικό ζήτημα, ἀλλά δέν εἶναι ἡ μόνη γλωσσική ἐπένδυσις τοῦ περιεχομένου τῆς Πίστεως¹⁷³.

Ὅμως, ἂν καί «οὐ περί φωνῶν ἡμῖν ὁ λόγος» (ἡ γλωσσική ἐπένδυσις τῆς Πίστεως δέν εἶναι τό πρωτεῦον), στήν σεβηριανή Χριστολογία χρησιμοποιήθηκε ἐπί τούτῳ συγκεκριμένη ὀρολογία (ἡ «σύνθετος φύσις») καί ἀποφεύχθηκε ὡς «μορμολύκειον» κάποια ἄλλη (ἡ «δύο φύσεις»), προκειμένου νά στηριχθῆ ἡ ἀντιχαλκηδόνιος σύλληψις τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐνανθρωπήσεως. Εἶναι ἱστορικῶς ἀποδεδειγμένο ὅτι ἐκφράσεις πού δέν ἔχουν καθιερωθῆ ἀπό τούς ἁγίους Πατέρας καί τίς Οἰκουμενικές συνόδους, δημιουργοῦν ἀναταραχή στήν Ἐκκλησία καί συχνά συσκοτίζουν ἢ ἀνατρέπουν τήν Ἀλήθεια. Γι' αὐτό ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής ἔγραφε (ἀναφορικά μέ τήν χρῆσι ἄλλης «γλωσσικῆς ἐπένδυσης» πλὴν τῆς χρήσεως τοῦ ἀριθμοῦ

¹⁷¹ Ἐνταῦθα μέν οὖν τήν φύσιν τοῦ Λόγου ἐπί τῆς φύσεως ἔταξεν» (Ἐκδοσις ἀκριβής..., 55).

¹⁷¹. Στόν παρ. τόμ., σελ. 313-321.

¹⁷². Σελ. 59-62.

¹⁷³. Vlassios I. Phidas, *The Presuppositions for Restoring Ecclesiastical Communion between the Orthodox Church and the Ancient Oriental Churches: Lifting of Anathemas and Competent Ecclesiastical Authority*, ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 205.

δύο): «Δι' ἄλλης γάρ, ὡς εἰκός, φωνῆς δηλοῦσθαι τὴν διαφορὰν οἱ Πατέρες οὐκ ἔδοκίμασαν. Εἰ δέ τις ἐφ' ἑαυτῷ πεποιθὼς ἦ, καὶ δύναται ἀρμοδιωτέραν πρὸς τὴν ταύτης δῆλωσιν ἐπινοῆσαι φωνήν, μὴ φθονεῖτω ἡμῖν τῆς ὠφελείας, καὶ οὐδ' ἡμεῖς φθονήσομεν αὐτῷ τῆς παιδεύσεως, ἵνα μὴ λέγω τῆς θρασύτητος»¹⁷⁴.

β) Δέν πρέπει οἱ ἀρχηγέται τῶν Ἀντιχαλκηδονίων νά θεωροῦνται αἰρετικοί. Ἀπαιτεῖται χρόνος γιά νά γίνῃ ἀποδεκτὴ ἀπό τὴν Ἐκκλησία μία Οἰκουμενική Σύνοδος. Ἡ διαδικασία τῆς ἀποδοχῆς (receptio) τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀπό τὴν Ἐκκλησία δικαιολογεῖ τίς θεολογικές ζυμώσεις μέχρι καὶ τὴν Ε' Οἰκουμενική Σύνοδο. Στό πλαίσιο αὐτῶν τῶν ζυμώσεων ἐκφράσθησαν οἱ ἀντιχαλκηδόνιοι διδάσκαλοι κατὰ τῆς Συνόδου¹⁷⁵.

Ἄλλά, ἐάν δικαιολογήσουμε τόν ἀντιχαλκηδονισμό καὶ τὴν ἑτεροδιδασκαλία τῶν πρωτεργατῶν τοῦ σεβηριανοῦ Μονοφυσιτισμοῦ ὡς «δικαιολογημένες θεολογικές ζυμώσεις», ποιά ἔννοια θά δώσουμε στήν ἀντιμονοφυσιτική-ἀντισεβηριανή ὁμολογία ὀλόκληρης σειρᾶς Ἁγίων: Φλαβιανοῦ, Προτερίου, Εὐθυμίου τοῦ Μεγάλου, Σάββα τοῦ Ἁγιασμένου καὶ Θεοδοσίου τοῦ Κοινοβιάρχου κ.ἄ., τὴν ὁποία ὁμολογία ἐπ' Ἐκκλησίας καὶ μέ ὑμνωδίες ἐγκωμιάζουμε; Γιατί δέν ἐνόησαν οἱ ἅγιοι αὐτοὶ Πατέρες τὴν σεβηριανή δραστηριότητα στήν Παλαιστίνη ὡς «θεολογική ζύμωση», ὡς διαδικασία ἀποδοχῆς τῆς Συνόδου, ἀλλά ἔχυσαν τό αἷμα τους, ἢ ἀπό ἄμβωνος στόν Ναό τῆς Ἀναστάσεως ἀνεκῆρυξαν τίς τέσσερις συνόδους ὡς τά τέσσερα εὐαγγέλια; Ἄλλά, ἐπιπλέον, γιατί ἡ Σύνοδος τῆς Χαλκηδόνος δέν ἔγινε ἀποδεκτὴ μετὰ ἀπό τὴν σύσκεψι Ὁρθοδόξων καὶ σεβηριανῶν τό 532, μετὰ ἀπό τόν ἀναθεματισμό τῶν Σεβήρου, Πέτρου Ἀπαμείας καὶ Ζωόρα κατὰ τὴν Ἐνδημοῦσα σύνοδο τοῦ 536, καὶ μετὰ ἀπό τὴν Ε' Οἰκουμενική Σύνοδο τό 553, ἢ ὁποία ἀναθεματίζει ὅσους δέν δέχονται τίς τέσσερις προηγηθεῖσες Οἰκουμενικές Συνόδους; Καὶ γιατί δέν γίνεται πλήρως ἀποδεκτὴ σήμερα μετὰ ἀπό τόσες διευκρινήσεις;

174. Ἁγ. Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, Ἐπιστολή IB', Πρὸς Ἰωάννην κουβικουλάριον, PG 91, 480D-481A.

175. Vlassios I. Phidas, *The Presuppositions...*, ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 207-210.

γ) Τά ἀναθέματα ἔχουν μόνο παιδαγωγικό χαρακτήρα. Σκοπεύουν νά προφυλάξουν τούς πιστούς ἀπό τούς αἰρετικούς¹⁷⁶. δέν ἔχουν “ὄντολογικό” ἀντίκρουσμα στόν οὐρανό, δέν σβήνουν δηλαδή τό ὄνομα τοῦ ἀναθεματιζομένου ἀπό τό Βιβλίο τῆς Ζωῆς· δέν εἶναι δεδομένο ποιός ἀνήκει καί ποιός ὄχι στήν “κοινωνία τῶν Ἁγίων”¹⁷⁷.

Ἄναμφίβολα, ἡ ἐκφώνησις τῶν ἀναθεμάτων ἔχει παιδαγωγικό χαρακτήρα γιά τόν λαό τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ διδάσκει ποῦ ὑπάρχει καί δίδεται ἡ θεοποιός Χάρις· ἀλλά ἡ ἀποκοπή τῶν αἰρετικῶν ἀπό τήν «κοινωνία ἐν τοῖς μυστηρίοις» στερεῖ ἀπό αὐτούς τήν «κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», ἐφ’ ὅσον ἀρνήθηκαν τήν «ἐνότητα τῆς πίστεως». Ἡ «κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» εἶναι ἡ μετοχή στήν ἄκτιστη Χάρι καί Ζωή τοῦ Θεοῦ.

δ) Οἱ Οἰκουμενικές Σύνοδοι δέν ἦσαν ἀλάθητες στήν ὀρολογία τους καί στήν καταλληλότητα τῶν ἀναθεμάτων τους, ἀλλά στήν μαρτυρία τῆς Πίστεως¹⁷⁸. Τά ἀναθέματα πού ἐπιβάλλονται ἀπό Συνόδους μεταγενέστερες ἐκείνης πού τά ἐπέβαλε, εἶναι συνήθως ἐπιγραμματικές καταδίκες (“short-hand” notes) πού δέν ἀνταποκρίνονται στήν πραγματικότητα τοῦ ζητήματος καί γι’ αὐτό δέν ἔχουν βαρύνουσα θεολογική σημασία¹⁷⁹. Ἡ ΣΤ’ Οἰκουμενική Σύνοδος π.χ., ὅταν ἐπέβαλλε τό ἀνάθεμα στόν Διόσκορο, δέν ἀκριβολογοῦσε, διότι στήν Δ’ Οἰκουμενική ὁ Διόσκορος δέν καταδικάσθηκε γιά αἵρεσι¹⁸⁰. Ἡ τάσις

176. Ἐνθ’ ἄνωτ., σελ. 212.

177. Will Cohen, *Ecclesiology and the Dialogues...*, ἐνθ’ ἄνωτ.

178. John H. Erickson, *Anathema: An Obstacle to Renunion?*, ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἐνθ’ ἄνωτ., σελ. 200.

179. Ἐνθ’ ἄνωτ., σελ. 202.

180. Ὁ John H. Erickson ὑποστηρίζει: «Παρότι ἡ ΙΙΙ Σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως [ἡ ΣΤ’ Οἰκουμενική] μπορεῖ νά ἀναθεματίζη τόν Διόσκορο καί νά τόν θεωρῇ γεννήτορα τῆς μονοθελητικῆς αἰρέσεως, αὐτό δέν ἀντικατοπτρίζει τίς ἀπόψεις καί τίς ἐνέργειες τοῦ Διοσκόρου ἢ τό πῶς ἡ Σύνοδος τῆς Χαλκηδόνος πραγματικά τόν ἀντιμετώπισε» (*Anathema...*, ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἐνθ’ ἄνωτ., σελ. 202). Ἐπίσης ὁ Paulos Gregorios ὑποστηρίζει: «Βάζοντας τόν Ἀπολινάριο καί τόν Σεβήρο στήν ἴδια κατηγορία δείχνει πόσο λίγο κατενόησε τήν σχέψι τους ἡ ΣΤ’ Σύνοδος» (*Ecclesiological Issues Concerning the Relation of Eastern Orthodox and Oriental Orthodox Churches*, ἐν *Does Chalcedon Divide or Unite?*, ἐνθ’ ἄνωτ., σελ. 131). Ὁφείλει ὅμως νά παρατηρήσῃ κανεῖς ὅτι ἐξ Ὁρθοδόξου ἐπόψεως οἱ ἀνωτέρω συγγραφεῖς σφάλλουν στίς κρίσεις τους, ἐπειδή δέν λαμβάνουν ὑπ’ ὄψιν ὅτι στήν βάσι τῆς θεολογικῆς σχέψεως τοῦ Ἀπολιναρίου, τοῦ Διοσκόρου καί τοῦ Σεβήρου ὑπάρχει ὁ

τῶν μεταγενεστέρων Συνόδων νά ἀναθεματίζου παλαιούς αἰρετικούς εἶναι παραπλανητική (“misleading”)¹⁸¹.

Ὅμως, μέ τήν συλλογιστική αὐτή ἀκυρώνεται ἡ ταυτότης τῆς Πίστεως τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί ἡ αὐθεντικότης τῆς Ἐκκλησίας. Σύμφωνα μέ τήν καιρία ἐκτίμησι τοῦ καθηγητοῦ Γεωργίου Μαντζαρίδη δέν «μποροῦν πρόσωπα πού ἀναθεματίζονται στό *Συνοδικόν* τῆς Ὁρθοδοξίας νά θεωροῦνται Πατέρες μιᾶς ἄλλης Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία τελικά γίνεται ἀποδεκτή ὡς ταυτόσημη μέ ἐκείνην πού συνέταξε τό *Συνοδικόν*»¹⁸².

Εἶναι ἀξιοπρόσεκτο ὅτι ἐπί τῇ βάσει μιᾶς ἀντιχαλκηδονίου προελεύσεως σκόπιμης παρερμηνείας («δέν καταδικάσθηκε γιά αἵρεσι ὁ Διόσκορος») τῶν Πρακτικῶν τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος, ἀμφισβητοῦνται ἀποφάσεις Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί «αἴρονται ὅρια αἰώνια»!

Ἡ ἀμφισβήτησις τῆς αὐθεντικότητος τῶν ἀποφάσεων τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων μπορεῖ νά φθάσῃ σέ ἄκριτες διατυπώσεις¹⁸³, ἀλλά ἐπί τῆς οὐσίας εἶναι ἀμφισβήτησις τῆς Ἐκκλησίας ὡς τῆς μόνης Ἀλήθειας. Διατυπώθηκε προσφάτως ἡ ἐξῆς τοποθέτησις: «Εἶναι ἐσφαλμένο νά κατανοοῦμε ἀκόμη καί ἕναν δογματικό ἀναθεματισμό, πόσο μᾶλλον ἕναν κανονικό, σάν μία καταδίκη σέ πνευματικό θάνατο, πλήρη χωρισμό ἀπό τήν Ἐκκλησία»¹⁸⁴.

Ὁ σχετικισμός πού εἰσάγεται μέ τήν ἰδέα αὐτή, τόσο γιά τήν σημασία μιᾶς Οἰκουμενικῆς Συνόδου στήν ζωή τῆς Ἐκκλησίας ὅσο καί γιά τίς συνέπειες τῶν ἀποφάσεών της, θέτει ὑπό ἀμφισβήτησι τήν

μονοενεργητισμός, ἡ ἰδέα ὅτι τό ἀνθρώπινον στόν Χριστό δέν ἔχει δικό του πηγαῖο φυσικό θέλημα.

181. John H. Erickson, *Anathema...*, ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 202.

182. *Εἶναι οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι ὀρθόδοξοι;*, στόν παρ. τόμ. σελ. 124.

183. «Ἡ σκληρή γλῶσσα πού ὀνομάζει τόν Διόσκορο “θεοστυγῆ”, ἐνδέχεται νά εἶναι ἀπό τήν ἀγιότητα τῆς Ἐκκλησίας, ἐνδέχεται ὅμως νά εἶναι ἀπό τήν ἀμαρτωλότητα τῆς Ἐκκλησίας... Οἱ Ἄγιορεῖται μοναχοί ἐκλαμβάνουν ὡς θεϊκό αὐτόν τόν χαρακτηρισμό, σάν τίς Ἄγιες Γραφές: κάποιοι ἄλλοι τόν ἀπορρίπτουν ὡς ἀμαρτωλό, σάν τήν καταδίκη τοῦ ἁγ. Χρυσοστόμου ἀπό τόν ἅγιο Κύριλλο» (Will Cohen, *Ecclesiology and the Dialogues...*, ἐνθ' ἄνωτ.).

184. Vitaly Borovoy, *Recognition of Saints and Problems of Anathemas*, GOTR, τόμ. XVI, 1971: 257, ἐν Will Cohen, *Ecclesiology and the Dialogues...*, ἐνθ' ἄνωτ.

ἐμπειρία τῶν Ἀποστόλων καί τῶν Πατέρων. Τί ἄλλο σημαίνει ἡ ἀποκοπή ἀπό τήν εὐχαριστιακή κοινωνία τῆς Ἐκκλησίας παρά πνευματικό θάνατο; Γράφει ὁ θεῖος ἀπόστολος: «ἐν ὑμῖν ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι, οἵτινες παρεισάξουσιν αἰρέσεις ἀπωλείας, καί τόν ἀγοράσαντα αὐτοῦς δεσπότην ἀρνούμενοι, ἐπάγοντες ἑαυτοῖς ταχινήν ἀπώλειαν» (Β΄ Πέτρ. β΄ 1).

Ἡ διαφωνία τοῦ Ἁγίου Ὁρους μέ τό συμπέρασμα τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς περί τοῦ δυνατοῦ τῆς ἄρσεως τῶν ἀναθεμάτων τοῦ Διοσκόρου καί τοῦ Σεβήρου, βασίζεται α) στήν ἀποστολικῶς μεμαρτυρημένη βεβαιότητα ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι «στῦλος καί ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας», τήν ὁποία ἐξέφρασαν οἱ Οἰκουμενικές Σύνοδοι καί β) στήν πατερική ἐμπειρία περί τοῦ ὅτι ἡ ἀγιότης προϋποθέτει ἀναγκαιότατα τήν ἀκαινοτόμητη Ὁρθόδοξο ἀποστολική Πίστι, τήν ὁποία δέν εἶχαν οἱ Διόσκορος καί Σεβήρος. Δέν δικαιολογεῖται ἀπό Ὁρθοδόξου πλευρᾶς ἀπορία περί τοῦ ποῦ ὑπάρχει ἀγιότης. Ὁ ἅγιος Συμεών ὁ Νέος Θεολόγος ὀρίζει τά κριτήρια τῆς ἀγιότητος: «Ἄπας γάρ ὁ τῶν ἁγίων ἔπαινος καί μακαρισμός διά τῶν δύο τούτων συνίσταται, διά τε τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καί τοῦ ἐπαινετοῦ βίου, καί διά τῆς δωρεᾶς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ» (*Κατηχήσεις*, Ι΄). Μέ τόν ὀρισμό αὐτό αἵρεται κάθε ἀμφιβολία γιά τό ποιός ἀνήκει καί ποιός δέν ἀνήκει στήν «κοινωνία τῶν ἁγίων» καί γιά τό ἄν αἵρωνται ἀναθέματα αἰρετικῶν. Δέν εἶναι ἐπομένως σωστή ἡ θέσις, ὅτι «ὁ Διόσκορος ἢ ὁ Σεβήρος δέν ἀναγνωρίζονται ὡς ἅγιοι, ὅχι γιατί δέν ἔχουν ἀγιότητα ὡς ἄτομα ἀλλά γιατί ἀπλῶς οἱ ἅγιοι αὐτοί δέν ἐντάσσονται στήν κοινωνία τῶν ἁγίων στήν ὁποία ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία συμμετέχει εὐχαριστιακά. Τό ἴδιο ἀκριβῶς συμβαίνει καί μέ τήν ἄλλη πλευρά»¹⁸⁵. Δέν μπορεῖ νά ἀναγνωρίζουμε δύο Ἐκκλησίες, δύο Εὐχαριστίες, δύο «κοινωνίες ἁγίων», παράλληλες τήν μία πρός τήν ἄλλη καί ἀλληλοαναθεματιζόμενες!

185. Σταύρου Γιαγκάζογλου, *μνημ. ἔργ.*, σελ. 117.

Κεφ. Γ΄.

Τὸ ἱστορικό, ἡ μέθοδος καὶ ἡ στοχοθεσία
τῆς ἀγιορειτικῆς συμβολῆς.

11. Τὸ ἱστορικό τῶν ἀγιορειτικῶν συγγραφῶν.

«Ἡ Κοινὴ Δήλωσις κλίνει πρὸς τίς ἀπόψεις τῶν Orientals», εἶχε γράψει τὸ 1999 γιὰ τὴν Β΄ Κοινὴ Δήλωσι τοῦ 1990 ὁ Μητροπ. Πισιδίας Μεθόδιος Φούγιας, καλὸς γνώστης τοῦ θέματος¹⁸⁶. Οἱ Κοινές Δηλώσεις τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς χαρίζονταν πραγματικά στοὺς Ἀντιχαλκηδονίους. Ἀλλὰ καὶ οἱ προτάσεις τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς τίς κατὰ τόπους Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες (1993) γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν πορισμάτων τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς, προεκάλεσαν ἔντονη ἀναστάτωση. Ἰδίως προβληματίσε ἡ σπουδὴ τῶν τότε Συμπροέδρων τῆς νά ἀποσπάσουν τὴν συμφωνία τῶν Προκαθημένων ἐπὶ τῶν συμφωνηθέντων. Διαμηνύονταν ἐσπευσμένα στίς Ἐκκλησίες ὡς ἐφικτά ἢ δυνατότης ἄρσεως τῶν ἐκατέρωθεν ἀναθεμάτων καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας. Ἐγινε αἰσθητό ὅτι δέν ἀφέθηκε χρόνος στίς Ἱεραρχίες τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ στά πληρώματά τους νά ἀξιολογήσουν τίς συμφωνίες τῶν Κοινῶν Δηλώσεων. Πλήθος ἄρθρων εἶχε δημοσιευθῆ στὸν ἐκκλησιαστικὸ περιοδικὸ Τύπο. Ἀλλὰ καὶ αὐτοτελεῖς μελέτες καὶ εἰδικές ἀναφορές ἔδειξαν τὴν σοβαρότητα, μέ τὴν ὁποία τὸ ἐκκλησιαστικὸ σῶμα ἀντιμετώπιζε τὸ πρόβλημα μιᾶς βεβιασμένης ἐνώσεως¹⁸⁷.

11.1. Ἱερά Κοινότης Ἁγίου Ὁρους.

Στὸ Ἅγιον Ὄρος ὑπῆρξε ἐπίσης κινητικότητα. Ἡ Ἱερά Κοινότης εἶχε λάβει ἐξ ἀρχῆς σοβαρὴ καὶ καθοριστικὴ θέσι. Τὸν Φεβρουάριο τοῦ ἔτους 1994 ἐνέκρινε τὴν *Εἰσήγησι Ἐπιτροπῆς τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος Ἁγίου Ὁρους περὶ τοῦ Διαλόγου μεταξὺ Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων* (1/14 Φεβρουαρίου 1994)¹⁸⁸. Σέ αὐτὴν ὑποστηρίζονται τά

186. Σταύρου Μποζοβίτη, *Τὰ αἰώνια σύνορα τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι*, ἔκδ. Ἀδελφότητος Θεολόγων «Ὁ Σωτήρ», 1999, σελ. 85. Βλ. καὶ χρῆσι τῆς παραπομπῆς στὸν παρ. τόμ., σελ. 691.

187. Τίτλους σειρᾶς ἄρθρων καὶ μελετῶν βλ. στὸν παρ. τόμ., σελ. 728-729.

188. Στὸν παρ. τόμ., σελ. 123-136.

ἀκόλουθα: ὅτι ἡ ἐπιτευχθεῖσα θεολογική συμφωνία θά ὀδηγήσῃ σέ φευδῆ ἔνωσι Ὁρθοδόξων καί Ἀντιχαλκηδονίων καί σέ ἐνδο-ὀρθόδοξα σχίσματα, διότι ἡ συμφωνία βασίσθηκε σέ λανθασμένες προϋποθέσεις· ὅτι ἡ συμφωνία φανερώνει παραίτησι τῶν Ὁρθοδόξων ἀπό τήν ὀρθόδοξο ἐκκλησιολογία (παρ. 1) καί τήν ἱστορική συνέχεια καί ταυτότητα μέ τήν Ἐκκλησία τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων (παρ. 2)· ὅτι ἀποτελεῖ μία ἄσκοπη καί ἐπικίνδυνη ἐπαναδιατύπωσι τοῦ χριστολογικοῦ δόγματος παρά τόν ἀριστοτεχνικό Ὅρο τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος (παρ. 3)· ὅτι δέν περιλαμβάνει, ἐκτός ἀπό τήν καταδίκη τοῦ εὐτυχιανισμοῦ, καί τήν καταδίκη ἐπίσης τοῦ σεβηριανοῦ μονοφυσιτισμοῦ (παρ. 4)· ὅτι προτείνει ἄρσι ἀναθεμάτων ἐπιβληθέντων ἀπό Οἰκουμενικές Συνόδους, παρότι τέτοια πρακτική δέν ὑπάρχει στήν μακραίωνα ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας (παρ. 6) κ.λπ.

Ἡ δημοσίευσις τῆς *Εἰσηγήσεως* προεκάλεσε τήν ἀπάντησι τοῦ τότε Ὁρθοδόξου Συμπροέδρου τοῦ θεολογικοῦ Διαλόγου, τοῦ Μητροπολίτου Ἑλβετίας Δαμασκηνοῦ (Παπανδρέου), μέ τό ἄρθρο Ὁ Θεολογικός Διάλογος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί τῶν Ἀνατολικῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. *Σκέψεις καί προοπτικά*¹⁸⁹. Ἡ Ἱερά Κοινότης τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἀνταπάντησε μέ τό *Υπόμνημα τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους περί τοῦ Διαλόγου Ὁρθοδόξων καί Ἀντιχαλκηδονίων* (14/27 Μαΐου 1995), καθώς τό ἄρθρο τοῦ Μητροπολίτου Ἑλβετίας «ἔδωκεν ἀφορμήν διά περισσοτέραν ἐν Ἁγίῳ Ὁρει ἀνησυχίαν, ὅσον ἀφορᾷ τήν ἐξέλιξιν τοῦ Θεολογικοῦ τούτου Διαλόγου». Ὅπως σημειώνεται στήν συνέχεια τοῦ ἀγιορειτικοῦ *Υπομνήματος*, «ἐπιχειρεῖται ἐσπευσμένη ἔνωσις Ὁρθοδόξων καί Ἀντιχαλκηδονίων παρά τάς ὑπαρχούσας ἀκόμη δογματικές διαφοράς καί τήν ἐκκρεμότητα σοβαρῶν ἐκκλησιολογικῶν προβλημάτων»¹⁹⁰. Ἡ σπουδή πρός ἔνωσιν «παρά τάς ὑπαρχούσας ἀκόμη δογματικές διαφοράς» ὑπῆρξε ἡ ἀφορμή, ὥστε ἡ Ἱερά Κοινότης τοῦ Ἁγίου Ὁρους νά συντάξῃ τό *Υπόμνημά* της.

Ὡς Συμπρόεδρος τοῦ Διαλόγου, ὁ Μητροπολίτης Ἑλβετίας Δαμασκηνός, ἀπάντησε στό *Υπόμνημα* μέ τό ἄρθρο *Ἀπάντησι τοῦ Προέ-*

189. *Ἐπίσκεψις*, τεῦχ. 516/31.3.1995.

190. *Υπόμνημα τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους περί τοῦ Διαλόγου Ὁρθοδόξων καί Ἀντιχαλκηδονίων*, 14/27 Μαΐου 1995, στόν παρ. τόμ., σελ. 137-145.

δρου τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μέ τις Ὁρθόδοξες Ἀνατολικές Ἐκκλησίες σέ γράμμα τῆς Ἱ. Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους¹⁹¹. Ἡ Ἱερά Κοινότης ἀνταπάντησε στό ἄρθρο τοῦ Μητροπ. Δαμασκηνοῦ μέ τήν ἔκδοσι τοῦ βιβλίου *Παρατηρήσεις περὶ τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων* (Ἅγιον Ὁρος, 1996), στό ὁποῖο ἔδινε ἀπαντήσεις ἐπὶ ὄλων τῶν θεμάτων πού ἀφοροῦσαν τίς ἀπαραδέκτες συμφωνίες τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς.

11.2. Ἡ γενικότερη ἀγιορειτικὴ συμβολή.

Ἀρκετά ἐνωρίς, ἤδη ἀπό τό 1991, ὁ Καθηγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ξηροποτάμου, Ἀρχιμ. Ἰωσήφ, ἔγραψε μέ σοβαρότητα τό ἄρθρο *Ὁρθοδοξία καὶ Ἀντιχαλκηδόνιοι*, στό ὁποῖο δικαιολογημένα ἐπισημαίνει «τόν κίνδυνο νά γίνη εὐκόλα ἀποδεκτὴ μία ἐσπευσμένη λύσις πού ἴσως νά μὴν ἀποκαθιστᾷ πλήρως τήν ἀλήθεια καὶ τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας»¹⁹².

Μέ τό ζήτημα ἀσχολήθηκε καὶ ὁ μακαριστός Καθηγούμενος τῆς Ἱ. Μονῆς Γρηγορίου, Ἀρχιμανδρίτης Γεώργιος (Καφάνης). Ὁ π. Γεώργιος δέν ἦταν προκατειλημμένος ἔναντι τῶν πορισμάτων τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου, οὔτε ἀρνητικός ἔναντι αὐτοῦ τούτου τοῦ Διαλόγου. Ἐβλεπε μέ συμπάθεια νά γίνεται διάλογος μέ ἀνθρώπους πού ἔδειχναν ὅτι ἐπιθυμοῦσαν τήν ἔνωσι μέ τήν Ἐκκλησία. Διερωτήθηκε ὁμως μέ πολλή σοβαρότητα ἂν δέχωνται οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι δύο φύσεις στόν Χριστό μετά τήν ἔνωσι.

Ὁ π. Γεώργιος μέ τό ὄξύ θεολογικό του αἰσθητήριο ἔθετε τό θέμα ἀκριβῶς στήν ρίζα του: Τί ἀκριβῶς παραδέχονται οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι συνομιληταί μας σχετικά μέ τίς φύσεις τοῦ Χριστοῦ; Καί διεβεβαίωσε κατόπιν: «Παρεμβαίνουμε στόν ἐνδο-ὀρθόδοξο διάλογο περὶ τοῦ διαλόγου Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων μέ φόβο Θεοῦ, ὄχι γιά νά ἐμποδίσουμε τήν ἐπιστροφή καὶ ἔνωσι τῶν Ἀντιχαλκηδονίων μέ τήν μόνη Μία Ἁγία Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία μας, ἀλλά γιά νά συντελέσουμε ταπεινά ὥστε ἡ ἔνωσις

191. *Ἐπίσκεψις*, 521/31.8.1995

192. Περιοδ. *Ἀγιορειτικὴ Μαρτυρία*, ἔκδ. Ἱ. Μονῆς Ξηροποτάμου, τεύχ. 11 καὶ 12-13, Μάρτιος-Νοέμβριος 1991.

νά γίνῃ ἐν ἀληθείᾳ, νά εἶναι θεοσυνέργητος, γνησία καί μόνιμος»¹⁹³. Μέ κριτήριο τήν δογματική ἀλήθεια καί μέ στόχο τήν θεοσυνέργητη ἐνότητα ἀποφάσισε νά διερευνήσῃ κατά πόσον τά πορίσματα τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς ἦσαν σύμφωνα μέ τήν παρακαταθήκη τῶν ἁγίων Πατέρων. Τόν συνεῖχε τό «ἐπόμενοι τοίνυν τοῖς ἁγίοις Πατράσι». Ἄρχισε ἔτσι ἡ προσεκτική μελέτη τῶν Κοινῶν Δηλώσεων, τῶν Πρακτικῶν τῶν ἀνεπισήμων Διασκέψεων Ὁρθοδόξων καί Ἀντιχαλκηδονίων θεολόγων, τῶν σχετικῶν ἄρθρων ἐλλήνων καί ξένων θεολόγων, καθὼς καί τῆς πατερικῆς γραμματείας. Αὐτή ἡ μελέτη βοήθησε κατ' ἀρχήν τό ἔργο τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος, τῆς ὁποίας τά προαναφερθέντα κείμενα εἶχαν γραφῆ μέ τήν δική του θεολογική συμμετοχή ὡς μέλους τῆς ἐπί τῶν Δογματικῶν ἱεροκοινοτικῆς Ἐπιτροπῆς

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ Ἱερά Μονή Γρηγορίου δημοσίευσε τήν *Συμβολή στον ἔνδο-ὀρθόδοξο διάλογο γιά τήν ὀρθοδοξία* τῶν Ἀντιχαλκηδονίων (Ἰούνιος 1994)¹⁹⁴. Στό ἀπλό αὐτό κείμενο ἔγιναν σημαντικές παρατηρήσεις, ὅσον ἀφορᾷ τίς ἐκκλησιολογικές προϋποθέσεις γιά ἕναν ὑγιή θεολογικό διάλογο, δόθηκαν ἱστορικές μαρτυρίες (ιδίως ἀπό τήν στάσι τῶν ὁσίων Εὐθυμίου τοῦ Μεγάλου, Σάββα τοῦ Ἁγιασμένου καί Θεοδοσίου τοῦ Κοινοβιάρχου ἔναντι τῶν συγχρόνων τους ἀντιχαλκηδονίων) περί τοῦ ὅτι οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι δέν ἦσαν ὀρθόδοξοί στην δογματική τους διδασκαλία, καί παρουσιάσθηκε συνοπτικά τό μονοφυσιτικό φρόνημα τῆς χριστολογικῆς διδασκαλίας τοῦ Σεβήρου Ἀντιοχείας, ὅπως τό ἐρμηνεύει (αὐθεντικῶς κατά τούς συγχρόνους ἀντιχαλκηδόνιους) ὁ ἀντιχαλκηδόνιος καθηγητής V. C. Samuel.

Ὁ συλλογικός τόμος μέ τίτλο *Εἶναι οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι ὀρθόδοξοι;*, ἐκδόθηκε ἀπό τήν Ἱερά Μονή Γρηγορίου κατά τό ἔτος 1995. Περιέλαβε τά κείμενα πού εἶχαν δημοσιευθῆ ἀπό τήν Ἱερά Κοινότητα τοῦ Ἁγίου Ὁρους καί ἄλλους ἁγιορεῖτες πατέρες, καθὼς καί τρία κείμενα πού ἀφοροῦσαν α) τήν μαρτυρία τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας Ὑμνολογίας περί τῆς αἰρέσεως τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, β) τήν ἐπικρατήσασα τελευταίως πρακτική ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν νά προσφέρουν τίτλους Ὁρθοδοξίας σέ ἕτεροδόξους, καί γ) τήν πρότασι νά «καθαρο-

193. Σέ ἐπιστολή του στό περιοδ. *Παρεμβολή*, τεῦχ. 27, καί κατόπιν στόν *Πρόλογο* τοῦ βιβλίου *Εἶναι οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι ὀρθόδοξοι;*, στόν παρ. τόμ., σελ. 115.

194. Στόν παρ. τόμ., σελ. 153-191.

θοῦν» τὰ λειτουργικά κείμενα τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ ἐκφράσεις δῆθεν προσβλητικές γιὰ τοὺς Ἀντιχαλκηδονίους.

Ὅταν δημοσιεύθηκε τὸ ἄρθρο τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδη *Μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη. Ὁ ἅγιος Κύριλλος καὶ ἡ Δ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος*¹⁹⁵, ὁ π. Γεώργιος Καψάνης, μέ ὄλο τόν σεβασμό πού ἔτρεφε πρὸς τὸ πρόσωπο καὶ τὴν θεολογικὴ προσφορά τοῦ π. Ρωμανίδη, ἀπάντησε σέ ὠρισμένες θεολογικὲς ἀπόψεις τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ μέ τὸ κείμενο *Οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι δέν ἦσαν καὶ δέν εἶναι Ὁρθόδοξοι* (27.2/12.3.1999)¹⁹⁶. Κυρίως ἀπάντησε στά ἐπιχειρήματα ὅτι ὁ Διόσκορος Ἀλεξανδρείας εἶναι οὐσιαστικά Ὁρθόδοξος καὶ ὅτι ἡ Ληστρική σύνοδος δέν εἶναι αἰρετική.

Μέ τὴν ἐπίβλεψη ἐπίσης τοῦ Καθηγουμένου π. Γεωργίου Καψάνη συντάχθηκε ἀπὸ τὴν Μονὴ Γρηγορίου καὶ τὸ κείμενο μέ τίτλο *Ὁ σύγχρονος διάλογος Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας*, τὸ ὁποῖο ἀπετέλεσε εἰσήγησι σέ συνέδριο καὶ ἀναδεικνύει ὅτι «τά πορίσματα τοῦ Διαλόγου εἶναι ἀνορθόδοξα καὶ ἐπομένως ἀναθεωρητέα»¹⁹⁷.

Ἀπὸ τὴν μελέτη τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ προῆλθε τὸ ἀπλό καὶ χωρὶς ἐκτεταμένες ἀναλύσεις ἄρθρο μέ τίτλο *Ἡ Χριστολογία τοῦ Σεβήρου Ἀντιοχείας κατὰ τόν ἅγιο Μάξιμο τόν Ὁμολογητή* (10.6.2002), τὸ ὁποῖο δημοσιεύθηκε στό περιοδικό *Γρηγόριος Παλαμᾶς*¹⁹⁸. Σέ αὐτό τὸ ἄρθρο φαίνεται μέ πολλή σαφήνεια ὅτι ἡ σεβηριανὴ Χριστολογία εἶναι μονοφυσιτισμὸς καὶ μονοενεργητισμὸς.

Τὸ 2003 στό Α.Π.Θ. ἐπιχειρήθηκε μέ δύο διδακτορικὲς διατριβὲς νὰ ἐπιβεβαιωθῇ ἡ «ὀρθοδοξία» τοῦ Διοσκόρου Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Σεβήρου Ἀντιοχείας. Ἡ ἀπλοϊκὴ πίστις τῶν συναξαρίων καὶ τῶν λειτουργικῶν ὕμνων, ἡ ἀποφθεγματικὴ ὁρολογία τῶν Ὁρων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ ἡ πατερικὴ διδασκαλία παραχωροῦν τὴν θέσι τους στὴν «ἀντικειμενικότητα» τῆς «σύγχρονης ἀκαδημαϊκῆς ἔρευ-

195. Στόν συλλογικὸ τόμο μέ τίτλο *Ὁρθοδοξία καὶ ἡ τῶν πάντων ἐνότης*, (1997), ἔκδ. Ἱ. Μονῆς Κουτλουμουσίου, σελ. 177-191.

196. Στόν *παρ. τόμ.*, σελ. 335-358.

197. *Ὁρθοδοξία καὶ Αἵρεση* (πρακτικὰ Ἡμερίδας, 22 Σεπτεμβρίου 2001), ἔκδ. Ἱεροῦ Κοινοβίου Ὁσίου Νικοδήμου 2009, σελ. 141· στόν *παρ. τόμ.*, σελ. 365.

198. Περιοδ. *Γρηγόριος Παλαμᾶς*, τεύχ. 794/2002, σελ. 495-504.

νας». Ἐνα νέο δόγμα ἀναδύθηκε. Οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι πρέπει νά κρίνονται ὄχι βάσει τῶν ὅσων λέγουν οἱ ἅγιοι Πατέρες γι' αὐτούς, ἀλλά βάσει τῶν ὅσων οἱ ἴδιοι οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι λέγουν γιά τόν ἑαυτό τους. Ὁρθόδοξοι θεολόγοι ὑποστηρίζουν τό δόγμα αὐτό. Π.χ. ὁ Andrew Louth γράφει: «Πρέπει νά προσπαθήσουμε νά κατανοοῦμε τόν Σεβήρο, ὅπως ἐκεῖνος εἶδε τόν ἑαυτό του, δηλαδή ὡς διάδοχο τῶν μεγάλων Ἀλεξανδρινῶν πατριαρχῶν Ἀθανασίου καί Κυρίλλου»¹⁹⁹. Εἶναι ταυτόσημη ἡ θέσις αὐτή μέ ἐκείνη ἀντιχαλκηδονίων θεολόγων, ὅπως π.χ. τοῦ Mor Polycarpus Aydin: «Στό παρελθόν οἱ ὄροι-κλειδιά φύσις καί ὑπόστασις εἶχαν κατανοηθῆ ἀπό κάθε πλευρά μόνο ὅπως αὐτή ἡ ἴδια κατανοοῦσε τίς ἔννοιες, πράγμα τό ὁποῖο ἀναπόφευκτα ὠδήγησε στήν παρανόησι αὐτοῦ πού πραγματικά πίστευε ἡ ἄλλη πλευρά. Μόνο στό πλαίσιο τοῦ συγχρόνου οἰκουμενικοῦ διαλόγου αὐτό ἔγινε ἀντιληπτό καί σοβαρές προσπάθειες ἔχουν γίνει, ὥστε νά κατανοήσουμε τήν ἄποψι τῆς ἄλλης πλευρᾶς ὅπως αὐτή ἡ ἴδια ἡ ἄλλη πλευρά τήν κατανοεῖ»²⁰⁰.

Εἶναι ἀναμφίβολα σωστό ὅτι δέν πρέπει νά παρανοοῦμε τά κριτήρια καί τίς θεολογικές ἀπόψεις τῶν ἑτεροδόξων, ἀλλά ὀφείλουμε νά τοὺς κρίνουμε μέ εἰλικρίνεια καί ἀντικειμενικότητα. Κατανοοῦμε τίς προϋποθέσεις καί τίς ἀπόψεις τους, τίς κρίνουμε μέ γνώμονα τήν παρακαταθήκη τῶν προηγουμένων Συνόδων καί Πατέρων, καί ἔτσι ὑποδεικνύουμε ποῦ καταλήγουν λογικά καί θεολογικά. Ἐάν τοὺς κρίνουμε μέ τά κριτήρια πού οἱ ἴδιοι κρίνουν τόν ἑαυτό τους, ἀνατρέπονται τά πάντα, ἀφοῦ καί οἱ Ἰουδαῖοι ἀρνήθηκαν καί σταύρωσαν τόν Σωτῆρα Χριστό, διότι εἶχαν τήν δική τους ἄποψι γι' αὐτόν. Θά κρίνουμε λοιπόν τήν στάσι τους, ὅπως αὐτοί τήν βλέπουν ἀπό τήν δική τους πλευρά; Θά σβήσουμε ἀπό τήν μνήμη μας καί τόν λόγο τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου: «σκληροτράχηλοι καί ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ καί τοῖς ὠσίν, ὑμεῖς ἀεὶ τῷ Πνεύματι τῷ Ἁγίῳ ἀντιπίπτετε, ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν καί ὑμεῖς» (Πράξ. ζ' 51); Εἶναι, ἀναμφίβολα, προσβλητικό γιά τοὺς ἁγίους Πατέρες νά γράφεται: «Ὅπως γίνεται

199. Andrew Louth, *Severus of Antioch...*, ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 56.

200. Mor Polycarpus Aydin, *Syrian Orthodox Christology...*, ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 291.

σαφές ἀπὸ τὰ ἄρθρα αὐτοῦ τοῦ βιβλίου, εἶναι πολὺ σημαντικό νὰ διαβάζουμε καὶ νὰ μελετᾶμε τὰ κείμενα τοῦ ἰδίου τοῦ Σεβήρου, καὶ ὄχι νὰ παραθέτουμε Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας σάν τὸν Μάξιμο τὸν Ὁμολογητῆ»²⁰¹! Διότι αὐτοὶ οἱ ἅγιοι ἀντιμετώπισαν τοὺς ἰδίους τοὺς ἀντιχαλκηδονίους διδασκάλους καὶ ὄχι πενιχρὰ ἀποσπάσματα τῶν ἔργων τους.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ π. Γεώργιος Καψάνης θεώρησε ἀπολύτως ἀναγκαία τὴν ἀνασκευὴ τῶν ἀπόψεων τῶν ὡς ἄνω δύο διδακτορικῶν διατριβῶν. Ἦδη εἶχαν διατυπωθῆ καὶ κάποιες ἐπικρίσεις κατὰ τῶν ἀγιορειτικῶν ἀπόψεων γιὰ τὸν Διάλογο καὶ ἦταν ἀναγκαία ἢ ἀπάντησις καὶ σ' αὐτές. Ἔτσι ἐκδόθηκε τὸ βιβλίον *Διόσκορος καὶ Σεβήρος, οἱ ἀντιχαλκηδόνιοι αἵρεσιάρχαι. Κριτικὴ δύο διδακτορικῶν διατριβῶν* (2003)²⁰².

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 2003 ὁ Κόπτης Μητροπολίτης Δαμιέττης κ. Bishop (Μπισόϋ), Συμπρόεδρος τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων, μετὰ ἀπὸ σχετικὴ ἔγκρισιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ὑπέβαλε πρὸς τὸν Καθηγούμενο π. Γεώργιο Καψάνη εὐγενῆ παράκλησιν νὰ μελετήσῃ τέσσερις εἰσηγήσεις τοῦ περὶ τῶν Κοινῶν Δηλώσεων τοῦ ἐν λόγῳ Διαλόγου²⁰³, ὥστε νὰ ἔχῃ πληρέστερη ἐνημέρωσιν γιὰ τὴν ἐπιτευχθεῖσα χριστολογικὴ συμφωνία τῶν Κοινῶν Δηλώσεων βάσει δικῶν του νεωτέρων στοιχείων καὶ ἐπεξηγήσεων ἐπ' αὐτῶν. Ἡ εἰλικρινὴς ἀνταπόκρισις τοῦ π. Γεωργίου στό αἶτημα τοῦ κ. Bishop ἔφερε ὡς καρπὸ τὸ ἄρθρον τοῦ Ἱερομ. Λουκᾶ Γρηγοριάτου, *Θεολογικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τεσσάρων εἰσηγήσεων τοῦ Μητροπολίτου Δαμιέττης κ. Bishop περὶ τῶν Κοινῶν Δηλώσεων τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων* (11 Ἰουλίου 2004). Τὸ πλῆρες κείμενον τοῦ ἁρθροῦ ὑπεβλήθη εἰς τὴν Α.Θ.Π.

201. Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 22, ὑποσημ. 28.

202. Στόν παρ. τόμ., σελ. 393-566.

203. 1) *Interpretation of the Christological Official Agreements between the Orthodox Church and the Oriental Orthodox Churches*, (Damascus, 3 February 1998)· 2) *Interpretation of the First Agreed Statement on Christology of the Official Dialogue between the Orthodox Church and the Oriental Orthodox Churches*, (Moscow, September 2001)· 3) *Towards an Agreed Statement on Christology*, (Holy Echmiadzin, Armenia, 5-10 November 2002)· 4) *The Perspectives of the Dialogue between Eastern and the Oriental Orthodox Churches*, (Thessaloniki, 2 June 2003).

τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη κ. Βαρθολομαῖο, καί περίληψίς του δημοσιεύθηκε στόν τύπο²⁰⁴.

Οἱ ἐπιφυλάξεις, οἱ ἐνστάσεις καί οἱ διαφωνίες πού διατυπώθηκαν ἀπό πολλές πλευρές ἀπέναντι στίς θεολογικές συμφωνίες τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς εἶχαν θέσει ὑπό σοβαρή ἀμφισβήτησι τήν ἀξιοπιστία τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μέ σοβαρά ἐρωτήματα, ὅπως π.χ. «εἶναι δυνατόν ἀντιχαλκηδόνιοι διδάσκαλοι, ἀναθεματισμένοι ἀπό Οἰκουμενικές Συνόδους, νά ἀναγνωρίζονται σήμερα ἀπό ἐμᾶς ὡς ὀρθόδοξοι;». Γιά νά ἀπαντηθοῦν αὐτά τά ἐρωτήματα ἤλθε στό προσκήνιο τῶν θεολογικῶν συζητήσεων ἡ θεωρία τῆς «ἰδεολογικῆς ὀρθοδοξίας» τῶν Ἀντιχαλκηδονίων. Σύμφωνα μέ τήν θεωρία αὐτή οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι ἔχουν τήν “ἰδεολογική” ὀρθοδοξία, ἀλλά στεροῦνται τήν “ἐκκλησιολογική ὀρθοδοξία”. Ἔχουν δηλαδή τήν ἀποστολική χριστολογική Πίστι, ἀλλά εἶναι αἰρετικοί χωρισμένοι ἀπό τήν Ἐκκλησία ἐπειδή ἀρνήθηκαν τίς ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν μας Συνόδων. Ἡ παρερμηνευτική αὐτή θεωρία διατυπώθηκε στό ἄρθρο τοῦ κ. Γ. Μαρτζέλου *Ὁρθοδοξία καί αἵρεση τῶν Ἀντιχαλκηδονίων κατά τόν ἅγ. Ἰωάννη τόν Δαμασκηνό*²⁰⁵.

Ἡ Ἱερά Μονή Γρηγορίου θεώρησε τόν ἑαυτό της ὑποχρεωμένο νά λάβη μέρος σέ αὐτόν τόν ἐκλεπτυσμένο ἐνδο-ὀρθόδοξο θεολογικό διάλογο, γιά νά κρατήσῃ σταθερή τήν ἀγιορειτική μαρτυρία περὶ τῆς κακοδοξίας τῶν ἀντιχαλκηδονίων αἰρεσιαρχῶν. Ὁ π. Γεώργιος Καψάνης συνέταξε καί δημοσίευσε πραγματεία μέ τίτλο *Ἡ “ἰδεολογική” ὀρθοδοξία τῶν Ἀντιχαλκηδονίων* (2005)²⁰⁶. Στήν πραγματεία αὐτή ἀπήντησε ὁ κ. Γ. Μαρτζέλος μέ τό ἄρθρο του *Ἡ “ὀρθοδοξία” τῶν Ἀντιχαλκηδονίων κατά τόν ἅγ. Ἰωάννη τόν Δαμασκηνό καί ὁ ἐνδοορθόδοξος διάλογος* (2006)²⁰⁷, καί ἡ ἀντιπαράθεσις ὀλοκληρώθηκε μέ τό ἄρθρο τοῦ π. Γεωργίου Καψάνη μέ τίτλο *Περί τῆς “ὀρθοδοξίας” τῶν Ἀντιχαλκηδονίων* (2008)²⁰⁸.

204. Τό πλήρες κείμενο στόν παρ. τόμ., σελ. 567-592.

205. Περιοδ. *Θεολογία*, τόμ. 75/2004, σελ. 591-609. Βλ. καί σέ ἀγγλική μετάφρασι ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 147-159.

206. Στόν παρ. τόμ., σελ. 593-661.

207. Περιοδ. *Θεολογία*, τόμ. 77/2006, σελ. 229-261.

208. Περιοδ. *Θεολογία*, τόμ. 78/2007, σελ. 470-529, στόν παρ. τόμ., σελ. 663-724.

Ἡ ἐνασχόλησις τῆς Μονῆς Γρηγορίου μέ τό ζήτημα τοῦ θεολογικοῦ Διαλόγου συνεχίσθηκε ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐκδόσεως μέ τίτλο *Restoring the Unity in Faith: The Orthodox – Oriental Orthodox Theological Dialogue*²⁰⁹, τῆς ὁποίας τήν ἐκτενῆ εἰσαγωγή ἔγραψε ὁ π. Thomas Fitzgerald. Ἡ πρωτοβουλία τῆς ἐκδόσεως ἀνήκει στήν Μικτή Ἐπιτροπή Ὁρθοδόξων καί ἀντιχαλκηδονίων ἐκκλησιῶν τῆς Ἀμερικῆς (τῆς SCOBA καί τῆς SCOOC), ἡ ὁποία ἀπό τό 2000 δραστηριοποιεῖται γιά τήν προώθησι τῆς ἐνώσεως Ὁρθοδόξων καί Ἀντιχαλκηδονίων. Τό ἰδιάζον αὐτοῦ τοῦ ἄρθρου εἶναι ὅτι στήν χριστολογική συμφωνία τῶν Κοινῶν Δηλώσεων τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου Ὁρθοδόξων καί Ἀντιχαλκηδονίων στηρίζει τήν μερική μυστηριακή διακοινωνία (intercommunion) στήν Διασπορά, ὅπως ἤδη γίνεται στό κλίμα τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας ἀπό τό 1991. Μέ τήν ἐπίβλεψι τοῦ π. Γεωργίου Καψάνη συντάχθηκε τό ἄρθρο *Θεολογικές ἐπισημάνσεις σέ πρόσφατες προτάσεις γιά μυστηριακή διακοινωνία Ὁρθοδόξων καί Ἀντιχαλκηδονίων*, τό ὁποῖο δημοσιεύθηκε ἀργότερα στό περιοδικό *Νέα Σιών*²¹⁰.

Τήν ἴδια περίοδο ἀπό ἀδελφούς τῆς Μονῆς Γρηγορίου μεταφράσθηκε ἀπό τά σερβικά ἄρθρο-ἐπιστολή τοῦ Σεβ. ἐπισκόπου πρῶην Ζαχουμίου καί Ἐρζεγοβίνης κ. Ἀθανασίου (Γιέβτιτς) μέ τόν ἐλληνικό τίτλο *Ἡ σεβηριανή Χριστολογία εἶναι μονοφυσιτισμός*, τό ὁποῖο δημοσιεύθηκε ἐπίσης στό περιοδικό *Νέα Σιών*²¹¹. Τό ἄρθρο αὐτό θεωρήθηκε πολύ σημαντικό, διότι ὁ Σεβ. Ἀθανάσιος α) θέτει εὐθέως τό ἐρώτημα ἄν οἱ θεολόγοι πού τολμοῦν νά θεολογοῦν ἐρήμην ἢ καί ἀντιθέτως πρός τήν θεολογία τῶν Ἁγίων Πατέρων «ἔχουν ἄραγε “καθολική γνώσι καί αἴσθησι μετά πάντων τῶν Ἁγίων” (π. Ἰουστίνος), δηλαδή τῶν Πατέρων, τῶν Συνόδων, τοῦ Συνοδικοῦ, τῶν λειτουργικῶν βιβλίων, τά ὁποῖα διαβάζουμε καί ψάλλουμε», β) ἀποφαίνεται μέ δύναμι ὅτι «ὁ Σεβῆρος δέν ἦταν ὀρθόδοξος, οὔτε “κυρίλλειος” θεολόγος· οὔτε ἡ Χριστολογία του ἦταν ὀρθόδοξη οὔτε “κυρίλλεια”», ἀλλά ἦταν μονοφυσίτης καί πρόδρομος τοῦ μονοενεργητισμοῦ κατά

209. Ἔκδ. Holy Cross Orthodox Press: Brookline, 2007.

210. Περιοδ. *Νέα Σιών*, ἔκδ. Ἱεροῦ Κοινοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου, ἐν Ἱεροσολύμοις, τόμ. 92/2008-2014, σελ. 192-231. Βλ. καί στόν παρ. τόμ., σελ. 725-757.

211. Περιοδ. *Νέα Σιών*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 19-36.

τόν ἅγιο Μάξιμο τόν Ὁμολογητή καί τήν Σύνοδο τοῦ Λατερανοῦ, γ) διαβεβαιώνει ὅτι ἡ θεολογία τῶν τριῶν πρώτων Οἰκουμενικῶν Συνόδων ὀδηγεῖ ἀποδεδειγμένα στήν Σύνοδο τῆς Χαλκηδόνος καί ὄχι στόν σεβηριανό μονοφυσιτισμό, δ) ἀποστομώνει ὅσους θεωροῦν ὅτι «ἱστορικοδογματική ἔρευνα ἀπέδειξε ὅτι αὐτοί [Διόσκορος καί Σεβήρος] ἦσαν ὀρθόδοξοι, ὅπως τό δείχνουν τά ἔργα τους(!), καί ὅτι δέν εἶναι μεθοδολογικά ὀρθό νά ἐπικαλούμεθα μεταγενέστερες περί αὐτῶν γνώμες» μέ τό ἀπλό ἐρώτημα: «πῶς τότε εἶναι “μεθοδολογικά ὀρθό” νά ἐπικαλούμεθα τόν J. Lebon τοῦ 20^{ου} αἰῶνος καί τήν περί Σεβήρου ἀποφί του;», καί ε) καταγράφει τήν πικρή ἀλήθεια ὅτι κάποιοι «τοῦ “Διαλόγου” δέν γνωρίζουν ἄλλον διάλογο ἐκτός ἀπό τόν δικό τους [σ.σ. μονόλογο], ὅπως οὐσιαστικά καί ὅλοι οἱ εὐρωπαϊζόντες, οἱ γνωστοί intolerant defenders of tolerance, πού δέν ἀνέχονται τίποτε διαφορετικό ἀπό τήν δική τους γραμμή».

Τό ἐνδιαφέρον ἑνός ἀντιχαλκηδονίου ἐρευνητοῦ, ὁ ὁποῖος ἔθεσε ὑπ’ ὄφιν μας ἐρωτήματα πού σχετίζονται μέ τήν ἐρμηνεῖα χριστολογικῶν ὄρων καί ἐκφράσεων, ἔδωσε τήν εὐκαιρία νά συνταχθῇ τό ἄρθρο *Τρία χριστολογικά ἐρωτήματα*²¹². Σέ αὐτό τονίζεται ὅτι κατά τούς ἁγίους Πατέρας ὁ ἅγιος Κύριλλος δέν ἐταύτιζε τούς ὄρους “φύσις” καί “ὑπόστασις”, ἀλλά ἐνίστε «κατεχρήσατο» τῶν ὄρων, γεγονός πού ἀποδεικνύει ἐσφαλμένη τήν ἐπικρατοῦσα ἀπό τήν ἐποχή τοῦ J. Lebon καί ἐντεῦθεν ἄποψι πολλῶν θεολόγων ὅτι ὁ Σεβήρος ταυτίζοντας τούς ἀνωτέρω ὄρους ἀκολουθεῖ πιστά τόν ἅγιο Κύριλλο στήν Χριστολογία του.

11.3. Ἡ πανορθόδοξη κριτική.

Ἡ ἀντικειμενική παρουσίασις τῆς πανορθόδοξως ἀσκηθείσης οἰκοδομητικῆς κριτικῆς ἐναντι τῶν συμπερασμάτων τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς ἀπαιτεῖ νά ἔχη κανεῖς μία πλήρη εἰκόνα τῆς. Στά κείμενα τοῦ παρόντος τόμου ἔχει χρησιμοποιηθῇ ὠρισμένη βιβλιογραφία, ἀλλά στό σύνολό τῆς θά μπορούσε ἡ κριτική αὐτή νά ἀξιολογηθῇ καί ἀξιοποιηθῇ στήν συνέχεια τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου. Ἡ πρόσκλησις τοῦ Σεβ. Γαλλίας κ. Ἐμμανουήλ «νά ἀξιολογηθοῦν συστηματικά ὄλες

²¹² Μωυσέως Ἰωδῆ (ἀφιερωματικός τόμος), ἔκδ. Ἱ. Μεγίστης Μονῆς Βατοπαιδίου 2017, σελ. 439-452. Ἐπίσης στόν παρ. τόμ., σελ. 759-776.

οὐ θεολογικὲς κριτικὲς ἐπὶ τῶν προτάσεων τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς» (2014) εἶναι μία ἐλπιδοφόρα κίνησις. Θὰ κάνουμε ἐδῶ πολὺ σύντομη ἀναφορά στὰ κυριώτερα κριτικὰ κείμενα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ ἀνεπισήμου θεολογικοῦ Διαλόγου.

Ὁ καθηγητὴς Παναγιώτης Τρεμπέλας εἶχε κάνει τὴν πρώτη οὐσιαστικὴ παρέμβασι στὸν τότε ἀνεπίσημο Διάλογο μέ τὴν μελέτη του *Ἐπὶ τῶν Πρακτικῶν τῆς ἐν Aarhus Διασκέψεως*²¹³, καὶ ἀσκεῖ κριτικὴ στίς ἀπόψεις πού εἶχαν διατυπωθῆ καὶ ἀποκαλύπτει τὸν μονοφυσισμὸ καὶ μονοενεργητισμὸ τῶν Ἀντιχαλκηδονίων. Κατόπιν στὴν μελέτη του *Ἐπὶ τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως καὶ τῶν Θεολογικῶν Διαλόγων. Ἡμιπέσημα Ἐγγραφα*, Ἀθῆναι 1972, σχετικὰ μέ τὸν αὐτὸν Διάλογο θέτει εὐθέως τὸ ἐρώτημα πρὸς τὴν Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος: «Ἅγιοι Ἀρχιερεῖς, τολμῶ καὶ ἄλλην τινὰ ἐρώτησιν μετὰ δέους πολλοῦ καὶ εὐλαβείας νὰ ὑποβάλω: Μήπως ἐνεπέσαμεν μέ τὴν ἀπερίσκεπτον αὐτὴν ἄρσιν τῶν ἀναθεμάτων εἰς κατήφορον ὀλέθριον; Θὰ ἀποπειραθῶμεν λοιπὸν καὶ πραξικόπημα κατ' αὐτῶν ἔτι τῶν ἑπτὰ τῆς μυστικῆς Σιών ἀκαθαιρέτων πύργων;» (σελ. 40).

Ὁ Μητροπ. Μύρων (ἔπειτα Γέρων Ἐφέσου) Χρυσόστομος Κωνσταντινίδης στὸ βιβλίον του *Ὁρθόδοξοι Κατόψεις*, τόμ. γ', ἐκδ. Τέρτιος, Κατερίνη 1991, εἶχε ἐκφράσει τὴν ἀντίθεσί του στὴν διατύπωσι μιᾶς νέας χριστολογικῆς φόρμουλας πού θὰ παρέκαμπε τὸν Ὅρο τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, καὶ εἶχε ἀσκήσει ἀξιόλογη καὶ ἐποικοδομητικὴ κριτικὴ ἐπὶ τῶν συζητήσεων καὶ τῶν συμπερασμάτων τῆς Γενεύης (1970) καὶ τῆς Addis Ababa (1971).

Στὸ σπουδαῖο ἔργο τοῦ Μητροπ. Ἀξώμης (μετέπειτα Πισιδίας) Μεθοδίου, *Τὸ ἔργον τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὸν διάλογον τῶν Ὁρθοδόξων καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν*, περιοδ. *Abba Salama*, τόμ. VII, Ἀθῆναι 1976, διατυπώνονται ἐπιφυλάξεις γιὰ τὴν ὀρθοδοξία τῶν Ἀντιχαλκηδονίων ἀπὸ τὸν π. Ἰω. Ρωμανίδη στίς σελ. 186-190, ἀπὸ τὸν καθηγητὴ Ἀνδρέα Ν. Παπαβασιλείου στίς σελ. 191-195, καὶ ἀπὸ τὸν π. Δημ. Στανιλοάε στὴν σελ. 206.

Ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων Διόδωρος (1992) μέ ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχην (βλ. δημοσιευμένη καὶ στὸν παρ. τόμ., σελ. 753-754) ἐξέφρασε τὴν ἔντονη διαφωνία του μέ τὰ

213. Σὲ δώδεκα συνέχειες στὸ περιοδ. *Ἐκκλησία* (1965-1966).

ἀποφασισθέντα, καὶ ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ κ. Δαμιανὸς ἔγραφε πρὸς τὴν Ἱερά Κοινότητα τοῦ Ἁγίου Ὁρους (1996) ὅτι «οἱ ὑπογράψαντες [σ.σ. τίς συμφωνίες] δολοφονοῦν τὸ κῦρος ὄλων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων» (στόν παρ. τόμ., σελ. 754).

Σέ συνοδικό ἐκκλησιαστικό ἐπίπεδο ἡ ἀπόφασις τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας καί ἡ Εἰσήγησις τῆς ἐπὶ τῶν Νομοκανονικῶν καί Δογματικῶν θεμάτων Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (1994) δείχνουν ὅτι ὑπάρχουν ἀκόμη θέματα πού πρέπει νά συζητηθοῦν καί ὅτι ὁ Διαλόγος πρέπει νά συνεχισθῆ. Προσφάτως ἐπαναβεβαιώθηκε ἡ στάσις τῆς ρωσικῆς Ἱεραρχίας²¹⁴.

Ἡ Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας ἀπεδέχθη συνοδικῶς τὴν κατωτέρω μελέτη τοῦ Jean-Claude Larchet, ἡ ὁποία δημοσιεύθηκε στὰ σερβικά μέ τίτλο *Žan-Klod Larše, Hristolosko Pitanje [Τό Χριστολογικό πρόβλημα]*, ἔκδ. Bidoslov, Vaskrs 2001, μέ μία πολύ σημαντική εἰσαγωγή τοῦ Σεβ. πρώην Ζαχουμίου καί Ἐρζεγοβίνης Ἀθανασίου Γιέβτιτς, ὡς ἐπίσημη θέσις τῆς σερβικῆς Ἱεραρχίας στό ζήτημα τοῦ Διαλόγου τῆς Ἐκκλησίας μέ τοὺς Ἀντιχαλκηδόνιους.

Ὁ Σεβ. Μητροπ. Ναυπάκτου Ἱερόθεος δημοσίευσε μελέτη του στό βιβλίον *Θρησκεία καί Ἐκκλησία στήν κοινωνία*, ἔκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Γενεσίου τῆς Θεοτόκου (Πελαγίας) 2006 (σελ. 157-167), στήν ὁποία ἐρωτᾷ πῶς ἐπῆλθε συμφωνία στό Χριστολογικό δόγμα, ὅταν δέν γίνονται ἀποδεκτές οἱ Οἰκουμενικές Σύνοδοι πού τό καθώρισαν, καί ὅταν οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι δέχονται τὴν ἄποψιν ὅτι ὁ Χριστός ἀποτελέσθηκε “ἐκ δύο φύσεων”, ἀλλά δέν παραδέχονται συγχρόνως καί τὴν ὀρθόδοξη διδασκαλία ὅτι ὁ Χριστός ἐνεργεῖ καί “ἐν δύο φύσεσι” “ἐν μιᾷ ὑποστάσει”.

Ὁ Μητροπ. Προύσης Ἐλπιδοφόρος Β. Λαμπруνιάδης στήν ἀνέκδοτη διδακτορική του διατριβή *Ἡ ἔναντι τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος στάσις τοῦ Σεβήρου Ἀντιοχείας*, Θεσ/νίκη 2001, βάσει τῆς ποιμαντικῆς καί κατηχητικῆς δράσεως τοῦ Σεβήρου Ἀντιοχείας, συμπεραίνει ὅτι οἱ ἀντιχαλκηδόνιες ἐκκλησιαστικές κοινότητες ἔχουν τὴν μονοφυσικὴν παράδοσιν.

214. Hilarion Alfeyev, *The Development of the Eastern-Oriental Orthodox Dialogue: The Experience of the Moscow Patriarchate*, ἐν Christine Chaillot, *The Dialogue...*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 238.

Ἐπίσκοποι ἐπίσης, ὅπως ὁ Μητροπ. Κυρηναίας Παῦλος μέ τήν συμμετοχή του στήν Μικτή Ἐπιτροπή καί τήν διαφωνία του μέ τίς ἀποφάσεις της (ὅπως νωρίτερα καί ὁ Σαλαμίνος Βαρνάβας), ὁ Μητροπ. Ἀντινόης Παντελεήμων Λαμπαδάριος μέ τήν μελέτη του *Ἡ Ἐνσάρκωση τοῦ Λόγου (Μία θεολογική ἀπάντηση στό ζήτημα τῶν Ἀντιχαλκηδονίων)*, ἔκδ. Ἰ. Ἑσυχαστηρίου Ἀγ. Γεωργίου Ἀνύδρου, Γιαννιτσά 2008, πανεπιστημιακοί καθηγηταί μέ μελέτες καί θεολογικές παρεμβάσεις, ὅπως ὁ Νικ. Μητσόπουλος (*Ὁ ὄρος τῆς Δ΄ ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου καί ἡ ἄρνησις αὐτοῦ ὑπό τῶν σημερινῶν Ἀντιχαλκηδονίων*, περιοδ. *Ἐκκλησία*, 15.3.1992), ὁ π. Θεόδ. Ζήσης (*Ἡ “Ὁρθοδοξία” τῶν Ἀντιχαλκηδονίων Μονοφυσιτῶν*, ἔκδ. Βρυένιος 1994, καί *Ὁ Μέγας Φώτιος καί ἡ ἔνωση τῶν Ἀρμενίων μέ τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία*, Πρακτικά ΙΕ΄ Θεολογικοῦ Συνεδρίου Μέγας Φώτιος, Ἱερά Μητρόπολις Θεσσαλονίκης 1995) καί Δημ. Τσελεγγίδης (*Ἐπιστημονική κριτική μιᾶς διδακτορικῆς διατριβῆς*, περιοδ. *Γρηγόριος Παλαμᾶς*, Θεσ/νίκη, τεῦχ. 792/2002), ἔχουν ἐκφράσει μέ βεβαιότητα ὅτι ὁ θεολογικός Διάλογος δέν κατέληξε σέ ἀποδεκτά συμπεράσματα.

Ὁ καθηγητής Ἀνδρέας Ν. Παπαβασιλείου, ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ θεολογικοῦ Διαλόγου μέλος τῶν ἀντιπροσωπειῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου σέ ὅλες τίς ἀνεπίσημες Διασκέψεις καί ἐπίσημες συνελεύσεις τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς μέχρι τό 1998, στήν θαυμάσια μελέτη του *Ὁ θεολογικός Διάλογος μεταξύ Ὁρθοδόξων καί Ἀντιχαλκηδονίων*, Λευκωσία 2000, ἀνασκευάζει τήν ἐπικρατοῦσα γνώμη ὅτι ὁ Διάλογος μέ τά γνωστά συμπεράσματα ἔχει τελειώσει, καί προτείνει τήν ἐπανέναρξί του χάριν τῆς ἐπιτυχοῦς ἐκβάσεώς του μετά ἀπό κατάλληλη προετοιμασία.

Ὁ Γάλλος καθηγητής Jean-Claude Larchet στήν μελέτη του *Τό Χριστολογικό πρόβλημα. Περὶ τῆς μελετωμένης ἐνώσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί τῶν μὴ χαλκηδονίων ἐκκλησιῶν: ἐκκρεμοῦντα θεολογικά καί ἐκκλησιολογικά προβλήματα*, (γαλλιστί περιοδ. *Le Messenger Orthodoxe*, 134/2000, καί ἑλληνιστί περιοδ. *Θεολογία*, τόμ. 74/1 (2003), σελ. 199-234· 74/2 (2003), σελ. 633-670· 75/1 (2004), σελ. 77-104), κάνει μία ἀξιόμαχη κριτική στήν ἄποψι ὅτι ἡ σεβηριανή Χριστολογία εἶναι ὀρθόδοξη.

Στίς ὕστερες μελέτες τοῦ π. Δημητρίου Στανιλοάε, *Studii de teologie dogmatica*, (Craiova, 1991) [Μελέτες δογματικῆς θεολογίας, (Κραϊόβα, 1991)]· *Sfantul Maxim Marturisorul, Scrieri si epistole hristologice si duhovnicesti*, in PSB 81, traducere de Prof. Dumitru Staniloae, (EIB-MBOR: Bucuresti, 1990) [Ἁγ. Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, Χριστολογικά καί πνευματικά συγγράμματα καί ἐπιστολές, μετάφρ. Πρωτοπρ. καθηγ. Δημητρίου Στανιλοάε, (EIBMBOR: Βουκουρέστι, 1990)], ἐπιβεβαιώνεται ὅτι οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι ἔχουν μονοφυσιτικὴ Χριστολογία.

Ἡ Ἀδελφότης Θεολόγων «Ὁ Σωτήρ» μέ σειρά ἄρθρων καί μέ βιβλία, ὅπως Ὁρθόδοξος Πίστις καί Ἀντιχαλκηδόνιοι ἢ Μονοφυσίται (1995), ὁ Σταῦρος Μποζοβίτης μέ τό βιβλίό *Τά αἰώνια σύνορα τῆς Ὁρθοδοξίας καί οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι*, ἔκδ. Ἀδελφότητος Θεολόγων «Ὁ Σωτήρ», Ἀθήνα 1999, καί πολλοί ἄλλοι θεολόγοι ἔχουν ἐκφράσει τήν σταθερὴ διαφωνία τους γιά τά συμπεράσματα τοῦ Διαλόγου καί τίς ἀνησυχίες τους γι' αὐτά.

Καί νεώτεροι θεολόγοι ἔχουν δείξει στίς προσεγμένες θεολογικές μελέτες τους τήν σημασία τῆς πατερικῆς καί συνοδικῆς Παραδόσεως γιά τήν ἀντιμετώπισι τοῦ ἀντιχαλκηδονίου-σεβηριανοῦ σχίσματος. Ὁ Γεώργιος Μεταλλίδης στήν διδακτορικὴ του διατριβὴ μέ τίτλο *The Chalcedonian Christology of St John Damascene, Philosophical Terminology and Theological Arguments*, (Durham, 2003), ὑποστηρίζει ὅτι κατά τόν ἅγιο Ἰωάννη τόν Δαμασκηνό ἢ σεβηριανὴ Χριστολογία εἶναι μονοφυσισμός. Ὁ Γεώργιος Σίσκος ἐπίσης στήν διδακτορικὴ του διατριβὴ, μέ τίτλο *Τό ἐρμηνευτικὸ πλαίσιο τῆς Χριστολογίας τοῦ Ἁγ. Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ*, ἔκδ. Κέντρου Βυζαντινῶν Ἐρευνῶν, τόμ. 61, Θεσ/νίκη 2014, κάνει θαυμάσια ἀνάλυσι τῆς ἀντισεβηριανῆς γραμματείας τοῦ ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ. Καί ὁ Νικόλαος Μαρινίδης σέ ἄρθρο του μέ τίτλο *Chalcedonian Orthodoxy and Non-Chalcedonian Heterodoxy* (2016) παρατηρεῖ: «Πρέπει νά εἴμαστε σαφεῖς μέ τήν ἐκκλησιολογία μας: ἢ *Una Sancta* –ἢ Ὁρθόδοξη, Χαλκηδόνια Ἐκκλησία– εἶναι ὁ στῦλος καί τό ἐδραίωμα τῆς ἀληθείας. Πρέπει νά εἴμαστε σαφεῖς μέ τήν Χριστολογία μας: οἱ Οἰκουμενικές Συνόδοι –καί οἱ ἐπτὰ– εἶναι τό ἀδιαφιλονίκητο κριτήριό της. Πρέπει νά εἴμαστε σαφεῖς μέ τήν ὀρολογία μας: εὐφημισμοί ὅπως “Ἀνατολικοὶ Ὁρ-

θόδοξοι”... θολώνουν μόνο τὰ ὕδατα τῆς διδασκαλίας καὶ φέρνουν σύγχυσι στό ποιμνιο, πού θέλει νά πιῇ ἀπό αὐτά. Ἡ διακοινωνία πού συνοδικῶς ἐγκρίθηκε στήν Ἀντιόχεια καὶ σιωπηρὰ ἐξαπλώνεται καὶ ἀλλοῦ, πρέπει νά σταματήσει»²¹⁵.

Ἀξίζει τέλος νά δοθῇ προσοχή στήν μελέτη τοῦ Hans Van Loon, *The Dyophysite Christology of Cyril of Alexandria* (2009), διότι σέ αὐτήν ἀποκαθίστανται μέ ἐπιστημονική ἀκρίβεια λάθη προγενεστέρων ἀκαδημαϊκῶν θεολόγων ἀλλά καὶ τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς. Μνημονεύουμε ἐνδεικτικῶς δύο παρατηρήσεις του: α) «μία συμφωνία θεμελιωμένη στήν Χριστολογία τοῦ Κυρίλλου δέν θά μπορούσε, ἐπομένως, νά ἔχη ὡς σημεῖο ἐκκινήσεως τήν “μία φύσις” φόρμουλα», καὶ β) «ὁ ἀρχιεπίσκοπος [Κύριλλος] ἐφαρμόζει [τὴν ἔκφρασι] “τῆ θεωρία μόνη” στήν διαίρεσι τῶν φύσεων, ὅχι στίς φύσεις καθεαυτές. Τό ξαναλέμε, ἐάν οἱ συμφωνίες [τῶν Κοινῶν Δηλώσεων] θέλουν νά ἀκολουθοῦν τόν Κύριλλο, δέν πρέπει νά ἐφαρμόζουν τόν περιορισμό “τῆ θεωρία μόνη” στίς φύσεις»²¹⁶.

12. Ἡ «ἀποδεικτική» μέθοδος τῆς ἀγιορειτικῆς θεολογικῆς παρεμβάσεως.

Ὅταν δόθηκε ἡ ἀφορμή, ὁ π. Γεώργιος Καψάνης παρατήρησε ὅτι «ἀληθής, γνησία καὶ Ὁρθόδοξος θεολογία δέν εἶναι ἡ θεολογία τῶν σπουδαστηρίων, ἡ θεολογία πού φέρει ἐν πολλοῖς, ἐκτός ἐπαινετῶν ἐξαιρέσεων, τήν σφραγίδα τῆς δυτικῆς καὶ μάλιστα γερμανικῆς θεολογίας, ἀλλά ἡ θεολογία τῆς ἀσκήσεως, τῆς προσευχῆς, τῆς διαρκοῦς μετανόιας, τῆς θείας Λατρείας, τῆς θεοπτίας»²¹⁷. Καὶ ἐπειδὴ ἔπρεπε νά διευκρινισθῇ ὁ χαρακτήρας τῆς ‘ἀντικειμενικῆς ἔρευνας’ τῶν ἀκαδημαϊκῶν θεολόγων, προσέθεσε: «Ἡ ἀκαδημαϊκὴ θεολογικὴ ἐπιστήμη εἶναι διαφορετικὴ λειτουργία ἀπὸ τὴν θεοπτία καὶ τὴν θεολογία. Τιθεμένη στήν ὑπηρεσία τῆς Ἐκκλησίας ὑπόκειται στίς κατηγορίες τοῦ “ἀλιευτικῶς” καὶ τοῦ “ἀριστοτελικῶς”, ἀναλόγως τοῦ φρονήματος τοῦ ἀκαδημαϊκῶς θεολογοῦντος· ἐάν δηλαδή αὐτός σκοπεύη νά ἀ-

215. Nicholas Marinides, *Chalcedonian Orthodoxy and Non-Chalcedonian Heterodoxy*, (2016), <http://princeton.academia.edu/NicholasMarinides>.

216. Hans Van Loon, *The Dyophysite Christology...*, ἐνθ’ ἄνωτ., σελ. 577.

217. Περὶ τῆς “ὀρθοδοξίας” τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, στόν παρ. τόμ., σελ. 670.

ναδείξη τήν θεολογία τῶν θεοπτῶν θεολόγων ἢ ἐάν ἐπιδίδεται στήν προσπάθεια νά συναγάγη συμπεράσματα διαφοροτικά ἀπό ἐκεῖνα τῶν θεοπτῶν. Ἡ ἀκαδημαϊκή θεολογική ἐπιστήμη εἶναι θεολογία, ὅταν γίνεται “ἀλιευτικῶς-ἀποδεικτικῶς”»²¹⁸.

Τό ζήτημα τοῦ «πῶς δεῖ θεολογεῖν» εἶναι θεμελιῶδες. Ὁ θεολογικός Διάλογος ἐπιτυγχάνει θεοφιλή ἀποτελέσματα, ὅταν στηρίζεται στήν θεολογία πού ἐκφράζει τήν ἐκκλησιαστική ἐμπειρία. Ἡ Ἐκκλησία ὀμιλεῖ διά τῶν θεοφόρων Ἀποστόλων καί Πατέρων, οἱ ὁποῖοι εἶχαν τήν ἐμπειρία τῆς Ἀποκαλύψεως. Οἱ ὑπόλοιποι, ἀκαδημαϊκοί ἢ μή, τοὺς ἀκολουθοῦμε μέ ταπεινῶσι καί ὑπακοή, ὀμιλοῦμε «ἐπόμενοι τοῖς ἁγίοις πατράσι». Ἡ ὀρθή μέθοδος τοῦ «θεολογεῖν» εἶναι ἡ “ἀποδεικτική”. Οἱ αἰρετικοί ὅλων τῶν αἰώνων δέν θεολογοῦσαν σύμφωνα μέ τήν ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας, γι’ αὐτό “πιθανολογοῦσαν”.

Ἡ “τεχνολογία” ἢ “πιθανολογία” δέν δικαιολογοῦνται στοὺς Ὁρθοδόξους θεολόγους, οἱ ὁποῖοι ὀφείλουν νά ἔχουν ὡς γνώμονα τήν θεολογία τῶν Προφητῶν καί Ἀποστόλων, ἡ ὁποία ἔχει καταγραφῆ στοὺς Ὅρους καί στίς ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, καί νά εὐθυγραμμίζουσαν τήν θεολογική τους σκέψι πρὸς ἐκεῖνα πού ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἐθεολόγησαν οἱ θεοφόροι Πατέρες μας. Ὅταν δέν ἀκολουθῆται ἡ “ἀποδεικτική” θεολογία, ὅπως ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς ὠνόμασε τήν θεολογία τῶν ἁγίων Πατέρων, δημιουργεῖται μία ἀδικαιολόγητη φιλολογία γύρω ἀπὸ ζητήματα πού μέ σαφήνεια ἔχουν τακτοποιηθῆ ἀπὸ τοὺς ἁγίους Πατέρας.

Ἐνα παράδειγμα: Οἱ ἅγιοι Πατέρες συνοδικῶς καί ἰδιαιτέρως ὁ καθένας καταλογίζουσαν «σύγχυσι τῶν φύσεων» στήν σεβηριανή διδασκαλία. Ὁρισμένοι θεολόγοι βάζουσαν κάτω ἀπὸ τὸν φακὸ τῆς ἐπιστημονικῆς ‘ἀντικειμενικῆς’ ἔρευνας τήν ἔννοια «τῆς συγχύσεως» καί ἀπαλλάσσουσαν τὸν Διόσκορο ἀπὸ τῆς ἐπί συγχύσει τῶν φύσεων κατηγορίας. Οἱ Πατέρες, λέγουσαν, δέν ἀκριβολογοῦσαν δογματικῶς ἀπλῶς ἀξιοποιοῦσαν ποιμαντικῶς τό «ἀσυγχύτως» τῆς Δ’ Οἰκουμενικῆς²¹⁹. Παραβλέπουσαν τήν Πενθέκτη, ἡ ὁποία συνοφίζονταν τήν ἐκκλησιαστι-

218. Ἐνθ’ ἄνωτ., σελ. 494.

219. Βλ. π.χ. Γεωργ. Δ. Μαρτζέλου, Ὁρθοδοξία καί αἵρεση τῶν Ἀντιχαλκηδονίων κατὰ τὸν ἅγ. Ἰωάννη τὸ Δαμασκηνό, περιοδ. Θεολογία, τόμ. 75, τεύχ. 2, 2004, σελ. 601-603.

κή ἐμπειρία, λέγει: Ἡ Δ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος «τῶν ἱερῶν τῆς Ἐκκλησίας περιβόλων ἐξήλασε ... Νεστόριον καὶ Διόσκορον, τὸν μὲν τῆς διαιρέσεως, τὸν δὲ τῆς συγχύσεως ὑπερασπιστὴν τε καὶ πρόμαχον, τοὺς ἐκ διαμέτρου τῆς ἀσεβείας πρὸς ἓν ἐκπεπτωκότας ἀπωλείας καὶ ἀθεότητος βάραθρον» (α΄ κανῶν). Τὴν δογματικὴ ἀκριβεία τῆς συνοδικῆς αὐτῆς διαγνώμης ἀποδέχθησαν ὡς ὀρθὴ σπουδαῖοι ἅγιοι Πατέρες. Μεταξὺ αὐτῶν ὁ Μέγας Φώτιος, οἱ ἅγιοι Γρηγόριος Παλαμᾶς καὶ Φιλόθεος Κόκκινος. Ἐμπιστευόμενος σήμερα κάποιος αὐτοὺς τοὺς ἁγίους Πατέρας, δείχνει ὅτι θεολογεῖ “ἀποδεικτικῶς” καὶ ὄχι “στοχαστικῶς”. Ἡ σύγχυσις καταλογίζεται στοὺς ἀντιχαλκηδονίους διδασκάλους ὡς λογικὴ συνέπεια τῆς μιᾶς συνθέτου φύσεως τῆς σεβηριανῆς διδασκαλίας.

Ἐνα δεύτερο παράδειγμα: Γιά τὸ ἀλάθητο τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἐπὶ δογματικῶν ἀποφάνσεων ἐκφράζεται ἔντονη ἀμφισβήτησις πού προκαλεῖ ἐκπληξι²²⁰. Γιά νά εἶναι, λέγεται, μία συγκεκριμένη ἀπόφανσις Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀλάθητη, πρέπει νά ἔχη γεννηθῆ καὶ τὸ ἔσχατον μέλος τῆς Ἐκκλησίας γιά νά εἰπῆ τὴν γνώμη του, ὥστε τὴν ἀπόφανσι τῆς Συνόδου νά τὴν ἔχη ἀποδεχθῆ ἡ Ἐκκλησία ὡς τὸ ὅλον Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, πού θά συμπληρωθῆ τότε. Ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος εἶναι ἀλάθητη μόνον ...ἐσχατολογικά(!), συμπληρώνεται μέ ἔμφρασι.

Προφανῶς οἱ ἀνωτέρω σκέψεις εἶναι ἀκραῖες. Ἀλλά τὸ ἐξῆς ἐρώτημα παραμένει: Ἐάν ὅλα εἶναι τόσο σχετικά, ἐάν δὲν ὑπάρχη ἓνα διαρκές καὶ ἀναμφισβήτητο κριτήριο ἀληθείας καὶ πλάνης, τί μᾶς ἐμποδίζει νά θεωρήσουμε ὅλες τίς αἰρετικές ἀπόψεις (ἀπὸ τίς ἀρχαῖες γνωστικές μέχρι τίς σύγχρονες) δυνάμει ὀρθόδοξης; Μήπως εἶναι ἄγνωστο ὅτι μέ θεολογικές διατριβές ἔχει ὑποστηριχθῆ ἡ ὀρθοδοξία τοῦ Νεστορίου; Ἡ μήπως εἶναι ἄγνωστο ὅτι ὁ Πάπας ἀνεγνώρισε τὴν ὀρθοδοξία τόσο τῶν σεβηριανῶν Ἀντιχαλκηδονίων ὅσο καὶ

220. «Ἐάν κανένα ἀνάθεμα δὲν μπορεῖ νά κατανοηθῆ ὡς ἀλάθητο, οὔτε ἀκόμη καὶ ἐκεῖνο πού ἐκφωνήθηκε ἀπὸ μία Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, ἐκτός ἂν αὐτὸ εἶχε γίνε πλήρως ἀποδεκτὸ ἀπὸ ὅλη τὴν Ἐκκλησία, ἀναδύεται ἀμέσως τὸ ἐρώτημα ποιά εἶναι τὰ σημεῖα πού δείχνουν ὅτι μία τέτοια ἀποδοχὴ εἶναι πλήρης [...] καὶ εἶναι πάντοτε δυνατόν μία σημερινὴ πλάνη, στὴν ὁποία ἡ Ἐκκλησία δὲν κατάλαβε ὅτι περιέπεσε, περιμένει νά φανερωθῆ ἀπὸ κάποιον πού δὲν ἔχει ἀκόμη γεννηθῆ» (Will Cohen, *Ecclesiology and the Dialogues...*, ἐνθ' ἄνωτ.).

τῶν νεστοριανῶν Ἀντιχαλκηδονίων²²¹; Θά περιμένουμε καί αὐτά νά τά κρίνουμε... ἐσχατολογικά;

Στά ἀγιορειτικά κείμενα πού περιέχονται στόν ἀνά χειρας τόμο ἡ διήκουσα γραμμὴ εἶναι τό «ἐπόμενοι τοῖς ἀγίοις πατράσι». Ἀκολουθοῦμε τοὺς θεοφόρους Προφήτας, Ἀποστόλους καί Πατέρας. Αὐτό εἶναι τό κριτήριό τῆς ἀληθείας σέ κάθε χρονική στιγμή.

13. Ἡ ἐκκλησιολογικὴ βᾶσις τῶν ἀγιορειτικῶν συγγραφῶν.

13.1 Ἡ *Una Sancta*.

Οἱ συγγραφεῖς τοῦ ἀνά χειρας τόμου προσήγγισαν τίς χριστολογικὲς συμφωνίες τῶν Κοινῶν Δηλώσεων μὲ ἀδιασάλεπτη βεβαιότητα ὅτι μόνον ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀποτελεῖ τὴν Μία Ἁγία Καθολικὴ καί Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία. Οἱ Ὁρθόδοξοι, ὅσοι δηλαδή βρισκόμαστε μέσα στά κανονικά ὅρια πού ἔχουν χαράξει οἱ Οἰκουμενικὲς καί οἱ μεταγενέστερες Σύνοδοι καί περιφρουροῦν οἱ ἱεροὶ Κανόνες, εἴμαστε τό μοναδικό μυστηριακό σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Ὡς ἡ Μία Ἁγία (*Una Sancta*) ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μας πορεύεται σέ διάλογο μὲ ἕτεροδόξους πού ἐπιθυμοῦν νά ἐπανέλθουν στὴν κοινωνία τῆς. Στόν πυρῆνα τῆς ἐκκλησιολογικῆς αὐτοσυνειδησίας τῆς Ἐκκλησίας βρίσκεται ἡ ἔννοια τῆς δογματικῆς ταυτότητος καί τῆς κοινωνίας μας «μετά πάντων τῶν Ἁγίων». Στὴν ἔκδοσι *Εἶναι οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι ὀρθόδοξοι*;²²² πρό πάσης ἄλλης εἰσαγωγῆς ἢ θεολογικῆς ἀναφορᾶς, παρατίθεται ἀπόσπασμα ἀπὸ ἐπιστολὴ τοῦ ἀγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, στό ὁποῖο φαίνεται ὅτι ὁ ἅγιος Μάξιμος ταυτίζει τὴν δική του χριστολογικὴ διδασκαλία μὲ ἐκείνην τῶν «προαποδημησάντων ἁγίων καί μακαρίων Πατέρων» καί τῶν «νῦν περιόντων, καί τοὺς οἴακας τῆς καθολικῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας πεπιστευμένων καί ὀρθῶς... αὐτὴν διακυβερνώντων» ἐπισκόπων. Μὲ τὴν παράθεσι τοῦ ἀποσπάσματος ἢ ἐκδότρια Ἱερά Μονὴ δείχνει ὅτι ὁ λόγος τῆς θέλει νά ταυτίζεται μὲ τὴν Πίστι τῶν ἐν οὐρανοῖς δεδοξασμένων καί τῶν ἐπὶ γῆς ὀρθοδοξούντων διδασκάλων καί ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπομένως τό πρῶτιστο καί καίριο ἐρώτημα σχετικά μὲ

221. Θεολογικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τεσσάρων εἰσηγήσεων..., παρ. τόμ., σελ. 360.

222. Στόν παρ. τόμ., σελ. 113.

τίς συμφωνίες τῶν Κοινῶν Δηλώσεων εἶναι ἐάν αὐτές συμφωνοῦν μέ τό φρόνημα τῶν Ἁγίων Πατέρων.

Στηριγμένα σέ αὐτήν τήν ἐκκλησιολογική βάσι τά κείμενα τοῦ ἀνά χειρας τόμου δείχνουν «ὅτι οἱ θέσεις τῶν Κοινῶν Δηλώσεων εἶναι ξένες καί ἀντίθετες πρὸς τήν συνείδησι τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι εἶναι μονοφυσῖται καί ὡς ἐκ τοῦτου χωρισμένοι ἀπό τό Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας λόγω τῆς διαφορετικῆς των πίστεως»²²³. Αὐτό δέν σημαίνει ὅτι οἱ συντάκται τῶν κειμένων χαίρονται ἢ καί ἐπιθυμοῦν νά εἶναι οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι κατὰ τήν χριστολογία τους μονοφυσῖται. Ἀντιθέτως, μελέτησαν, ἐκοπίασαν, συνέγραψαν, γιά νά τοὺς βοηθήσουν νά γίνουν Ὁρθόδοξοι μέσῳ ἐνός ὑγιοῦς διαλόγου. Κάθε ὑπόνοια μισαλλοδοξίας ἐναντι τῶν συγχρόνων μας πολυπαθῶν ἀντιχαλκηδονίων λαῶν διασκεδάζεται μέ τήν εἰλικρινῆ διευκρίνησι διά γραφίδος τοῦ π. Γεωργίου Καψάνη: «Εἶναι ἀλήθεια ὅτι, ἐνῶ ἡ αἵρεσις τῶν Ἀντιχαλκηδονίων δέν μᾶς εἶναι καθόλου ἀγαπητή καί ἀποδεκτή, οἱ ἴδιοι οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι μᾶς εἶναι πολύ ἀγαπητοί...», γιά λόγους πού μέ πολλή συμπάθεια διατυπώνονται στήν συνέχεια τοῦ κειμένου²²⁴. Διάλογοι ὅμως, πού ἀφήνουν τοὺς ἀνθρώπους στήν πλάνη τους, δέν εἶναι ἐκ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου.

Ἡ Ἐκκλησία διαλέγεται μέ τοὺς Ἀντιχαλκηδονίους ὡς Καθολικὴ καί Ἀποστολική. «Ἐπλησίαζε τοὺς αἵρετικούς ἀπὸ τοὺς παλαιούς ἀκόμη χρόνους καί συνδιελέγετο μαζί τους, ὥστε νά τοὺς ἐπαναφέρῃ στήν ὀρθή πίστι καί στήν κοινωνία μέ τόν Χριστό»²²⁵, ὅπως ἔκανε ὁ Μέγας Φώτιος²²⁶. Καί ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητῆς ἐκφραστικώτατα προτρέπει τοὺς σεβηριανούς τῆς ἐποχῆς του νά ἐπιστρέψουν στήν Ἐκκλησία: «“ὦ, φεύγετε ἀπὸ Βορρᾶ· εἰς Σιών ἀνασώζεσθε

223. Ἐνθ' ἄνωτ., στόν παρ. τόμ., σελ. 115.

224. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 117-118.

225. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 118.

226. Ἰω. Καρμίρη, *Τά Δογματικά καί Συμβολικά Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, Ἀθῆναι 1960, τόμ. Ι, σελ. 322. Τό ἀπόσπασμα αὐτό τοῦ ἁγίου Φωτίου πολλές φορές δυστυχῶς ἔχει χρησιμοποιηθῆ περικεκομμένο, δίνοντας τήν ἐντύπωσι ὅτι ἐνισχύει τήν ἰδέα τῆς ὀρθοδοξίας τῶν Ἀρμενίων. Περισσότερα γιά τήν ἐπιστροφή τῶν Ἀρμενίων στήν Ἐκκλησία ἐπὶ ἁγίου Φωτίου, βλ. Πρωτοπρ. π. Θεοδώρου Ζήση, *Ὁ Μέγας Φώτιος καί ἡ ἔνωση τῶν Ἀρμενίων μέ τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία*, Πρακτικά ΙΕ' Θεολογικοῦ Συνεδρίου Μέγας Φωτίου, Ἱερά Μητρόπολις Θεσσαλονίκης 1995.

οἱ κατοικοῦντες θυγατέρα Βαβυλῶνος” (Ζαχ. β’ 10-11). Βορράς γάρ ὡς ἀληθῶς Σευήρου διάνοια, τόπος γενομένη ζοφερός, καί τῆς τοῦ θεοῦ φωτός ἐστερημένη διατριβῆς· θυγάτηρ δέ Βαβυλῶνος, ἡ κακῶς ἐκ τῆς προσγενομένης αὐτῷ χειρίστης ἔξεως γεννηθεῖσα συγκεχυμένη τῶν ψευδῶν διδασκαλία δογμάτων, ἦν κατοικοῦσιν οἱ τόφως ἀπεστραμμένοι τῆς γνώσεως· καί πρὸς τὴν Σιών, λέγω τὴν Ἐκκλησίαν, ἀνασωθῆναι δι’ ἐπιστροφῆς οὐκ ἐθέλοντες»²²⁷.

13.2 Ἡ στοχοθεσία.

Πρέπει μέ εἰλικρίνεια νά λεχθῆ ὅτι ὁ Διάλογος Ὁρθοδόξων καί Ἀντιχαλκηδονίων κατά τόν 20^{όν} αἰῶνα εἶχε διαφορετική στοχοθεσία ἀπό τοὺς παλαιούς θεοσυνεργήτους διαλόγους, ὅπως τοῦ ἀγίου Φωτίου καί τοῦ Θεωριανοῦ ἐπὶ Μανουήλ Κομνηνοῦ. Ὁ Διάλογος αὐτός ἄφησε τοὺς Ἀντιχαλκηδονίους νά πιστεύουν ὅτι εἶναι Ὁρθόδοξοι, ἐνῶ οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι διάλογοι τοὺς βοήθησαν νά κατανοήσουν τὴν αἵρεσι καί νά τὴν ἀποκηρύξουν. Εἶναι χαρακτηριστικά τά λόγια, μέ τά ὁποῖα μίλησε στόν φιλόσοφο Θεωριανό τό 1170 ὁ ἀρμένιος Καθολικός Νερσῆς ὁ Χαρίεις, ὅταν μετὰ ἀπό οὐσιαστικές θεολογικές συζητήσεις ἀντιλήφθηκε τὴν μέχρι τότε σφαιερὴ του προσήλωσι στίς ἀντιχαλκηδόνιες χριστολογικῆς του ἀπόψεις:

«Ἀπό τῆς σήμερον ἄρξομαι γράφειν ἐπιστολάς πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ γῆς Ἀρμενίων ἐπισκόπους, καλῶν αὐτοὺς εἰς τὴν σύνοδον. Καί μετὰ τό κρατηθῆναι τὴν σύνοδον, προθήσω εἰς μέσον ὅσας χρήσεις ἔχουσιν οἱ Ἀρμένιοι, δοκούσας αὐτοῖς βοηθεῖν. Προθήσω δέ καί ὅσας αὐτός μοι παρήγαγες γραφικῆς μαρτυρίας... καί κατά καιρόν καί τρόπον προσήκοντα, ἄρξομαι ἀποκαλύπτειν τὴν μέχρι τοῦ νῦν κρατήσασαν πλάνην τῶν Ἀρμενίων. Ἐλέγξω δέ καί αὐτοὺς καί ἀπό συγγραφῆς τοῦ ἐν ἀγίοις Ἰωάννου καί Καθολικοῦ, ἦν σοι δέδωκα μεταγράψας, καί ἀπό πασῶν τῶν ἀποδείξεων, ἃς μοι πεποίηκεν ἡ σὴ λογιότης... Καί εἰ μέν πάντες συνέλθειεν ἐμοί, εὖ ἂν ἔχοι· τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ οὐ παύσομαι εὐχαριστῶν· εἰ δέ γε καί μῆ (ὅπερ ἀπεύχομαι), μετὰ τῶν ἐπομένων μοι, καί στοιχούντων, καί ὁμοφρονούντων κυρώσω τό δόγμα τῆς ἀληθείας, καί ἀποστείλω πρὸς τόν κραταιόν

227. PG 91, 52A.

καὶ ἅγιον ἡμῶν βασιλέα, καὶ τὸν ἀγιώτατον καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχη τούς ἀξιολόγους τῶν ἀρχιερέων μου, φέροντας τὴν ὀρθόδοξον πίστιν ἔγγραφον, καὶ ὑπογεγραμμένην οἰκεία ἐμῇ χειρὶ, ἔχουσιν καὶ ὑπογραφὰς πάντων τῶν ὑπ' ἐμέ ὄντων ὀρθοδόξων ἐπισκόπων... Ἔσται δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο ἐν τῇ τοιαύτῃ ἐγγράφῳ ταύτῃ πίστει ἐγκείμενον, ὅτι *Δεχόμεθα τὴν ἐν Χαλκηδόνι μεγάλην καὶ οἰκουμενικὴν τετάρτην ἀγίαν σύνοδον, καὶ οὐς αὐτὴ δέχεται ἀγίους Πατέρας· οὐς δὲ πάλιν αὐτὴ ἀναθεματίζει, καὶ ἡμεῖς ἀναθεματίζομεν· Εὐτυχέα τε καὶ Διόσκορον, πρὸς δὲ καὶ Σεύηρον, καὶ Τιμόθεον τὸν Αἰλουρον, καὶ πάντας τούς αὐτῆς καταφλυαρήσαντας· τούς δὲ πρὸς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας τούς ὀφθαλμούς μύσαντας τῆς καρδιάς, καὶ σοφωτέρους ἑαυτοῦ τῶν ἀγίων ὑπολαμβάνοντας, αἰωνίῳ ἀναθέματι παραπέμψω*»²²⁸.

Κάποιοι θεολόγοι ἀποφεύγουν νὰ ἀναφέρωνται σὲ αὐτὴν τὴν δήλωσι τοῦ Καθολικοῦ Νερσῆ τοῦ Χαρίεντος. Προτιμοῦν νὰ παραθέτουν ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν προγενέστερη Ὁμολογία του, τοῦ ἔτους 1165, στὴν ὁποία ὁ Καθολικὸς Νερσῆς ὁ Χαρίεις φαίνεται συμφιλιωτικὸς στὴν βᾶσι τῆς ἀλληλοαναγνωρίσεως τῶν κρισίμων χριστολογικῶν ἐκφράσεων «μία φύσις» καὶ «δύο φύσεις» ὡς ὀρθοδόξων²²⁹. Ἐφ' ὅσον, λέγει, ἀπορρίπτεται ἡ εὐτυχιανικὴ ἀπορρόφησης τῆς ἀνθρωπίνης ἀπὸ τὴν θεία φύσι (ὅπως ἡ σταγόνα τοῦ ὄξους ἀπὸ τὸ νερό τῆς θαλάσσης), «ἐάν λέγεται “μία Φύσις” γιὰ τὴν ἀδιάλυτη καὶ ἀχώριστη ἔνωσι καὶ ὄχι γιὰ τὴν σύγχυσι, καὶ ἐάν λέγεται “δύο φύσεις” ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως καὶ ἀχωρίστως, ἀμφοτέρα εἶναι ἐντὸς τῶν ὀρίων τῆς Ὁρθοδοξίας»²³⁰. Ὅμως αὐτὸ δὲν εἶναι σωστό. Καθεμία ἀπὸ τίς φράσεις μπορεῖ νὰ εἶναι «ἐντὸς τῶν ὀρίων τῆς Ὁρθοδοξίας», ὅταν συνεπικουρηται ἀπὸ τὴν φράσι πού ἀποκλείει τὴν δυνατὴ παρερμηνεία της. Κατὰ τὸν ἅγιο Κύριλλο, τὸ λέγειν κατὰ Νεστόριον δύο φύσεις «ἀδιαιρέτως» δὲν ἐξασφαλίζει ἀπὸ τὴν διαίρεσι, ἐάν δὲν λέγεται καὶ ἡ «καθ' ὑπόστασιν» ἔνωσις²³¹. Καὶ κατὰ τὸν ἅγιο Μά-

228. Θεωριανοῦ διάλεξις πρὸς τὸν Καθολικὸν τῶν Ἀρμενίων, PG 133, 208D-209D.

229. *Towards Unity, The Theological Dialogue between the Orthodox Church and the Oriental Orthodox Churches*, eds. Christine Chaillot, Alexander Belopopsky, (Geneva, 1998), σελ. 80.

230. Ἐνθ' ἄνωτ.

231. Ἐπιστολὴ Πρὸς Σούκενσον β', PG 77, 245C.

ξιμο τόν Ὁμολογητή, τό λέγειν κατά Σεβήρον μίαν σύνθετον φύσιν «ἀσυγχύτως» δέν ἐξασφαλίζει ἀπό τήν σύγχυσι, ἐάν δέν λέγεται καί τό «έν δύο φύσεσι»²³². Εἶναι τό γνωστό πρόβλημα τῆς ὁμωνυμίας²³³.

Ἡ στοχοθεσία λοιπόν τοῦ νέου Θεολογικοῦ Διαλόγου πρέπει νά ἀλλάξῃ. Πρέπει νά βοηθηθοῦν οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι νά ὑπερβοῦν τήν προσκόλλησί τους στίς χριστολογικές ἐκφράσεις πού δέν μποροῦν νά ἀποκλείσουν τήν σύγχυσι, καί νά ἀποδεχθοῦν ἐκεῖνες πού τήν ἀποκλείουν. Δηλαδή νά ἀπορρίψουν τήν «σύνθετη φύσι» καί νά δεχθοῦν τήν «έν δύο φύσεσι» παράλληλα μέ τήν «Μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη», διότι τότε αὐτές οἱ δύο μαζί κάνουν τήν ὁμολογία τους νά εἶναι «έντός τῶν ὁρίων τῆς Ὁρθοδοξίας».

13.3 Κινδυνεύει ἡ Πίστις;

Ἔχει γραφῆ ὅτι ἡ ἀντίστασις στό ἔργο τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς, ἡ ἀντίδρασις στήν ἄρσι τῶν ἀναθεμάτων καί ἡ ἀνησυχία γιά τήν ἀποκατάστασι τῆς κοινωνίας τῶν Ὁρθοδόξων καί τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, ἔφερε ἕνα αἶσθημα ἀπογοητεύσεως στούς ἀνθρώπους πού ἐργάσθησαν ἐπί δεκαετίες γιά τήν διεκπεραίωσι τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου, διότι δῆθεν χάνεται μία ἱστορική εὐκαιρία²³⁴. Ἀπό τοὺς συγγραφεῖς αὐτοῦς, ὡς ἀντίστασις στό ἔργο τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς, ἐννοήθηκε ἡ στάσις τῆς Ἱ. Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους πού ἐκφράσθηκε μέ τό Ὑπόμνημά της καί εἰδικά μέ τήν φράσι: «Ἡ πίστις εἶναι τό κινδυνευόμενον καί δέν δυνάμεθα νά παίζωμεν ἐν οὐ παικτοῖς. Αἰσθανόμεθα τήν εὐθύνην ἡμῶν διά τήν περιφρούρησιν καί διατήρησιν ἀκαινοτομήτων τοῦ δόγματος καί τῆς ἐκκλησιολογίας τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας, ὡς αὐτά παρελάβομεν παρά τῶν ἁγίων Πατέρων». Ἐν τούτοις ἡ Ἱ. Κοινότης στό ἴδιο Ὑπόμνημα εἶχε γράψῃ καί τό ἐξῆς πῶς ἀποφασιστικό: «εἰς περίπτωσιν ὅμως, καθ' ἣν –ὄ μή γένοιτο– ἡ ἕνωσις θά συν-

232. Πρὸς Ἰωάννην κουβικουλάριον, PG 91, 481-484.

233. Βλ. ὑποσημ. 92 στήν σελ. 54 τῆς παρούσης Εἰσαγωγῆς

234. "Naturally, this resistance to the work of the Joint Commission, this raising of voices in opposition to the lifting of the anathemas and in alarm over the possibility of reestablishing Communion between the two Churches, has come as a great discouragement to many of the participants and proponents of the dialogues. The mood of historic opportunity has been dampened" (Will Cohen, *Ecclesiology and the Dialogues...*, ἔνθ' ἄνωτ.).

τελεσθῆ παρά τήν μόνην Ἀλήθειαν, δηλοῦμεν ρητῶς καί κατηγορηματικῶς ὅτι τό Ἅγιον Ὅρος δέν θά ἀποδεχθῆ τοιαύτην φευδῆ ἔνωσιν»²³⁵. Στό πνεῦμα αὐτό εἶναι γραμμένες καί οἱ κατά καιρούς Ἀνακοινώσεις τῆς Ἱεραῆς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὅρους γιά τό ὑπ' ὄψιν θέμα, χωρίς αὐτό νά σημαίνει ἀντίρρηση γι' αὐτήν καθαυτήν τήν ἀποκατάστασι τῆς κοινωνίας τῶν Ἀντιχαλκηδονίων μέ τήν Ἐκκλησία στήν βάσι τῆς χριστολογικῆς Πίστεως τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Ἡ ἀποκατάστασις τῆς κοινωνίας Ὁρθοδόξων καί Ἀντιχαλκηδονίων, χωρίς ἐνότητα ἐπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ Ὁρθοδόξου χριστολογικοῦ φρονήματος, δέν εἶναι ἐκκλησιολογικῶς δικαιολογημένη. Μία ἐνδεχομένη προτεσταντικοῦ τύπου ἀλληλοαναγνώρισις μεταξύ Ὁρθοδόξων καί Ἀντιχαλκηδονίων, χωρίς βαθύτατη δογματική ἐνότητα ἐπ' αὐτοῦ πού πάντοτε ἐδίδαξαν οἱ ἅγιοι Πατέρες, «καί τά διεστῶτα δέν θά ἐνώση ἀρμονικῶς καί τά ἠνωμένα θά διασπάσῃ»²³⁶. Θά διερωτηθοῦν τότε εὐλόγως οἱ πιστοί: Μέ τήν ἀλληλοαναγνώρισι τῶν ἐκατέρωθεν δογματικῶν διδασκαλιῶν, ἐμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι θά θεωροῦμε τόν σεβηριανισμό Ὁρθόδοξη διδασκαλία, ὅπως συμφώνησε ἡ Μικτή Ἐπιτροπή; Θά συλλειτουργοῦμε μέ τούς Ἀντιχαλκηδονίους καί θά συνομολογοῦμε ὡς κοινή (καί δική μας) πίστι τόν σεβηριανισμό τῆς «συνθέτου φύσεως» καί τῶν δύο φύσεων «τῇ θεωρίᾳ μόνη» καί τοῦ μονοενεργητισμοῦ; Δέν εἶναι σοβαρή ἔκπτωσις ἀπό τήν Ὁρθοδοξία τό νά ἀναγνωρίζουμε τήν σεβηριανή διδασκαλία, ἡ ὁποία δέν περιγράφει ὀρθοδόξως τό Μυστήριον τῆς Ἐνσαρκώσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου; Δέν ἐβεβαίωνε ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής ὅτι ἔφυγε ἀπό τήν ζωή αὐτή ἔχοντας στό στόμα τήν ὁμολογία τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως «ἄχραντη καί ἀμόλυντη, καί ἀνώτερη ἀπό κάθε αἰρετική (δηλαδή σεβηριανή) ζάλη»;

13.4 Ἡ ἐνωσις δέν εἶναι αὐτοσκοπός.

Ὁ ἅγιος Νεκτάριος Πενταπόλεως παρατηρεῖ εὐστοχα ὅτι ἡ ἁγία Δ' Οἰκουμενική Σύνοδος προτίμησε νά διασώσῃ τήν ἀποστολική

235. Στόν παρ. τόμ., σελ. 145.

236. Εἰσήγησις Ἐπιτροπῆς..., στόν παρ. τόμ., σελ. 135.

Πίστι θυσιάζοντας τήν ενότητα τών λαών τῆς αὐτοκρατορίας²³⁷. Οἱ ἅγιοι Πατέρες προέκριναν τήν Ὀρθόδοξο Πίστι ἀπό ἄλλους, εὐγενεῖς ἴσως, στόχους πού πάντοτε ὑπάρχουν στίς ἀνθρώπινες προσπάθειες. Ὁ εὐγενέστερος στόχος στίς ἀνθρώπινες κοινωνίες εἶναι ἡ ἐνότης. Πολλοί τρόποι ἐνότητος καλλιεργοῦνται σήμερα, ἀλλά στήν πλειονότητά τους στοχεύουν σέ πεπερασμένες ἀνθρώπινες ἀξίες (οἰκονομικές, πολιτικές), οἱ ὁποῖες συχνά προδίδουν τόν ἄνθρωπο. Ἡ ἐνότης στήν Ἐκκλησία ἔχει αἰώνιες διαστάσεις, καταξιώνει τόν ἄνθρωπο, διότι εἶναι ἀγιοπνευματική, εἶναι μετοχή στήν «δόξα» τῆς Ἁγίας Τριάδος, τήν ὁποία ὁ Μέγας Ἀρχιερεὺς ἔδωσε σέ ὅσους εἶναι μέλη Του, ὥστε δι' αὐτῆς τῆς μετοχῆς νά εἶναι ἐν μαζί Του καί μέ τόν Πατέρα: «ἐγὼ τήν δόξαν, ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὧσιν ἐν καθὼς ἡμεῖς ἐν ἔσμεν» (Ἰω. ιζ' 22). Ἡ ἐνότης πού ἐπιδιώκεται σήμερα μεταξύ τών Χριστιανῶν, χωρίς ταυτότητα πάντων στήν ὀρθόδοξο ἀποστολική Πίστι, δέν εἶναι θέλημα τοῦ Μεγάλου Ἀρχιερέως Χριστοῦ. Ἡ ἐνότητα αὐτοῦ τοῦ εἴδους δέν μπορεῖ νά εἶναι ὁ σκοπός μας.

Δεδομένης τῆς ἐπιθυμίας Ὀρθοδόξων καί Ἀντιχαλκηδονίων γιά ὑπέρβασι τοῦ μακροχρονίου σχίσματος, κατά τήν ἀναζήτησι τῆς ἐνότητος προτεραιότητα ἔχει τό γεγονός ὅτι «οἱ ἀντιχαλκηδόνιοι λαοί... ἔχουν ἀνάγκη ἀπό τόν φωτιστικό λόγο τῆς Ἐκκλησίας καί τήν ζωοποιό Χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τά ὁποῖα ἐπὶ χίλια πεντακόσια ἔτη στεροῦνται ἐξ αἰτίας τοῦ χωρισμοῦ τους ἀπό τήν κοινωνία τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας»²³⁸. Ὁ π. Γεώργιος Καψάνης διερωτᾷτο: «Γιατί σπεύδουμε σέ βεβιασμένη ἔνωση...; Γιατί δέν ἀφήνουμε τό Ἅγιο Πνεῦμα νά ὀδηγήσῃ τούς Ἀντιχαλκηδόνιους ἀδελφούς σέ μιὰ σταδιακή καί ἐν χρόνῳ ὠρίμανσι καί ἀποδοχή τῆς γνησίας Ὀρθοδοξίας;... Ἡ μήπως πρέπει νά συμμορφωθοῦμε καί ἐμεῖς μέ τό γενικώτερο κλίμα τῆς ἐποχῆς μας πού ἐπιδιώκει ἐνώσεις ὅχι μέ συμφωνία στήν πίστι ἀλλά μέ ἀνοχή καί συνύπαρξι κάθε πίστεως;»²³⁹. Δέν ἐδίστασε ὁ π. Γεώργιος, ἀντίθετα πρὸς τήν ἰσχυρή νοοτροπία τών

237. Ἁγ. Νεκταρίου Πενταπόλεως, *Αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι*, ἐκδ. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 140.

238. *Εἶναι οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι ὀρθόδοξοι;*, στὸν παρ. τόμ., σελ. 118.

239. *Ἐνθ' ἄνωτ.*, σελ. 119.

ἡμερῶν πού ἐξωθῆ τὰ πάντα πρὸς ἰσοπεδωτικὴ ἀλληλοαναγνώρισι, νά δηλώσῃ ὅτι τὸ ἐκκλησιολογικὸ χάσμα μεταξύ Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων θά γεφυρώσῃ μόνο ἡ ρητὴ ὁμολογία ἐκ μέρους τῶν τῆς ἀγιότητος καὶ τῆς οἰκουμενικότητος τῶν Συνόδων Δ' μέχρι Ζ'²⁴⁰. Τίς καταδίκες, πού εἶχαν ἐπιβληθῆ ἀπὸ τίς Οἰκουμενικές μας Συνόδους σέ ἀντιχαλκηδονίους διδασκάλους, τίς θεωροῦσε ὀργανικά συνδεδεμένες μέ τούς δογματικούς Ὅρους, διότι οἱ «οἱ ἅγιοι Πατέρες ἐγνώριζαν καλῶς μέ ποίους συνδιελέγοντο καὶ δέν ὑπάρχει κατένενα ἐνδεχόμενον νά τούς παρεξήγησαν καὶ κατεδίκαναν λόγω παρερμηνείας»²⁴¹.

Ὅταν ἡ ἔνωσις γίνεται αὐτοσκοπός, μία οὐμανιστικὴ προσέγγισι χωρὶς οὐσιαστικὴ ἐνότητα στήν πίστι ἔχει τὸ προβάδισμα. Μελετώντας ἄρθρα πού ἔγραψαν φιλότιμοι ἀναζητηταί τῆς ἐνότητος Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων, διαπιστώνει κανεὶς ὅτι ἐπενδύουν στήν συμφωνία τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου, ὅτι δηθεν ἔχουμε τὴν ἴδια ἀποστολικὴ Πίστι καὶ ὅτι ὁ διχασμός τῶν αἰώνων προῆλθε ἀπὸ παρανοήσεις περὶ τὴν θεολογικὴ ὀρολογία. Ἐπενδύουν δηλαδή σέ μία ἐσφαλμένη χριστολογικὴ συμφωνία, ἔχοντας βάλει στό περιθώριο τούς θεοφόρους ἁγίους Πατέρας, οἱ ὁποῖοι ἀντιδιέστελλαν τὴν Ὁρθόδοξο Πίστι τους ἀπὸ ἐκείνη τῶν ἀντιχαλκηδονίων Χριστιανῶν καὶ εὐχόνταν νά ἀπέλθουν ἀπὸ τὴν ζωὴ μέ ἀπαραίτητο ἐφόδιο αὐτὴν τὴν Ὁρθόδοξο Πίστι.

Ὁ ἁγιορειτικὸς μοναχισμός, σύμφωνα μέ τὴν παρατήρησι τοῦ μακαριστοῦ π. Γεωργίου Καψάνη, ἔχει καθῆκον νά διδῇ μαρτυρία τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως σήμερα πού «ὑπὸ τὴν ἐπίδρασι τῆς ἐκκοσμικεύσεως παραθεωρεῖται τὸ δόγμα καὶ ἡ παραδοθεῖσα ὀρθόδοξος Ἐκκλησιολογία καὶ ἐπιδιώκεται ἡ ἔνωσις τῶν “Ἐκκλησιῶν” ἐπὶ πρακτικοῦ καὶ πραγματιστικοῦ ἐπιπέδου, χωρὶς νά θεωρῆται ἀναγκαία ἡ ἐνότης τῆς πίστεως»²⁴². Ἔτσι πρέπει νά ἰδωθοῦν τὰ κείμενα τοῦ παρόντος τόμου.

240. Ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 190.

241. Ἔνθ' ἄνωτ.

242. Ἀρχιμ. Γεωργίου, Καθηγουμένου Ἱ. Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου, Ὁρθόδοξος Μοναχισμός καὶ Ἅγιον Ὅρος, 1998, σελ. 43.

14. Συμπερασματικά.

Ἀπό τίς θεολογικές ἀναλύσεις πού γίνονται στά κείμενα τοῦ παρόντος τόμου, προκύπτει ἀβίαστα τό συμπέρασμα ὅτι οἱ συμφωνίες τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μεταξύ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας καί τῶν Ἀντιχαλκηδονίων (1989, 1990, 1993) πρέπει νά ἀναθεωρηθοῦν ἀπό τήν νέα Διορθόδοξο Ἐπιτροπή. Ἡ ἀναθεώρησις θά σημαίνει ἐπιβεβαίωσι τοῦ διαχρονικοῦ φρονήματος τῶν ἁγίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί τῶν ἐγκρίτων ἁγίων Πατέρων (Μάξιμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, Φωτίου τοῦ Μεγάλου) ὅτι:

α) Οἱ ἀντιχαλκηδόνιοι διδάσκαλοι ἀρνήθηκαν τήν κυρίλλειο διδασκαλία τῶν Διαλλαγῶν τοῦ 433, δηλαδή ἀρνήθηκαν νά ὁμολογήσουν στόν ἕνα Χριστό καί μία δεύτερη οὐσιωδῶς ὑπάρχουσα (πραγματική καί ἀριθμουμένη) φύσι, τήν ἀνθρωπίνη, ἐνωμένη μέ τήν θεία φύσι στήν μοναδική Ὑπόστασι Του. Οἱ ἅγιοι Πατέρες στήν Σύνοδο τῆς Χαλκηδόνος κατεδίκασαν αὐτήν ἀκριβῶς τήν μονοφυσιτική γραμμή μέ τήν καθαιρεσι τοῦ Διοσκόρου στήν γ' συνεδρία, μέ τήν καθαιρεσι τῶν ἀδιαλλάκτων ὀπαδῶν του ἀρχιμανδριτῶν Καρώσου, Δωροθέου καί Βαρσουμᾶ στήν δ' συνεδρία, καί μέ τό ἀνάθεμα πού ἐξεφώνησαν γιά τό πρόσωπό του στήν στ' συνεδρία.

β) Οἱ ἀντιχαλκηδόνιοι διδάσκαλοι, μέ τήν πεισματική πολεμική κατά τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος, ἔδειχναν τό μονοφυσιτικό καί μονοενεργητικό τους φρόνημα, τό ὁποῖο περιέγραφαν μέ τήν ἔννοια τῆς «συνθέτου φύσεως». Ἡ ἔννοια αὕτη ἀλλοιώνει τό νόημα τῆς καθ' ὑπόστασιν ἐνώσεως: τόσο τῆς ὑποστατικῆς ἐνότητος (τό ἕν ἐν Χριστῷ εἶναι “θεανθρωπίνη φύσις”) καί τῆς φυσικῆς ἑτερότητος ἐν Χριστῷ (οἱ φύσεις εἶναι δύο μόνο κατά ψιλὴν ἐπίνοιαν).

γ) Οἱ ἅγιοι Πατέρες εἶχαν ἀντιληφθῆ ὀρθά τό μονοφυσιτικό φρόνημα τῶν ἀντιχαλκηδονίων διδασκάλων καί τό κατεδίκασαν μέ τά ἀναθέματα πού ἐπέβαλαν σέ αὐτούς στήν Δ', Ε', ΣΤ' καί Ζ' Οἰκουμενικές Συνόδους. Τό περιεχόμενο τοῦ μονοφυσιτικοῦ αὐτοῦ φρονήματος διεξοδικά ἀνεσκεύασαν ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς καί κορυφαῖοι ἅγιοι Πατέρες, ὅπως οἱ Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής καί Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ἀλλά καί λιγότερο γνωστοὶ ὅπως οἱ Ἐφραίμιος Ἀντιο-

χείας καὶ Εὐλόγιος Ἀλεξανδρείας. Μάλιστα τὴν καταδίκη αὐτοῦ τοῦ μονοφυσιτικοῦ φρονήματος ζήτησαν ἀπὸ τοὺς Ἀντιχαλκηδόνιους τοῦ 10^{ου} καὶ τοῦ 12^{ου} αἰῶνος μὲ τοὺς θεολογικοὺς τοὺς διαλόγους ὁ Μέγας Φῶτιος, ὁ Νικόλαος ὁ Μυστικός καὶ ὁ φιλόσοφος Θεωριανός.

Διὰ τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν δογματικῶν συμφωνιῶν τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς, οἱ σήμερα συνδιαλεγόμενοι μαζί μας ἀντιχαλκηδόνιοι Χριστιανοὶ θὰ ἀντιληφθοῦν ὅτι ἔπονται τοῦ δισοκορείου-σεβηριανοῦ μονοφυσιτισμοῦ, καὶ θὰ κατανοήσουν ὅτι ἡ ἐπιθυμία τους γιὰ ἐπανάκαμψι στὴν κοινωνία τῆς Μιᾶς Ἁγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας θὰ εἶναι σταθερή, μόνιμη καὶ θεοφιλῆς, μόνον ἐάν γίνῃ σύμφωνα μὲ τὴν Ὁρθόδοξο ἐκκλησιολογία (ὁμολογία καὶ συναριθμησι τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἀπόρριψι τοῦ σεβηριανοῦ μονοφυσιτισμοῦ-μονοενεργητισμοῦ, ἀνεπιφύλακτη ἀποδοχή τῆς μιᾶς καὶ ἐνιαίας κυριλλείου-χαλκηδόνιας Χριστολογίας, καταδίκης τῶν διδασκάλων τῆς σεβηριανῆς Χριστολογίας). Θὰ κατανοηθῆ ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξη πλευρά ὅτι ἡ ἔννοια τῆς «ἀμοιβαίας ἄρσεως τῶν ἐκατέρωθεν ἀναθεμάτων» δέν ἔχει νόημα. Ἡ «ἀμοιβαία» ἄρσις ἀναθεμάτων εἶναι προῖόν μιᾶς ἀντορθοδόξου ἐκκλησιολογίας, συμβατῆς μὲ τὴν «περιεκτική» ἐκκλησιολογία τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἡ ἀντιμετώπισις τοῦ ζητήματος τῆς ἐνώσεως τῶν Ἀντιχαλκηδονίων μὲ τὴν Μία Ἁγία Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, ἧτοι τὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία, πρέπει νὰ στοιχηθῆ κατ' ἀναλογίαν²⁴³ στὴν ὀδηγητικὴ προτροπὴ τοῦ Μεγ. Βασιλείου γιὰ μία θεοφιλῆ ἔνωσι, καὶ ὄχι τὴν ὅποιαδήποτε πού θὰ στηρίζεται σέ ἐσφαλμένα συμπεράσματα λόγῳ ἐσφαλμένων παραδοχῶν. Γράφει ὁ μέγας φωστήρ τῆς Καππαδοκίας:

«Τὴν εἰρήνην λοιπόν ἐπιζητῶ, ἐκείνη τὴν ἀληθινὴν πού μᾶς ἄφησε ὁ ἴδιος ὁ Κύριος... ἔστω καὶ ἂν κάποιοι διαστρέφουν τὴν ἐρμηνεία τοῦ “ἀληθινή”. Ἐκεῖνοι βεβαίως ἄς ποῦν ὅτι θέλουν· θὰ ἔλθῃ στιγμὴ πού θὰ μεταμεληθοῦν γιὰ τὰ λόγια τους. Παρακαλῶ ὅμως τὴν ὀσιότητά σου νὰ θυμηθῆς τίς ἀρχικῆς προτάσεις καὶ ὄχι νὰ φέρῃς ἄλλες ἀπο-

²⁴³ Λέγομε κατ' ἀναλογίαν, διότι οἱ Ὁμοιουσιανοὶ ἦσαν ὁμάδα ἀρειανοφρόνων, οἱ ὅποιοι δέν εἶχαν ὀριστικὰ ἀποκοπῆ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία μὲ χωριστὴ ἱεραρχία ἐπὶ πολλές ἑκατοντητίες, ὥστε τό φρόνημά τους νὰ ἔχη παγιωθῆ ὡς θεολογικὸ σύστημα.

κρίσεις ἀντ' ἄλλων ἐρωτημάτων, οὔτε νά κάνης ἐνεργά τά σοφίσματα ἐκείνων πού, χωρίς νά μποροῦν νά ἐπιχειρηματολογήσουν, μόνο μέ “ἀπόψεις” διαστρέφουν χειρότερα ἀπό ὅλα τήν ἀλήθεια. Ἐγώ πρότεινα ἀπλᾶ καί σαφῆ καί εὐκολομνημόνευτα λόγια: ἐάν ἀρνούμεθα νά ἔχουμε ἐκκλησιαστική κοινωνία μέ ἐκείνους πού δέν δέχονται τήν πίστι (δογματική διδασκαλία) τῆς Νικαίας, καί ἐάν δέν ἀνεχόμαστε νά εἴμαστε μαζί μέ ἐκείνους πού τολμοῦν νά λέγουν κτίσμα τό Ἅγιο Πνεῦμα²⁴⁴ [...] Νομίζω πώς δέν πρέπει νά ἀποξενωνόμαστε τελείως ἀπό ἐκείνους πού δέν δέχονται τήν (Ὁρθόδοξο) πίστι, ἀλλά νά δεῖξουμε κάποια φροντίδα γιά τούς ἀνθρώπους, ὅπως ὀρίζουν οἱ παλαιοί θεσμοί τῆς ἀγάπης, καί νά τούς στείλουμε γράμματα μέ τήν συμφωνία ὄλων μας, καί νά τούς παρακαλοῦμε μέ εὐσπλαγχνία, καί προτείνοντας τήν πίστι τῶν Πατέρων νά τούς καλοῦμε σέ ἔνωσι. Καί ἂν μὲν τούς πείσουμε, ὅλοι μαζί νά ἐνωθοῦμε μαζί τους. Ἐάν πάλι ἀποτύχουμε, νά ἀρκεσθοῦμε στήν μεταξύ μας κοινωνία. Πάντως νά διώξουμε μακριά τό ἐπαμφοτερίζον ἦθος καί νά κρατήσουμε τήν εὐαγγελική καί ἄδολη πολιτεία, ὅπως ζοῦσαν οἱ πρῶτοι πιστοί. “Ἦν γάρ, φησί, τῶν πιστευσάντων καρδία καί ψυχὴ μία”. Ἐάν λοιπόν πεισθοῦν (καί σέ ἀκούσουν), τότε ὅλα καλά. Ἐάν ὄχι, νά ξέρετε ποιοί πολεμοῦν (τήν ἀληθινὴ ἔνωσι) καί νά παύσετε στό ἐξῆς νά στέλνετε ἐπιστολές περὶ διαλλαγῆς»²⁴⁵.

Μέχρις ὅτου οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι, μέ τήν βοήθεια ἑνὸς ὑγιοῦς θεολογικοῦ Διαλόγου, ὠριμάσουν πρὸς τήν κατεύθυνσι τῆς καταδίκης τῆς σεβηριανῆς καί τῆς πλήρους ἀποδοχῆς τῆς Ὁρθοδόξου Χριστολογίας, ἐμεῖς μέ ὑπομονή θά προσευχόμαστε στόν Κύριο καί Θεό μας Ἰησοῦ Χριστό καί θά προσφέρουμε ἀπό καρδίας τήν εὐχαριστιακὴ αἴτησι: «τούς πεπλανημένους ἐπανάγαγε καί σύναψον τῇ ἀγία σου Καθολικῇ καί Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ».

244. Στὴν περίπτωσι τῶν Ἀντιχαλκηδονίων σήμερα: ὅσοι θέλουν νά ἀποκαταστήσουν τήν κοινωνία τους μέ τήν Ἐκκλησία, νά διακόψουν τήν κοινωνία μέ ἐκείνους πού ἀρνοῦνται τήν δογματικὴ διδασκαλία τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος καί νά μὴ ἀνέχωνται νά ἔχουν κοινωνία μέ ἐκείνους πού τολμοῦν νά λέγουν τὸν Χριστό μία σύνθετη φύσι (μέ μία σύνθετη ἐνέργεια καί ἕνα σύνθετο θέλημα).

245. Ἐπιστολὴ 128, *Εὐσεβίῳ ἐπισκόπῳ Σαμοσάτων*.